

Aleksandrs Krasilņikovs

**«HONKONGAS TIESISKAIS STATUSS
UN EKONOMISKAIS MODELIS»**

Latvijas Universitātes
Tiesību zinātņu nozares
Habilitācijas un promocijas
padomes priekšsēdētājs

Dr. habil. iur., prof. Jānis Vēbers

1997. gada ____ . _____

Rīga 1997

SATURS

Ievads	3
1. Honkongas tiesiskā statusa vēsturiskā attīstība	13
2. Starptautisko faktoru nozīme Honkongas uzplaukumā	19
3. Ķīniešu teritoriju atkalapvienošanās pamatprincips ...	42
4. Honkongas iekļaušanās ĶTR starptautiski tiesiskais pamats	50
5. Honkongas tiesiskais statuss	56
6. Honkongas tiesību sistēmas īpatnības	70
7. Tiesību pēctecības un kolīziju jautājumi	79
8. Honkongas politiskā sistēma	87
9. Honkongas iedzīvotāji un to tiesiskais statuss	101
10. Nodokļu sistēma	116
11. Honkongas bankas, to likumdošana un pārvalde	121
12. Monetārās politikas īpatnības	129
Nobeigums	135
Pielikums	142
Literatūras saraksts	234

IEVADS

Pēdējās desmitgadēs ir radusies valstu un teritoriju grupa, kas ir ieguvusi nosaukumu «Jaunās industriālās zemes», kuras pēc vairākiem ekonomiskajiem rādītājiem (iekšzemes kopprodukta lielums, tā pieauguma ikgadējie tempi, apstrādājošās rūpniecības īpatsvars) apsteidza citas jaunattīstības valstis.

Atzīmētās raksturīgās iezīmes un īpatnības visreljefāk izpaužas Dienvidkorejas, Taivanas, Singapūras un Honkongas ekonomiskajā attīstībā [115, 82].

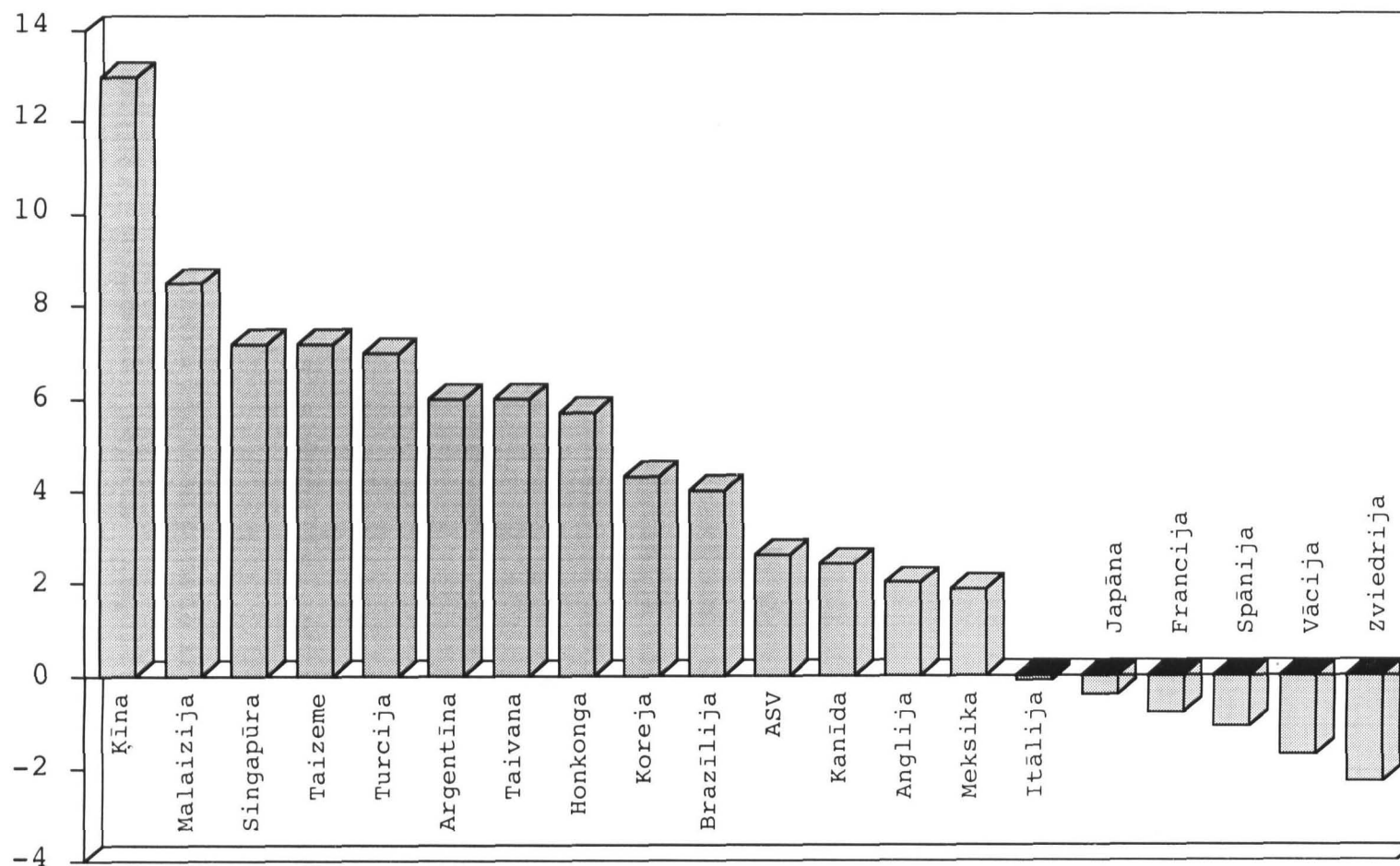
Bez tam daži autori atzīmē intensīvās attīstības pazīmes Indijā, Spānijā, Portugālē, Grieķijā, Filipīnās, Taizemē, Malaizijā, Kolumbijā, Brazīlijā, Meksikā, Argentīnā, Indonēzijā.

Līdz pilsoņu karam Dienvidslāvijā arī to bieži pieminēja kā potenciālo kandidātu jauno industriālo zemju sarakstā [23, 174].

Ja 50. gados ASV pienācās ap 80% visu pasaules izgudrojumu un atklājumu, tad 80. gados šis skaitlis kritās līdz 25% [119, 36]. Prognozes un pētījumi rāda, ka nākamās simtgades sākumā pasaules ekonomikā notiks kardinālas strukturālas pārmaiņas, kas būs labvēlīgas Āzijas un Latīņamerikas reģionam. Jau tagad šie reģioni apsteidz Eiropu un Ziemeļameriku pēc iekšzemes kopprodukta pieauguma tempiem (sk. 1. grafiku)

Iekšzemes kopprodukta pieaugums 1993. gadā

(procentos, salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu). Avots [153, 3].

1. grafiks

[110, 15], bet tuvākajos gados pārsniegs tās arī pēc dzīves līmeņa [151, 2].

Jauno industriālo zemju grupā īpašu vietu ieņem valstis ar etnisko ķīniešu vairākumu. No 1979. gada strauji sāka attīstīties ĶTR ekonomika. Pasaule atrodas uz lielu pārmaiņu sliekšņa reģionu un valstu globālajā samērā. «Ķīniešu ekonomiskā zona» («Chinese Economic Area» – termins, ko ieviesa Starptautiskā rekonstrukcijas un attīstības banka) tuvākajos gados izsauks būtiskas izmaiņas pasaules ekonomikas struktūrā [140, 12].

Bez mazākās šaubīšanās ir jāatzīst, ka «ķīniešu ekonomiskās zonas» ietvaros īpaša vieta pieder Honkongai (Sjanganai). Honkongai pamatoti pieder celmlauža lauri XIX gadsimta ekonomiskā liberālisma ideju īstenošanā. Daudzas teritorijas un valstis ar pastāvīgiem panākumiem kopēja Honkongas ekonomisko modeli, adaptējot to vietējiem apstākļiem. Savdabīgs ir arī Honkongas tiesiskais statuss. Lielbritānija uzskata to par savu koloniju, bet ĶTR neatzīst šādu Honkongas statusu, jo, pēc tās domām, šī teritorija ir okupēta.

Saskatāmas dažas paralēles mūsdienu Latvijai ar Honkongu pirms 30 gadiem: moderno tehnoloģiju trūkums, vietējās izejvielu bāzes nepietiekamība, pārsvarā aizņēmumu kapitāli, bet tai pašā laikā izdevīgs ģeogrāfiskais stāvoklis, ostu un transporta mezglu esamība.

Honkongas krasā ekonomiskā lēciena pamatā ir uzņēmējdarbības brīvības princips, minimālā valsts regulēšana, attīstīta infrastruktūra, zemi nodokļi, kapitālu pārvietošanas neierobežošana, ķīniešu un angļu uzņēmējdarbības tradīciju sajaukums [8, 2].

Honkonga ir ievērojams finansu centrs, no kura tiek īstenota

milzīgu kapitālu pārvaldīšana, kas atrodas arī citās valstīs [9, 48].

Honkongas uzņēmēju kapitāls aktīvi iespiežas citu zemju tirgos. Tā, piemēram, ASV deficīts tirdzniecībā ar Honkongu tiek rēķināts miljardos dolāru. ASV senāta finansu komitejas starptautiskās tirdzniecības apakškomisija organizēja šai sakarā speciālas sēdes [45, 197].

1987. gadā Honkonga pēc izvedamo preču vērtības pārkāpa 45 miljardu sliekšni un iegāja 15 lielāko pasaules eksportētāju vidū, apsteidzot tādas valstis kā Šveice, Austrālija, Norvēģija, Dānija un Somija.

Arī Latvijas uzņēmēji sadarbojas ar Honkongas firmām. Latvijas importa struktūrā dominē apavi (55%), datori (12%), datoru un kalkulatoru komponenti (11%) [61,18]. 1993. gadā imports no Honkongas sastādīja 2,2 mljn. ASV dolāru [154, 3], 1994. gadā – 1,69 mljn. ASV dolāru, 1995. gadā – 1,82 mljn. ASV dolāru.

Piedāvājamais zinātniskais darbs izvirza par savu mērķi Honkongas tiesiskā statusa izpēti pirms un pēc plānotās atkalapvienošanās ar ĶTR, vēsturiski politiskā fona un apslēpto faktoru aprakstīšanu, kas ietekmē tiesisko statusu; ekonomiskā modeļa īpatnību izpēti, kā arī apstākļu noteikšanu, kas sek-mējuši strauju teritorijas uzplaukumu.

Darbā bija jārisina sekojoši uzdevumi. Jāizpēta:

1) Honkongas kā starptautisko tiesību subjekta izveidošanās, attīstība un to vēsturiskais konteksts;

2) Honkongas teritorijas izveides stadijas, tās nevienda-bīgais statuss;

3) Honkongas iedzīvotāji, to tiesiskais statuss tagad un pēc

1997. gada;

- 4) Honkongas Konstitūcija;
 - 5) Honkongas politiskās sistēmas īpatnības un Lielbritānijas un ĶTR ietekme varas struktūru veidošanā;
 - 6) Honkongas tiesību sistēmas īpatnības;
 - 7) tiesiskā pēctecība un prognozējamās kolīzijas;
 - 8) Honkongas iekļaušanās ĶTR starptautiski tiesiskais pamats un teorētiskie principi;
 - 9) Honkongas ekonomisko uzplaukumu noteicošie faktori;
 - 10) Honkongas banku sistēmas pārvaldes un kontroles mehānismi;
 - 11) nodokļu sistēma un muitošana;
 - 12) investīciju piesaistes politika un monetārās politikas īpatnības;
 - 13) Honkongas vieta un nozīme reģiona un pasaules ekonomikā.
- Šo teorētisko uzdevumu risināšanas gaitā bija arī empīriski pētniecības uzdevumi:

- 1) dažādu normatīvo aktu (t. sk. dažādu valstu) savstarpējais salīdzinājums;
 - 2) dažādu avotu statistisko datu salīdzināšana, atsijāšana, aprēķini un apkopošana;
 - 3) grafiku projektēšana un konstruēšana uz iegūto datu bāzes.
- Pētījuma priekšmets ir Ķīnas, Lielbritānijas, ASV, Korejas un Japānas starptautiskā mijiedarbība saistībā ar Honkongas tiesiskā statusa iespaidošanu, kā arī tās ekonomiskā modeļa izveidi.

Pētījuma objekts ir Honkongas tiesiskais statuss un ekonomiskais modelis. Objekta tiesiskie aspekti tiek aplūkoti no 1793. gada līdz 2047. gadam. Objekta ekonomiskie aspekti tiek

aplūkoti no 1839. gada līdz š. gs. 90-to gadu vidum. Īpaši plaši tiek pētītas XX gs. otrās puses objekta īpatnības.

Darba izstrādē izmantotas sekojošas vispārīgās metodes: objektīvā, vēsturiskā, salīdzinošā, deduktīvā, induktīvā, analītiskā.

Darba aktualitāti determinē vairāki faktori:

1) vēsturiskais faktors – 1997. gadā notiks Honkongas pāriešana no Lielbritānijas KTR suverenitātē;

2) analogijas faktors. Gan Honkonga, gan Latvija ir bijušas kādas lielvalsts pakļautībā, un iziešana no šīs pakļautības ir notikusi miermīlīgā veidā. Abi veidojumi ir teritoriāli piekļauti lielvalstīm, un šis tuvums rada gan zināmus draudus, gan arī iespējas ekonomiskajam uzplaukumam;

3) pozitīvā piemēra faktors. Ekonomiskā uzplaukuma mehānisms var tikt daļēji izmantots arī Latvijā;

4) likumdošanas sakārtošanas nepieciešamība. Līdz ar Lielbritānijas ietekmes mazināšanos Honkongas likumdošana lielākā mērā ir jāsaskaņo ar KTR likumdošanu. Latvijā likumdošana ir jāsaskaņo ar ES prasībām, kā arī jālikvidē postsociālisma likumdošanas trūkumi;

5) iedzīvotāju tiesiskā statusa izmaiņas, iedzīvotāju daļas nevēlēšanās atteikties no sava iepriekšējā statusa;

6) negatīvā piemēra faktors. Nedemokrātiskā Honkongas politiskā sistēma ļauj novērtēt Latvijas politisko sistēmu plašākā «koordināšu sistēmā»;

7) Honkonga KTR sastāvā var būt pierādījums, ka arī Latvijā var izveidot speciālā režīma teritorijas (piem., brīvās ekonomiskās zonas);

8) tiesību pēctecība rada arī tās sašķelšanos. Latvija

pašlaik ir 3 valstu pēctecis (neatkarīgi no tā, vai tas tiek atzīts doktrināli): Latvijas Republikas, Latvijas PSR, PSRS;

9) Honkongas banku sistēmas piemērs var mudināt reanimēt Latvijas kā banku pakalpojumu sniegšanas teritorijas imidžu;

10) Honkongas nodokļu politikas modelis var tikt aplūkots kā pašreizējās LR neefektīvās nodokļu politikas alternatīva.

Darbs pie disertācijas ilga periodā no 1988. līdz 1994. gadam. Jāatzīmē, ka neskatoties uz temata popularitāti masu informācijas līdzekļos, nopietnu zinātnisku pētījumu par Honkongu ir maz ne tikai Latvijā un bijušās PSRS teritorijā, bet arī pasaules zinātnē.

Latvijā ir pazīstamas Helgas Balodes, Jāņa Zīdera, Olgas Lukašinas, Līgas Krapānes un Jāņa Aizpora publikācijas. Autori savos pārskata publicistiskajos rakstos skar arī teritoriāli ekonomiskos jautājumus. Viņu darbiem ir zināma nozīme Honkongas ekonomiskā modeļa popularizēšanā.

Krievijā ir vesela virkne pētnieku, kas kādā noteiktā veidā ir saistīti ar mūs interesējošā temata izpēti. Pirmām kārtām gribētu atzīmēt P.Ivanova monogrāfiju «Honkonga. Vēsture un tagadne», kas, mūsuprāt, ir vispilnīgākais un dziļākais Honkongas tēmas pētījums pēdējos gados visā postpadomju teritorijā. Autors izseko Sjanganas vēsturi no pirmajām ziņām par to līdz mūsdienu periodam. Interesentu uzmanību var piesaistīt G. Arsenjevas darbs «Mūsdienu Honkonga» un A.Kukoļevska darbs «Honkonga pasaules ekonomisko sakaru sistēmā». Ar mūsu tematiku ir saistīti arī V. Sičovas darbi «Četru «mazo drakonu» darbarūķi» un «Rūpniecības strādnieki Japānā un Honkongā», kā arī J.Larina «Honkonga: politika un mūsdienas» un G. Olgina darbs «Honkonga pirms karoga maiņas».

Atziņas	Teorētiskās nozīmes un novitātes raksturojums
Honkonga ir īpašs politiski teritoriāls veidojums un tāds arī paliks pēc 1997. gada.	Parasti to sauc par koloniju, kaut arī tā nav iekļauta ANO koloniju sarakstā.
Tiesiskās pēctecības pazīme Honkongas gadījumā - tās šķelšanās.	Parasti uzskata, ka pēctecība notiek vienīgi starp Lielbritāniju un ĶTR.
Honkongas un ĶTR kolīzijām pēc 1997. gada būs interlokāls raksturs.	Iekšķīnas privāttiesisko kolīziju piesaistes pētījumi autoram nav zināmi.
Valsts tiesību principa «viena valsts – divas sistēmas» vēsturiskās evolūcijas izpēte.	Novitāte – apkopojumā.
Honkongas politiskā modeļa ekspertīze par atbilstību «rietumu» demokrātiskajiem principiem agrāk, pašreiz un arī nākotnē.	Novitāte – šīs problēmas izpēte evolūcijā, t.sk. pēc 1997. gada.
ĶTR iespējamā reakcija uz Lielbritānijas jaunizgudroto BN(0) pavalstniecības variantu.	Citi ĶTR reakciju apraksti autoram nav zināmi.
Honkongas iedzīvotāju tiesiskā statusa izmaiņu komplekss pētījums.	Pētījumi, kur vienlaicīgi tiktu izskatīti Lielbritānijas, ĶTR un Honkongas iedzīvotāju tiesiskā statusu noteicošie normatīvie akti, autoram nav zināmi.
Honkongas tiesībsubjektības satura noteikšana pēc 1997. gada.	Darbs kopumā uzskatāms par oriģinālu.
Darbs kopumā ir komplekss juridiski – ekonomisks pētījums par Honkongu.	Parasti pētījumos saista ekonomiku un politiku, nevis ekonomiku un tiesības.
Atziņa par to, ka Honkongas iekļaušanās ĶTR neradīs graužošanas sekas Honkongai.	Parasti tiek izteiktas bažas.
Honkongas ekonomiskā uzplaukuma iemesli.	Tik plašs uzplaukumu veicinošo faktoru apkopojums autoram nav zināms.

Rietumos var atzīmēt sekojošus autorus: K.Vosevs, H. Beikers, A. Mulineks, P. Loongs, K. Lemmerihs, Dž. Kotons, R. Vaits, G.Endakots, G. Ress, K. Simpsons un daudzi citi.

Austrumos pētījumus šai virzienā visaktīvāk veic pašā Honkongā un ĶTR. Šeit pētījumi ir aktivizējušies 70. un 80. gados. Galvenokārt tie tiek veikti Honkongas un Makao ekonomisko pētījumu centrā, Čžuņšanas universitātē, Pasaules ekonomikas institūtā Šanhajā, Honkongas universitātē un citos pētniecības centros. Nosauksim virkni ķīniešu zinātnieku: Lī Hakuans, Lings Lī, Pangs Rongčžiāns, Jans Džaikī, Pangs Engfongs, Ričards Vongs u.c.

Ir jāatzīmē, ka rietumu un austrumu zinātnieki parasti koncentrē savus spēkus Sjanganas ekonomiskā fenomena pētīšanā, bet tās tiesiskā statusa īpatnības ir maz izpētītas.

Sagatavojot šo darbu, bez minēto autoru darbiem bija plaši izmantotas statistiskās publikācijas, ĶTR, Lielbritānijas, Honkongas un ASV oficiālie izdevumi, kā arī ANO, Starptautiskā valūtas fonda materiāli u.c.

Pētījumā tiek sniegta īsa vēsturiska izziņa un Honkongas tiesiskā statusa apraksts. Autors parāda Kopējās Lielbritānijas-Ķīnas deklarācijas un Honkongas Konstitūcijas īpatnības. Tiek apskatīti arī pilsonības, izpildvaras mehānisma veidošanas, divu dažādu tiesību sistēmu kolīziju problēmu jautājumi.

Tiek sniegta arī īsa ģeopolitiska izziņa, tiek atsegtas banku, monetārās un nodokļu sistēmas īpatnības, tiek aprakstīta pārvaldes stila un valsts un privātās uzņēmējdarbības mijiedarbības specifika, tiek analizēti cēloņi un faktori, kas veicinājuši «ekonomiskā brīnuma» attīstību.

Pielikumā sniegti Kopējās deklarācijas oriģinālie teksti ar

visiem pielikumiem un Honkongas Īpašā Administratīvā Rajona Konstitūcija. Tekstu papildina grafiki un tabulas.

Teorētiski apkopojumi, kurus autors veicis piecu gadu pētījumu laikā, tika izmantoti divos konkursos: 1989. gadā Latvijas Juristu biedrības konkursā «Latvija starptautiskajās attiecībās: pagātne, tagadne, nākotne», kur autora darbs «Brīvās ekonomiskās zonas projekts Ventspilī» tika apbalvots ar galveno balvu, kā arī 1993. gada Latvijas Republikas Ministru kabineta konkursā par brīvās ekonomiskās zonas projektu Latvijā, kur autora darbs ar devīzi «Bagātību sala» (sadarbībā ar Brīvā tirgus institūta un Rīgas pilsētas Galvenās arhitektūras pārvaldes pārstāvjiem) arī tika atzīts par labāko. Pētījumu rezultāti tika iekļauti vairākās publikācijās Latvijā un Vācijā un izskanēja starptautiskās konferencēs Vācijā, Itālijā un Lietuvā, kā arī tika iekļauti autora lekcijās, kas tika nolasītas vairāku Latvijas augstskolu studentu auditorijās, atsevišķu ministriju valsts kalpotāju kvalifikācijas paaugstināšanasursos un semināros lietišķiem cilvēkiem.

1. HONKONGAS TIESISKĀ STATUSA VĒSTURISKĀ ATTĪSTĪBA

Ķīnas un Lielbritānijas savstarpējām attiecībām Honkongas jautājumā ir divsimt gadu ilga vēsture. Pirmo reizi angļi ieradās Honkongā 1793. gada 20. jūlijā lorda Makartnijs vadītās ekspedīcijas sastāvā. Lords aprakstīja šo ceļojumu grāmatā «Ceļojums pa Ķīnas iekšieni un uz Tartāriju» [129,6].

Daudzu gadu desmitu laikā no Sjanganas tika izvests ķīniešu zīds, tēja, porcelāns un sudrabs. Pirmā opija kara laikā (1839 – 1842) Honkongas sala tika anektēta un pēc Nankinas līguma no 1842. gada 29. augusta pārgāja angļu troņa «mūžīgā valdījumā» [125, 191].

Līgums paredzēja atvērt angļu tirdzniecībai piecas ķīniešu ostas – Sjamiņu, Rugžou, Nimbo, Šanhaļu un Guančžou, kurās angļiem bija tiesības izveidot savus konsulātus; līgums uzlika Ķīnai par pienākumu samaksāt 6 miljonus dolāru par kara laikā iznīcināto opiju, kā arī 12 miljonu dolāru lielu kontribūciju un vēl 3 miljonus dolāru zaudējumu dzēšanai, noteikt izdevīgas muitas nodevas precēm, ko ieveda un izveda angļi [114, 264].

Otra koloniālās teritorijas veidošanās stadija notika Otrā opija kara (1856 – 1860) rezultātā. 1860. gada oktobrī tika parakstīta angļu-ķīniešu konvencija par mieru [114, 352], saskaņā ar kuru Ķīna atdeva Lielbritānijas valsts valdījumā papildus pie Sjanganas daļu no Czjulunas pussalas Guandunas

provincē. Bez tam tika dota piekrišana britu pārstāvja pastāvīgai klātbūtnei Pekinā.

Ķīnai tika uzlikta 8 miljonu ļjanu liela kontribūcija un kā kompensācija nogalināto un ievainoto ģimenēm – vēl 500 tūkstoši ļjanu, Tjancziņa tika atvērta britu tirdzniecībai – Lielbritānija guva iespēju oficiāli izmantot ķīniešu lēto darbaspēku.

Pagājušā gadsimta deviņdesmitajos gados, sākoties japāņu-ķīniešu karam, gubernators U.Robinsons vairākkārt piedāvāja britu valdībai izmantot Ķīnas novājinātību un iegūt teritoriju starp Šengženvaņas un Dapenvaņas līčiem, kā arī visas salas trīs jūdžu rādiusā no Honkongas salas. 1894. gadā U.Robinsons izvirzīja ideju panākt Ķīnas varas orgānu piekrišanu iznomāt teritoriju apmaiņā pret Suņ Jatsena izdošanu, tomēr šis variants Londonā tika noraidīts kā pārāk skandalozs [124, 233].

Honkongas robežas galīgi iezīmējās 1898. gadā, kad uz nomas noteikumiem uz 99 gadiem (līdz 1997. gada 1. jūlijam) Ķīnai tika atņemta Czjulunas pussalas ziemeļu daļa ar tai blakus esošajām salām, saukta par «Jauno teritoriju» [114, 442].

20. gadsimta pirmajā trešdaļā anġļu varas iestādēm nācās pretoties kontinentālās Ķīnas mēģinājumiem pastiprināt ietekmi, kā arī Japānas mēģinājumiem iespiesties šajās teritorijās.

Krievu konsuls šos notikumus aprakstījis tā: «Pašlaik japāņu kuģi nesaņem no ķīniešiem nekādas kravas un, piemēram, ja miltus vai petroleju ir pasūtījusi Amerika, ķīniešu firmas speciāli iepriekš nosaka, ka krava jānogādā ne ar japāņu kuģi. Līdzīgā veidā japāņu kuģi arī nedabū ķīniešu pasažierus» [113, 10]. «... Diviem tirgoņiem pat uzbruka, un viņi tika piekauti, pie tam vienam nogrieza ausi» [113,55].

Angļu administrācija iespēju robežās uzturēja politisko

līdzsvaru starp Ķīnas imperatora varu un opozīcijas spēkiem, kas patvērās Honkongā. 1916. gada janvārī ķīniešu avīzes «Sjangan šibao» galvenajam redaktoram tika piespriesta soda nauda un desmit mēneši cietumsoda par zākājošu rakstu, kas bija vērsts pret Juan Šikaju, kurš mēģināja pasludināt sevi par imperatoru [123, 233].

Japāna izrādīja aktīvu izlūkošanas interesi par Honkongu. Piemēram, 1921. gada martā imperatora Hirohito vizītes laikā Honkongā japāņu pārstāvji izteica vēlēšanos apskatīt kolonijas ūdensapgādes sistēmu. Zināšanas par to, kā funkcionē rezervuāru sistēma, ļāva japāņiem uzbrūkot ātri pārtraukt ūdens padevi [36, 158]. Uzbrukums Honkongai notika 1941. gada decembrī [147, 2].

Sjanganas aizstāvēšanā īpašu aktivitāti izrādīja Gomindāna karaspēks un apbruņoti kriminālie grupējumi. 1941. gada 18. decembrī pienāca britu valdības telegramma: «... visa Impērija un mūsu sabiedrotie visā pasaulē ar sajūsmu un pārliecību vēro cietokšņa aizstāvju rīcību. Tā turpināt!» [99, 39].

Tomēr Honkongas liktenis bija izšķirts jau daudz agrāk. Londona nolēma atdot teritoriju japāņiem. V.Čerčils: «Ja Japāna gatavojas ar mums karot, nav ne mazākās iespējas paturēt Honkongu un atvieglot tās stāvokli. Galīgi nevietā palielināt zaudējumus, kurus mēs tur cietīsim. Garnizona palielināšanas vietā tas jāsamazina līdz minimumam. Visi strīdus jautājumi, kas tur rodas, jārisina miera konferencē pēc kara» [22, 157].

Otrā pasaules kara laikā Čan Kaiši vairākkārt ierosināja jautājumu par Ķīnas suverenitātes atjaunošanu pār Honkongu. 1941. gada novembrī ASV finansu ministrs G. Morgentau lika priekšā piespiest Angliju pārdot Honkongu Ķīnai. Šim mērķim ASV

bija nodomājusi piešķirt Čan Kaiši naudu [85,64]. Tomēr dot Honkongai militārās palīdzības garantijas angļu ķīniešu konflikta gadījumā ASV atteicās [139, 329].

1943. gada martā F.Rūzvelts «pieprasīja, lai Anglija atdotu atpakaļ Honkongu kā labās gribas zīmi». 1943. gada novembrī Kairas konferencē F.Rūzvelts izvirzīja ideju pārvērst to par brīvu starptautisko ostu. Priekšlikumu par Honkongas atgriešanu Ķīnai F.Rūzvelts izvirzīja arī Jaltas konferencē 1945. gada februārī [84, 718]. V. Čerčils izteica šajā jautājumā krasi noraidošu vērtējumu [128, 39], jo «Honkonga Anglijai nozīmē milzīgu ekonomisku un stratēģisku vērtību, pie tam arī ieguldīto līdzekļu apjoms neļauj tuvākajā nākotnē atdot to Ķīnai».

Karam beidzoties, 1945. gada 14. augustā Japānas imperators pieņēma lēmumu par kapitulāciju, par ko 15. augustā ar telegrammu tika paziņots japāņu karaspēkam Honkongā. Līdz brīdim, kad ieradīsies angļu flote, kārtības uzturēšana tika uzdota japāņu armijai.

1945. gada 18. augustā angļu vēstnieks iesniedza ķīniešu pusei notu par to, ka britu kara daļas tuvākajā laikā ieies Honkongā. Ķīna paziņoja, ka kolonija atrodas zonā, kur saskaņā ar vienošanos, ko panākuši sabiedrotie, Japānas kapitulāciju jāpieņem Ķīnas armijai.

16. un 20. augustā Čan Kaiši lūdza H. Trumena iejaukšanos, kurš bija ieņēmis noraidošu pozīciju. 1945. gada 21. augustā Čan Kaiši deva rīkojumu savam karaspēkam doties Honkongas virzienā. Pēc Anglijas un Ķīnas sarunām Čan Kaiši paziņoja, ka viņa karaspēks Honkongu neieņems. 1945. gada 23. augustā Klemenss Ričards Etlijs paziņoja apakšnamā, ka kapitulāciju Honkongā gatavojas pieņemt angļu pavēlniecība un uz Honkongu nosūtīta

angļu eskadra [34, 300]. Angļi ieveda kolonijā savu floti 30. augustā un izveidoja tur savu kara administrāciju.

1945. gada 3. septembra «Sabiedroto karaspēka augstākā virspavēlnieka kopējā sauszemes un jūras karaspēka pavēlē Nr. 1» bija punkts, ka Japānas kapitulāciju Honkongā pieņem Ķīnas pavēlniecība, taču tam jau bija simboliska nozīme – Lielbritānijai izdevās paturēt Sjanganu savā kontrolē [112, 69].

Kolonijas valdība ar gubernatoru priekšgalā sāka savu darbu 1946. gada 1. maijā [123, 136].

Revolucionāro procesu aktivizācijas periodā Ķīnā starp Londonu un Vašingtonu 1949. gada oktobrī notika sarunas par «bruņoto spēku koordināciju gadījumā, ja radīsies draudi Honkongai» [112, 33].

Interesants ir 1967. gada jūnija-jūlija promaoistisko nemieru, kas Honkongā sākās ar tirgotāju streiku, izcelšanās fakts. Jūlija vidū kreisie elementi pārgāja pie bruņotas sadursmes ar Honkongas policiju. Policijai palīgā tika nosūtīts regulārais angļu karaspēks.

Sacelšanās dalībnieki pieprasīja militāru palīdzību ĶTR, taču Honkongas maoistu starpā nebija saskaņotības, un 1967. gada augustā «komiteja cīņai ar angļu imperiālisma represijām», kas mēģināja organizēt sacelšanos Honkongā, sāka izjukt.

Ķīnas Tautas atbrīvošanas armijas ģenerālštāba priekšnieka vietas izpildītājs Jan Čen U 1967. gada 3. augustā apsolīja palīdzību un atbalstu patriotiskajiem tautiešiem Honkongā, taču, izņemot hunveibinu nodaļas uzbrukumu angļu misijai Pekinā un tās izdemolēšanu, kā arī dzeramā ūdens un pārtikas piegāžu samazināšanu Honkongai, praktiski soļi nesevoja. Angļu diplomātu pārvietošanās pa ĶTR teritoriju tika ierobežota.

23. augustā ūdens un pārtikas piegādes atjaunojās. Pēc ĶTR Valsts Padomes premjera Čžou En Laja norādījuma speciāla komisija stājās pie «nekārtību organizatoru, kas neprata noorganizēt masas, darbības» cēloņu noskaidrošanas, bet Honkongas «revolucionāri» apsūdzēja ĶTR nenoteiktībā un nodevībā.

Vjetnamas kampaņas laikā Honkongu izmantoja kā atpūtas bāzi ASV karavīriem, kā ASV jūras kara bāzi, lidostu. Piemēram, 1965. gadā amerikāņu kuģi iegāja Honkongas ostā 344 reizes [112, 54].

Lielbritānijai Honkonga kalpoja par svarīgu jūras kara bāzi un kara kuģu remonta vietu. Taču sakarā ar to, ka Lielbritānija zaudēja globāli stratēģiskas pozīcijas, vajadzība pēc jūras kara bāzes Lielbritānijai atkrita. Kopš 80. gadu sākuma Tālajos Austrumos britu kara flotes vairs nav un britu kara bāze ir pārvērtusies par izolētu priekšposteni.

No 80. gadu vidus Honkongā atrodas neliels britu virsnieku kontingents, kura oficiālais mērķis ir palīdzēt policijai nostiprināt iekšējo drošību.

Slepenas ĶTR un Lielbritānijas sarunas par Honkongas tālāko likteni regulāri notika, sākot ar 70. gadu otro pusi [46, 44].

2. STARPTAUTISKO FAKTORU NOZĪME HONKONGAS UZPLAUKUMĀ

Marksistiski ņeņiniski orientētiem ĶTR vadītājiem desmitgadēm bija iecietīga attieksme pret britu finansiālā anklāva eksistences faktu pie paša ĶTR sliekšņa, stratēģiski svarīgā vietā. Prioritāšu noteikšanas sistēmā ekonomiskā rakstura apsvērumi parasti dominē pār ideoloģiskajiem principiem. Sākot ar aizejošā gadsimta 60. gadiem, 30 – 45% ĶTR valūtas ienākumu ieplūst caur Honkongu (skat. 2. grafiku). Savukārt Ķīna piegādā Honkongai apmēram 20% tās importa: plašu lētu patēriņa preču klāstu, pārtiku, dzeramo ūdeni. Savstarpējā preču apgrozījumā Ķīnai ir aptuveni 20% pozitīvā bilance, kas palīdz tai risināt savus tautsaimniecības uzdevumus.

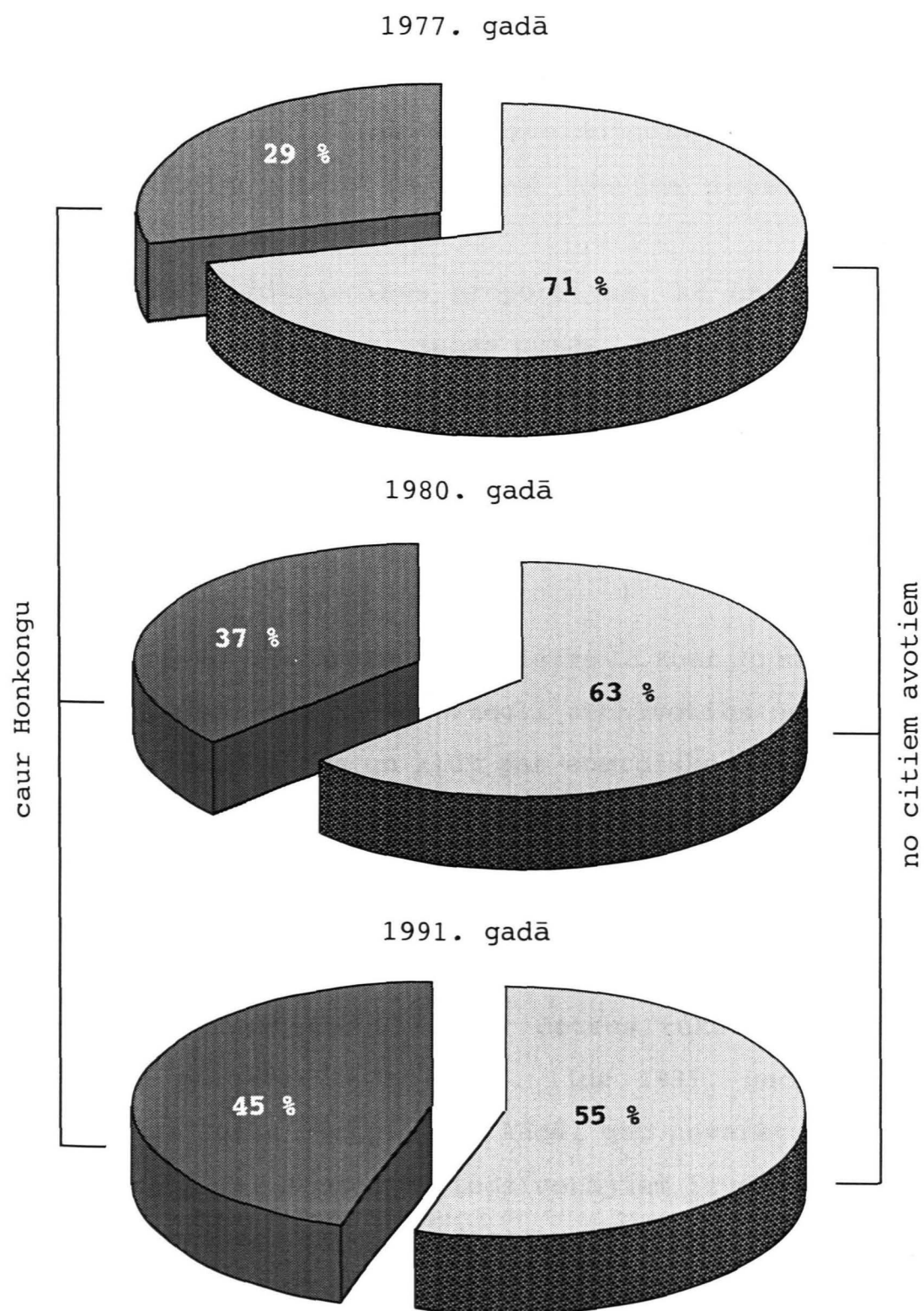
Honkongas osta ir vislielākā, visdziļākā un modernākā osta Ķīnas piekrastē. Tas sekmēja tās pārvēršanos par ķīniešu preču pārdošanas centru. Honkonga kalpo par paraugu ĶTR ekonomiskai modernizācijai. Honkongā tiek apmācīti kadri, caur to ienāk modernās tehnoloģijas [46, 45].

Nelielais, bet atvērtais tautsaimniecības mehānisms ir ārkārtīgi konkurētspējīgs. Valdība piekopj neiejaukšanās politiku privātajā sektorā.

Būtisku dabas resursu iegulu trūkums nosaka Honkongas ekonomiskās politikas atkarību no ārējās tirdzniecības.

ĶTR kontrolē vairāk nekā 300 uzņēmumu Honkongā. Ķīnai pieder

KTR valūtas ieņēmumu struktūra

2. grafiks

puse visu laikrakstu, cigarešu fabrikas, zemes gabali, universālveikalu tīkls, refrižeratoru noliktavas, eksporta firmas, apdrošināšanas kompānijas, bankas, grāmatu veikali, tipogrāfijas, kā arī arvien pieaugošs tirdzniecības un finanšu organizāciju skaits. Ķīna ir izveidojusi kompāniju «China Resources Holding, Ltd» nekustamā īpašuma iegādei Honkongā [49,40].

Divpusējās tirdzniecības proporcijas, kā arī investīciju apjoms starp Honkongu, no vienas puses, un Ķīnu un Japānu, no otras puses, redzamas 3. grafikā [136,7].

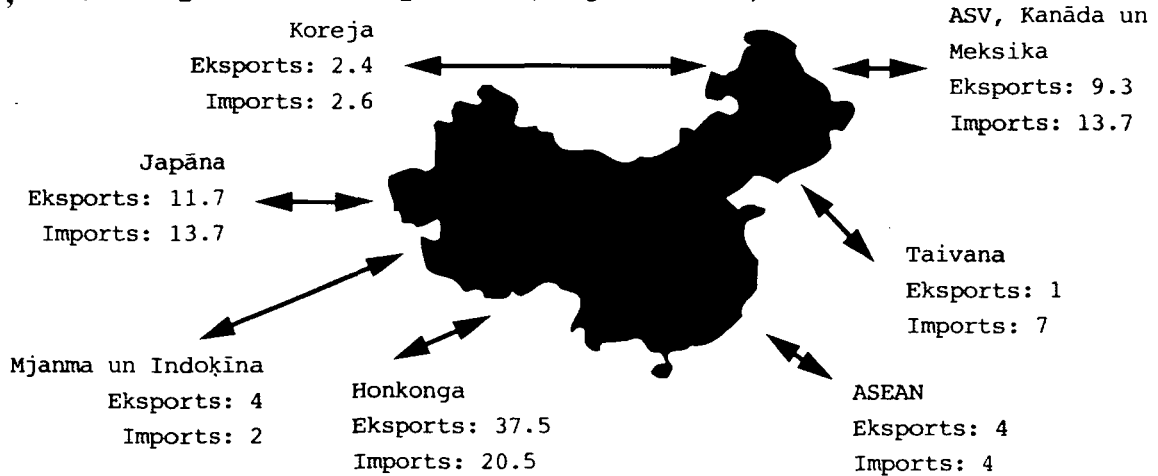
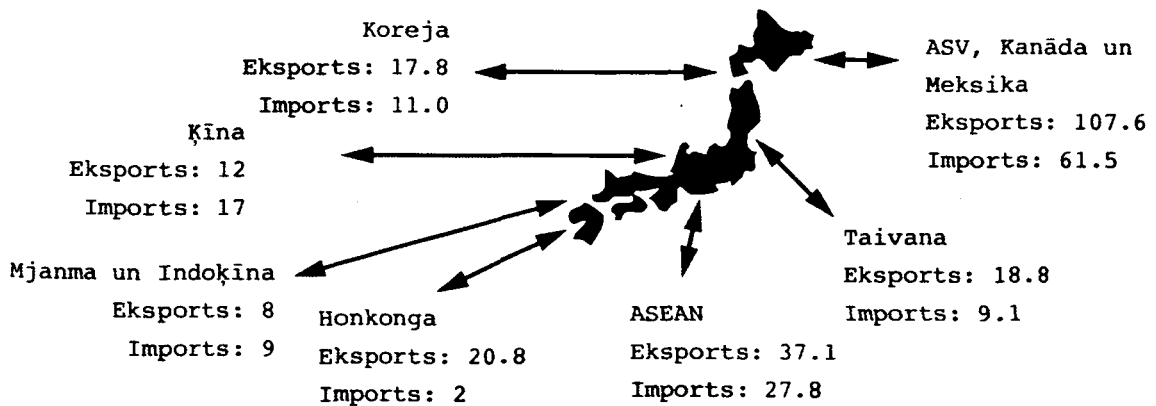
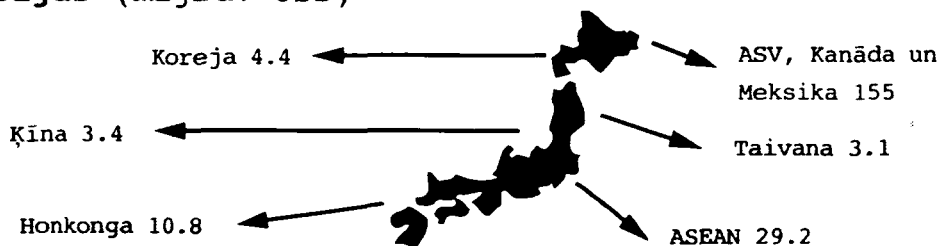
Deivids Vilsons – Honkongas eksgubernators, atzīmējot Honkongas svarīgo lomu Klusā okeāna reģiona ekonomikā, uzsvēra Honkongas tilta lomu priekš ĶTR – ap 40% ĶTR eksporta iet caur Honkongu [88, 37].

Singapūras bijušais premjerministrs Lī Kuan Jū sacīja: «Ķīna pārliicinājās par to, ka nav viegli atbrīvoties no marksisma-ļeņinisma 40 gadu sloga un kļūt par enerģisku nāciju, līdzīgi japāņiem un jaunajām industriālajām valstīm.» [111, 6]

Ķīnas «četras modernizācijas» daudzējādā ziņā kopē Honkongas shēmas [28, 285].

Ķīnas un Honkongas savstarpējās attiecības tika veidotas uz pragmatiskiem pamatiem. Ķīnai ir četrus tūkstošus gadu sena vēsture, un pusgadsimts no 1949. līdz 1997. gadam ir tikai mirklis Ķīnas laika mērogā. Tad kādēļ gan nevarētu ļaut britu administrācijai un Honkongas iedzīvotājiem izveidot vismodernāko Āzijas pilsētu ārpus Japānas teritorijas? Tik un tā agri vai vēlū tā nonāks Ķīnas rokās.

Nedaudz savādāk tiek veidotas attiecības ar Angliju. Pēckara gados Lielbritānija piešķīra neatkarību (galvenokārt caur paš-

Ķīna, eksports un imports (mljrd. USD)**Investīcijas (mljrd. USD)****Japāna, eksports un imports (mljrd. USD)****Investīcijas (mljrd. USD)**

pārvaldi) daudzām savām kolonijām, un, sākot ar 60.gadiem, Honkonga bija palikusi par galveno «vecā tipa» koloniju. Vairāki cēloņi noteica to, ka Honkongas neatkarības proklamēšana nenotika.

Pirmkārt, Ķīna noteiktā brīdī pārtrauca atbalsta sniegšanu politiskajām kustībām, kas iestājās par Honkongas neatkarību.

Otrkārt, ķīniešu līderi iestājās par Ķīnas suverenitātes «nedalāmību».

Treškārt, ievērojama Honkongas iedzīvotāju daļa nav tās pamatiedzīvotāji, bet gan bēgļi no dažādām ĶTR provincēm. Daudzi no viņiem ir politiski neitrāli un ieradās pussalā nevis politisku mērķu virzīti, bet gan tiecoties nodrošināt normālus dzīves apstākļus un drošību.

Ceturtkārt, Honkongas iedzīvotāju vairākums balstījās uz premisu, ka teritorijas likteni nosaka ministri Londonā un Pekinā, un tas daudzējādā ziņā mazināja jebkuras politiskās aktivitātes motivāciju [46, 44].

1945. gadā Honkonga bija zaudējusi kvalificētus kadrus, naudas sistēma nefunkcionēja, tādēļ ka japāņu okupācijas valūta pilnīgi zaudēja vērtību, neeksistēja iekšējās un ārējās kredītēšanas avoti. Honkonga bija uz ekonomiskā kraha robežas [123, 32].

Tai pašā laikā pilsoņu karš Ķīnā traucēja Šanhajas ātrai ekonomiskai attīstībai, kas ļāva Honkongas biznesa aprindām monopolizēt vidutājoperācijas tirdzniecības apgrozījumā starp Ķīnu un pasaules tirgu.

Ķīnas neatrisinātās politiskās problēmas piespieda daudzas kompānijas pārceļt savas galvenās mītnes uz Honkongu, kura tās piesaistīja ar savu politisko stabilitāti, uzņēmējdarbības

brīvību, minimālu valsts regulēšanu un nebūtiskiem ierobežojumiem.

Honkongas-Šanhajas banku korporācija iepirka bankas zīmes, kuras japāņu okupācijas iestādes nelikumīgi izlaida tās vārdā, un atjaunoja uzticību Honkongas dolāram [123, 33].

Ķīnas pilsoņu kara sekas un komunistisko spēku uzvara 1949. gadā izsauca Ķīnas tirgus pārorientāciju uz PSRS un Austumeiropu. Preču apgrozījums starp šīm valstīm notika tieši, bez Honkongas starpniecības. Pēc Ķīnas iesaistīšanās Korejas karā ANO noteica embargo pret ĶTR. Tas deva spēcīgu impulsu Honkongas eksporta biznesam un izsauca kapitālu, darba resursu un pārvaldes kadru pieplūdumu. Vairums iebraucēju tiecās pēc uzņēmējdarbības un neinteresējās par politiku. Daudzas ražotnes savā darbībā pārgāja uz intensīvu maiņu režīmu. Ekonomikas panākumi pastiprināja imigrantu plūsmu.

Šanhajas tekstilrūpnieki arī pārvietoja savas ražotnes uz Honkongu. Honkongas tekstilijas sākotnēji tika realizētas tuvāk esošajos reģionos, bet 50. gados tās iespiedās Rietumeiropas un Ziemeļamerikas tirgū [124, 36].

Eksporta apjoms bija tik liels, ka 1958. gadā britu valdība piespieda Honkongu pieņemt piegāžu «brīvprātīgus» ierobežojumus, bet 60. gadu sākumā analogus ierobežojumus panāca arī ASV.

Šie mākslīgie ierobežojumi izsauca investīciju pārvietošanos uz citām, zinātniski ietilpīgām un modernākām nozarēm.

60. gados, līdz ar tekstilniekiem līderu lomā nonāca arī sadzīves elektronikas, rotaļlietu, mākslīgo ziedu, plastmasas izstrādājumu ražotāji. Tekstilrūpniecībā arvien plašāk sāka izmantot vilnu un mākslīgās šķiedras. Industriālais lēciens izsauca ar to saistīto ekonomikas nozaru – celtniecības,

transporta, banku, apdrošināšanas, reklāmas biznesa, juridisko un audita pakalpojumu – attīstību, kā arī infrastruktūras moderno elementu izveidošanos. 60. gadu vidū Honkonga kļuva par otro pēc Tokijas finansu, apdrošināšanas un citu komercdarījumu reģionālo centru.

70. gadu beigās, norūpējusies par industriālās struktūras lēno pārveidošanos, kolonijas administrācija izšķīrās izveidot pusoficiālu rūpniecības diversifikācijas komiteju. 80. gados valdība paplašina savu ietekmes sfēru uz sociāli ekonomiskajiem procesiem, iedarbojoties uz veselības aizsardzības, izglītības, transporta sistēmas attīstību un kontrolējot zemes cenu noteikšanu [131, 17].

80. gadu sākumā Honkonga, Taivana un Dienvidkoreja, platības ziņā sīkas Tālo Austrumu teritorijas, kurās dzīvoja mazāk par 3% no jaunattīstības pasaules iedzīvotāju skaita, nodrošināja apmēram pusi tās rūpniecības ražojumu eksporta [117, 73].

Jaunās starptautiskās darba dalīšanas ietvaros daudzas valstis saglabā perifērijas, tomēr vairs ne agrārās, bet gan industriālās perifērijas lomu [117, 75].

Kopumā ņemot, Honkonga nav ietilpīgs tirgus Lielbritānijas precēm.

No Honkongas uz Lielbritāniju virzās noteikti finansiāli resursi: pensiju fondu veidā bijušajiem valsts kalpotājiem Honkongā, kas tagad dzīvo metropolē, dividenžu veidā Honkongas firmu britu akcionāriem un maksājumu formā Londonas Sitijas komercuzņēmumiem.

Londonas uzņēmumi nodrošina Honkongai cita starpā preču tālāku pārsūtīšanu, ved sarunas par tiesībām nolaisties lidmašīnām Honkongas lidostā (tranzīta lidojumos «British Airways»

dod priekšroku izdarīt nolaišanos Honkongā), sniedz palīdzību Honkongas valsts kalpotāju ekspatriācijā [46, 47].

Honkongas ekonomiskā ekspansija turpinās. Lūk, viens no piemēriem: Honkongas uzņēmējs Lī Ka Šings ir nopircis lielāko Lielbritānijas konteineru ostu «Felixtow» [33, 19]. Lī Ka Šings ir lielākā konteineru termināla līdzīpašnieks un HIT (Hong Kong International Terminals) priekšsēdētājs [72, 39]. Ostas iegāde izsauca virkni publikāciju Lielbritānijas lielākajos biznesa izdevumos [94, 19]. Uz to firmas pārvaldnieks Džons Meridits atbildēja: «Tas ir tikai sākums, mēs plānojam izmantot Eiropā arī citas iespējas.» [32, 19].

80. un 90. gados līdzīgi industriāli attīstītākajām valstīm Honkonga aktīvi pārvieto uz ārzemēm uzņēmumus apģērba, tekstīliju, apavu, elektronisko, elektrotehnisko u.c. preču ražošanai, tā samazinot ražošanas izdevumus un ceļot ražojamās produkcijas konkurētspēju [115, 82].

Honkonga kļūst par savu kapitālu aktīvu investētāju citu valstu ekonomikā. Investīciju ikgadējais apjoms tiek rēķināts miljardos ASV dolāru. Par Honkongas kapitālu pielietošanas galvenajām zemēm kļūst Indonēzija, Malaizija, Taivana, Singapūra. Bez tam var izcelt sekojošas valstis – Šrilanka, Indija, Pakistāna, Filipīnas, Taizeme, Nigērija, Gana, Lielbritānija, ASV, Šveice un Kanāda [150, 212].

Pēc Japānas Honkongas kompānijas ir lielākās investētājas Indonēzijā, ceturtās – Malaizijā, trešās – Taivanā, bet Singapurā pēc japāņu ekspertu novērtējuma tās ieguldījušas 230 miljonu ASV dolāru. Finansu resursi tiek ieguldīti apstrādājošajā rūpniecībā, celtniecībā, tūrismā un tirdzniecībā.

Honkongas ārzemēs ieguldīto investīciju dinamika sadalījumā

pa nozarēm kopumā atspoguļo tendences Honkongas ekonomikas attīstībā. 60. gados bija vērojams attīstības bums tekstilrūpniecībā, plastmasu ražošanā. Investīcijas arī tika izvestas ieguldīšanai tieši šajās nozarēs. 70. gados varēja konstatēt pacēlumu elektroniskajā rūpniecībā. Tam sekoja kapitāla izvešana ieguldīšanai Singapūras, Taivas, Malaizijas elektroniskajā rūpniecībā, kā arī banku biznesā, tirdzniecībā, tūrismā [150, 212].

70. gados Honkonga uzsāka televizoru ražošanu Filipīnās, lai eksportētu tos bez muitas nodevām uz ASV.

Dienvidaustrumāzijas daudznacionālo korporāciju priekšrocības izpaužas tai apstākļī, ka tām ir detalizēti izstrādāta un precīzi noregulēta tekošās informācijas sistēma par katra reģiona tirgus potenciālu, sīkākām konjunktūras svārstībām, finansu un darba resursu koncentrāciju, stabili sakari ar pircējiem, kā arī lielākajām bankām. Tas viss kopumā nodrošina starptautiskā realizācijas kanālu tīkla efektīvu kontroli [117, 77].

Daudzi pētnieki uzskata, ka visai liela nozīme Honkongas un citu Dienvidaustrumāzijas «pūķu» straujajā attīstībā ir sociāli psiholoģiskajiem momentiem.

Tiek izteiktas domas, ka psiholoģijai, kas bāzēta uz konfucianismu, ir būtiskas atšķirības no uzņēmējdarbības psiholoģijas citās valstīs. Galvenās atšķirības minētas pētnieka Venli Tinga tabulā (skat. 2. tabulu). [93, 12].

Saskaņā ar Edvarda Čena pētījumu rezultātiem ārzemju firmas izraugās Honkongu par savu investīciju vietu, vēloties iegūt sekojošas priekšrocības: zems izdevumu līmenis un zemas nomas cenas, samērā nelielas darbaspēka izmaksas, tehnoloģiskās un

2. tabula.

**Venli Tinga Austrumāzijas un «rietumu» valstu uzņēmēju
etnopsiholoģisko atšķirību salīdzinājums**

	Dienviņdaustumāzijas valstis	Citas valstis
Vispārējā orientācija	Ekonomiskā orientācija Tirgus un konkurence Sadarbības vienlīdzība	Politiskā orientācija Tradicionāli nekomerciāla dominēšana Subordinācija
Attieksme pret ārvalstu investīcijām	Ārvalstu investīcijas kā resursi Koncentrācija un atbalsts	Ārzemju investīcijas kā traucējošs faktors Resursu sadrumstalošana, nenoteiktība
Stratēģija	Industrializācija, kas orientēta uz ārējo tirgu Moderna avangarda tehnoloģija Organizatorisko shēmu modernizācija	Industrializācija, kas orientēta uz iekšējo tirgu Sekošana tradicionālām shēmām («Small is beautiful») Darba resursu piesaistīšana
Sadarbība ar ārzemju uzņēmējiem	Tiek atļauts 100% īpašums Reģionālās tradīcijas nav šķērslis jauninājumiem Brīva kapitāla repatriācija Tehnokrātiska un konstruktīva problēmu risināšana	Kopuzņēmumi Reģionālo tradīciju ievērošana kļūst par pašmērķi Kontrolēta un ierobežota kapitālu repatriācija Birokrātiska problēmu risināšana
Mērķa orientācija Iegūtās peļņas raksturojums	Tirgus patstāvība Rentabilitātes ilgtermiņa periods ar pārdošanas apjoma palielināšanu	Klienta neatkarība Īstermiņa rentabilitāte
Preču izstrādāšanas stratēģija	Preces pilnveidošana	Preces nomaiņa
Preces izplatīšanas stratēģija	Tirgus konglomerāti Ieviešana tirgū caur globālām sistēmām	Mārketinga vertikālā sistēma Efektivitātes paaugstināšana mārketinga vertikālās sistēmas robežās
Cenu politika	Orientācija uz konkurentu un patērētāju Cenu pazemināšana	Cenu noteikšana pēc ieguldījuma un pieprasījuma Augstas mazumtirdzniecības cenas
Tirgus analīze	Sistemātiska informācijas vākšana, kvalitatīvo rādītāju intuitīva analīze	Sistemātiska informācijas vākšana, kvantitatīvo rādītāju zinātniska analīze
Sistēmpieeja	Atklāta un organiska sistēma	Slēgtas un specializētas apakšsistēmas

menedžmenta *know how* izmantošana, augstākā rentabilitāte [19,92].

Jāatzīmē, ka, pēc mūsu domām, etnopsiholoģisko īpatnību (kuras patiešām arī ir) nozīme tiek pārspīlēta un absolutizēta. Tā, piemēram, Venli Tings uzskata, ka jauno industriālo Dienvidaustrumāzijas zemju ekonomisko modeli nevar pārnest uz citiem reģioniem.

Tomēr nepieciešams atzīmēt, ka vairāku Latīņamerikas valstu ekonomikas strauja attīstība (piemēram, pēc ESAO vērtējuma iekšzemes kopprodukta pieaugums Argentīnā 1993. gadā - 6,0%, Brazīlijā - 4,0 %), kuru etnopsiholoģiskās atšķirības nerada šaubas, pierāda šādu apgalvojumu daļēji nosacīto raksturu [110, 15].

32 Honkongas eksportētājfirму aptauja, kas tika veikta 1982. gadā, parādīja, ka absolūti dominējošais kritērijs, kurš nosaka valsts izvēli kapitāla ieguldīšanai, ir politiskā stabilitāte. Tālāk seko: brīvu darba roku esamība; zemes un darba resursu lētums; attīstīta infrastruktūra; valsts regulēšanas efektivitāte; nodokļu atlaides; valūtas ierobežojumu neesamība; eksporta iespējas uz attīstītajām valstīm.

Ielaužoties citos austrumtirgos, Honkongas transnacionālo kompāniju priekšrocības salīdzinājumā ar attīstīto valstu firmām ir sekojošas:

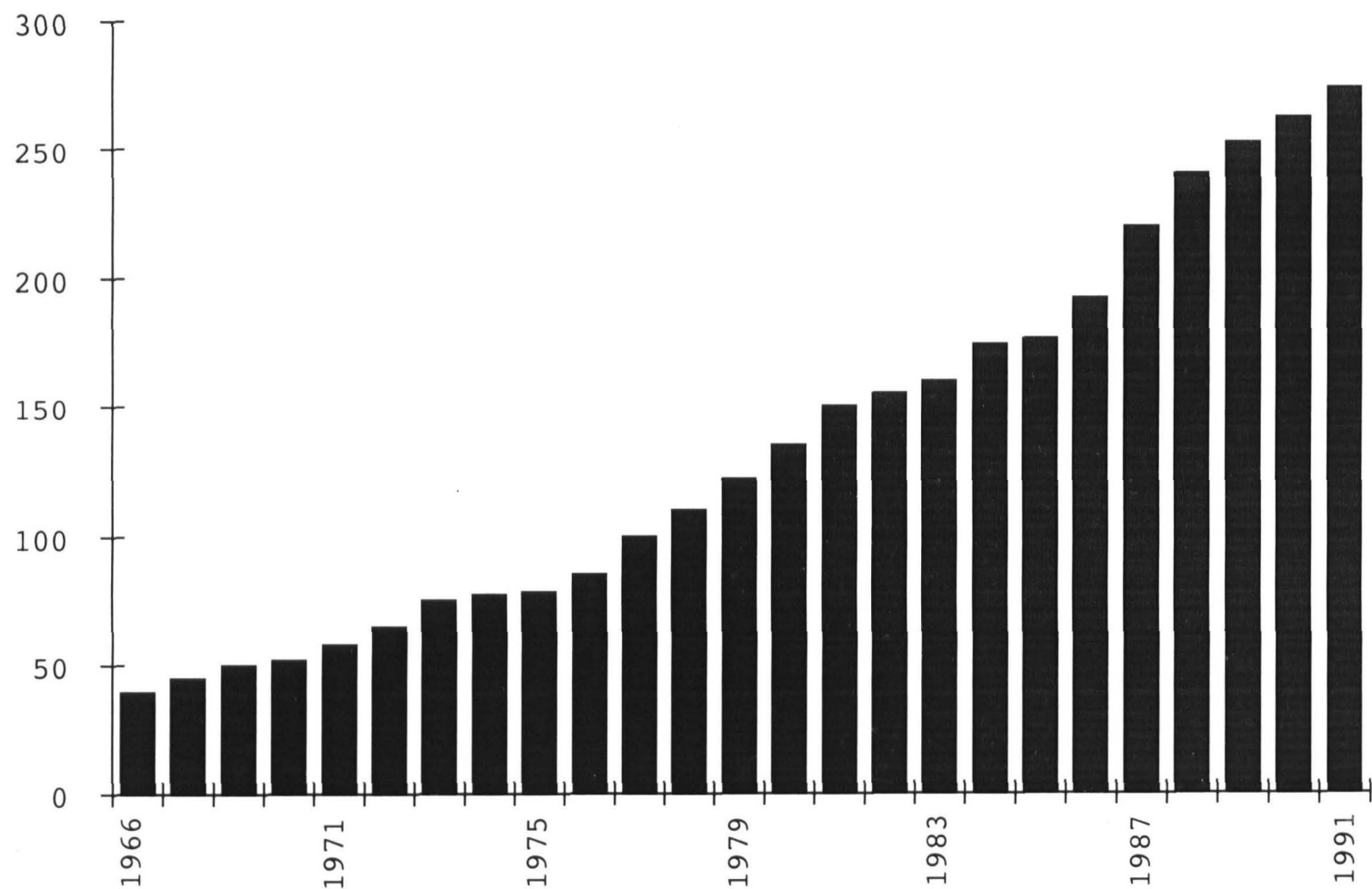
- trešās pasaules zemju apstākļu izpratne;
- pārvaldes izdevumu zemais līmenis;
- etniskā tuvība;
- tehnoloģiskās bāzes atbilstība uzņēmošās valsts līmenim

[150, 215].

Honkonga kļūst par starptautiskās darba dalīšanas un

Iekšzemes kopprodukta izmaiņu dinamika 1980. gada cenās (mljrd. Honkongas dolāru)

Avoti [78, 273], [89, 18], [106, 1023].

4. grafiks.

pasaules ekonomisko sakaru sistēmas aktīvu dalībnieci. Pēdējos gados valdība piešķir ievērojamus līdzekļus kolonijas infrastruktūras uzlabošanai [5, 13]. Esošās infrastruktūras modernizācijas 16,3 miljardu ASV dolāru programmas visapjomīgākā daļa ir lidostas celtniecība [86, 78]. Sakarā ar lielajiem kapitālieguldījumiem (lidostas būves pirmai kārtai nepieciešami 13 miljardi ASV dolāru) Ķīna ir norūpējusies par Honkongas finansu resursu iespējamu samazināšanos līdz 1997. gadam [38, 12]. Lai paātrinātu transporta plūsmas, atsevišķas Honkongas salas savā starpā savienotas ar tuneļiem [101, 536].

Līdztekus šai programmai, lai sekmētu rūpniecības transnacionālo kompāniju piesaistīšanu Honkongai, tika nodibināta «Hong Kong Industrial Corporation». Šī kompānija iekārto laukumus brīvajās platībās, būvē tajos rūpnieciskos objektus, iekārto piebraucamos ceļus un citas komunikācijas uz šiem objektiem un piedāvā šo jaunizveidoto rūpniecības infrastruktūru nomā ieinteresētām firmām [13, 154].

Visām Ķīnas provincēm, izņemot Tibetu, ir savas tirdzniecības pārstāvniecības Honkongā. ĶTR īpatsvars pārvadājumos starp Honkongu un ĶTR sastāda 70% jūras transportā un 80% aviācijā. Honkonga ir trešā konteineru osta pasaulē pēc Roterdamas un Ņujorkas [15, 15].

Šobrīd Honkonga ir kļuvusi par vienu no pasaulē vislielākajiem rūpniecības, finansu, transporta un tūrisma centriem, šeit ir koncentrēti vairāk nekā 50 tūkstoši fabriku un rūpnīcu, 250 banku iestādes, Honkongas ostā ik dienas ienāk 300 tirdzniecības kuģu [123, 33].

Brīvās tirdzniecības režīms nozīmē, ka nepastāv muitas aizsargtarifi, nav arī citu barjeru tirdzniecībai, neeksistē

nekādas eksporta subsīdijas vai nodokļu atlaides. Līdztekus preču brīvai plūsmai tiek nodrošināta kapitālu brīva plūsma un valūtas brīva apmaiņa. Ārzemju investori nesaņem nekādas nodokļu atlaides un netiek arī nekādā veidā ierobežoti. Tāpat kā viņu vietējiem konkurentiem, ārzemniekiem ir brīva iespēja izvēlēties darbības veidu, īpašuma formu, tehnoloģiju un darba resursus.

Saskaņā ar Pasaules bankas datiem Honkongā iekšzemes produkta pieaugums 1992. gadā sastādīja 4,7%, 1993. gadā - 6,0%, bet 1994. gadā tika prognozēts 3,6% apjomā [140, 12].

Iekšzemes kopprodukta pieauguma dinamika kopš 1966. gada atainota 4. grafikā.

Lauksaimniecībā un zivju audzēšanā, pēc 1991. gada rezultātiem, nodarbināti 0,8% no visiem nodarbinātajiem iedzīvotājiem, šis sektors iekšējā kopproduktā sastāda 0,3% (1990. g.). Lauksaimniecībā dominē augkopība.

Rūpnieciskajā sektorā nodarbināti 34,9% (1991.g.) no strādājošajiem iedzīvotājiem, un tā ieguldījums iekšējā kopprodukta veidošanā sastāda 23,5% (1990.g.). Vietējās rūpniecības pamatprodukcija ir tekstilijas, apģērbi, plastmasas izstrādājumi, metālizstrādājumi, elektroniskās un elektrotehniskās ierīces.

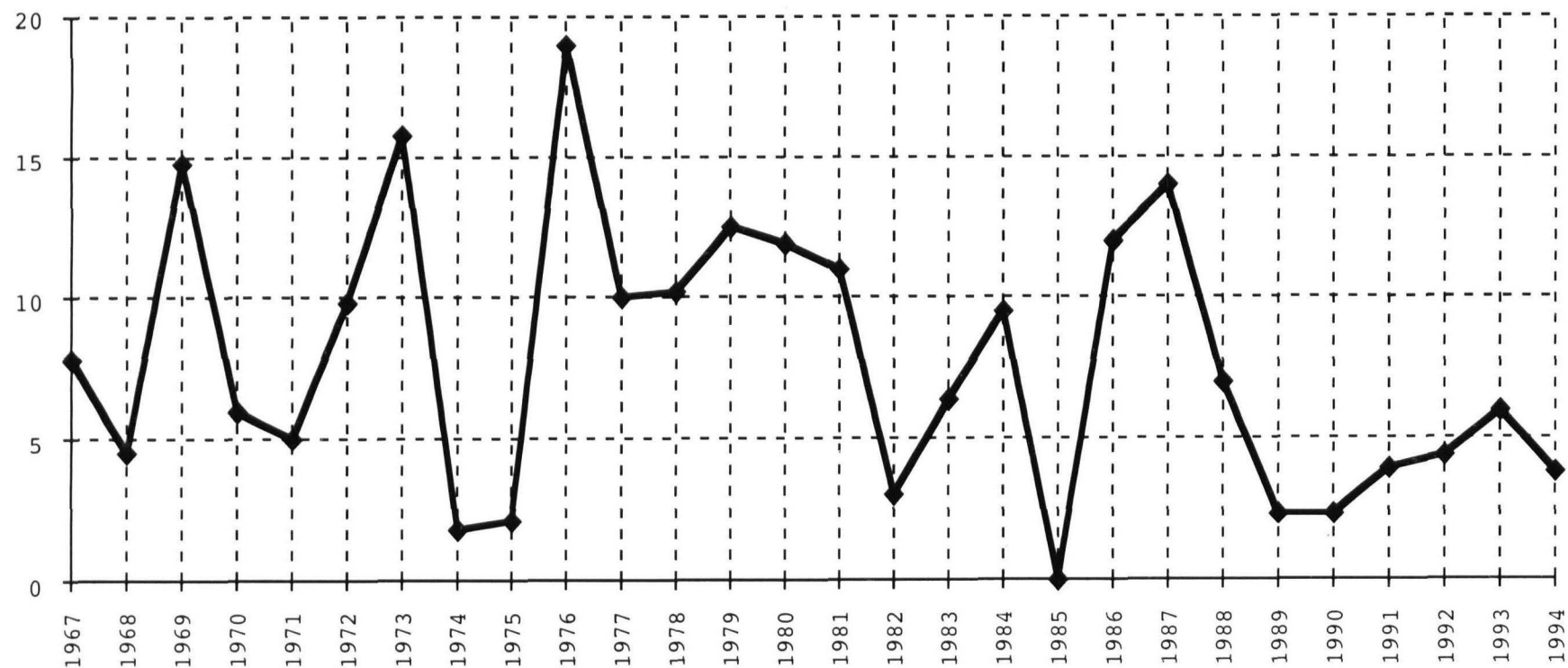
Vislielāko ieguldījumu iekšzemes kopprodukta veidošanā dod pakalpojumi - 76,2% (1990.g.). Pakalpojumu apjoms pēc 1991. gada rezultātiem sastādīja 123,5 miljardus Honkongas dolāru.

1991. gadā tirdzniecības deficīts sastādīja 13,1 miljardu Honkongas dolāru. Imports sastādīja 778,9 miljardus Honkongas dolāru, bet eksporta un reeksporta summa - 765,8 miljardus Honkongas dolāru. Reeksporta īpatsvars sasniedz 69,8% no kopējās eksporta summas.

Honkongas iekšzemes kopprodukta pieauguma temps

(procentos, salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu)

Avoti [18, 360], [89, 18], [90, 18], [106, 1023], [140, 12].

5. grafiks.

Honkongas eksporta un importa dinamika ir redzama 6. un 7. grafikā.

Galvenie importa avoti ir Ķīna – 37,7%, Japāna – 16,3%, bet galvenie eksporta virzieni – ĶTR – 27,1%, ASV – 22,7%.

Pēc 1991. gada rezultātiem pozitīvā budžeta bilance sastādīja 3,9 miljardus Honkongas dolāru. Inflācijas vidējais līmenis gadā bija 12,0%.

Netiek ierobežota kapitāla un peļņas repatriācija.

Šeņčzeņas brīvās ekonomiskās zonas nodibināšana ĶTR teritorijā tiešā Honkongas tuvumā rada zināmus draudus Honkongas ekonomikai, jo Ķīnas zonā zemes un darba resursu vērtība ir ievērojami zemāka [95, 632].

Kaut arī Honkongas valdība neiejaucas privātajā uzņēmējdarbībā, darbojas virkne valsts un pusoficiālu organizāciju, kuru pamatuzdevums ir atbalsta sniegšana Honkongas preču izplatīšanā, jaunu klientu piesaistīšanā un jaunu tirgu apgūšanā.

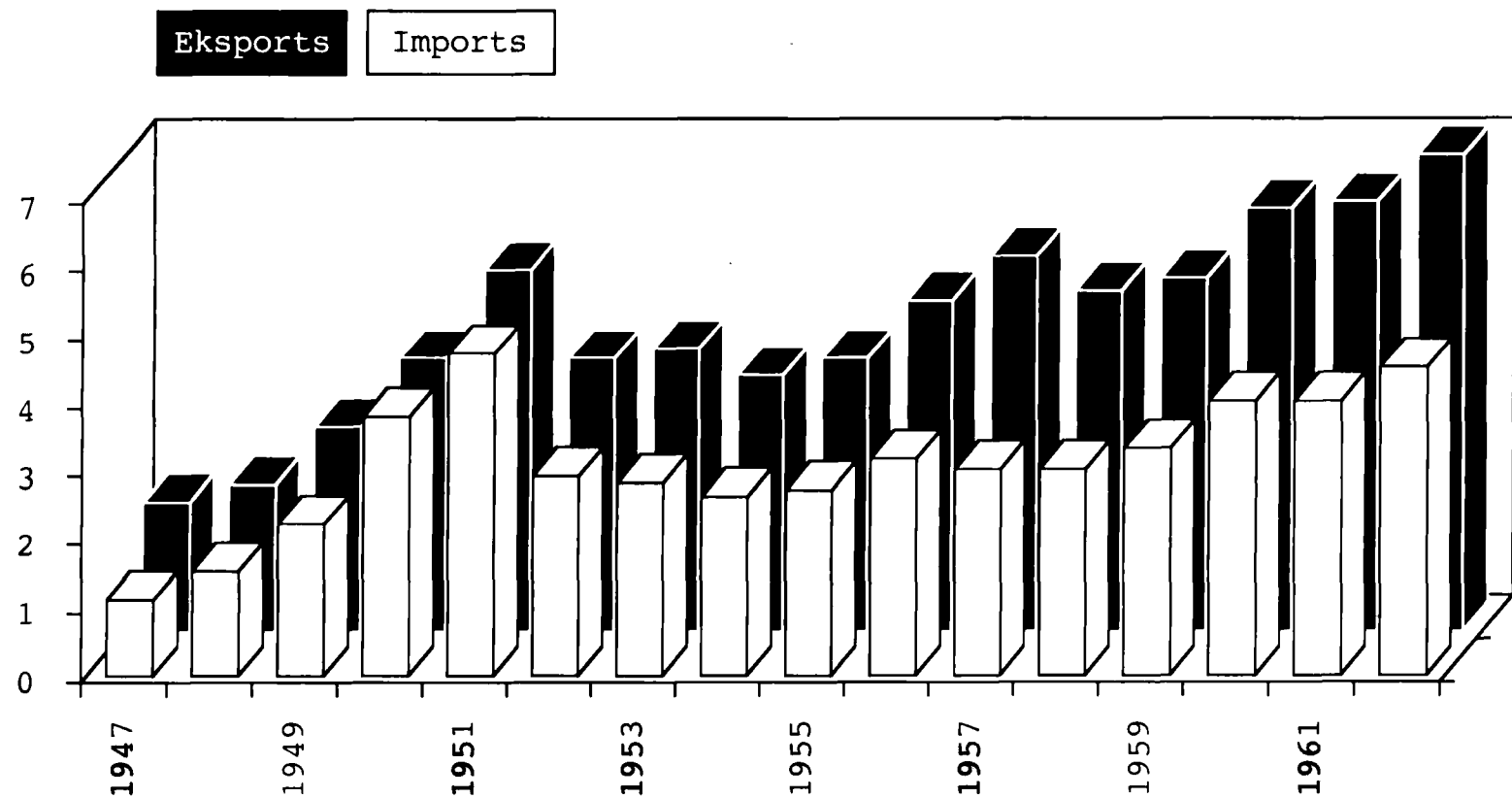
No 1983. gada nodibināts Rūpniecības attīstības departaments. Tā pamatuzdevums ir rūpnieku konsultēšana un nodrošināšana ar jaunāko tehnoloģisko informāciju. Departaments sastāv no trim komitejām: Ģenerālās attīstības, Tehnoloģijas atbalsta un attīstības un Infrastruktūras un ar to saistītā servisa komitejas. Rūpniecības attīstības departaments nodarbojas arī ar rūpniecības investīciju veicināšanu. Ekonomisko sadarbību ar Japānu veicina Honkongas un Japānas lietišķās sadarbības komiteja [46,7 2].

Tirdzniecības departaments nodarbojas ar Honkongas sadarbības sekmēšanu ar citu valstu valdībām starptautiskās tirdzniecības jautājumos. Honkongas tirdzniecības attīstības padomes pienākumos ietilpst reklāmas kampaņas organizēšana ar mērķi

Honkongas importa un eksporta dinamika no 1947. līdz 1962. gadam

(mljrd. Honkongas dolāru).

Avots [50, 169].

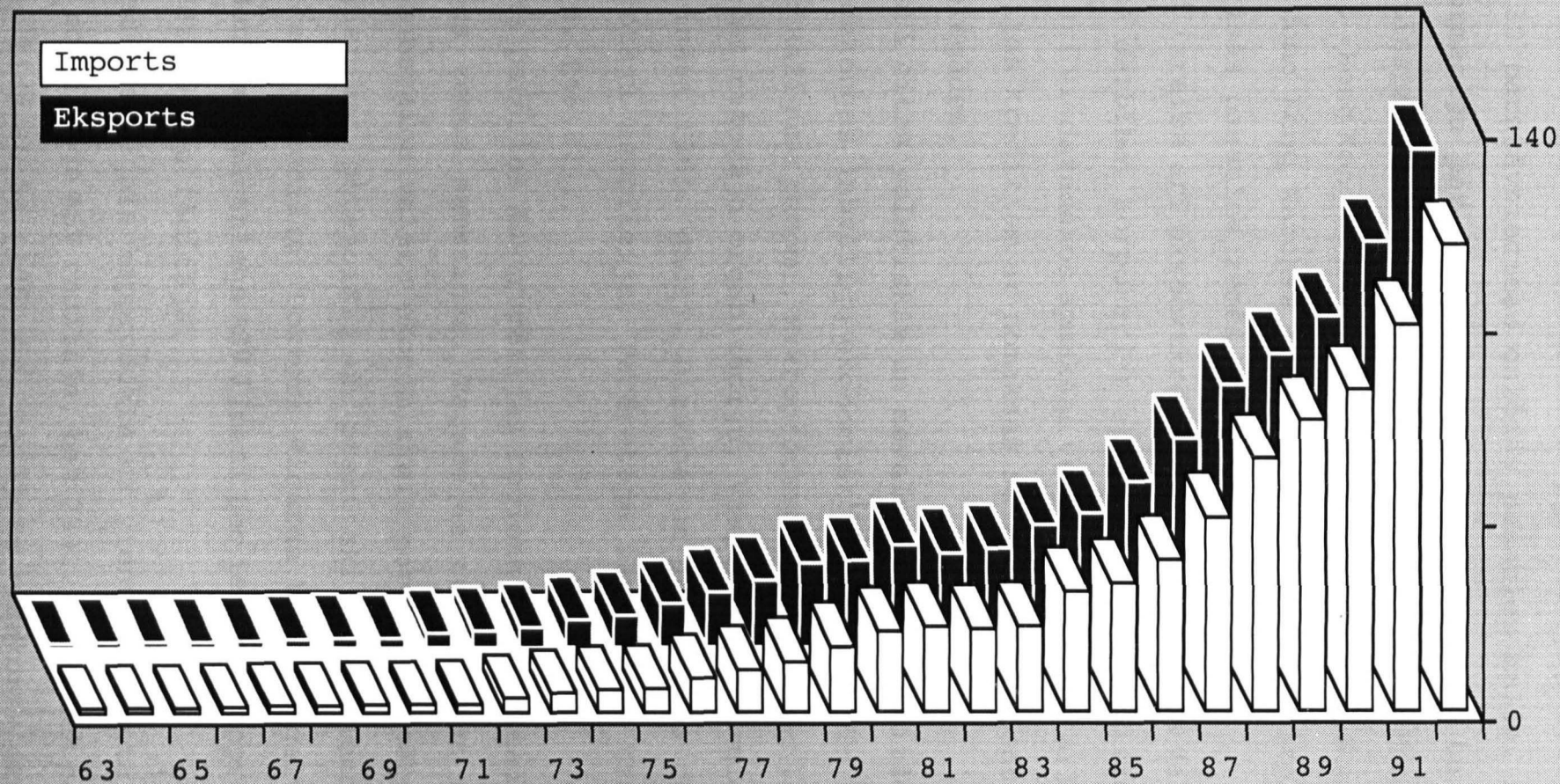

6. grafiks.

Honkongas importa un eksporta dinamika no 1963. līdz 1992. gadam

(mljrd. USD).

Avots [51, 110 – 113].

7. grafiks.

propagandēt Honkongas kā tirdzniecības partnera priekšrocības. Padomei ir 30 pārstāvniecības dažādās pasaules malās. Padome apkopo informāciju par starptautiskiem gadatirgiem un citām preču izplatīšanas iespējām. Padomes izdevumi – «The Hong Kong Enterprise», «Hong Kong Household», «Hong Kong Toys», «Hong Kong Apparel», «Hong Kong Watches and Jewellery» – tiek izplatīti praktiski visās pasaules zemēs [46, 79].

Interesi izraisa arī eksportkredītu apdrošināšanas valdības korporācijas darbība. Korporācija apdrošina jebkuru īstermiņa kredītu, kā arī visdažādākos apmaksas veidus, to starpā arī sniedzot garantijas kredītiem ar nomaksas saistību 180 dienu laikā pēc preču piegādes.

Pastāv arī citas valstiskas un nevalstiskas organizācijas, kas sekmē Honkongas labvēlīgu ekonomisko attīstību. To starpā var nosaukt: Ražīguma padomi, Mikroprocesoru ieviešanas laboratoriju, Āzijas ražotāju organizāciju, Vispārējo tirdzniecības palātu (dibināta 1861. gadā), Dizaina un iepakojuma centru, Ķīniešu ražotāju asociāciju, Patērētāju savienību, Uzņēmumu reģistru u.c. [46,82].

Iekšējais patēriņš Austrumāzijas reģiona zemēs pieaug, bet Rietumeiropas zemēs samazinās. Tagadējās desmitgades beigās Klusā okeāna baseina valstu ekonomiskais potenciāls pārsniegs Eiropas Savienības potenciālu un praktiski kļūs vienāds ar Ziemeļamerikas potenciālu. Doktors Ričards Vongs apgalvo, ka 2006. gadā Honkonga pārsniegs ASV līmeni pēc iekšējā kopprodukta uz vienu iedzīvotāju rādītāja.

1991. gadā iekšējais kopprodukts uz vienu iedzīvotāju sastādīja 65% no analoga ASV rādītāja, bet 2001. gadā tiek gaidīts tā pieaugums līdz 86,5% [105, 5]. Kopējais «drakonu» eksports

3. tabula.

Honkongas svarīgāko tirdzniecības partneru eksporta un importa īpatsvara izmaiņas (procentos)

Eksports								
	1954	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1991
ASV	3	26	34	42	32.1	33.1	44	22.7
Japāna	5	3	3	4	4.2	3.4	—	—
Ķīna	—	—	—	—	—	—	11.7	27.1
Imports								
ASV	8	13	11	13	11.8	11.8	—	—
Ķīna	20	20	26	16	20.3	19.7	25.5	37.7
Japāna	—	—	—	—	—	—	23.1	16.3

uz ASV nav mazāks par Japānas eksportu. Ja rietumu kompānijas nenodrošinās sev stabilu stāvokli Āzijā, konkurenti no Japānas, Taivanas, Korejas uzkrās vēl augstāku ekonomisko potenciālu, lai īstenotu plaša mēroga ofensīvu Amerikas un Eiropas tirgos.

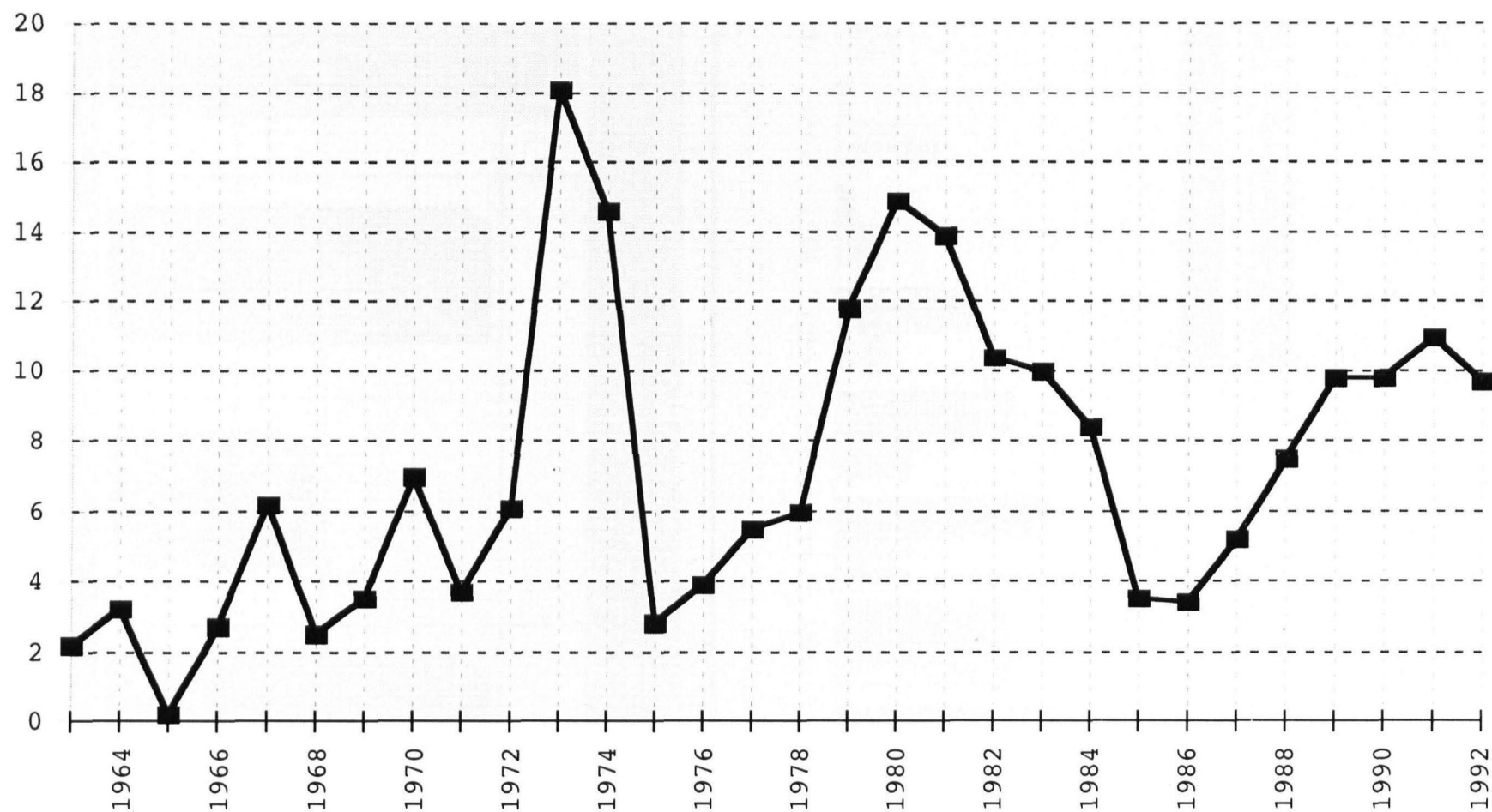
Honkonga tradicionāli tiek uzskatīta par stabilu biznesa partneri. Ekspertu grupa divreiz gadā sagatavo žurnālam «Euro-money» visu pasaules zemju biznesa reputācijas apskatu. Tā pamatmērķis ir katras pasaules zemes drošības integrālā rādītāja noteikšana (intervālā no 0 līdz 100 ballēm). Šis rādītājs ietver sevī deviņus dažādus atsevišķas jomas raksturojošus indeksus, kuri tiek noteikti, vadoties pēc katra atsevišķā indeksa lieluma. Visbūtiskākie ir pirmie divi indeksi, kuri tiek saukti par analītiskajiem:

— ekonomiskā efektivitāte, kura tiek noteikta no 0 līdz 25 ballēm, Honkongai sastāda 12,66 balle;

— politiskais risks, kas arī tiek novērtēts no 0 līdz 25

Patēriņa cenu indekss

procentos salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu

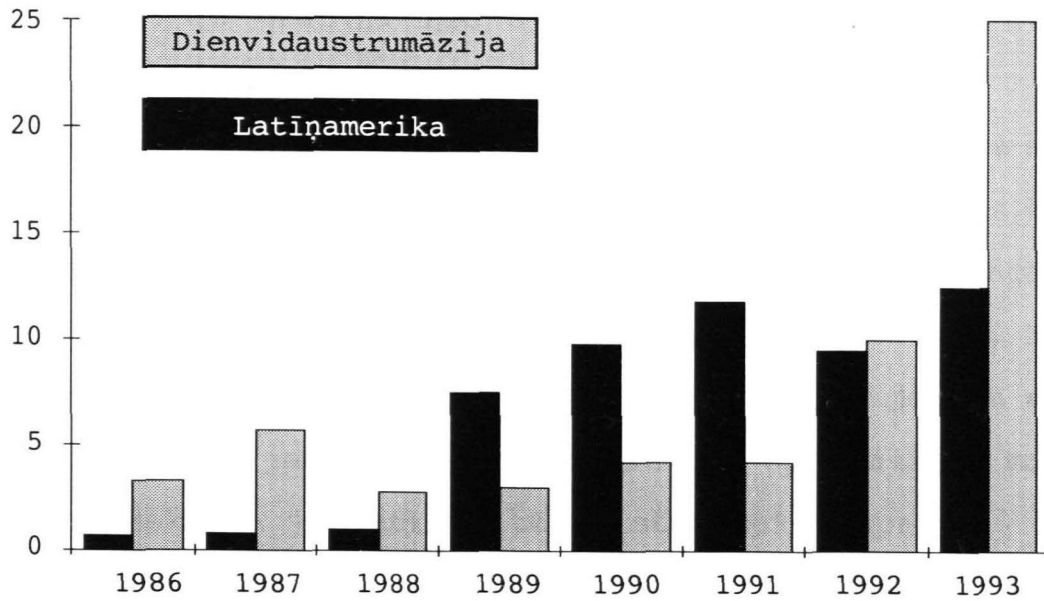

8. grafiks.

Investīciju apjomi pa reģioniem

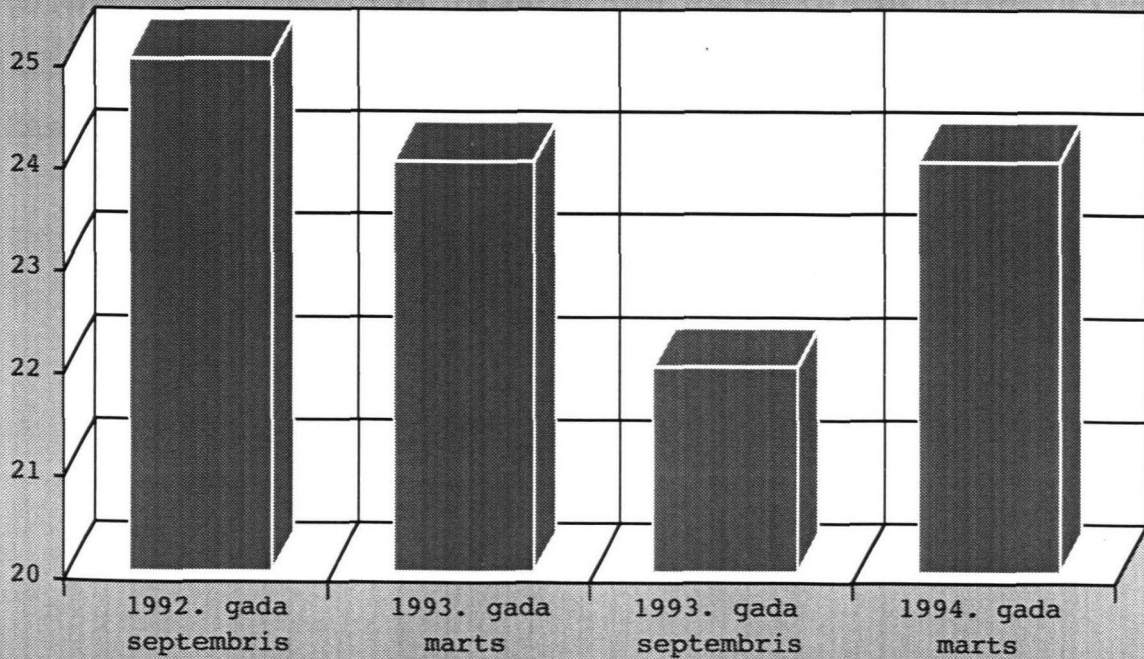
(mljrd. USD)

Avots [153, 3].

9. grafiks.

Honkongas vieta pasaulē pēc integrālā uzticamības rādītāja

10. grafiks.

ballēm (25 nozīmē, ka riska nav), mūsu gadījumā sastāda 20,71 balli.

Pēc situācijas uz 1994. gada martu Sjanganas drošuma integrālais rādītājs sastādīja 82,31, kas ļāva tai ieņemt 24. vietu pasaulē (skat. 10 graf.). Pēc šī novērtējuma Honkonga stabili saglabā savas pozīcijas [141, 23].

Pēc Pasaules ekonomiskā foruma un Šveices menedžmenta skolas ikgadējo kopējo pētījumu rezultātiem Honkonga pēc savas konkurētspējas 1993. gadā ieņēma otro vietu pasaulē pēc Singapūras jaunattīstīto valstu apakšgrupā, aiz tām seko Taivana, Malaiija, Čīle, Dienvidkoreja un Taizeme [3, 2]. Patiesību sakot, neskaidrs paliek jautājums, kāpēc Šveices speciālisti minētās valstis pieskaita jaunattīstīto valstu apakšgrupai.

1996. gada decembrī «Wall Street Journal» publicētajā *Heritage Foundation* ziņojumā 150 valstis tika sarindotas pēc ekonomikas brīvības pakāpes kritērija. Kā pasaules visbrīvākā ekonomika tika nosaukta Honkonga. Viens no pētījuma autoriem apgalvo: «Mūsu analīze parāda, ka valstīs ar brīvā tirgus politiku izaugsme ir daudz straujāka nekā nospiestās ekonomikās».

3. ĶĪNIEŠU TERITORIJU ATKALAPVIEŅOŠANAS PAMATPRINCIPS

ĶTR vadība tradicionāli par vienu no svarīgākajiem uzdevumiem uzskata Ķīnas atkalapvienošanu [1, 14].

Šī problēma tika formulēta jau pašos pirmajos ĶTR dokumentos. Tā 1949.gada 12. septembrī Ķīnas Tautas Politiskās konsultatīvās Padomes 1. sesijā pieņemtajā «Ķīnas Politiskās konsultatīvās Padomes vispārējā programmā» teikts: «Ķīnas Tautas Republikas Centrālajai Tautas valdībai jāuzņemas atbildība par tautas atbrīvošanas kara novešanu līdz galam, visu Ķīnas teritorijas atbrīvošanu un valsts apvienošanas nobeigšanu.» [143, 32]

Ķīna uzskata par zaudētiem aptuveni desmit miljonus kvadrātkilometru [127, 9], kuros ietilpst arī ievērojama daļa Krievijas tālo austrumu zemju, ieskaitot Sahalīnu, daļa Kazahstanas, Tadžikistanas, Kirgizstanas, kā arī Koreja, Mjanma, visa Indoķīna, Nepāla, Butāna, daļa Afganistānas un Indijas, Mongolija, Rjukju arhipelāgs [127, 38], divsimt Dienvidķīnas jūras salu [126, 86]. Neskatoties uz politiskā kursa biežajām svārstībām, atkalapvienošanas jautājuma risinājumā vērojama konsekventa un samērā stingra politika.

1972.gadā ĶTR pārstāvis Apvienoto Nāciju Organizācijā Huans Hua nosūtīja ANO speciālās komisijas dekolonizācijas jautājumos priekšsēdētājam memorandu, kurā pieprasīja koloniālo valstu sarakstā neiekļaut Honkongu un Makao, jo tās ir «britu un portu-

gāļu okupētās Ķīnas teritorijas daļas». To likteņa noteikšana «ir visā pilnībā suverēnās Ķīnas tiesības» un tiks realizēta «attiecīgā veidā», kad «tai būs nobrieduši apstākļi» [145, 65].

Tādējādi Ķīna skaidri parādīja, ka minētās teritorijas pēc to dekolonizācijas nav pieļaujams pārvērst par starptautisko tiesību patstāvīgiem subjektiem.

Kaut arī ĶTR ekonomiskajā praksē arvien plašāk ieviešas tirgus mehānismi, atbilstoši oficiālajam viedoklim Ķīna atrodas sociālisma sākuma stadijā, kam raksturīga ķīniešu specifika un kas atbilst valsts realitātēm [146, 181]. Visumā ĶTR ekonomiskās attīstības līmenis salīdzinājumā ar Honkongu ir ievērojami zemāks. Šai sakarā neviena no Honkongas politiskajām partijām nav piekritusi sociālistisko pārkārtojumu realizēšanai [76, 16].

Tiek plānots iekļaut Honkongu – ievērojamu starptautisku rūpniecības un finanšu centru – jaunattīstības valsts sastāvā ar sociālistisku ekonomiku. Līdz ar to rodas jautājums – kā realizēt teritoriju atkalapvienošanu tā, lai tas netraucētu iekšējiem pārkārtojumiem ĶTR un nesagrautu izveidojušos izdevīgos politiskos un ekonomiskos sakarus ar Honkongu, neizraisītu iedzīvotāju neapmierinātību un tai sekojošu kvalificētā darbaspēka resursu aizplūšanu no pašreizējās kolonijas?

Dens Sjaopins uzskata, ka atkalapvienošanas problēmas risināšanā iespējami divi ceļi – «mierīgais un vardarbīgais ceļš». Pretrunu risināšana ar spēka palīdzību tika uzskatīta par nepiemērotu [2, 16].

CK vienpadsmitā sasaukuma trešajā plēnumā, kas notika 1978. gada decembrī, ĶKP pieņēma lēmumu par valsts apvienošanu mierīgā ceļā. Lēmumā tiek «sveikti tautieši no Taivanas, Sjanganas un Aominas un citi ārvalstu ķīnieši kā patrioti, kas pieder pie

vienotās lielās ģimenes un dod aktīvu ieguldījumu dzimtenes atkalapvienošanā un celtniecībā» [152, 180].

Piedāvātajā variantā bijusī kolonija pēc atkalapvienošanās ar Ķīnu turpina attīstīties pa kapitālisma ceļu, bet pārējā ĶTR teritorija – pa sociālisma ceļu. Šis valsts un tiesību teorijā jaunais princips nosaukts «viena valsts – divas sistēmas», un tā autortiesības bieži tiek piedēvētas Denam Sjaopinam. Pats Dens Sjaopins paziņojis, ka tā nav viņa personīgā ideja, bet gan pieņemta Višķīnas Tautas Pārstāvju Sapulcē [2, 16].

Atbilstoši jaunajam principam atkalapvienošanās ir jānotiek mierīgā ceļā, pamatojoties uz starptautiskajām vienošanām ar metropolēm. Pēc Ķīnas suverenitātes atjaunošanas teritorijās tās saglabā autonomu likumdošanas, izpildu un tiesu varu, kā arī pilnīgu patstāvību ārējos sakaros (izņemot diplomātiskos) un iekšlietās [96, 23].

Kompetences sadalīšana starp «centru un atkalapvienotajām teritorijām» jānostiprina Honkongas pamatlikumā [20, 6].

Pirmo reizi norāde uz principu «viena valsts – divas sistēmas» tika izdarīta 1978. gada novembrī. Apspriežot Taivanas jautājumu, Dens Sjaopins intervijā «Washington Post» korespondentam atzīmēja, ka pēc mierīgas atkalapvienošanas Taivana saglabās nesociālistisku ekonomisko un sabiedrisko sistēmu [63, 17]. 1979. gada valdības Jaungada uzrunā tautiešiem Taivanā tika apsolīts, ka pievienošanās procesā saglabāsies *status quo* un tas nekādi nepasliktinās taivaniešu dzīvesveidu. 1979. gada martā Dens Sjaopins detalizēti izklāstīja koncepcijas jēgu attiecībā uz Sjanganu. Aptuveni ar šo brīdi ĶTR sāk aktīvi propagandēt visos piemērotos gadījumos šī principa saturu un nozīmi. 1982. gadā Dens Sjaopins, tiekoties ar «ārzemju drau-

giem», izstāstīja koncepcijas «viena valsts – divas sistēmas» būtību. Vēlāk ķīniešu presē parādījās paziņojums, ka Dens šo ideju pirmo reizi izvirzījis 1982. gada septembrī. Šo kļūdaino uzskatu atkārtoja daudzi masu informācijas līdzekļi, un tas plaši izplatījās visā pasaulē.

1983. un 1984. gadā šī ideja tika apspriesta ar ASV zinātnieku delegācijām un prezidentu Ronaldu Reiganu, Lielbritānijas ārlietu ministru Džefriju Hovu, Honkongas darījumu aprindu pārstāvjiem un citur.

1984. gada oktobrī žurnālā «Outlook» parādījās raksts par apskatāmo problēmu un tika minēta Ķīnas gatavība pielietot principu «viena valsts – divas sistēmas» jautājuma risināšanā par Honkongas atkalapvienošanu.

1984. gadā Višķīnas Tautas Pārstāvju Sapulcē šis princips guva atbalstu un tika pieņemts, un tas kļuva par vienu no ĶTR valsts ārpolitikas pamatprincipiem.

1986. gada 7. septembrī Dens Sjaopins intervijā CBS korespondentam M. Vollesam no jauna izklāstīja šī principa būtību attiecībā pret Taivanu [152, 177].

Šī principa realizācijas tiesiskais nodrošinājums tika iekļauts jaunajā 1982. gada decembrī Višķīnas Tautas Pārstāvju Sapulcē pieņemtajā Konstitūcijā. Šai sakarā 31. pantā atzīmēts: «... valsts nepieciešamības gadījumā izveido īpašus administratīvus rajonus. Īpašo administratīvo rajonu režīmu atbilstoši konkrētajiem apstākļiem nosaka Višķīnas Tautas Pārstāvju Sapulces pieņemtie likumi.» [130, 282].

Angļu valdība mēģināja saglabāt savas pozīcijas Honkongā. Tā 1979. gada martā Honkongas gubernators M. Maklehaus, atrazdamies Pekinā, nesekmīgi mēģināja vest sarunas ar Ķīnas varas

iestādēm par «Jauno teritoriju» nomas laika pagarināšanu.

Vienlaicīgi tika izvirzīti arī citi problēmas noregulēšanas varianti:

1. KTR nepieprasa Honkongas atdošanu, Anglija to turpina pārvaldīt, neskatoties uz to, ka Ķīnas puse to formāli neatbalsta;

2. KTR un Anglija noslēdz uz 30 – 50 gadiem «draudzības līgumu», kurā būtu pants par *status quo* saglabāšanu Honkongā;

3. Honkonga kļūst par autonomu rajonu, kuru pārvalda vietējie ķīnieši, administratīvā struktūra nemainās;

4. Honkonga tiek atdota Ķīnai, taču tur saglabājas iepriekšējā pārvaldes sistēma;

5. Honkonga kļūst par ANO mandāta teritoriju, kuru pārvalda Anglija;

6. Abas puses savstarpēji piekāpjas: Ķīna pagarina nomas laiku, Anglija piekrīt, ka tiek iznomāta visa Honkongas teritorija kopumā;

7. Ķīna un Anglija kopīgi pārvalda Honkongu;

8. Norisinās pakāpenisks abpusējs Honkongas un Ķīnas pierobežas īpašo eksporta zonu difūzijas process [123, 249].

Par oficiālo pārrunu sākumu kļuva Lielbritānijas premjerministres M. Tečeres un Dena Sjaopina tikšanās Pekinā 1982.gada septembrī. Viņi pieņēma lēmumu par pakāpenisku divpusēju konsultāciju rīkošanu.

Ķīnas pozīcija izpaužas nosacījumā, ka KTR ir neapstrīdamas tiesības uz Sjanganu un tās pārrunās nav apspriežamas. KTR atjauno savu suverenitāti visā kolonijā, sākot ar 1997. gada 1. jūliju, – no brīža, kad beidzas Jaunās teritorijas nomas termiņš. Hu Jaobans šai sakarā paziņojis: «Kaut arī Anglijas un

Ķīnas savstarpējie līgumi pēc būtības nav līdztiesīgi, Ķīna nolēmusi ar cieņu izturēties pret to vēsturiskajiem rezultātiem.»

Anglijas valdības pozīcija vairākos jautājumos bija pilnīgi pretēja Ķīnas nostājai. Angļi to pamatoja ar līgumu juridisko spēku, kuros apstiprināts Honkongas koloniālais statuss, un, atbilstoši presē sniegtajai informācijai, tikai pakāpeniski piekrita atzīt ĶTR tiesības uz visu Sjanganu.

M.Tečeres valdība iestājās par Lielbritānijas administratīvās varas saglabāšanu Sjanganā uz nenoteiktu laika periodu pēc ĶTR suverenitātes atjaunošanas tajā. Savu viedokli tā pamatoja ar Anglijas «pienākumiem pret Honkongas tautu», kā arī ar to, ka tikai iepriekšējās administrācijas klātbūtne spēj radīt drošības atmosfēru, kas nepieciešama Honkongas darījumu aprindu stabilai aktivitātei. Sākotnēji Anglijas puse mēģināja panākt pilnīgu eksistējošās pārvaldes sistēmas saglabāšanu, bet pēc tam izvirzīja priekšlikumu par Sjanganas kopēju pārvaldīšanu, ko realizētu kā angļu, tā ķīniešu amatpersonas. Presē tika apspriesti arī priekšlikumi par Sjanganas pārvēršanu par «brīvpilsētu» un par tās iznomāšanu Anglijai, pamatojoties uz «kontraktu par pārvaldi».

Ķīna ar masu informācijas līdzekļu starpniecību asi kritizēja «Londonas līniju», raksturojot to kā mēģinājumu «apmainīt suverenitāti pret pārvaldes tiesībām» un apsūdzot, ka Anglija arī vēl šobrīd atrodas «koloniālisma platformā». Vienīgais, kam piekrita ĶTR vadība, — «respektēt Anglijas un citu valstu ekonomiskās intereses Sjanganā» [138, 183].

Angļu pusei nācās ņemt vērā to, ka ĶTR paziņoja par gatavību pasludināt savu atkalapvienošanās plānu, ja līdz 1984. gada sep-

tembrim nebūs panākta divpusēja vienošanās par Honkongu. Kā stimulš veiksmīgai pārrunu attīstībai bija M.Tečeres vēstījums Čžao Czijanam, kurā bija norādīts uz Lielbritānijas gatavību atteikties no suverenitātes ar noteikumu, ka Ķīna garantē saglabāt kolonijā *status quo*. Rezultāts nebija ilgi jāgaida: piektās sēdes beigās (1983. gada 20.oktobrī) tā tika jau oficiālā komunikē raksturota kā «derīga un konstruktīva» [21, 21].

Kolonijas nākotne bija galvenais pārrunu temats starp Ķīnas vadītājiem un Lielbritānijas ārlietu un sadraudzības lietu ministru Dž. Hovu tā vizītes laikā Pekinā 1984. gada aprīlī.

Lai galīgi izstrādātu divpusēju vienošanos par Honkongu, Pekinā 1984. gada jūnijā darbību sāka pastāvīgā ķīniešu-angļu darba grupa. 18. septembrī abas puses apstiprināja Ķīnas un Anglijas līgumu tekstus, kas 26. septembrī tika publicēti Pekinā, Honkongā un Londonā.

1984.gada septembra beigās Honkongā tika izveidota speciāla kanceleja informācijas vākšanai par Ķīnas-Anglijas vienošanās projekta izraisīto reakciju. Likumdošanas un administratīvo padomju, pilsētu, reģionālo un rajonu padomju locekļu aptauju, laikrakstu un žurnālu publikāciju, 430 dažādu organizāciju un grupu platformu un paziņojumu, 1815 individuālo sūtījumu rezultātā kanceleja sagatavoja referātu, ko 1984. gada novembrī iesniedza gubernatoram. Tajā tika konstatēts, ka, neskatoties uz to, ka iedzīvotājiem jautājumā par vienošanos nav vienprātīga viedokļa, kopējs ir uzskats par Honkongas tālākas pakāpeniskas attīstības iespēju nākotnē, balstoties uz izstrādātajiem divpusējiem dokumentiem. Vienošanās pieņemamība Honkongas iedzīvotāju vairākumam tika konstatēta arī likumdošanas un administratīvo padomju neoficiālo locekļu ziņojumā 1984. gada 29. novembrī.

Vienlaicīgi kolonijā norisinājās arī protaivanisko organizāciju un antikomunistiski noskaņoto ĶTR emigrantu vadītā kampaņa, kas bija vērsta pret vienošanās atbalstīšanu. Taču tā neietekmēja notikumu tālāko attīstību.

Vienošanos atbalstīja Anglijas parlamenta augš- un apakšpalātas attiecīgi 1984. gada 5. un 10. decembrī, bet 19. decembrī M. Tečere un ĶTR Valsts Padomes premjers Čžao Czijans parakstīja deklarāciju par Honkongas jautājumu [55, 6].

4. HONKONGAS IEKĻAUŠANĀS ĶTR

STARPTAUTISKI TIESISKAIS PAMATS

Ķīnas Tautas Republikas un Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienotās Karalistes Kopējo deklarāciju Honkongas jautājumā veido vienošanās ar preambulu un trīs Pielikumu pakete. I Pielikums attiecas uz ĶTR politiku attiecībā uz Honkongu līdz 2047. gadam, II Pielikums attiecas uz kopējo Ķīnas-Lielbritānijas sakaru grupu, III Pielikums skar zemes nomas jautājumus. Kopējās deklarācijas parakstīšanas dienā abas puses apmainījās ar Memorandiem, kuri atspoguļoja pušu pozīcijas attiecībā uz Honkongas iedzīvotāju statusu.

Kopējās deklarācijas 8. pants norāda, ka Deklarācijai un Pielikumiem ir vienāds darbības spēks, taču nesatur norādes Memorandiem [82, 649]. No 1969.gada Vīnes konvencijas «Par starptautisko līgumu tiesībām» (31. pants, 2-6.p.) viedokļa Memorandi var tikt apskatīti kā Deklarācijas konteksta veidošanas palīdzinstrumenti.

Kopējā deklarācija kā starptautisko tiesību dokuments nosaka Honkongas tālāko likteni. Var rasties jautājums – vai šajā gadījumā realizējas teritorijas iedzīvotāju pašnoteikšanās tiesības? Kā arī – vai gaidāmais notikums nozīmēs Honkongas dekolo-nizāciju? [82, 650]

Acīm redzami atbildēt uz pirmo jautājumu ir daudz vienkāršāk. Lielbritānija šo situāciju apskata *sui generis*. Konkrētajā gadī-

jumā starptautisko tiesību subjekti jautājumu par apskatāmo teritoriju risina, balstoties uz savstarpēji saskaņotiem noteikumiem. Principiālā jautājuma risināšanā pati Honkonga netika pārstāvēta, un tās pārstāvēšana arī netika paredzēta. Acīmredzot teritorijas iedzīvotājus, kas vairākumā ir etniskie ķīnieši, nevar apskatīt kā pašnoteikšanās tiesību subjektus atsevišķi no ĶTR iedzīvotājiem. Tādējādi Honkongas atkalapvienošanu ar Ķīnu nevar kvalificēt kā pašnoteikšanās principa realizēšanu kaut vai arī tāpēc, ka Honkongas iedzīvotāju griba nav noskaidrota, un tas arī netika plānots.

Sarežģītāk atbildēt uz otro jautājumu par dekolonizāciju. No vienas puses, Lielbritānija aizņem teritoriju, pamatojoties uz jau iepriekš noslēgtajiem līgumiem. Tādējādi Lielbritānijas klātbūtnei ir legāls pamats. No otras puses, līgumu noteikumu nelīdztiesiskais raksturs un to noslēgšanas vēsturiskais konteksts ļauj apšaubīt to taisnīgumu un sekojoši arī to īstenumu, uz ko, starp citu, Ķīnas puse nevienu vien reizi jau norādījusi. Tā, piemēram, 1985. gadā Višķīnas Tautas Pārstāvju Sapulces nozīmētā komisija Honkongas Īpašā Administratīvā Rajona (ĪAR) Pamatlikuma projekta izstrādāšanai 59 cilvēku sastāvā, no kuriem Honkongas pārstāvju bija mazāk nekā puse, [24, 7], 1988. gada 28. aprīlī publicēja apspriešanai Honkongas ĪAR Pamatlikuma projektu. Pamatlikuma projekta preambulā tika pasvītrots, ka Honkonga no seniem laikiem ir bijusi Ķīnas teritorija, bet 1840.gadā to okupējusi Anglija [29, 19]. Šī preambulas daļa bez izmaiņām tika iekļauta Pamatlikuma galīgajā tekstā. Daudzos dokumentos teritorija tiek apzīmēta kā «okupēta». 1983. gada 1. septembra ĶTR Valsts Padomes lēmumā bija fiksēts priekšraksts [148, 19] par to, ka Honkongu turpmāk aizliegts saukt par kolo-

niju. Jāatzīmē, ka Honkonga nav iekļauta teritoriju sarakstā, uz kurām tiek attiecināta Deklarācijas par koloniālo valstu un tautu neatkarību darbība.

Tai pašā laikā ir vērojamas praktiski visas kolonijas pazīmes – teritorijā nav pašpārvaldes, varas pilnvaras realizē no Londonas nozīmēts gubernators, ārzemju karaspēka klātbūtne, praktiski nepastāv demokrātiska vēlēšanu sistēma, vietējo iedzīvotāju ierobežotās iespējas ne tikai organizēt politiskos procesus, bet arī kaut nedaudz tos būtiski ietekmēt, svešvalodas kā valsts valodas izmantošana utt.

Pēc būtības jautājums no jauna atgriežas pie problēmas par Lielbritānijas klātbūtnes legalitāti. Lielbritānijas attaisnošanai tiek izvirzītas tēzes par to, ka pagājušajā gadsimtā līguma izstrādāšanas brīdī atbilstošas starptautisko tiesību normas vēl nebija izstrādātas, ka līgumu atzīšanai par spēkā neesošiem, pamatojoties tikai uz to nevienlīdzību, nav starptautisko tiesību normas spēks, bet tas ir tikai Ķīnas un PSRS juristu izdomājums, jo par spēkā neesošiem var atzīt tikai tos līgumus, kuri parakstīti draudu vai spēka pielietošanas gadījumā (Landri, Grīnbergs, Kestls, Ress u.c.). Vēl viens arguments – Kopējās deklarācijas teksts, ĶTR iekšējās tiesības (muitas, administratīvi teritoriālās, valūtas u.c.), atzīst Lielbritānijas administrācijas faktisko klātbūtni Honkongā un tās darbības likumību, kā arī to, ka Honkongas teritorija nav pakļauta ĶTR iekšējo tiesību darbībai, kas gala rezultātā it kā nozīmējot to, ka Ķīna atzīst par likumīgu Lielbritānijas klātbūtni šajā teritorijā.

Acīm redzams ir kas cits – šie strīdi norisinās augsti teorētiskā līmenī un nekādā veidā netraucē abu pušu praktisko

rīcību un kopējo darbu Honkongas sagatavošanā nodošanai Ķīnai, jo tās abas balstās uz vēsturiskajām realitātēm.

Kaut arī dokuments tiek dēvēts par Kopējo deklarāciju, tas acīmredzami ir starptautisks līgums, tā kā starptautisko vienošanos juridiskais spēks nav atkarīgs no to apzīmējuma.

Jāpievērš uzmanība tam, ka Deklarācijā nav paredzēts atšķirīgs statuss Honkongas salai, Koulunai un Jaunajām teritorijām. Bez tam dokuments nesatur apzīmējumu vai kaut norādi uz visas teritorijas statusu.

Kā iepriekšminētā objektīvas sekas ir fakta konstatācija, ka puses Kopējā deklarācijā Honkongu nenosauc par koloniju. Bez tam 1. un 2. pants fiksē ĶTR suverenitātes atjaunošanu un teritorijas pārņemšanu, sākot ar 1997.gada 1.jūliju.

Var izdarīt secinājumu, ka Kopējā deklarācija pēc savas starptautiskās publiski tiesiskās būtības ir starptautiskais cesijas līgums starp ĶTR un Lielbritāniju.

Tieši šī līguma forma vislabāk atbilst pušu interesēm. Ja Kopējā deklarācija fiksētu neatkarības piešķiršanu Honkongai, tad Lielbritānijai tas būtu nevēlams precedents, jo radītu analogisku priekšlikumu ķēdes reakciju no citu atkarīgo teritoriju, it īpaši no Maldivu salu un Gibraltāra, puses. ĶTR tāda pieeja varētu radīt Honkongas kā atbrīvojušās teritorijas tālākā statusa nenoteiktību, kas savukārt satur draudus zaudēt kontroli pār Sjanganu un Ķīnai ir nepieņemams risinājuma variants.

Deklarācija paredz, ka Honkongas ĪAR būs tieši pakļauta ĶTR centrālajai vadībai un tai pašā laikā baudīs augstu autonomijas pakāpi, izņemot ārlietu un aizsardzības sfēras. Honkongas ĪAR ir paredzēta likumdošanas, izpildu un tiesas vara. Likumdošanai pamatos jāpaliek negrozītai. Nodalītas muitas teritorijas un

brīvostas statuss, finansu sistēmas neatkarība saglabājas.

Sabiedriskās kārtības uzturēšana paliek ĪAR kompetencē.

Līdz 1997. gada 30. jūnijam Lielbritānija ir atbildīga par Honkongas pārvaldi, tās ekonomisko uzplaukumu un sociālo stabilitāti.

Kopējās deklarācijas II Pielikumā Lielbritānija un Ķīnas Tautas Republika izsaka gatavību turpināt pārrunas «draudzīgā garā» un attīstīt sadarbību ar nolūku nodrošināt mierīgu valdības nomaiņu 1997. gadā (sk. pielikumā *Annex II*). Šo mērķu realizācijai puses izveido īpašu Sakaru grupu. Šīs grupas pamatfunkcijas tiek noteiktas sekojoši:

- a) vadīt starpvalstu konsultācijas Kopējās deklarācijas izpildes nodrošināšanai;
- b) apspriest Honkongas valdības nomaiņas jautājumus;
- c) veikt informācijas apmaiņu un konsultācijas citos savstarpēji saskaņotos jautājumos.

Jautājumi, par kuriem puses nevar vienoties, ir ziņojami attiecīgām valdībām.

Līdz 1997. gada 1. jūlijam Sakaru grupai jārisina sekojošas problēmas:

- a) Honkongas ĪAR kā nodalītas muitas teritorijas saglabāšana, patstāvīgas darbības saglabāšana GATT, *Multifibre Arrangement* un citās starptautiskās organizācijās;
- b) starptautisko pienākumu un tiesību pēctecības nodrošinājums;
- c) mierīgas varas pārejas nodrošināšana 1997. gadā;
- d) Honkongas ĪAR ekonomisko un kultūras sakaru saglabāšana un attīstība.

II Pielikuma 6. pantā tiek īpaši pasvītrots, ka kopīgā sakaru

grupa ir sakaru institūcija un nav Honkongas vai Honkongas ĪAR varas orgāns. Teritorijas pārvaldes struktūras tai nav pakļautas.

Grupas sastāvs tika izveidots sekojoši: katra puse nozīmē vecāko pārstāvi (ne zemāk kā vēstnieka pakāpē) un vēl četrus grupas locekļus. Katrai pusei ir tiesības nozīmēt arī līdz 20 cilvēkiem palīgpersonālā. Kopīgai sakaru grupai jādarbojas līdz 2000. gada 1. janvārim. Darba grupām tikšanās vietas var būt Pekina, Londona vai Honkonga.

Kopīgās sakaru grupas locekļi bauda diplomātiskās privilēģijas un imunitātes.

Grupas darbības norise ir konfidenciāla. Tikai pušu saskaņotos gadījumos tās norise var būt izpaužama plašākai sabiedrībai.

Pusēm vienojoties, speciālo jautājumu izpētei var tikt izveidotas ekspertu apakšgrupas. Katrai pusei ir tiesības brīvi veidot savu pārstāvju sastāvu apakšgrupās.

Kopējās deklarācijas I Pielikuma VI pantā (skat. pielikumā *Annex I*) ir fiksēts, ka ĪAR Honkonga var pēc saviem ieskatiem veidot ekonomiskās attiecības ar visām valstīm un reģioniem. Praktiski tas nozīmē, ka Honkonga saglabā nozīmīga tilta lomu ĶTR un Taivanas savstarpējās attiecībās, kā arī attiecībās ar trešajām valstīm, ar kurām tieši kontakti politisku motīvu dēļ ir apgrūtināti.

5. HONKONGAS TIESISKAIS STATUSS

1970. gada ANO Starptautisko tiesību principu deklarācijā fiksēti sekojoši valstu suverēnās līdztiesības elementi:

- a) valstis ir juridiski vienlīdzīgas;
- b) katra valsts bauda pilnu suverēno tiesību apjomu;
- c) katrai valstij jārespektē citu valstu tiesībsubjektivitāte;
- d) valsts teritoriālā integritāte un politiskā neatkarība ir neskarama;
- e) katrai valstij ir tiesības brīvi izvēlēties un attīstīt savu politisko, sociālo, ekonomisko un kultūras sistēmu;
- f) katrai valstij ir pienākums pilnīgi un godprātīgi pildīt savas starptautiskās saistības un uzturēt miermīlīgas attiecības ar citām valstīm.

Valstij pieder virsvaldība par tās teritoriju un iedzīvotājiem, neatkarība starptautiskajās attiecībās un nepakļaušanās jebkurai politiskai varai. Suverēnās līdztiesības principam piemīt arī normatīvs raksturs. Tas nodrošina starptautiski - tiesisko normatīvo instrumentāriju valsts suverenitātes realizācijai.

Lai precīzi noteiktu Honkongas starptautiski tiesisko statusu, ir nepieciešams veikt starptautisko līgumu un konstitucionālo aktu analīzi ar nolūku noskaidrot, cik lielā mērā

Honkonga ir spējīga realizēt atsevišķus valstu suverēnās līdztiesības elementus.

Kopējā deklarācija paredz Honkongas atgriešanos Ķīnas suverenitātē, sākot ar 1997. gada 1. jūliju. Bijušās kolonijas teritorijā atbilstoši ĶTR Konstitūcijas 31. pantam tiks izveidots īpašs administratīvs rajons (ĪAR), kurš tiks tieši pakļauts Centrālajai valdībai Pekinā, bet kuram tiks piešķirtas plašas tiesības visās sfērās, izņemot aizsardzību un ārpolitiskos sakarus. Honkongā jāfunkcionē neatkarīgiem likumdošanas, izpildvaras un tiesu varas orgāniem. Vietējās pārvaldes vadību nozīmēs centrs uz «vēlēšanu un konsultāciju» pamata ar pašu Honkongu. 50 gadu laika posmā Honkongā tiek garantēta izveidotās sociālekonomiskās iekārtas absolūta nemainība. Tiks saglabāta esošā ekonomiskā sistēma, brīvostas un starptautiskā tirdzniecības un valūtas finansiālā centra statuss. Nekādā gadījumā netiks ierobežoti ekonomiskie un kultūras sakari ar ārpasauli, paliks spēkā visas Honkongas noslēgtās starptautiskās vienošanās. Iedzīvotājiem tiks garantētas visas agrākās tiesības un brīvības. Savās vietās paliks visi ierēdņi, tai skaitā arī ārvalstu pilsoņi. Pēdējie gan pēc 1997. gada nevarēs ieņemt departamentu priekšnieku vietas Honkongas valdībā. Finanšu sistēma saglabās savu neatkarību, un ĪAR netiks aplikts ar nodokļiem no centrālās valdības puses. Ķīna arī turpmāk nolēmusi vispusīgi atbalstīt Honkongas kā nozīmīga Āzijas-Klusā okeāna reģiona gaisa satiksmes mezgla lomu. Vietējo varas orgānu politika kultūras un izglītības jomā arī no Pekinas puses netiks ierobežota. ĶTR cer uz iespēju arī turpmāk izmantot Honkongu sakariem ar tām valstīm, ar kurām tai nav diplomātisko attiecību (piem., Dienvidkoreju). Deklarācija paredz, ka šīm valstīm pēc

1997. gada būs tiesības Honkongā atvērt jebkādas nevalstiskas iestādes. Centrālā valdība nosūtīs turp savu karaspēku, taču par kārtības nodrošināšanu atbildēs vietējie varas orgāni. (Speciāli drošības spēki kontrolēs Honkongu varas pārņemšanas periodā.) Izdevumus par ĶTR garnizona uzturēšanos Honkongā uzņemas Ķīna. Deklarācija nesatur prasības Honkongas iedzīvotājiem dienēt Tautas atbrīvošanas armijā. Sakaru grupa piedalās jaunu starptautisku ekonomisko, zinātniski tehnisko un kultūras līgumu slēgšanā, kas atbildīs jaunajam ĪAR statusam. Sakaru grupa katru gadu noturēs ne mazāk kā trīs sēdes attiecīgi Pekinā, Londonā un Honkongā. No 1997. gada 1. jūlija līdz 2000. gada 1. janvārim tai būs pastāvīga pārstāvniecība Honkongā. Tās uzmanības sfērā ietilps tādi jautājumi kā Honkongas piedalīšanās UNCTAD darbībā, starptautiskajās vienošanās ar GATT un Starptautisko Darba organizāciju (SDO), dažādu Honkongas iedzīvotāju personību apliecinājoši dokumenti pēc 1997. gada u.c.

Saskaņā ar Honkongas ĪAR Konstitūcijas 12. pantu Honkongas ĪAR ir ĶTR administratīvā dalījuma vienība un ir tieši pakļauta ĶTR Centrālajai Tautas valdībai.

ĶTR Centrālā Tautas valdība izvietos Honkongā militārās vienības. Militāro vienību uzdevums ir teritorijas aizsardzības nodrošināšana, un Honkongas iekšējās lietās karaspēka iejaukšana netiek plānota. Taču Honkongas ĪAR valdība var griezties pie ĶTR Centrālās Tautas valdības ar lūgumu iesaistīt garnizonu sabiedriskās kārtības uzturēšanai vai katastrofu seku novēršanai. Militāro vienību finansēšanu veic no ĶTR valsts budžeta (sk. pielikumā Konstitūcijas 14. pantu).

Honkongas ĪAR patstāvīgi realizē savu likumdošanas varu. Pieņemtie normatīvie akti ir jānosūta Višķīnas Tautas Pārstāvju

Padomei. Normatīvo aktu stāšanās spēkā šīs attiecības ar VTPP nekādā veidā neietekmē. Gadījumā, ja Ķīnas Tautas Pārstāvju Padomes Prezidijs, konsultējoties ar Honkongas ĪAR Konstitucionālo Komiteju, nāk pie slēdziena, ka likumdošanas akts, kuru ir pieņēmusi Honkongas ĪAR Likumdošanas padome, neatbilst Honkongas ĪAR Konstitūcijas pamatnostādnēm jautājumos, kuri ir ĶTR centrālo varas orgānu kompetencē vai kuri determinē ĶTR centrālo varas orgānu un Honkongas ĪAR attiecības, tad VTPP Prezidijs var šo likumdošanas aktu nodot atpakaļ. Honkongas ĪAR Konstitūcijas 17. pants paredz, ka jebkurš atpakaļ nodotais likumdošanas akts ir jāatceļ. Šādai atcelšanai nav atpakaļejoša spēka, ja tikai ĪAR likumdošana neparedz savādāk.

Honkongas Īpašā Administratīvā Rajona Konstitūcijas 21. pants paredz iespēju Honkongas rezidentiem piedalīties valsts (ĶTR) pārvaldē. Honkongas pastāvīgie iedzīvotāji, kuri būs ĶTR pilsoņi, piedalīsies Visķīnas Tautas Pārstāvju Padomes deputātu vēlēšanās. Neviena ĶTR Centrālās Tautas valdības departaments, neviena province, autonomais apgabals vai municipalitāte nevar iejaukties lietās, kuras pārvalda Honkongas ĪAR valdība. Ja Centrālajai Tautas valdībai vai provincei, autonomam apgabalam vai municipalitātei ir nepieciešams atvērt savu pārstāvniecību Honkongas ĪAR, tad tiem ir jāsaņem Honkongas ĪAR valdības piekrišana un ĶTR Centrālās Tautas valdības atļauja. Visām tāda veida pārstāvniecībām un to personālam ir jāievēro Honkongas ĪAR likumdošana.

Honkongas Īpašais Administratīvais Rajons drīkst atvērt savu pārstāvniecību Pekinā.

Jau 1965. gadā Honkongas delegācija piedalījās ikgadējā ANO Ekonomiskās Komisijas Āzijas un Tālo Austrumu jautājumos (ESCAP)

plenārsēdē Teherānā. Lielbritānija pirmo reizi bija spiesta ņemt vērā vietējo darījumu aprindu uzskatus un samierināties ar savas kolonijas piedalīšanos starptautiskās komisijas darbā [112, 21].

Tā kā pašreiz Honkongai ir atkarīgas teritorijas statuss, tad Lielbritānijas valsts ministrs ārlietu un sadraudzības jautājumos ir atbildīgs britu parlamenta priekšā par Honkongas valdības darbību. Viņš ir tiesīgs dot Honkongas valdībai norādījumus. Lielbritānijas valdībai ir starptautiska atbildība par Honkongas valdības starptautisko saistību izpildi.

Honkonga aktīvi izmanto tās iespējas, kuras dod piedalīšanās GATT. Pēc GATT uzskatiem, Honkonga ir no Lielbritānijas nodalīta muitas teritorija. Tai pašā laikā Honkongas intereses GATT pārstāvēja Lielbritānija, kura Honkongas pilnvarota uzstājas ar ziņojumiem. Kad Lielbritānija iestājās Eiropas Ekonomiskajā Asociācijā, Viņas Augstības valdība informēja GATT par to, ka Lielbritānijas delegācija turpina pārstāvēt Honkongas intereses. Praksē Lielbritānijas pārstāvji GATT sesijā uzstājās kā Honkongas valdības oficiālie pārstāvji. Tas nozīmē, ka Honkonga var ieņemt pozīciju, kura atšķiras kā no Eiropas Savienības pozīcijas, tā arī no Apvienotās Karalistes pozīcijas.

Pēc 1997. gada 1. jūlija Honkonga turpinās savu darbību GATT kā Honkongas ĪAR. Līdz tam, sākot ar 1948. gadu, Honkongai bija Lielbritānijas kolonijas statuss un tiesības patstāvīgi piedalīties GATT darbā, kaut gan formāli tās delegācija bija britu delegācijas daļa. GATT teritoriju patstāvības līmenis palika iepriekšējais [41, 1384]. Patstāvīga GATT locekļa statusu Honkonga ieguva 1986. gadā.

Honkongas intereses UNCTAD galvenajā mītnē tāpat tiek

realizētas ar Lielbritānijas pārstāvja palīdzību. Tādā pašā veidā tiek risinātas Honkongas pārstāvniecības jautājums Eiropas Savienības Briseles ofisā [46,69].

Honkonga ir daudzu vienošanos patstāvīga dalībniece. Kā izmainīsies tiesību un pienākumu attiecības pēc 1997. gada? Piemēram, kā MFA (Multi Fiber Arrangement) loceklim Honkongai ir sava tekstilizstrādājumu pārdošanas kvota. Vai pēc 1997. gada šī kvota saglabāsies vai arī Honkonga automātiski iekļausies ĶTR kvotā? [104, 67]

Honkonga aktīvi sadarbojas ar valstīm, ar kurām Ķīnai nav diplomātisko attiecību, – Taivanu, Sauda Arābiju, Singapūru, Dienvidkoreju, Indonēziju. Diez vai šīs valstis atzīs ĶTR līdz 1997. gadam [98, 70].

Kopš 1969. gada Honkonga ir arī Āzijas attīstības bankas (ADB) locekle, bet, sākot ar 1991. gadu, Āzijas-Klusā okeāna reģiona Ekonomiskās Asociācijas (APEC) locekle [91, 2970].

1987. gada jūnijā Honkonga kļuva par patstāvīgo deviņdesmit devīto CCC (Customs Cooperation Council) locekli un tā gatavojas kļūt par patstāvīgu locekli *Subsidiary Bodies of the Food and Agriculture Organization UNO for Asia - Pacific Region* [5, 3].

Zemes nomas problēmas noregulēšanai pārejas periodā izveidota zemes komisija. Ķīnas delegāciju vada ĶTR Tautas Padomes Honkongas un Makao lietu kancelejas priekšnieka vietnieks Suņs Jaņhens.

Anglijas varas orgāni ik gadus iznomā zemi rūpniecības uzņēmumiem, tādējādi iegūstot 10% no saviem ienākumiem. Atbilstoši panāktajām vienošanām administrācija arī turpmāk saglabās tiesības turpināt nomu, kas būs spēkā arī pēc 1997. gada.

Atbilstoši deklarācijai pārejas periodā Honkongā saglabā-

sies Lielbritānijas administrācija, kas būs atbildīga par «ekonomisko uzplaukumu un sociālo stabilitāti». ĶTR valdība ir devusi solījumu šajā sfērā sadarboties ar Angliju, neiejaucoties koloniālo varas orgānu kompetences sfērā [123, 201].

Honkongas ĪAR paredzēts augsts patstāvības līmenis, izņemot drošības jautājumus un ārlietas, kuras būs centrālās valdības kompetencē (Kopējās deklarācijas 3.2. pants). ĶTR Ārlietu ministrija izveidos Honkongā īpašu nodaļu, kura ĶTR vārdā realizēs ārējos sakarus. Tāpat saglabāsies brīvostas, norobežotas muitas teritorijas (3.6.p.), starptautiska finansu centra, starptautiska zelta, vērtspapīru, valūtas tirgus (3.7.p.) statuss. Honkongas finansu sistēma saglabās savu neatkarību (3.8.p.).

ĶTR un Lielbritānija Kopējās deklarācijas III Pielikumā noteica zemes nomas turpmāko kārtību. Visi zemes nomas līgumi, kuri bija noslēgti pirms Kopējās deklarācijas spēkā stāšanās dienas un pēc šī datuma atbilstoši III Pielikuma pamatnostādņem un kuru darbības termiņš beidzas pēc 1997. gada 30. jūnija, saglabā savu juridisko spēku, un visas no tiem izrietošās tiesības un pienākumi tiks atzīti un aizsargāti no Honkongas ĪAR puses.

Visi nomas līgumi par zemi, kuru bija piešķīrusi Britu Honkongas valdība bez tiesībām pagarināt to darbību līdz 1997. gada 30. jūnijam, var būt pagarināti līdz 2047. gada 30. jūnijam, ja nomnieks tam piekrīt. Nomas maksa ir noteikta 3% lielumā no zemes vērtības.

Cits gadījums ir vecās ģimeņu mājas. Veco ģimeņu māju īpašnieki, kuriem bija uz tām tiesības līdz 1984. gada 30. jūnijam, un tie veco ģimeņu māju īpašnieki, kuri ieguva īpašuma tiesības

uz tām pēc minētā datuma un var pierādīt, ka īpašumu tiesības uz ēku ir mantotas vīriešu kārtas senčiem līdz 1898. gadam, var turpināt zemes nomu tik ilgi, kamēr šīs personas vai arī to vīriešu kārtas pēcteči neizlems savādāk.

Pārējie zemes lietotāji atjaunos zemes īres tiesības uz tiem noteikumiem, kuri būs noteikti Honkongas ĪAR likumdošanā.

Visi nomas līgumi par zemi, kuru bija piešķīrusi Britu Honkongas valdība, kuri bija noslēgti pēc Kopējās deklarācijas spēkā stāšanās līdz 1997. gada 30. jūnijam, varēja tikt slēgti uz periodu, ne ilgāku par 2047. gada 30. jūniju. Pēc 1997. gada 30. jūnija nomas cenu ir jānosaka tikai 3% lielumā no zemes vērtības.

Līdz 1997. gada 30. jūnijam Britu Honkongas valdība nevar iznomāt vairāk par 50 hektāriem zemes katru gadu.

Pēc obligāto atskaitījumu izdarīšanas ienākums no zemes iznomāšanas tiek dalīts divās vienādās daļās. Viena no daļām ienāk Britu Honkongas valdības rīcībā, otra – topošās Honkongas ĪAR rīcībā.

Visa Britu Honkongas valdībai ienākošā naudas daļa (ieskaitot minētos atskaitījumus) ienāk Kapitālo darbu rezerves fondā ar nolūku finansēt zemes rekultivācijas un sabiedriskos darbus Honkongā. Fonda naudas līdzekļu glabāšanas vieta – jebkura Honkongas banka.

Puses 1984. gadā nodibināja kopīgu Zemes komisiju. Komisijas darbības gala termiņš ir 1997. gada 30. jūnijs. Zemes komisijas pamatfunkcijas ir noteiktas sekojoši:

- 1) veikt savstarpējas konsultācijas un realizēt kopīgo nostāju īstenošanu zemes jautājumos;
- 2) kontrolēt zemes nomas platību ikgadējos ierobežojumus,

kā arī iegūto naudas līdzekļu izlietojumu;

3) izņēmumu gadījumā kopīgi lemt par nosprausto platību ierobežojumu paplašināšanu.

Visos jautājumos, kad Zemes komisijas puses nevar panākt vienošanos, katra no pusēm gatavo ziņojumu katra savai valdībai tālāko lēmumu pieņemšanai.

Eksporta kvotas, tarifu priekšrocības Honkonga izmantos pēc saviem ieskatiem pilnīgi patstāvīgi. Honkongas ĪAR saglabāsies tiesības izsniegt savus preču izcelsmes sertifikātus, kā arī atvērt oficiālas, pusoficiālas tirdzniecības pārstāvniecības citās valstīs. Par šo pārstāvniecību atvēršanu jāziņo Centrālajai valdībai.

Honkonga ir nozīmīgs starptautisks transporta mezgls. I Pielikuma VIII un IX panti ir vērsti uz šī transporta mezgla statusa maksimāli iespējamo saglabāšanu. Iepriekšējā kuģošanas pārvalde, tiesiskais regulējums tiek saglabāti. Honkongas ĪAR valdība būs pilnīgi kompetenta lemt par visiem ar kuģošanu saistītiem jautājumiem. Privātais kuģniecības un ar to saistītais bizness, konteineru termināli varēs brīvi turpināt darbu.

Honkongas Īpašais Administratīvais Rajons būs pilnvarots no KTR Centrālās valdības puses turpināt kuģu reģistra darbu un izsniegt reģista sertifikātus atbilstoši Honkongas likumdošanai. Kuģu reģistrācijas vietai jāsaucas Honkonga, Ķīna.

Kuģu ienākšana ostā notiek atbilstoši Honkongas ĪAR noteiktajai kārtībai. Izņēmums ir militārie kuģi, kuru ienākšana ostā ir jāsaskaņo ar Centrālo valdību.

Honkonga saglabā arī savu starptautiskā un reģionālā aviācijas pārvadājumu centra statusu. Honkongā reģistrētās aviokompānijas, kuras patiesi arī darbojas šajā teritorijā (tas pats

arī ir attiecināms uz lidojumus apkalpojošām firmām), varēs turpināt savu darbu. Honkongas ĪAR turpinās arī iepriekšējo aviācijas pārvaldes sistēmu un gaisa kuģu reģistrāciju. Reģistrējot gaisa kuģus, jāņem vērā Centrālās valdības norādījumi par lidmašīnu marķēšanas kārtību.

Centrālā valdība, konsultējusies ar Honkongas ĪAR valdību, noteiks gaisa satiksmes kārtību starp Honkongu un pārējo ĶTR teritoriju.

Pēc 1997. gada jaunos aviapāravadājumu līgumus starp Ķīnas Tautas Republikas pārējo teritoriju un citām valstīm un reģioniem ar nosēšanos Honkongas ĪAR, starp Honkongu un citām valstīm un reģioniem ar nosēšanos ĶTR pārējā teritorijā noslēgs ĶTR Centrālā valdība. Honkongas ĪAR būs tiesīga nosūtīt savus pārstāvjus ĶTR delegācijās, kuru kompetencē būs šādu līgumu noslēgšana. Jebkurā gadījumā ĶTR Centrālajai valdībai jākonsultējas ar Honkongas ĪAR valdību jautājumos, kad plānotie aviolīniju maršruti skars Honkongas un pārējās ĶTR teritoriju.

Uz ĶTR Centrālās Tautas valdības īpaša pilnvarojuma pamata Honkongas ĪAR valdība var:

- a) atjaunot iepriekš parakstītos gaisa satiksmes līgumus, maksimāli saglabājot šo līgumu pamatnostādnes;
- b) veikt pārrunas un noslēgt jaunus gaisa satiksmes līgumus maršrutu nodrošināšanai tām firmām, kuras ir reģistrētas un veic darbību Honkongā;
- c) noslēgt nodomu protokolus.

Visai gaisa satiksmei uz, no un caur Honkongas ĪAR, kuras maršruti nav nosprausti uz, no un caur pārējo ĶTR teritoriju, jābūt fiksētai starptautiskajos gaisa satiksmes līgumos.

ĶTR Centrālā Tautas valdība dod tiesības Honkongas Īpašā Administratīvā Rajona valdībai:

a) veikt pārrunas un noslēgt tehniskas dabas nolīgumus gaisa satiksmes līgumu nodrošināšanai;

b) izsniegt licences aviofirmām, kuras ir reģistrētas un kuru darbības vieta ir Honkongas Īpašais Administratīvais Rajons;

c) izvēlēties firmas konkrētu gaisa satiksmes līgumu īstenošanai;

d) izsniegt darbības atļaujas ārzemju gaisa satiksmes sabiedrībām (izņemot maršrutus uz, no un caur pārējo ĶTR teritoriju).

Honkongas Īpašais Administratīvais Rajons saglabā pastāvošo izglītības sistēmu. Honkongas ĪAR valdība patstāvīgi lemj par turpmāko kultūras, izglītības, zinātnes, tehnoloģijas, izglītības pārvaldes sistēmas attīstību. Valdība ir neatkarīga apmācības valodas, finansējuma kārtības, zināšanu pārbaūžu, akadēmisko grādu, izglītības un tehnoloģiskās kvalifikācijas noteikšanā. Visu veidu izglītojošās, reliģiskās un sabiedriskās organizācijas saglabā savu autonomiju. Tām ir tiesības pieaicināt darbiniekus un izmantot ārzemju mācību vielu. Studenti bauda izglītības izvēles brīvības principu, kā arī tiesības izglīties ārpus Honkongas.

Honkongas Īpašā Administratīvā Rajona valdība patstāvīgi nosaka tradicionālās Ķīniešu un Rietumu medicīnas pakalpojumu sfēras attīstību.

Honkongas ĪAR patstāvīgi nosaka politiku autortiesību, standartu un intelektuālā īpašuma aizsardzībā.

Honkongas ĪAR valdība turpinās dalību nevalstiskajās starptautiskajās izglītības, medicīnas, kultūras, mākslas, atpūtas,

sporta, labklājības un sociālā darba organizācijās.

Zīmīga nostādne ir fiksēta Honkongas ĪAR Konstitūcijas 147. pantā: vietējā valdība patstāvīgi noteiks politiku darba resursu un darba likumdošanas jomā.

Paredzēts, ka vārda, preses, sapulču, apvienību, pārvietošanās, kustību, sarakstes, streiku, nodarbošanās veidu, akadēmisko pētījumu un reliģisko pārliecību tiesības un brīvības būs ar likumu aizsargātas (3.5.p.). Daži autori uzskata, ka šāda pieeja demonstrē Rietumu cilvēktiesību un brīvību problēmas izpratni [82, 664].

Ne tikai no ideoloģiskā, bet arī no tiesiskā redzes viedokļa ir neparasta Ķīnas Tautas Republikas atteikšanās no sociālistiskajiem pārkārtojumiem nākamo 50 gadu laikā. Atbilstoši Konstitūcijai ĶTR ir sociālistiska valsts ar «demokrātisku tautas diktatūru». Sociālisms ir pamats, un jebkura fiziskas vai juridiskas personas sabotāža pret sociālistisko sistēmu ir aizliegta, un, kā liecina prakse, šī noteikuma pārkāpēji tiek strikti un konsekventi vajāti.

Honkongas nodošana Ķīnas suverenitātē tiek iedalīta vairākos posmos. Pirmais posms no 19.12.1984. līdz 30.06.1997. – koloniālās administrācijas sagatavošanās periods Honkongas nodošanai Ķīnas suverenitātē. Otrais posms no 01.07.1997. līdz 01.01.2000. – Honkongas pārņemšana, sakaru grupas darbs Lielbritānijas ietekmes pakāpeniskai samazināšanai teritorijā. Perioda beigās Lielbritānija formāli zaudē savu ietekmi. Tālāk – trešais posms līdz 01.07.2047. – termiņš, līdz kuram ĶTR ir starptautiskas saistības Honkongā realizētās politikas sfērā. Uz šo brīdi Ķīnai pēc 2047. gada nav nekādas saistības un tai ir rīcības brīvība Honkongas nākamās iekārtas veidošanā [133, 3].

Nemot vērā ārlietu nodošanu Centrālās Tautas valdības kompetencē, Honkongas valdība ir tiesīga iesaistīt savus locekļus ĶTR valdības delegāciju sastāvā un tādējādi nepastarpināti pārstāvēt Honkongas intereses zem Centrālās Tautas valdības kontroles.

Honkonga, izmantojot nosaukumu «Honkonga, Ķīna», attīsta un uztur sakarus ar valstīm, reģioniem un starptautiskām organizācijām ekonomikas, tirdzniecības, finansu, naudas, kuģniecības, sakaru, tūrisma, kultūras un sporta jomās. Starptautiskajās konferencēs teritorijas pārstāvji drīkst izteikt savus uzskatus «Honkongas, Ķīnas» vārdā. Zem tāda pat nosaukuma ir atļauta piedalīšanās starptautiskajās organizācijās.

Taču nepieciešams atzīmēt, ka Deklarācijas teksts ir sastādīts tādā veidā, lai Centrālajai valdībai būtu praktiskas iespējas regulēt Honkongas ārējos sakarus, jo norādīts, ka daudzas darbības iepriekš jāsaskaņo ar Pekinu. Piemēram, konsulārās, kā arī pusoficiālās iestādes Honkongā tiek nodibinātas tikai ar Centrālās Tautas valdības piekrišanu. Valstu konsulārās un citas misijas, ar kurām ĶTR nav diplomātisko attiecību, atkarībā no apstākļiem turpina savu darbību vai arī tiek pārveidotas par pusoficiālām iestādēm. Valstis, kuras ĶTR neatzīst, var dibināt tikai nevalstiskas institūcijas. Īpaši atzīmēts, ka Lielbritānija ir tiesiska dibināt ģenerālkonsulātu Honkongas ĪAR.

Jautājumā par tiesību pēctecību arī nav viennozīmīgas pozīcijas. Acīm redzams, ka Pekina ir ieinteresēta maksimāli saglabāt *status quo*, tomēr tiek pausta nepieciešamība sagatavoties ar Honkongu noslēgto starptautisko līgumu piemērotības novērtēšanai [4, 20], kas praksē nozīmē Ķīnas tiesības noteikt

turpmāko Honkongas piedalīšanos iepriekš noslēgtajos
starptautiskajos līgumos.

6. HONKONGAS TIESĪBU SISTĒMAS ĪPATNĪBAS

ŶTR likumdošana nav attiecināma uz Honkongas Īpašo Administratīvo Rajonu. Izņēmumi ir sekojošie ŶTR akti:

- a) Rezolūcija par ŶTR galvaspilsētu, kalendāru, nacionālo himnu un nacionālo karogu;
- b) Rezolūcija par ŶTR nacionālajiem svētkiem;
- c) Rīkojums par ŶTR Valsts ģērboni (kopā ar attēlu, paskaidrojumiem un izmantošanas noteikumiem);
- d) ŶTR valdības Deklarācija par ŶTR teritoriālo jūru;
- e) ŶTR Pilsonības likums;
- f) ŶTR Nolikums par diplomātiskajām privilēģijām un imunitātēm.

Minētie akti ir jāakceptē Honkongas ĪAR Likumdošanas padomē (sk. pielikumā Konstitūcijas 18. pantu).

Pēc attiecīgām konsultācijām ar Honkongas Konstitucionālo padomi Visķīnas Tautas Pārstāvju Padomes Prezidijs ir tiesības šo izņēmumu sarakstu papildināt vai arī izņemt no tā esošos aktus. Īpaši jāpasvīturo, ka uz Honkongas ĪAR būs jāattiecina arī tāda ŶTR likumdošana, kura šajā sarakstā nav minēta, taču tā regulē sfēras, kuras ir ārpus Honkongas ĪAR kompetences, piemēram, aizsardzības un ārlietu likumdošana.

Gadījumā, ja Visķīnas Tautas Pārstāvju Padomes Prezidijs izsludina valstī kara stāvokli, vai gadījumā, ja Honkongas ĪAR

valdība uzskatīs, ka Honkongā izcēlušās nekārtības apdraud nacionālo vienotību un drošību, ĶTR Centrālajai Tautas valdībai ir tiesības izdot vai pielietot arī citus ĶTR normatīvos aktus Honkongas ĪAR teritorijā.

Honkongas ĪAR pieņems tos likumdošanas aktus, kuri būtu vērsti pret jebkura veida apvērsumu, nemieriem, valsts noslēpumu izpaušanu, svešzemju politisko organizāciju ietekmi uz iekšzemes procesiem, kā arī vietējo politisko spēku ciešu saistīšanos ar ārzemju politiskām organizācijām.

Honkongā saglabājas pēc britu parauga veidotā tiesību sistēma daļā, kas nav pretrunā ar Honkongas ĪAR Konstitūciju vai tālākajiem Likumdošanas padomes grozījumiem un papildinājumiem.

Pēc 1997. gada Honkongā likumdošanas varu pārstāvēs Honkongas ĪAR Leģislatūra, kuras kompetencē būs Konstitūcijai un tās noteiktajām procedūrām atbilstošas likumdošanas pieņemšana. Šo prasību pārkāpšanas gadījumā likumdošanas akts tiks uzskatīts par spēkā neesošu. Honkongas likumdošanas bāzi veido Konstitūcijas, iepriekšējo tiesību un aktu, kas būs pieņemti pēc 1997. gada, kopums. No sacītā izriet, ka ĶTR ir likvidējusi šķēršļus iepriekšējās likumdošanas grozīšanai.

1985. gadā tika izveidotas divas darba grupas Honkongas pamatlikuma izstrādāšanai [25, 5]. Pirmā — Izstrādātāju komiteja — sastāvēja no 58 cilvēkiem, otrā — Konsultatīvā komiteja — sastāvēja no 178 cilvēkiem. Izstrādātāju komitejā 33 cilvēki pārstāvēja ĶTR, 25 Honkongu. Visi 178 konsultanti bija pieaicināti no Honkongas. Izstrādātāju komiteja tika veidota no 5 apakškomitejām:

- ekonomikas apakškomitejas;
- iedzīvotāju pienākumu un tiesību apakškomitejas;

- kultūras, tehnoloģijas, izglītības un reliģijas apakškomitejas;

- politiskās struktūras apakškomitejas;

- Centrālās Tautas valdības un ĪAR savstarpējo attiecību apakškomitejas.

Konsultantu komiteja tika veidota no astoņām apakškomitejām:

- politiskās struktūras apakškomitejas;

- pamatlikuma struktūras apakškomitejas;

- tiesību apakškomitejas;

- iedzīvotāju un citu personu apakškomitejas;

- finansu, biznesa un ekonomikas apakškomitejas;

- kultūras, tehnoloģijas, izglītības un reliģijas apakškomitejas;

- ārlietu apakškomitejas;

- Centrālās Tautas valdības un ĪAR savstarpējo attiecību apakškomitejas [26, 762].

Britu nerakstītās konstitūcijas tiesību tradīciju realizāciju determinē iepriekšējā britu tiesiskā prakse un darbojošos speciālistu juridiskā izglītība. Bijušās britu kolonijas, kā likums, izvēlas amerikāņu ceļu – kopumā saglabājas iepriekšējā tiesību shēma, kuru papildina ar Konstitūciju.

Honkongas situācijas īpatnības ir tur, ka jaunā pamatlikuma sastādītāji ir citu konstitucionālo tradīciju pārstāvji. KTR nav skaidras un loģiski saistītas Konstitūcijas interpretācijas [26, 765.]. Tā rezultātā veidojas neizbēgamā konstitucionālo jautājumu pārvietošana zemkonstitucionālajā līmenī. Piemēram, nav iespējams noteikt KTR referenduma norises kārtību, un praksē to regulē citi normatīvie akti [30, 762].

Tiekoties ar darba grupām 1987. gada aprīlī, Dens Sjaopins

atzīmēja, ka viņš ir norūpējies par Honkongas virzību uz Rietumu tipa demokrātiju, un pasvītvoja, ka «šo kustību nepieciešams piebremzēt» [26, 779.].

Amerikāņu profesors Edvards Randle norāda uz piecām ĶTR tiesību specifiskām iezīmēm:

- 1) individuālās tiesības ir «augsto sociālistisko mērķu» sasniegšanas instruments;
- 2) akcents uz personības interešu saskaņošanu ar sabiedrības un valsts interesēm;
- 3) priekšstats par to, ka tiesības izriet no valsts un nāk no tās kā īpaša «dāvana»;
- 4) pušu sacensības ierobežošana strīdus jautājumu risināšanā;
- 5) tendence procesuālo jautājumu determinēšanu aizvīdot ar praksi, kad nav skaidrs, kam ir jāpieņem galīgais lēmums [26, 766].

No augstāk minētā izriet pilnīgi viennozīmīgs secinājums: Honkongas Konstitūcijas izstrādāšana norisinājās ne tikai sarežģītos ār- un iekšpolitiskos apstākļos, bet tā bija komplicēta arī tiesiski teorētisko nosacījumu līmenī, jo bija nepieciešams apvienot vienā dokumentā dažādas pieejas, kuras augsti teorētiskā līmenī ir savstarpēji pretrunīgas.

Šīs nodaļas uzdevums nav Honkongas ĪAR Konstitūcijas kā tādas analīze, bet gan to nosacījumu apskatīšana, kuri nosaka Sjanganas starptautiski tiesisko statusu.

Konstitūcijas pamatā ir atziņa, ka Honkonga ir ĶTR neatņemama sastāvdaļa (1. pants).

Visķīnas Tautas Pārstāvju Sapulce paredz Honkongas ĪAR augstu autonomijas līmeni, kā arī piešķir tam izpildu, likumdo-

šanas un neatkarīgu tiesisku varu, ieskaitot galīgo tiesas lēmumu pieņemšanu (2. pants).

Izpildvara un leģislatūra veidojas tikai no Honkongas pastāvīgo iedzīvotāju vidus (3. pants).

Rezidentu un citu personu tiesību un brīvību aizsardzību Honkongas ĪAR nodrošina patstāvīgi (4 pants).

Iepriekšējā sabiedriskā iekārta Honkongā tiek saglabāta 50 gadu laika posmā (5. pants).

Dabas resursi un dzīles ir valsts īpašums (7. pants). Tā kā Honkongai ir īpaša administratīva rajona statuss, tad ar valsti acīmredzot ir jāsaprot KTR.

8. pants tieši norāda, ka esošās tiesības, ieskaitot precedentu, tiek saglabātas, ja tikai tās nav pretrunā ar Konstitūciju.

160. pants paskaidro, ka iepriekšējā likumdošana ir uzskatāma par ĪAR likumdošanu, izņemot tos normatīvos aktus, kurus VTPS Pastāvīgā komiteja novērtēs kā pretrunā ar Konstitūciju esošus. Ja nākotnē izrādīsies, ka ir vēl citi normatīvie akti, kuru saturs būs pretrunā ar Konstitūciju, tad tie ir jāatceļ vai tajos ir jāizdara labojumi.

Savu spēku saglabā sertifikāti, kontrakti, saistības un citi juridiskie dokumenti.

Nepieciešams atzīmēt, ka 158. pants paredz, ka Konstitūcijas skaidrošanas tiesības ir Visķīnas Tautas Pārstāvju Sapulces Pastāvīgajai komitejai. Taču Pastāvīgā komiteja daļu pamatlíkuma skaidrošanas pilnvaru konkrētās lietās nodos Honkongas tiesām to autonomo pilnvaru ietvaros.

Ja tiesas lietas specifika ir Centrālās valdības kompetencē vai tā vai citādi skar «centra» un ĪAR savstarpējās attiecības,

tad jāpieprasa Višķinas Tautas Pārstāvju Sapulces Pastāvīgās komitejas oficiālais skaidrojums. Pie tam pieprasījumu jānosūta Honkongas ĪAR Augstākās Tiesas vārdā. Pilnīgi skaidrs, ka pieņemtā shēma nodrošina centra kontroli pār svarīgākiem Honkongas tiesas lēmumiem un tā atbrīvo «centru» no mazsvarīgu lietu izskatīšanas. Atsevišķās situācijās var izveidoties tieslietu «robežjoslas» noteikšanas problēma, kad nav vienota viedokļa par to, vai konkrētais gadījums attiecas uz «centra» un ĪAR savstarpējo attiecību sfēru.

Labojumus Konstitūcijā pieņem Višķinas Tautas Pārstāvju Sapulce. Likumdošanas iniciatīvas tiesības šeit ir: VTPS Pastāvīgajai komitejai, Valsts Padomei un Honkongas ĪAR (skat. 158. p.). Pie tam pēdējam ir samērā sarežģīta saskaņošanas procedūra pašā Honkongā, ieskaitot 2/3 Honkongas Likumdošanas padomes balsu, 2/3 Honkongas deputātu balsu VTPS, Honkongas Augstākā Rīkotāja piekrišanu.

Konstitūcijas tekstā pasvītrots, ka labojumi nedrīkst būt pretrunā ar ĶTR politikas principiem attiecībā pret Honkongu.

Honkongas atzīšana par koloniju nav izdevīga ne Ķīnai, ne Lielbritānijai. Tā kā ANO Deklarācija par neatkarības piešķiršanu koloniālajām valstīm un tautām [120, 453] paredz pašnoteikšanās realizēšanai noskaidrot iedzīvotāju gribu, abas lielvalstis nav ieinteresētas lieku procedūru organizēšanā, kurām iespējami visai neprognozējami rezultāti.

Atbilstoši ANO Statūtiem (a/p. 2. p. 1.; p. 55. un a/p. «b» p.76) Honkongas koloniālā statusa atzīšana pagrieztu savstarpējās attiecības ar Honkongu citā aspektā — attiecības ar Honkongu vajadzētu apskatīt kā starptautiskās attiecības un Honkonga no darījumu objekta kļūtu par tiesisko attiecību subjektu.

Tālāk, izejot no pašnoteikšanās principa, Honkongai būtu tiesības brīvi noteikt savu turpmāko likteni [149, 27].

Džefrijs Hovs atzīmēja, ka Deklarāciju Honkongas gadījumā jānošķir no Neatkarības piešķiršanas akta [82, 651].

Tai pašā laikā Honkongai ir vesela virkne formāla un praktiska rakstura starptautisko attiecību subjekta pazīmju.

Tā Konstitūcijas 2. pants paredz augstu autonomijas pakāpi un likumdošanas, izpildvaras un tiesu varas piešķiršanu. Honkongai ir savs budžets, tā realizē patstāvīgu nodokļu, monetāro un tautsaimniecisko darbību. Teritorija ir patstāvīga GATT (116. p.), *Multifibre agreement* un citu organizāciju locekle, tai ir tiesības iestāties neparitiska rakstura starptautiskajās organizācijās. Honkongai ir tiesības patstāvīgi iegādāties eksporta kvotas, baudīt preferences utt. Honkonga patstāvīgi reģistrē jūras kuģus un lidmašīnas.

Honkongas ārējie sakari un to tiesiskā regulēšana ierakstīti Konstitūcijas VII daļā.

Konstitūcijas 150. pants ierobežo Honkongas ĪAR tiesības diplomātiskajā sfērā. Teritorijas pārstāvji var piedalīties diplomātiskā līmeņa sarunās tikai ĶTR valdības delegācijas sastāvā. Pie tam viņiem ir tiesības Centrālās Tautas valdības kontrolē pārstāvēt konkrēti Honkongas intereses.

Pēc saviem ieskatiem, izmantojot apzīmējumu «Honkonga, Ķīna», teritorija var uzturēt un attīstīt attiecības ar ārvalstīm visdažādākajās jomās, ieskaitot «ekonomiku, tirdzniecību, finanses, kuģniecību, sakarus, tūrisma, kultūru un sportu».

Honkongas administrācijas pārstāvji kā ĶTR delegāciju locekļi var piedalīties starptautiskajās konferencēs un izteikt savus uzskatus «Honkonga, Ķīna» vārdā (152. pants). Honkonga var

piedalīties starptautiskajās organizācijās un konferencēs, neskatoties uz to dalībvalstu sastāvu. (Tiek domātas savstarpējās attiecības arī ar tām valstīm, ar kurām ĶTR nav diplomātisko attiecību.)

Savdabīgs risinājums ir arī tas, ka Honkongas ĪAR saglabā savus patstāvīgos pārstāvjus tajās starptautiskajās organizācijās, kurās ĶTR arī ir dalībniece.

Vienlaicīgi ĶTR ir noskaņota saglabāt Honkongas ĪAR pārstāvjus tajās starptautiskajās organizācijās, kurās ĶTR nav dalībniece.

ĶTR agrāk noslēgto vai nākotnē paredzamo starptautisko līgumu attiecināšana uz Honkongas ĪAR norisināsies katrā gadījumā atsevišķi, ņemot vērā reģiona valdības uzskatus.

Honkongas administrācija ir pilnvarota izsniegt Honkongas ĪAR pases. Paredzēts, ka pases apliecinās Ķīnas pilsonību, tomēr atšķirībā no Ķīnas iekšējām pasēm tās būs derīgas arī ceļošanai (154. pants). Centrālā Tautas valdība veicinās Honkongas ĪAR līgumu noslēgšanu bezvīzu iebraukšanai (155. pants).

Svarīgi, ka Honkongas ĪAR nepieciešamības gadījumā var dibināt oficiālās vai citas misijas trešajās valstīs. Par to reģistrācijas mērķos (156. pants) jāziņo Centrālajai Tautas valdībai.

157. pants regulē konsulātu, kā arī citu oficiālu vai pusoficiālu misiju dibināšanas kārtību. Šai gadījumā vajadzīga Centrālās Tautas valdības sankcija. Pie tam misijas, kas Honkongā darbojās vēl pirms atkalapvienošanās, nemaina savu statusu gadījumā, ja konkrētai valstij ir formālas diplomātiskās attiecības ar ĶTR.

Gadījumā, ja konkrētai valstij nav formālu diplomātisku

attiecību ar ĶTR, jautājums tiek risināts individuāli – misija var saglabāties vai transformēties par pusoficiālu.

Valstis, kuras ĶTR nav atzinusi, var dibināt Honkongā tikai nevalstiskas institūcijas.

Ņemot vērā iepriekš minēto, uzskatām, ka Honkonga pēc atkalapvienošanās paliks starptautisko tiesību subjekts. Konkrētās situācijas īpatnība ir Honkongas tiesībspējas un rīcībspējas ierobežošana dažās īpaši svarīgās tiesību subjekta izpausmēs. Ķīna saglabā sev tiesības noteikt un koriģēt Honkongas ārējo sakaru virzienu.

7. TIESĪBU PĒCTECĪBAS UN KOLĪZIJU JAUTĀJUMI

Kā jau tika norādīts, Honkongai piemīt dažas starptautisko tiesību subjekta pazīmes. Tā kā ĶTR garantē *status quo* saglabāšanu līdz 2047. gadam, tad ir acīm redzams arī tas, ka atsevišķas starptautisko tiesību subjekta pazīmes tai saglabājas arī pēc teritorijas pārejas Ķīnas suverenitātē 1997. gadā.

Iepriekšējās nodaļās mēs parādījām, ka Honkongas specifiskajai politiski juridiskajai īpašībai – suverenitātei – piemīt daži būtiski ierobežojumi. Līdz ar to Sjanganas virsvaldība tās teritorijā un neatkarība starptautiskajās attiecībās nav visaptverošas un universālas.

Ipso facto Honkonga ir juridisko tiesību un pienākumu, kas ir noteikti ar vispārējām starptautiskajām tiesībām un, jo īpaši, ar to pamatprincipiem, nesēja.

Attiecībā uz Honkongas tiesībsubjektības atzīšanu ir izvirzīti divi viedokļi. Pirmais – starptautiskā tiesībspēja nav atkarīga no pārējo starptautiski tiesisko attiecību dalībnieku (protams, izņemot ĶTR un Lielbritāniju) gribas izteikuma. Viens pats Honkongas pastāvēšanas fakts jau rada tās starptautisko tiesībsubjektību. To pierāda tās spēja uzņemties un patiesi īstenot juridiskās tiesības un pienākumus, kurus nosaka starptautiski tiesiskās normas. Pārējiem starptautisko tiesību subjektiem ir pienākums ievērot starptautisko publisko tiesību

normas un principus attiecībā uz to. Otrais – konstitutīvā atzīšanas teorija, atbilstoši kurai atzīšana nosaka starptautisko tiesībsubjektību.

Honkongas gadījumu sarežģī arī tas, ka tā ir īpašs starptautisko tiesību subjekts – politiski teritoriāls (valstij līdzīgs) veidojums. Honkonga nekad nav bijusi valsts, tā nav valsts arī tagad un nekļūs par tādu arī pēc 1997. gada 1. jūlija. ĶTR piešķir Honkongai Īpaša Administratīvā Rajona, t.i., Ķīnas iekšējā administratīvā dalījuma vienības statusu. Tomēr acīm redzams ir kas cits – līdz 2047. gadam Honkongas statusu nosaka starptautiskas vienošanās, līdzīgi kā Rietumberlīnei, Dancigai, Triestai, Krakovai, Vatikānam. Tātad jāsecina, ka arī ĶTR ietvaros Honkongas statuss varētu būt līdzīgs brīvpilsētas statusam.

Kopējā deklarācija pietiekoši precīzi nosaka Honkongas tiesībsubjektības apjomu. Nedrīkst neņemt vērā arī plānoto ĶTR virsvadību daudzos pamatjautājumos. Vienlaicīgi noteiktās robežās Honkonga ir spējīga patstāvīgi, neatkarīgi no citiem starptautisko tiesību subjektiem īstenot noteiktās tiesības un pienākumus, konkrēti, būt par patstāvīgu starptautisko organizāciju locekli, tai skaitā arī starptautiska rakstura, dibināt pārstāvniecības u.tml.

Ž.Verhovens uzskata atzīšanu par deklaratīvu aktu par reāli pastāvošu objektu (stāvokli, faktu), kas satur divus elementus: subjektīvo (atzīstošās puses gribu) un objektīvo – reāli pastāvošo objektu, kurš ir jāatzīst. Valsts atzīst atbilstošas izmaiņas starptautiski tiesiskajā kārtībā.

Atzīšana var izpausties vienpusēja akta vai bezdarbības veidā. Uzdrošināsimies pieņemt, ka Honkongas atzīšana pēc 1997. gada 1. jūlija lielākajā daļā gadījumu notiks otrajā veidā, jo,

ja notiek izmaiņas starptautiskajās attiecībās, bet valstis šajā sakarā neprotestē, tad tas ir pierādījums nodomam atzīt atbilstošās izmaiņas. Bez šaubām, «atzīšanas pakāpe no starptautiskās sabiedrības puses» (R.Kalamkarjans) [137, 105] būs visaptveroša, tā kā Honkongas atzīšana ar aktu prasīs tās statusa noteikšanu, bet oficiāls protests sarežģīs attiecības ar lielvalstīm un ietekmīgām finansu aprindām. Ņemot vērā I.Galloveja viedokli, ka atzīšana «ir politisks lēmums, kurš ir pamatots ar nacionālajām interesēm» [137, 110], tad var pieņemt, ka lielākā daļa starptautisko tiesību subjektu nepakļaus briesmām nacionālās intereses situācijā, kad ietekmēt notikumu galarezultātu praktiski nav iespējams.

Tiesību pārņemšanas īstenošanas laikā, lai arī cik valstis nebūtu tās dalībnieces, vienmēr ir izšķiramas divas puses: tiesības nododošā valsts un tiesības pārņemošā valsts. Honkongas tiesību pārņemšanas brīdis ir 1997. gada 1. jūlijs. Tiesību pārmantošanas objekts ir pašreizējā Honkongas teritorija. Tā kā Honkonga maina savu statusu, bet saglabā starptautisko tiesību subjektību, tad acīm redzama ir tiesību pēctecības šķelšanās. Līdz 1997. gadam Honkonga īsteno savu tiesībspēju gan patstāvīgi, gan arī ar Lielbritānijas starpniecību. Pēc apvienošanās šīs Lielbritānijas tiesības un pienākumus pārņem ĶTR. Tā kā Honkongas ĪAR ir savas noteiktas tiesības un pienākumi, tad ir iespējams sagaidīt tiesiskas nenoteiktības rašanos dažos gadījumos, kad pašreizējās Honkongas tiesību pārņēmēju nāksies noteikt starp ĶTR un Lielbritāniju, un Honkongas ĪAR, un pastāvētajām Lielbritānijas pārstāvniecībām starptautiskajās organizācijās. Ir iespējami arī konflikti starp savstarpēji izslēdzošajiem Lielbritānijas un Ķīnas pienākumiem, tieši vai netieši

saistītiem ar Honkongu. Šie konflikti var izpausties kā starptautisko publisko tiesību jomā, tā arī starptautisko privāttiesību jomā, kā arī radīt neskaidrības savstarpējās Honkongas un centra attiecībās.

Honkongas ĪAR Konstitūcijas 39. pants determinē pēctecību dažām cilvēktiesību konvencijām. Pantā tiek noteikts, ka Civilo un politisko tiesību starptautiskā konvencija, Ekonomisko, sociālo un kulturālo tiesību starptautiskā konvencija, daudzas darba starptautiskās konvencijas saglabā savu spēku. To implementācijai vietējā likumdošanā jānotiek caur Honkongas ĪAR likumdošanas aktiem.

Ķīnas Tautas Republikā fizisko personu personālo statūtu kolīziju gadījumā nosaka pēc tiesas likuma (*lex fori*) vai pēc dzīvesvietas (*lex domicilii*). Saskaņā ar ĶTR 1986. gada Civiltiesību vispārējā nolikuma (CVN) 8. paragrāfu, izskatot tiesā civillietas, Ķīnas teritorijā jāizmanto Ķīnas likumdošana, ja likums neparedz savādāk. Šis princips ir attiecināms arī uz citu valstu pilsoņiem un personām bez pilsonības (apatrīdiem). Izņēmumi ir iespējami tikai divos gadījumos:

1) kad ĶTR ir sarptautiskās vienošanās dalībniece, šī vienošanās nosaka savādāku kārtību un Ķīna šo kārtību nav īpaši atrunājusi (§ 142.), ir jāvadās pēc starptautiskās vienošanās;

2) kad Ķīnas Tautas Republikas pilsoņa domicilijs ir kādā citā valstī, un šis valsts likumdošanu var izmantot fiziskās personas rīcībspējas noteikšanai konkrētā gadījumā (CVN, § 143.). Nenoteiktība šīs normas formulējumā («var izmantot», tāpat arī «var neizmantot») ļauj tiesai izvēlēties, kādu likumdošanu piemērot konkrētā gadījumā.

Zīmīgi, ka ĶTR CVN atzīst līgumslēdzēju pušu gribas autonomo

miju pielietojamās likumdošanas izvēlē. Šī griba darījumos ar ārzemju elementu ir absolūta un tai nav nekādu ierobežojumu. Izņēmums ir darījumi ar nekustamo īpašumu, kur jāizmanto lietas atrašanās vietas likums. Gadījumā, ja puses nav noteikušas pielietojamo likumdošanu, tad jāizmanto tā saucamā «atvērtā norma» – t.i., jāvērsas pie tās valsts likumdošanas, ar kuru konkrētais līgums ir visciešāk saistīts (CVN, § 145.). Īpaši jāatzīmē, ka visumā Austrumeiropas un bijušās PSRS likumdošana ļoti lielā mērā ir ietekmējušas KTR starptautiskās privāttiesības, taču šajā gadījumā likumdošanas piesaiste vairāk balstās uz ASV tradīcijām. Austrumeiropā visumā vadās no saistību visciešākās saistības ar kādu likumdošanu.

Gribas autonomija nav attiecināma uz kopuzņēmumu veidošanu, dabas resursu izmantošanu.

CVN 150. paragrāfs satur arī atrunu par publisko kārtību. Taču prakse liecina, ka šī norma Ķīnā tiek izmantota izņēmuma gadījumos. To ir atzīmējuši M.Boguslavskis, L.Luncs, L.Vekašs un F.Madls.

Lietu tiesību jautājumos parasti tiek izmantots lietas atrašanās vietas likums (*lex rei sitae*). Sīkāku skaidrojumu par lietas atrašanās vietu KTR likums nesniedz.

Kaitējuma gadījumā Ķīnas tiesas pielieto tās valsts likumdošanu, kurā bija veikta darbība vai arī ir noticis cits juridisks fakts, kurš kļuva par pamatu kaitējuma seku atlīdzināšanas prasībai. Taču, kad prasītājs un atbildētājs ir vienas valsts pilsoņi vai to domicilijs ir viena valsts, tad jāizmanto šīs valsts likumdošana. Saskaņā ar KTR CVN § 146. ir jāņem vērā, vai darbība (bezdarbība) ir bijusi prettiesiska. Praktiski tas nozīmē, ka citas valsts likums netiek izmantots, ja no KTR likum-

došanas viedokļa kaitējumu izsaukusi darbība nav bijusi prettiesiska.

ĶTR pilsoņu laulību ar ārzemnieku determinē laulības vietas likums (CVN, § 147.). Laulība šķirama atbilstoši tiesas likumam. Adopcijas un alimentācijas gadījumi izskatāmi pēc tās valsts likuma, ar kuru uzturētajam ir ciešāka saistība (CVN, § 148.).

Tai pašā laikā jāņem vērā, ka laulības noslēgšana ar ārzemniekiem tiek regulēta arī ar citiem normatīviem aktiem.

Mantojumu lietas sakaņā ar CVN, § 149. izskata pēc mantotāja nāves vietas likuma vai testamenta sastādīšanas vietas likuma. Nekustamais īpašums tiek mantots atbilstoši tā atrašanās vietas likumdošanai.

ĶTR CPK § 187. pieļauj iespēju ierobežot procesuālās tiesības to valstu pilsoņiem, kurās ĶTR pilsoņu procesuālās tiesības tiek apzināti ierobežotas.

Ārzemju tiesas spriedums var tikt izpildīts Ķīnā, ja starp valstīm ir noslēgts tiesiskās palīdzības līgums vai arī valstu izpildorgāni savstarpēji realizē izpildi.

Atzīmēsim, ka ĶTR ir viena no nedaudzām valstīm, kur ir veikta ārekonomisko darījumu materiālo normu kodifikācija (1985.g. 21. marta Likums par Ārekonomisko līgumu). Vācu pētniece S. Huga uzskata, ka ĶTR privāttiesisko principu pilnīgākai izpratnei ir jāizmanto arī 1981. gada 13. janvāra Saimniecisko likumu, ĶTR CVN un ĶTR CPK, kā arī citi tiesību avoti.

ĶTR atzīst starpvalstu līgumu primātu pār nacionālajām tiesībām. Starptautiskie saimnieciskie līgumi ir jāslēdz rakstiskā formā.

Honkonga, kopēdama Lielbritānijas *common law* sistēmu, civilattiecību veidošanā lielā mērā balstās uz tiesu praksi. Taču

pēdējos trīsdesmit gados Lielbritānijā palielinās civilattiecību regulējošo likumu īpatsvars. Tas ir izskaidrojams ar Lielbritānijas iesaistīšanos Eirosavienībā un vairāku ES normatīvo aktu implementācijas nacionālajā likumdošanā nepieciešamību. Nosauksim vairākus piemērus: 1963. g. Mantojumu likums, 1971. g. Likums par laulības šķiršanas un laulāto nošķirtās dzīves vietas tiesas lēmumu atzīšanu, 1972. g. Likums par alimantu spriedumu izpildi, 1973. g. Likums par domicīliju laulības un ģimenes lietās, 1975. g. Arbitrāžas likums, 1975. g. Likums par pierādījumiem citu jurisdikciju tiesu procesā, 1978. g. Likums par valsts imunitāti.

P. Norts uzskata, ka angļu-sakšu un kontinentālā tiesību sistēma tuvinās. Tas varētu nozīmēt, ka pašlaik tuvinās arī Honkongas un ĶTR likumdošana. Skaidrs arī tas, ka Honkongas iekļaušanās ĶTR sastāvā 1997. gadā šo tiesību sistēmu tuvināšanos ievērojami paātrinās.

Atšķirīgu likumu darbība pašpārvaldes teritorijās vienas valsts ietvaros ir pazīstama ne tikai no Honkongas piemēra. Vienas valsts ietvaros ir iespējama teritoriju ar īpašu tiesisko režīmu vai arī valstisku veidojumu pastāvēšana. Piemēram, Polijas karaļvalstij, Somijas statusam Krievijas impērijā bija raksturīgas šīs iezīmes. Ir arī mūsdienīgi piemēri: republikas bijušajā Dienvidslāvijā vai PSRS, pavalstis – ASV, zemes – Vācijā u.c. Tiesību kolīzijas šajos gadījumos tiek sauktas par «interlokālām». Šāda veida teritoriju īpašais statuss paredz tiesības uz savu likumu pieņemšanu Konstitūcijā noteiktajos ietvaros. «Interlokālo» kolīziju regulēšanas īpatnības var rast atspoguļojumu normās, kuras vajadzētu pieskaitīt kolīziju tiesību vispārējai daļai. Tie ir noteikumi par savstarpīgumu, par

ārvalstu tiesību normu satura noskaidrošanu, par atgriezenisko atsauci, par atsauci uz trešās valsts tiesībām, par atrunu par publisko kārtību un noteikumi par «tiesību sistēmu daudzveidīgumu» ārvalstīs.

Acīm redzami, ka šajā gadījumā Honkonga ir ieinteresēta traktēt kolizējošās normas tradicionālajā starptautisko privāttiesību gultnē, bet Pekina – piešķirt šīm normām «interlokālu» raksturu, kurš sliecas pieņemt unitāras valsts ar kontinentālām tradīcijām tiesību sistēmu.

Objektīvi pastāvošā atšķirīgā mērķorientācija neizbēgami izraisīs interešu konfliktu, kas atspoguļosies ĶTR iekšpolitikās situācijas attīstībā ar vairāk vai mazāk redzamu Honkongas un Pekinas savstarpējo attiecību saspīlējumu.

8. HONKONGAS POLITISKĀ SISTĒMA

Britu administrācija 1982. gadā sāka realizēt «vēlēšanu reformu» [64, 212]. Sakarā ar nedemokrātiskajām pārvaldes formām Honkonga vienmēr izpelnās nopēlumus, to dēvē par «birokrātisku valsti» (bueraucratic polity) [17, 227].

Interesanti atzīmēt, ka pilsētas Domes vēlēšanas 1982. gadā parādīja, ka 98% ievēlēto deputātu bija eiropieši. Līdzās priekšvēlēšanu manipulācijām šo fenomenu var izskaidrot ar to, ka Britānijas pārstāvji ir nopietna alternatīva ĶTR vadībai. Bez tam iepriekšējā koloniālā valdība reāli nodrošināja nepārtrauktu dzīves līmeņa celšanos, apmēram puse iedzīvotāju mīt mājās, kurās īres maksa daļēji ir valsts dotēta. Sakaru līdzekļi, transporta artērijas, ūdensvads un citi valsts infrastruktūras elementi atbilst pašiem augstākajiem standartiem. Daudzi Honkongas iedzīvotāji apciemo radniekus ĶTR, un viņiem ir iespēja salīdzināt.

Līdz 1985. gadam Honkongā nebija nekādas pārstāvnieciskās demokrātijas pazīmes. Pārvaldes un izpildorgānus veidoja nozīmētas personas. Augstākos administratīvās hierarhijas līmeņus ieņēma ierēdņi no Londonas.

Politiku veidoja nozīmētas personas, pieņemot administratīvus lēmumus, dažkārt ņemot vērā padomnieku komitejas rekomendācijas, bet atsevišķos gadījumos – sabiedriskās domas pētīšanas rezultātā.

Par ekonomisko un budžeta politiku atbildīgie ierēdņi bija pasargāti no vēlētāju politiskā spiediena. Vara koncentrējās vicegubernatora rokās. Praksē to realizē Izpildu padome.

Gubernatora pilnvaras nosaka Karalienes instrukcijas un patentī (Letters Patent and Royal Instructions to the Governor of Hong Kong). Kā Karalienes pārstāvis viņš ir valdības galva un akceptē normatīvos aktus. Kā augstākās izpildvaras nesējs gubernators ir pilnībā atbildīgs par kolonijas pārvaldīšanu. Viņš pieņem likumus, saskaņojot tos ar Likumdošanas padomi.

Pēc Karalienes instrukcijas savu pienākumu pildīšanā viņam ir jākonsultējas ar Izpildu padomi.

Izpildu padomi veido pieci *ex officio* locekļi, viens oficiāli nozīmēts loceklis un deviņi neoficiāli nozīmēti locekļi, kā arī gubernatora nozīmēti lokālo varas orgānu pārstāvji. Gubernators «konsultē» Izpildu padomi visos svarīgos jautājumos, gubernatoram ir tiesības pieņemt normatīvos aktus (Rules, Regulations and Orders).

Līdz 1985. gadam neoficiālos Izpildu padomes locekļus nozīmēja gubernators. Pieci paši pazīstamākie Honkongas uzņēmējdarbības līderi tiek iekļauti abu padomju sastāvā.

Normatīvos aktus pieņem gubernators pēc Likumdošanas padomes rekomendācijas un saskaņojot ar to.

Gubernatoram ir tiesības neņemt vērā Izpildu padomes rekomendācijas.

Līdz nesenam laikam likumdošanas padomes locekļi tika nozīmēti. 1984. gada novembrī tika ieviesta Likumdošanas padomes neatiešo vēlēšanu sistēma.

Pirmo reizi daļas no Likumdošanas padomes locekļu skaita vēlēšanas notika 1985. gada septembrī. Vēlētāju kolēģija izvēlēja 12 Likumdošanas padomes locekļus.

Pašlaik Likumdošanas padomi veido 4 *ex officio* locekļi, 10 oficiālie locekļi no valdības departamenta un 60 vēlēti locekļi. Honkongas politiskās sistēmas demokratizācijas process sākās ar to, ka 1991. gadā notika pirmās Likumdošanas padomes 18 locekļu tiešās vēlēšanas. Vēlēšanās pārlicinošu uzvaru guva Apvienoto demokrātu partija.

Lielbritānija neslēpj, ka vēlēšanu realizēšanas mērķis bija pārvaldes struktūru «nostiprināšana» līdz teritorijas nodošanai Ķīnai.

Vissvarīgākie jautājumi tiek apspriesti Likumdošanas padomē. Gubernators var arī nepiekrīst Likumdošanas padomes piedāvātajiem normatīvajiem aktiem, taču šīs tiesības nekad nav izmantotas.

Pie Likumdošanas padomes ir izveidota finansu komiteja, kuras sastāvā iekļauti gan oficiālie, gan neoficiālie locekļi. Procesuālā kārtība lielā mērā ir pārņemta no Lielbritānijas parlamenta apakšnama prakses [47, 3].

Pēc 1997. gada par izpildvaras institūciju Honkongā kļūs Honkongas ĪAR valdība. Valdības vadītājs būs Galvenais Rīkotājs (Chief Executive). Galvenos amatus varēs ieņemt tikai Honkongā pastāvīgi (ne mazāk kā pēdējos 15 gadus) dzīvojošie ĶTR pilsoņi. Paredzēts ka, valdība veiks sekojošas funkcijas:

- 1) veidos un realizēs politiku;
- 2) veiks pārvaldes funkcijas;
- 3) atbilstoši Konstitūcijā formulētajiem principiem realizēs Honkongas ārpolitiku;
- 4) veiks budžeta kontroli;
- 5) nozīmēs oficiālas personas valdības interešu pārstāvēšanai Likumdošanas padomē;

6) sagatavos un pieņems likumiem pakļautus normatīvo aktu projektus (62. pants).

Honkongas valdībai jāatskaitās Likumdošanas padomei. Valdība veic likumdošanas aktu implementāciju, gatavo atbildes Likumdošanas padomes locekļu pieprasījumiem, saņem Likumdošanas padomes akceptu nodokļu un budžeta izdevumu noteikšanā. Valdībai saglabāsies tiesības dibināt padomnieku komitejas speciālos jautājumos.

Visķīnas Tautas Pārstāvju Sapulces (VTPS) trešā sasaukuma septītā kongresa speciālajā lēmumā norādīts, ka pēc atkalapvienošanās Honkongas valdība un Likumdošanas padome tiks veidotas, ņemot vērā valsts suverenitātes un pakāpeniskā pārejas posma apsvērumus [27, 22]. Atbilstoši šiem lēmumiem 1996. gadā Visķīnas Tautas Pārstāvju Sapulce apstiprināja Sagatavošanas komiteju. Sagatavošanas komiteja ir atbildīga par pirmo izpildu un likumdošanas orgānu sagatavošanu un veidošanu, resp. Vēlētāju komitejas veidošanu. Vēlētāju komiteja ietver sevī Honkongas deputātus Visķīnas Tautas Pārstāvju Sapulcē, Politiskās Konsultatīvās konferences Nacionālās komitejas pārstāvjus, personas, «kam ir praktiska pieredze iepriekšējās administrācijas izpildu, likumdošanas un padomdevēju orgānos, kā arī dažādu sociālo slāņu pārstāvjus».

Vēlētāju komiteju veidos 400 cilvēki atbilstoši šādai proporcijai:

rūpnieciskais, komerc- un finansu sektors – 25%;

profesionālās apvienības – 25%;

darba, reliģiskie un citi sektori – 25%;

VTPS deputāti, «iepriekšējie» politiķi u.c. – 25%.

Vēlētāju komiteja konsultāciju rezultātā iesaka Centrālajai

valdībai iecelšanai Galvenā Rīkotāja kandidatūru. Galvenajam Rīkotājam jāveido pirmā valdība.

Pirmā Likumdošanas padome būs izveidota no 60 locekļiem, no kuriem:

- 20 – ievēl teritoriālie apgabali;
- 10 – nozīmē Vēlētāju komiteja;
- 30 – izvirza funkcionālie orgāni.

Likumdošanas padomes locekļi var būt KTR pilsoņi, kuri ir Honkongas ĪAR pastāvīgie iedzīvotāji un kuriem nav tiesību uz pastāvīgu uzturēšanos kādā trešajā valstī. Tai pašā laikā Honkongas ĪAR Konstitūcijas 67. pants nosaka, ka līdz 20% Likumdošanas padomes locekļu var būt pilsoņi ar tiesībām uz pastāvīgu uzturēšanos trešajās valstīs vai arī nepilsoņi, kuri ir Honkongas ĪAR rezidenti.

Pirmā padome būs izveidota uz diviem gadiem. Ja augstāk minētā padome būs nozīmēta atbilstoši pašreizējiem likumiem, tad tās locekļus, ņemot vērā veselu nosacījumu kopumu, var atkārtoti apstiprināt sagatavošanas komiteja.

Otrā un trešā Honkongas ĪAR Likumdošanas padome tiks ievēlēta uz 4 gadu termiņu katra.

Otrā Likumdošanas padome tiks veidota sekojošās proporcijās:

- 30 – izvirza funkcionālie orgāni;
- 6 – izvirza Vēlētāju komiteja;
- 24 – izvirza administratīvā iedalījuma vienības tiešo vēlēšanu ceļā.

Trešā Likumdošanas padome tiks veidota sekojošās proporcijās:

- 30 – izvirza funkcionālie orgāni;
- 30 – izvirza administratīvā iedalījuma vienības tiešo vēlēšanu ceļā.

Honkongas ĪAR Likumdošanas padomes veidošanas mehānisma attīstības gala mērķis ir visu locekļu ievēlēšana vispārējās vēlēšanās.

Tikai trešajam pilnvaru periodam beidzoties, tiek plānots pieņemt Likumdošanas padomes vēlēšanu likumu.

Valdības sagatavoto Likumdošanas aktu projektu iekļaušanai Likumdošanas padomes dienas kārtībā ir nepieciešams tās locekļu balsu vairākums. Ja likumdošanas aktu ierosina izskatīt Likumdošanas padomes loceklis, tad ir nepieciešams klātesošo locekļu balsu vairākums katrā no sekojošām locekļu grupām:

1. funkcionālo orgānu izvirzītos Likumdošanas padomes locekļu grupā;
2. administratīvā iedalījuma vienību un Vēlētāju komitejas izvirzītos Likumdošanas padomes locekļu grupā.

Gadījumā, ja Honkongas ĪAR Galvenais Rīkotājs saskaņā ar Honkongas ĪAR Konstitūciju atlaiž Likumdošanas padomi, tad tai atbilstoši likumam 3 mēnešu laikā jābūt izveidotai no jauna.

Honkongas ĪAR Likumdošanas padomes prezidentu ievēl Likumdošanas padomes locekļi (Konstitūcijas 71. pants). Par prezidentu var kļūt KTR pilsonis, kurš ne mazāk par 20 gadiem nepārtraukti ir dzīvojis Honkongā un nav jaunāks par 40 gadiem. Prezidentam ir jāpilda sekojošas funkcijas:

- 1) vadīt Likumdošanas padomes sapulci;
- 2) lemt par dienas kārtību, dodot priekšroku valdības piedāvātajiem projektiem;
- 3) lemt par laika reglamentu;
- 4) Likumdošanas padomes darbības starplaikos sasaukt īpašās sesijas;

5) pēc Galvenā Rīkotāja pieprasījuma sasaukt ārkārtas sesijas;

6) veikt citas funkcijas atbilstoši Likumdošanas padomes nolikumam.

Likumdošanas padomes pamatfunkcijas un tiesības ir:

- 1) pieņemt, atsaukt un grozīt normatīvos aktus;
- 2) pārbaudīt un apstiprināt budžetu;
- 3) apstiprināt nodokļus un izdevumus;
- 4) apspriest Galvenā Rīkotāja ieteiktos jautājumus;
- 5) izskatīt valdības darbību;
- 6) apspriest jebkuru sabiedriskās intereses skarošu jautājumu;
- 7) apstiprināt tiesnešu nozīmēšanu amatā un atcelšanu Galīgās Apelācijas Tiesā un Virstiesnesi - Augstākajā Tiesā;
- 8) saņemt un izskatīt iedzīvotāju sūdzības;
- 9) ar ceturtdaļas locekļu piekrišanu uzdot Galīgās Apelācijas Tiesai uzsākt izmeklēšanu saistībā ar Galvenā Rīkotāja nelikumīgo rīcību. Likumdošanas padomes locekļu divas trešdaļas var izteikt impičmentu Galvenajam Rīkotājam un ziņot par to KTR Centrālajai Tautas valdībai galīgā lēmuma pieņemšanai;
- 10) izsaukt personas liecību sniegšanai.

Likumdošanas darbībai nepieciešamais kvorums ir puse no locekļu skaita. Likumdošanas padome pati izveido savas darbības kārtības rulli un nepieciešamos noteikumus.

Honkongas ĪAR Likumdošanas padomes pieņemtais akts stājas spēkā tikai tad, kad Galvenais Rīkotājs to ir parakstījis un izsludinājis (Konstitūcijas 76. pants).

Likumdošanas padomes locekļiem piemīt ierobežota imunitāte pret tiesībsargājošo orgānu iedarbību. Viņus nevar arestēt ceļā

uz Likumdošanas padomi vai arī tajā.

Saskaņā ar Honkongas ĪAR Konstitūcijas 79. pantu Honkongas ĪAR Likumdošanas padomes prezidentam būs jādeklarē, ka neviens Likumdošanas padomes loceklis nevar turpināt savu darbu sekojošos gadījumos:

- 1) kad loceklis vairs nav spējīgs pildīt savas funkcijas slimības vai citu iemeslu dēļ;
- 2) kad loceklis trīs mēnešus nepiedalās sēdēs un šī prombūtne nav saskaņota ar prezidentu;
- 3) kad loceklis zaudē vai iziet no patstāvīgā iedzīvotāja statusa;
- 4) kad loceklis pieņem valdības nozīmēšanu un kļūst par ierēdni;
- 5) kad loceklis ir bankrotējis vai arī nespēj nomaksāt tiesas spriedumā noteikto summu;
- 6) kad loceklis ir nokļuvis ieslodzījumā uz vienu mēnesi vai vairāk par krimināla rakstura noziegumu un Likumdošanas padome atbrīvo viņu no pienākumiem ar divu trešdaļu balsu vairākumu;
- 7) kad loceklis zaudē uzticību vai lauž zvērestu un tiek atstādināts no pienākumiem ar divu trešdaļu Likumdošanas padomes locekļu balsu vairākumu.

Honkongas varas struktūru veidošanas kārtība ir izstrādāta ar vienu mērķi – nodrošināt pamatamatos tādu personu izvirzīšanu, kuras uz vietas iemiesos Pekinas stratēģisko mērķu realizāciju. Piedāvātā shēma ir acīm redzami nedemokrātiska un izslēdz Honkongas iedzīvotāju nepastarpinātu ietekmi reģiona politikas veidošanā atbilstoši tradicionālajai «rietumu» shēmai. Līdz ar to 1995. gada novembrī rīkotās Likumdošanas padomes vēlēšanas nedeva Londonai vēlamos rezultātus, bet tikai saspī-

lējā Lielbritānijas un ĶTR attiecības. Acīmredzot tas bija politisks žests, kuram bija jāapliecina angļu «tieksšanās» pēc demokrātiskas politiskās sistēmas kolonijā, kurā nupat būs jānolaiž Lielbritānijas karogs. 1996. gada decembrī ĶTR oficiāli paziņoja, ka šīs Likumdošanas padomes sastāvs tiks atlaists pēc Honkongas pārņemšanas.

Viens no pazīstamākajiem britu politiķiem Duglass Hērds uzskata, ka, pat ņemot vērā stingro ĶTR pozīciju, pastāv iespēja, balstoties uz iepriekš rīkotajām vēlēšanām Likumdošanas padomē, jau 2007. gadā izveidot pilnībā vēlētu leģislatūru. Tai pašā laikā D. Hērds atsevišķus Honkongas gubernatora Krisa Patena izteikumus novērtē kā tādus, kuri izraisa Honkongas iedzīvotājos negatīvu reakciju un apgrūtina sarunas [100, 11].

Honkongas ĪAR Galvenais Rīkotājs ir tās galva un pārstāv to ārējos sakaros. Par Galveno Rīkotāju var kļūt ĶTR pilsonis, kurš nav jaunāks par 40 gadiem un ir ne mazāk kā 20 gadus Honkongas iedzīvotājs. Pilnvaru laiks – 5 gadi. Viena persona nevar būt ievēlēta vairāk kā divus termiņus pēc kārtas. Galvenais Rīkotājs deklarē savus īpašumus un ienākumus Apelācijas Tiesas vecākajam tiesnesim.

Galvenā Rīkotāja pamattiesības un pienākumi (48. pants) :

- 1) reģiona valdības vadība;
- 2) tiesiskās kārtības uzturēšana;
- 3) likumdošanas aktu un budžeta parakstīšanas tiesības;
- 4) politisko lēmumu pieņemšana;
- 5) departamentu vadītāju, biroju direktoru, komisāru utt. kandidatūru izvirzīšana Centrālajai Tautas valdībai;
- 6) tiesnešu nozīmēšana un nomaina;
- 7) kriminālnoziedznieku apžēlošanas jautājumu risināšana;

8) vairāku valsts iestāžu vadītāju nozīmēšana;

9) īstenot ĶTR Centrālās Tautas valdības direktīvas atbilstoši Honkongas ĪAR Konstitūcijai;

10) veikt Honkongas ĪAR ārējos sakarus atbilstoši Centrālās Tautas valdības norādījumiem;

11) budžeta jautājumu ierosināšana Likumdošanas padomē;

12) lemt par valdību veidojošo personāliju pārbaudes vai liecību sniegšanas nepieciešamību, ņemot vērā publiskās intereses un drošības apsvērumus;

13) pieņemt iesniegumus un sūdzības.

Atzīmēsim, ka Honkongas ĪAR Konstitūcija nenosaka precīzu Galvenā Rīkotāja vēlēšanu mehānismu. Tiek apgalvots, ka mehānisma izvēlē dominē aktuālās situācijas nepieciešamība. Kā gala mērķis šī amata izvēlēšanas mehānisma pilnveidē ir noteikts variants, kurā nozīmēšanas komiteja izvirzītu kandidatūru un šī kandidatūra tiktu ievēlēta vispārējā tautas balsošanā. Jebkurā gadījumā Galveno Rīkotāju nozīmēs amatā ĶTR Centrālā Tautas valdība.

Pirmo Galveno Rīkotāju ievēlēs 800 vēlētāju komiteja sekojošā sastāvā:

Industriālais, finansu un komercsektors – 200;

Profesionālās apvienības – 200;

Darba, sociālās aprūpes, reliģijas sektors – 200;

Likumdošanas padomes, rajonu organizācijas,

Honkongas deputāti Visķīnas Tautas Pārstāvju Sapulcē,

Tautu Konsultatīvā konference – 200.

Vēlētāju komitejas pilnvaru laiks – 5 gadi.

Konkrēto organizāciju izvēle, to pārstāvju skaita noteikšanas mehānisms tiks izstrādāts, pieņemot vēlēšanu likumu Honkon-

gas ĪAR Likumdošanas padomē. Katra no organizācijām, kurai būs tiesības izvirzīt savus kandidātus vēlētāju komitejā, veic savu pārstāvju izvirzīšanu atbilstoši iepriekšnoteiktajam skaitam pēc patstāvīgi noteiktas procedūras, ciktāl tas nebūs pretrunā ar vēlēšanu likumu.

Katrs Vēlētāju komitejas dalībnieks var izvirzīt tikai vienu kandidatūru Galvenā Rīkotāja amatam. Kandidāts tiek uzskatīts par izvirzītu, ja to izvirza vismaz 100 Vēlētāju komitejas locekļu. Galvenais Rīkotājs tiek ievēlēts aizklātā balsošanā.

Paredzēti trīs gadījumi Galvenā Rīkotāja nomaiņai:

1) traucētas izvirzīto funkciju izpildes spējas slimības vai cita cēloņa rezultātā;

2) pēc Likumdošanas padomes atlaišanas (kad Galvenais Rīkotājs divas reizes ir atteicies parakstīt kādu likumdošanas aktu) tiek sasaukta jauna Likumdošanas padome, kura ar 2/3 balsu vairākumu atkal piedāvā parakstīšanai šo pašu dokumentu, bet Galvenais Rīkotājs atsakās to darīt;

3) pēc Likumdošanas padomes atlaišanas (kad padome ir atteikusies pieņemt budžetu vai kādu citu svarīgu aktu), kuru jaunā Likumdošanas padome atkal noraida.

Honkongas ĪAR Izpildu padome ir Galvenā Rīkotāja palīgorgāns. Izpildu padomes locekļus nozīmē Galvenais Rīkotājs. Izpildu padomes locekļi ir izpildorgānu vadītāji, Likumdošanas padomes locekļi un citas sabiedriski nozīmīgas personas. Šo personu nozīmēšanu un atsaukšanu izlemj Galvenais Rīkotājs. Izpildu padomes locekļu pilnvaru laiks nevar turpināties pēc Galvenā Rīkotāja pilnvaru izbeigšanās. Par Izpildu padomes locekli var kļūt tikai KTR pilsonis, kurš ir Honkongas ĪAR patstāvīgais iedzīvotājs bez tiesībām apmesties citā valstī.

Saskaņā ar Honkongas ĪAR Konstitūcijas 56. pantu Izpildu padomē prezidē Galvenais Rīkotājs. Izņemot īpašus gadījumus, Galvenajam Rīkotājam jākonsultējas ar Izpildu padomi pirms atbildīgu politisku lēmumu pieņemšanas, likumprojektu virzīšanas uz Likumdošanas padomi, Likumdošanas padomes atlaišanas. Kad Galvenais Rīkotājs nepiekrīt Izpildu padomes vairākuma viedoklim, tad Galvenajam Rīkotājam tas jādara zināms atbilstošām institūcijām kā Īpašs viedoklis.

Honkongas Īpašajā Administratīvajā Rajonā tiks izveidotas Antikorupcijas komisija un Audita komisija. Abas komisijas ir neatkarīgas, un par savu darbību tām ir jāatskaitās Galvenajam Rīkotājam.

Atbilstoši angļu un amerikāņu tradīcijām izpildvara realizē tiesības, bet tieslietu orgāni nodarbojas ar to skaidrošanu [12, 701].

Tiesu sistēma ir neatkarīga, un tās priekšgalā ir Augstākā Tiesa. Sākot ar 1943. gada 5. aprīli, tiesu sistēma pamatojas uz Britānijas tiesas tiesiskajiem principiem. Tiesu sistēmas tālāko veidošanos ietekmēja gan vēlākās izmaiņas Lielbritānijas likumdošanā, gan arī Honkongas leģislatūras normatīvie akti [47, 3].

Pašlaik tiesu sistēmu veido dažādu līmeņu tiesas. Augstākā tiesa sastāv no Augstās tiesas un Apelācijas tiesas. Augstai tiesai ir neierobežota jurisdikcija krimināl- un civillietās. Aprīnķa tiesām ir ierobežots izskatāmo jautājumu loks. Šo tiesu apelācijas tiek izskatītas Apelācijas tiesā. Maģistrātu tiesu apelācijas izskata Augstās tiesas tiesneši. Sākot ar 1993. gadu, Apelācijas tiesas lēmumu nevar apzēlot Londonā [134, 3].

Honkongā darbojas 31 aprīnķa tiesa un 10 maģistrātu tiesas.

Honkongas ĪAR Konstitūcijas 4. nodaļa veido tiesu sistēmas pamatus pēc 1997. gada. 81. pants paredz Galīgās Apelācijas tiesu, Augsto tiesu, Apriņķa tiesas, Maģistrātu tiesas un citas speciālas tiesas.

Pamatos tiek saglabāta iepriekšējā tiesu sistēma. 82. pants paredz iespēju Galīgās Apelācijas tiesai pieaicināt tiesnešus no citām valstīm, kurās darbojas anglosakšu tiesības.

85. pants garantē tiesu neatkarību un brīvību no jebkuras iejaukšanās to lietās, bet tiesnešiem neaizskaramību. Saglabājas iepriekšējā zvērināto piesēdētāju sistēma.

88. pants dod Augstākajam Rīkotājam tiesības nozīmēt tiesnešus.

Galīgās Apelācijas tiesas virstiesnesim un Augstās tiesas virstiesnešiem ir jābūt ĶTR pilsoņiem un Honkongas pastāvīgajiem iedzīvotājiem bez tiesībām apmesties uz dzīvi citās valstīs. Visi iepriekšējie Honkongas tiesneši pēc teritorijas atkalapvienošanās var saglabāt savu amatu, juridisko grādu, kā arī ne sliktākas iespējas un privilēģijas par agrākajām. Bez tam Konstitūcijā atspoguļoti advokatūras jautājumi, kā arī savstarpējas sadarbības un palīdzības problēma tieslietu jautājumos ar ĶTR un ārvalstu justīcijas institūcijām.

Līdzīgi tiesnešiem arī valsts ierēdņu statuss tiek īpaši noteikts Honkongas ĪAR Konstitūcijā. Par valsts ierēdņi var kļūt Honkongas ĪAR patstāvīgais iedzīvotājs. Ierēdņi saņem pilnvaras no Honkongas ĪAR valdības un ir tai pakļauti. Visu departamentu valsts ierēdņi, ieskaitot arī policistus, kuri vēlas turpināt darbu pēc 1997. gada, var to darīt bez kādiem zaudējumiem algās vai priekšrocībās. Honkongas ĪAR valdība arī turpmāk var nodarbināt Lielbritānijas un citu valstu pilsoņus, kuri ir Honkongas

ĪAR patstāvīgie iedzīvotāji un kuri iepriekš ir pildījuši ierēdņu funkcijas. Tomēr departamenta vadītāju, to vietnieku, biroju vadītāju, antikorupcijas komisāra, audita direktora, policijas komisāra amatus var ieņemt tikai ĶTR pilsoņi bez tiesībām apmesties citā valstī. Valdība var pieņemt ārzemniekus arī padomnieku, speciālistu un tehnisko darbinieku amatos.

Pirms amata ieņemšanas Galvenajam Rīkotājam, svarīgāko amatu pārstāvjiem, Izpildu padomes un Likumdošanas padomes locekļiem, visu līmeņu tiesnešiem un visiem tieslietu ierēdņiem jākārtos zvērests ievērot Honkongas ĪAR Konstitūciju un būt uzticīgiem Ķīnas Tautas Republikas Honkongas Īpašam Administratīvam Rajonam.

9. HONKONGAS IEDZĪVOTĀJI UN TO TIESISKAIS STATUSS

Honkongas vietējo iedzīvotāju sastāvs ir: pamatiedzīvotāji guanduņi, punti vai beņgi, kas pārcēlušies uz dzīvi dienvidos, fuczjanieši vai fulao, kas ieradušies no Fuczjaņas provinces dienvidu apgabaliem, un, visbeidzot, tanko vai daņczja, kas visu savu dzīvi pavadījuši uz ūdens laivās. Jūra bija šo cilvēku, kas līdz pat šai dienai pielūdza vienīgi Honkongā populāro dievieti Tjaņhau, galvenā barotāja.

Īpašu vietu Honkongas pirmskoloniālā perioda vēsturē ieņem jūras pirāti, kas salu bija izvēlējušies par savu bāzi. Viņi pirmo reizi tiek pieminēti sakarā ar Fan Dena vadīto Dajuišaņas salas sāls vārītāju sacelšanos, kuri uzstājās pret nodokļu jūgu. 1197. gadā viņi sagrāba valdības kuģus un uz kādu laiku pakļāva savai kontrolei piekrastes ūdeņus. Viduslaikos šeit kļuva slaveņi daudzi laupītāju bandu vadoņi, tai skaitā Miņ Sungui, Veņ Czunšaņs un Li Kuici. XVIII gadsimta beigās Honkonga kļuva par Cžan Baoczi vadītās pirātu armijas, kurai bija vairāki simti kuģu un 40 tūkstoši karavīru un kura ievāca nodevas no ķīniešu un portugāļu tirdzniecības kuģiem, nometni.

Pastāvīgo iedzīvotāju kolonizācijas priekšvakarā Honkongā bija ļoti maz – 1821. gadā visā salā bija ap 70 sētu.

Cetrdesmito gadu sākumā iedzīvotāju skaits pārsniedza 3 miljonus cilvēku. Otrā pasaules kara gaitā japāņu okupācija ilga

3 gadus un astoņus mēnešus. Kolonijas ķīniešu iedzīvotāju skaits, salīdzinot ar pirmskara laiku, samazinājās par trešdaļu, ievērojama to daļa tika iznīcināta fiziski [112, 7]. Patreiz iedzīvotāju skaits ir 6,3 miljoni cilvēku.

Honkongas pēckara perioda iedzīvotāju skaitu negatīvi ietekmēja studentu nemieru nežēlīgā apspiešana 1989. gada pavasarī (skat. 11. grafiku). Emigrācijas vilni izsaucis tā saucamais «1997. gada sindroms» – daudzi baidās no neskaidrajām perspektīvām pēc Honkongas atkalapvienošanas ar Ķīnas Tautas Republiku.

Dens Sjaopins ir novērtējis 1989. gada aprīļa–jūnija notikumus kā sekas, kas izveidojušās starptautiskā makroklimata un pašas Ķīnas mikroklimata rezultātā [107, 25].

Ievērojama daļa aizbraucēju ir speciālisti un menedžeri [87, 18].

Vairāku valdības konsultatīvo komisiju loceklis Viktors Fans uzskata, ka «prātu aizplūšanas» problēmas atrisināsies pašas par sevi. Ierobežot speciālistu migrāciju nevajag, ņemot vērā, ka tā ir pārejoša parādība un tas atver ceļu talantīgiem jauniešiem, kas ieņem aizbraukušo vietas [40, 65].

Pēdējos gados Honkonga pievelk ne tikai mazkvalificētus darba resursus no Dienvidaustrumāzijas kaimiņvalstīm, bet arī vidējās kvalifikācijas speciālistus – tehniķus, meistarus, kontrolierus, brigadierus utt. [120, 11].

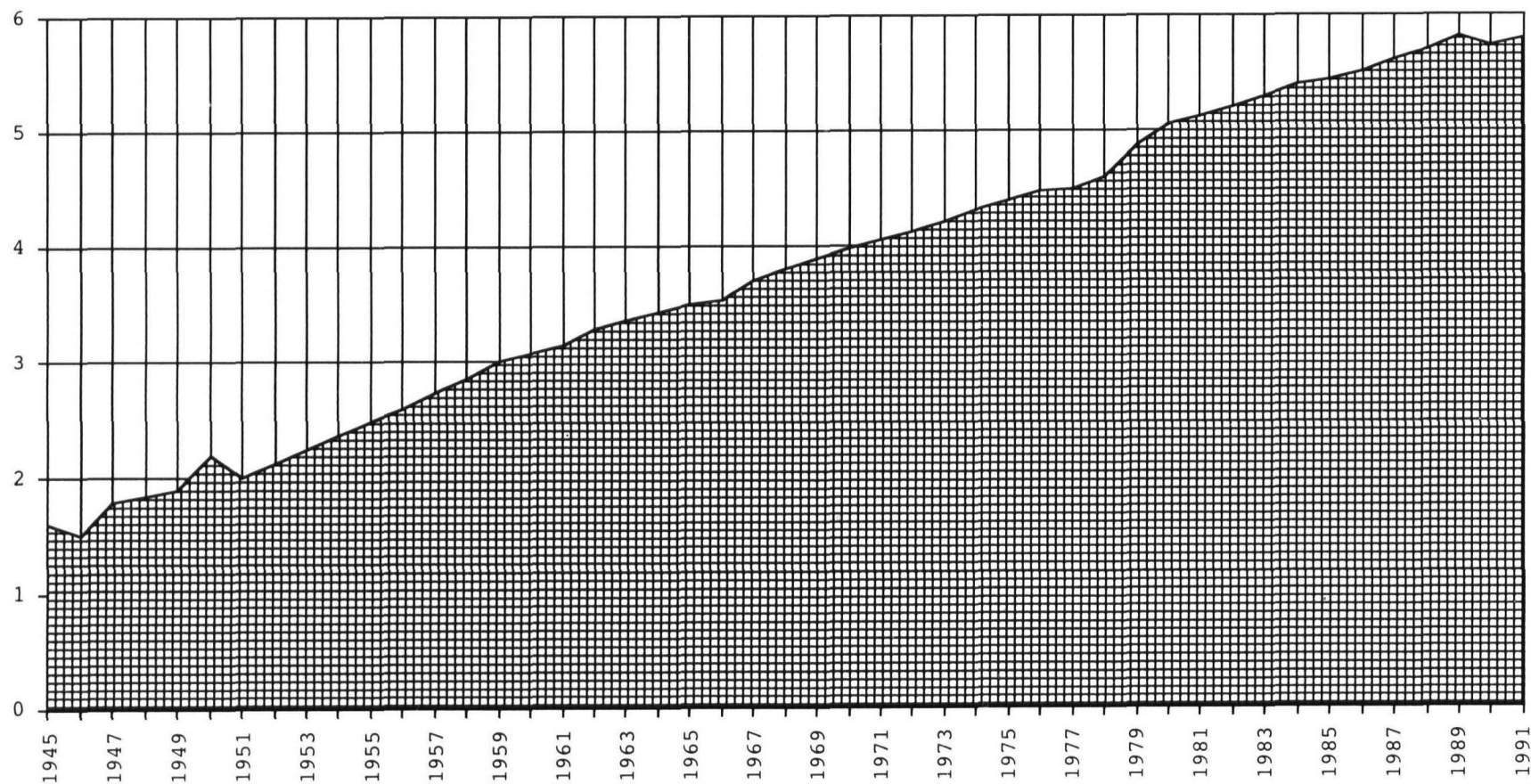
Attīstās izglītības un profesionālās sagatavošanas sistēma. No 1971. gada atcelta maksa par pamatskolas (no 6 gadiem) izglītību, no 1978. gada – par vidējo izglītību. No 1979. gada vidējā izglītība ir obligāta. Paplašinās kvalificētu strādnieku sagatavošanas tīkls [78, 18].

Praktiski visi bērni vecumā no 6 līdz 11 gadiem apmeklē skolu,

Honkongas iedzīvotāju skaita izmaiņu dinamika

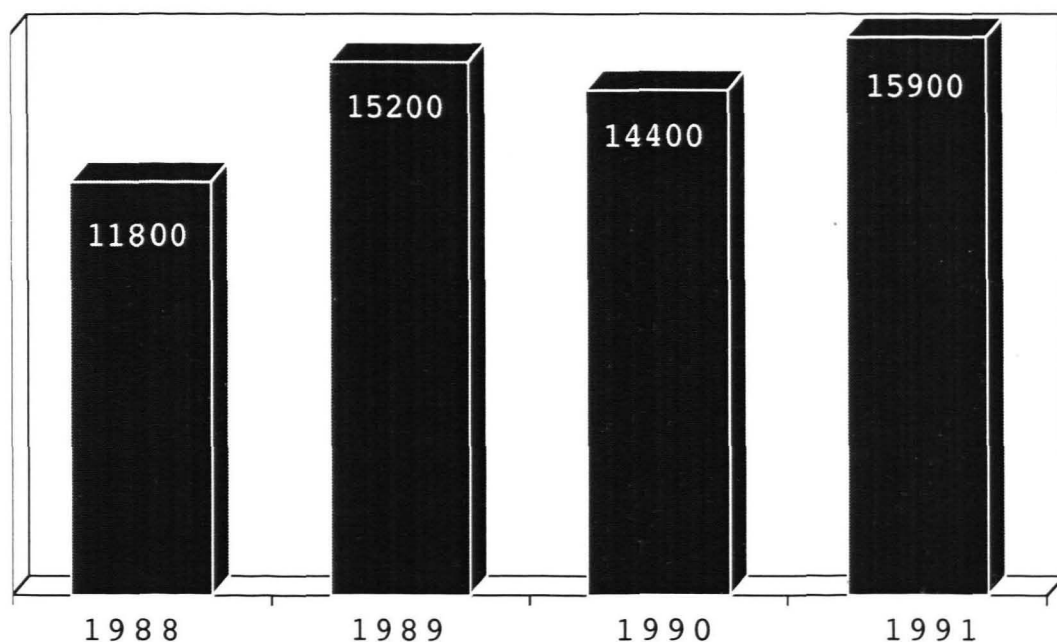
(mlj. cilvēku)

Avoti [18, 367], [89, 10], [90, 10], [106, 690].

11. grafiks.

Uz ASV emigrējušo Honkongas iedzīvotoju skaits

12. grafiks.

vecumā no 12 līdz 14 gadiem 97% apmeklēja vidusskolu, bet vecumā no 15 līdz 16 gadiem 76% apmeklēja vidusskolas vecākās klases. Izdevumi izglītībai 1991./92. finanšu gadā sastādīja 19,3 miljardus Honkongas dolāru.

1991. gadā uz katrām 1000 iedzīvotājiem bija piedzimuši 12,0, stājušies laulībā 7,5, miruši 4,9 [106, 2971].

Lielākā iedzīvotāju daļa ir budisti. Bez tam plaši izplatīts ir konfuciānisms un daoisms. Pārstāvētas arī dažas citas konfesijas: tā 1990. gadā Honkongā bija ap 500 000 kristiešu, 50 000 musulmaņu, 12 000 hinduistu, 3 000 sikhu un 1 000 jūdu.

Vidējie ienākumi uz vienu cilvēku Honkongā sastāda 16 000 ASV dolāru [140, 12].

Bezdarbs 1976. gadā sastādīja 4,4%, 1980. gadā – 4,3% [10, 150], 1991. gadā – 1,0%. Nodarbināto vīriešu skaits samazinās, sieviešu – pieaug.

Personas, kas palikušas bez apgādnieka, saņem pabalstu 1 000

Honkongas dolāru mēnesī, un viņiem tiek kompensēta dzīvokļu maksa (saskaņā ar normatīviem). Citus pabalstus, pensijas valsts neizmaksā (izņemot invalīdiem), bērnudārzu nav [7, 5]; [8, 2].

Iedzīvotāju tiesisko statusu noteicošie dokumenti pamatā ir Honkongas ĪAR Konstitūcija, Lielbritānijas un ĶTR pilsonības likumdošana un Lielbritānijas un ĶTR memorandi Honkongas iedzīvotāju pilsonības jautājumā.

Honkongas ĪAR Konstitūcijas III sadaļa ir veltīta iedzīvotāju tiesībām un pienākumiem (sk. pielikumā). Konstitūcija nosaka, ka visi Honkongas iedzīvotāji ir līdztiesīgi likuma priekšā.

Patstāvīgajiem iedzīvotājiem ir tiesības atbilstoši likumdošanai piedalīties vēlēšanās un tikt ievēlētiem.

Honkongas rezidenti piemīt runas, preses un publikāciju brīvība, apvienošanās, pulcēšanās, gājienu un demonstrāciju brīvība, kā arī tiesības un brīvības veidot arodbiedrības, piedalīties tajās, rīkot streikus.

Honkongas rezidenta personālās brīvības ir neaizskaramas. Honkongas rezidentu nevar bez likumīga pamata tiesāt, arestēt, aizturēt vai apcietināt. Rezidenta spīdzināšana, nelikumīga kratīšana, uz viņu vērsta visatļautība, nelikumīga iejaukšanās privātajā dzīvē ir aizliegta.

Honkongas rezidenta mājas un citi nekustamie īpašumi ir neskarami. To nelikumīga kratīšana un caurskate, nelikumīga iekļūšana tajos ir aizliegta.

Sakaru brīvība un to privātais raksturs tiek aizsargāti ar likumu. Nevienam departamentam vai citai personai nav tiesību pārkāpt šo sakaru brīvību, izņemot gadījumus, kad sakaru kontrole ir saistīta ar sabiedrisko drošību vai kriminālnoziedzumu izmeklēšanu un tā ir procesuāli pareizi noformēta.

Honkongas rezidenti bauda pārvietošanās brīvību Honkongas teritorijā, kā arī brīvību emigrēt uz citiem reģioniem un valstīm. Derīgu ceļošanas dokumentu īpašnieki var brīvi izbraukt no Honkongas bez kādas oficiālo instanču atļaujas.

Konstitūcijas 32. pants garantē Honkongas rezidentiem pārliecības brīvību - tiek sludināta reliģiskās pārliecības, mācības sludināšanas, piedalīšanās reliģiskajās aktivitātēs brīvība.

Honkongas rezidentam ir tiesības uz nodarbošanās brīvu izvēli, kā arī zinātniskās darbības, rakstniecības, mākslas jaunrades un citu kultūras aktivitāšu brīvu izvēli.

Honkongas rezidentiem ir tiesības uz konfidenciālu tiesisku padomu, piekļūšanu tiesai, juristu izvēli savu likumīgu interešu nodrošināšanai vai pārstāvēšanai tiesā vai citās tiesu lietās. 35. pants nostiprina tiesības uzsākt tiesas procesu pret varas orgāniem un to personālu.

Honkongas iedzīvotājiem ir tiesības uz sociālo apdrošināšanu atbilstoši likumam. Sociālās nodrošināšanas labumi un pensiju drošums tiek aizsargāti ar likumu. Laulības brīvība un tiesības ģimeni kuplināt ir aizsargātas ar likumu.

Honkongas Jauno Teritoriju iedzimto tautību pārstāvju tradicionālās tiesības un intereses aizsargās Honkongas ĪAR.

Fiziskas personas, kuras nav Honkongas rezidenti, bauda cilvēktiesības un brīvības līdzīgā apjomā, ja likums nenosaka savādāk.

Pamatlikuma 38. pants padara šo brīvību un tiesību sarakstu par atvērtu, nosakot, ka rezidenti bauda arī citas brīvības un tiesības atbilstoši likumdošanai. Brīvību un tiesību ierobežošana var notikt tikai atbilstoši likumam. Šāda ierobežošana

nav pretrunā ar Honkongas ĪAR Konstitūcijā paustajām brīvībām un tiesībām.

Tas, ka 98% iedzīvotāju ir ķīnieši, dod iespēju pieturēties pie zināmas vienveidības to tiesiskā statusa turpmākajās izmaiņās. Jo īpaši tādēļ, ka ĶTR pilsonības iegūšanā priekšroka tiek dota etniskajiem ķīniešiem.

Memorandi, ar kuriem apmainījās Ķīna un Lielbritānija, skar pilsonības jautājumus (sk. pielikumā *Memoranda*). ĶTR pozīcija ir sekojoša: visi «Honkongas ķīniešu izcelsmes tautieši» neatkarīgi no tā, vai viņiem ir no Lielbritānijas atkarīgo teritoriju pilsoņu pase vai nav, ir Ķīnas pilsoņi.

Nemot vērā vēsturiskās realitātes, ĶTR kompetentās iestādes pēc 1997. gada 1. jūlija atļaus pilsoņiem, kurus līdz tam dēvēja par «no Lielbritānijas atkarīgo teritoriju pilsoņiem», izmantot Lielbritānijas iestāžu agrāk izdotos dokumentus ceļojumiem uz citām zemēm. Augstāk minētie ķīniešu pilsoņi nebaudīs britu konsulāro aizsardzību ne Honkongā, ne kādās citās ĶTR teritorijās [71, 20].

Tiek prognozēts, ka Honkongā dzīvojošiem Ķīnas pilsoņiem tiks izsniegtas atšķirīgas pase, kuras būs derīgas ceļojumiem uz citām valstīm. Honkongas Konstitūcijas 24. pants iedzīvotājus iedala pastāvīgajos rezidentos un nepastāvīgajos rezidentos. Pastāvīgos rezidentus veidos sekojošas iedzīvotāju kopas:

- 1) ĶTR pilsoņi, kuri ir dzimuši Honkongā pirms vai pēc Honkongas ĪAR pasludināšanas;

- 2) ĶTR pilsoņi, kuri ir nodzīvojuši Honkongā ne mazāk kā 7 gadus pirms vai pēc Honkongas ĪAR pasludināšanas;

- 3) ķīnieši, kuri dzimuši ārpus Honkongas no 1. un 2. gadījumā minētajām personām;

4) neķīnieši, kuri ir ieradušies Honkongā ar derīgiem iecelošanas dokumentiem un ir nodzīvojuši Honkongā nepārtraukti ne mazāk par septiņiem gadiem un ir izvēlējušies Honkongu kā savu pastāvīgu dzīves vietu pirms vai pēc Honkongas ĪAR pasludināšanas;

5) 4. gadījumā minēto personu bērni, kuri nav sasnieguši 21 gada vecumu;

6) personas, uz kurām nav attiecināms neviens no iepriekšējiem gadījumiem, bet kuriem pirms Honkongas ĪAR pasludināšanas bija tiesības dzīvot pastāvīgi Honkongā.

Pastāvīgajiem rezidenti ir tiesības pastāvīgi dzīvot Honkongā un tiem ir jāsaņem pastāvīgo rezidentu identifikācijas kartes.

Par nepastāvīgajiem rezidenti Honkongas Konstitūcija uzskata personas, kurām ir jāsaņem Honkongas identifikācijas kartes, bet tām nav tiesību uz apmešanos.

1980. gada Ķīnas Tautas Republikas Pilsonības likums [122, 280] neatzīst dubultpilsonību (3. pants). Personas, kurām vismaz viens no vecākiem ir Ķīnas pilsonis un kuras ir dzimušas Ķīnā, ir ĶTR pilsoņi (4. pants). Personas, kurām vismaz viens no vecākiem ir Ķīnas pilsonis un kuras ir dzimušas citas valsts teritorijā, ir atzīstamas par Ķīnas pilsoņiem. Personas, kurām vismaz viens no vecākiem ir Ķīnas pilsonis un kuras ir ieguvušas citas valsts pilsonību dzimstot, netiek uzskatītas par Ķīnas pilsoņiem (5. pants). Personas, kuru vecāki ir apatrīdi vai arī nevar pierādīt savu piederību pie kādas pilsonības un pastāvīgi dzīvo Ķīnā, un kuras dzimušas Ķīnas teritorijā, iegūst Ķīnas pilsonību (6. pants).

Likums nosaka arī noteikumus Ķīnas pilsonības iegūšanai

ārvalstniekiem. Saskaņā ar 7. pantu ir pietiekams vismaz viens no šādiem noteikumiem:

- 1) ārzemnieks ir ķīnieša tuvs radnieks;
- 2) ārzemnieks pastāvīgi dzīvo Ķīnā;
- 3) ārzemniekam ir citi svarīgi iemesli.

Vienlaicīgi ārzemniekam ir jāapgalvo, ka viņš ir gatavs ievērot Ķīnas Konstitūciju un Ķīnas likumdošanu.

Likuma 8. un 9. panti ir vērsti uz dubultpilsonības novēršanu. Personas, kuru lūgumi par pilsonības iegūšanu ir apmierināti, iegūst Ķīnas pilsonību. Ķīnas pilsonību ieguvušās personas zaudē citu valstu pilsonību. Citu zemju teritorijā dzīvojošie Ķīnas pilsoņi automātiski zaudē Ķīnas pilsonību gadījumā, ja tās labprātīgi ieguvušās ārvalstu pilsonību.

Ķīnas pilsonis var ekspatriēties pēc viņa lūguma apmierināšanas vienā no sekojošiem gadījumiem (10. pants):

- 1) viņš ir ārzemnieka tuvs radnieks;
- 2) viņš pastāvīgi dzīvo citā valstī;
- 3) viņam ir citi svarīgi iemesli.

Personas, kuru lūgumi par brīvprātīgu izstāšanos no ĶTR pilsonības tiek apmierināti, zaudē Ķīnas pilsonību. Valsts kalpotājiem un militārām personām nav izstāšanās tiesību no Ķīnas pilsonības (12. pants). Ārzemnieki, kuri atjauno savu Ķīnas pilsonību, nesaglabā citas zemes pilsonību.

Pretēji ķīniešu likumdošanai, britu likumdošana pilsonības jautājumos veidojās vēsturiski un pēc savas strukturālās uzbūves ir visai sarežģīta.

1351. gadā Lielbritānijā bija pieņemts likums par to, ka Britu pavalstnieku (British subject) ārzemēs dzimušie bērni ieguva tiesībspēju mantot Lielbritānijā atrodošās lietas.

Pēc britu kolonijas dibināšanas Ziemeļamerikā XVII gadsimta sākumā termins «britu pavalstnieks» tiek izmantots mūsdienu nozīmē. Plašāku pielietojumu šis termins guva karalienes Annas laikos (1665 – 1674).

Iekarojot aizvien jaunas kolonijas, Lielbritānijai radās nepieciešamība reglamentēt kolonistu valstisko piederību. 1648. gada Dekrēts par Britu sadraudzību noteica, ka Jaunajā Anglijā dzimusī persona jāuzskata par «brīvo denizenu» (*free denizen*) Lielbritānijā. Jāatzīmē, ka agrākos periodos termins «denizens» apzīmēja *jus soli* pavalstnieku un tikai Elizabetes I (1533 – 1603) laikos endenizācija iekļāva sevī arī iespēju piešķirt brīvā denizena statusu (*naturalizēties*).

Lielbritānijas koloniālais raksturs izpaudās arī 1914. gada Impērijas kodeksa pamatnostādņē, ka neeiropieši varēja iegūt britu pavalstniecību tikai pēc *jus soli*, bet eiropieši arī pēc *jus sanguinis* principa. Domīniju «vietējā pilsonība» radīja tiesisku pamatu pastāvīgajam domīcilijam dominijā un vienlaicīgi bija šķērslis «krāsaino imigrācijai». Kanāda bija pirmā domīnija, kura 1921. gadā uzdrošinājās pieņemt Likumu par valsts piederību. Katrs kanādietis kļuva par Kanādas pilsoni un vienlaicīgi palika gan par britu pavalstnieku, gan par sadraudzības pilsoni, tai pašā laikā katrs britu pavalstnieks varēja arī nebūt Kanādas pilsonis.

1948. gadā Lielbritānija pieņēma Valsts piederības likumu, kurš jau oficiāli atzina dominijas tiesības veidot savu pilsonību.

Pats vispārīgākais un izplatītākais jēdziens likumdošanā par iedzīvotāju statusu – persona, kurai piemīt britu pavalstnieka statuss (*British subject status*). Šis jēdziens automātiski

ietver visus Apvienotajā Karalistē ietilpstošo valstu pilsoņus. Izveidojās arī īpaša kategorija – persona, kurai piemīt Lielbritānijas pavalstnieka statuss, bet kurai nav nevienas noteiktas valsts pilsonības – *British Subject without citizenship* – BS (WC), ja pēc 1948. gada kādu noteiktu iemeslu dēļ tā nepieņēma pilsonību.

1962., 1968., 1971. gados Londonā tika pieņemti imigrācijas likumi, kuri arvien lielākā mērā ierobežoja «krāsaino» tiesības uz pastāvīgo domiciliju Lielbritānijā.

1958., 1964., 1981., 1993. gadā bija pieņemti jauni valsts piederības likumi. 1981. un 1993. gada Lielbritānijas likumos par valsts piederību izdarīti grozījumi Lielbritānijas un no tās atkarīgo teritoriju iedzīvotāju statusā. Tagad uz viņiem ir attiecināms viens no četriem variantiem:

- 1) Lielbritānijas pilsonība (*British citizenship*) ;
- 2) no Lielbritānijas atkarīgo teritoriju pilsonība (BDTC) – *British dependent territories citizenship*;
- 3) Lielbritānijas aizjūras pilsonība (BOC) – *British overseas citizenship*;
- 4) Britu aizjūras teritoriju valsts piederības persona – *British national (overseas)* BN(O) [59, 2].

Jāatzīmē, ka šobrīd honkongieši pieder pie BDTC kategorijas, bet ceturtā BN(O) kategorija tika izveidota speciāli – *ad hoc* – gaidāmajai Honkongas atkalapvienošanai ar Ķīnu, bet to var izmantot arī citos gadījumos.

BN(O) piešķir tiesības iebraukt un uzturēties Lielbritānijā, bet nedod tiesības tur dzīvot pastāvīgi. Jaunās kategorijas izveidošanas pamatmērķis bija sekojošs – ļaut tiem Honkongas BDTC, kas to vēlētos, pārreģistrēties par BN(O). Tādējādi Liel-

britānija formāli izpilda savu saistību par BDTC statusa atcelšanu Honkongas iedzīvotājiem. Vienlaicīgi tiek atzīts, ka BN(O) ļaus viņiem saglabāt tiesību apjomu, kas ir līdzīgs BDTC, to starpā britu pasu izmantošanu un konsulārās aizstāvības tiesības trešajās valstīs [82, 677].

Papildus pie jau minētajiem pilsonības variantiem reizēm *ad hoc* tiek lietots arī Lielbritānijas aizsargātās personas statuss (British protected person), kā arī Eiropas Savienības vajadzībām piešķirtais Apvienotās Karalistes valsts piederības personas statuss attiecībā ar Eiropas Savienību (UK national for European Union purposes). Atzīmēsim, ka Lielbritānijas memorands nesatur atsauces uz BDTC etnisko izcelšanos. Ko darīt tiem Honkongas iedzīvotājiem, kas nav ķīnieši? Acīmredzot viņiem tiks saglabāta iespēja saņemt BOC, bet viņi automātiski neklūs par KTR pilsoņiem. Arī viņu pēcteči, kuri piedzims pēc 1997. gada 1. jūlija, automātiski klūs par BOC neatkarīgi no tā, vai viņu vecāki bija BDTC vai BOC.

Kas attiecas uz «ķīniešu izcelsmes līdzpilsoņiem», tad viņu bērni, kas piedzims pēc 1997. gada 1. jūlija, tiks reģistrēti tikai un vienīgi kā KTR pilsoņi. Acīmredzot neķīniešu pilsonības jautājums aplūkojamās problēmas kontekstā zaudēs savu nozīmi, noslēdzoties 50 gadu pārejas periodam, jo tai laikā BN(O) daudzums vairs nebūs statistiski nozīmīgs.

1981. un 1993. gadu likumu normas pēc būtības skar Sadraudzības valstu iedzīvotāju statusu. Šīs valstis ir suverēni starptautisko publisko tiesību subjekti. No tā izriet, ka Lielbritānijas iekšējai, uz iedzīvotājiem attiecināmai likumdošanai ir nozīmīga starptautiski tiesiska ietekme. Brīžiem šīs normas izraisa kolīzijas ar citu zemju likumdošanu.

Lielbritānijas starptautiskie līgumi iedzīvotāju jautājumos ir vērsti uz šādu kolīziju novēršanu (piem.: 1930. gada Hāgas Konvencija par dažiem jautājumiem saistībā ar pilsonības likumu kolīzijām, 1957. gada Konvencija par precētas sievietes pilsonību; 1954. gada Konvencija par apatrīdu statusu, 1963. gada Eiropas Konvencija par daudzpilsonības gadījumu skaita samazināšanu).

Iedzīvotāju bažas izsauc sekojoši jautājumi: vai daudzas valstis saglabās imigrācijas kvotas Honkongas iedzīvotājiem; vai netiks mainīti naturalizācijas kritēriji personām, kas ir zaudējušas BDTC un ieguvušas BN(O); kā notiks braucieni uz zemēm, ar kurām ĶTR nav diplomātisko attiecību; cik plaši tiks atzīts BN(O) statuss citās zemēs; kādā pakāpē pēc 1997. gada tiks saglabātas tiesības uz emigrāciju; nav nepieciešamās skaidrības termina «ķīniešu izcelsmes līdzpilsoņi» («Chinese compatriots») saturā, jo Ķīna ir daudznacionāla valsts; nav pilnīgas skaidrības ĶTR attieksmē pret BN(O) statusu, ņemot vērā, ka Ķīna noraida dubultpilsonību kā tādu [59, 3].

Acīmredzot BN(O) ir pilsonības pazīmes, jo Lielbritānijas parlamentā, apspriežot BN(O) statusu, tika uzsvērts, ka tas ne tikai dod tiesības uz laiku uzturēties Lielbritānijā, bet arī ir britu pilsonības reģistrācijas forma Honkongas bijušajiem valsts dienesta kalpotājiem un neķīniešu mazākumam. Runājot par neķīniešu mazākumu, jāņem vērā vjetnamiešu bēgļu klātbūtne Honkongā. Lielbritānija ierosina nepiešķirt vjetnamiešiem BN(O) statusu, bet īstenot plašu starptautisku programmu viņu izmitināšanai citās valstīs [59,3].

Šobrīd Honkongā atrodas vairāk nekā septiņdesmit tūkstoši bēgļu no Vjetnamas. No 1979. līdz 1993. gadam vjetnamiešu bēgļu

nometņu uzturēšanai Honkonga ir izlietojusi 4 miljardus 899 miljonus Honkongas dolāru, Lielbritānija – 650 miljonus Honkongas dolāru, ANO – 919 miljonus Honkongas dolāru [56, 4]. BN(O) statusa piešķiršana bēgļiem, bez šaubām, palielinātu vjetnamiešu bēgļu plūsmu.

1992. gada aprīlī parlamenta apakšņams izskatīja jautājumu par britu pasu izsniegšanu 300 000 Honkongas ķīniešu pēc «baļļu sistēmas». Tika plānota pilsonības piešķiršana klerkiem, speciālistiem, zinātniekiem, kuri izteiktu vēlēšanos pārcelties uz metropoli un spētu sarežģītā testu sērijā savākt nepieciešamo «kvalitātes baļļu» minimumu.

M. Tečere paziņoja, ka Lielbritānija neplāno stimulēt emigrantu pieplūdumu no bijušajām kolonijām, kā arī raksturoja likumprojektu kā elitāru un diskriminējošu. Pēc ilgākām debatēm likumprojekts netika pieņemts [79, 808]. Taču faktiski 1995. gadā Lielbritānija ir noteikusi ikgadējo kvotu ieceļotājiem no Honkongas – 50 000. Ievērojama to daļa apmetas uz dzīvi «ķīniešu pilsētā», kas atrodas Londonas Soho rajonā.

Profesors Juris Bojārs atzīmē, ka pilsonība ir cīņas lauks ieinteresēto valstu starpā par suverenitātes attiecināšanu uz fiziskām personām. Tas izsauc nepieciešamību noteikt katras konkurējošās valsts kompetences robežas pilsonības jautājumos. Pastāv uzskats (L. Brauns), ka valsts var attiecināt valstisko piederību uz jebkuru fizisko personu, kura vēlas šo piederību pieņemt, izņemot gadījumus, kad valsts ir uzņēmusies kādas konkrētas starptautiski tiesiskas saistības, kuras liegtu šādu iespēju. Tai pašā laikā šāda rīcība var kaitēt citu valstu interesēm. Valstis, kuras uzskatītu šādu valsts piederības paplašināšanu par nepieņemamu, var neatzīt šo normatīvo aktu

juridiskās sekas, jo starptautiskajās tiesībās nepastāv imperatīvas normas par vienas valsts pilsonības likumdošanas bezierunu atzīšanu otrā valstī [118, 297].

Mūsu gadījumā Honkongas iedzīvotāju turpmākais statuss ir daļēji atrunāts ŅTR un Lielbritānijas Kopējā deklarācijā. Līdz ar to varētu uzskatīt, ka Lielbritānijas rīcība, kuras mērķis ir acīm redzams – apiet Kopējās deklarācijas nostādnes, ne tikai kaitē ŅTR interesēm, bet ir arī pretrunā ar starptautiskajām saistībām, kuras Lielbritānija ir uzņēmusies, parakstot 1963. gada Eiropas konvenciju par daudzpilsonības gadījumu skaita samazināšanu. Acīmredzot optimālais risinājums šajā gadījumā ir slēgt starp ŅTR un Lielbritāniju papildu līgumu tieši pilsonības jautājumos, kur abas lielvalstis varētu precīzi norobežot savas kompetences sfēras attiecībā uz Honkongas iedzīvotājiem.

No otras puses, ŅTR, pamatojoties uz Kopējo deklarāciju un ŅTR pilsonības likumā skaidri izteikto dubultpilsonības nolieģumu, var neatzīt no Lielbritānijas puses Honkongas iedzīvotājiem piešķirto jauno statusu un jaunās pases, šo neatzīšanu iestrādājot dokumentu paketē kā fiziskas personas atteikšanos no BN(O) statusa, vai arī kā fiziskas personas informētību par to, ka vecais statuss ŅTR vairs netiek atzīts. Striktākais risinājums no ŅTR puses varētu būt jauno pasu neizsniegšana personām, kuras neatsakās no BN(O) statusa, vienlaicīgi uzliekot šīm personām vairākus apgrūtinājumus vīzu režīma īstenošanā u.c. sfērās.

10. NODOKĻU SISTĒMA

Lielbritānijas un ĶTR Kopējās deklarācijas 3. (8.) pants paredz, ka Honkongas ĪAR saglabā neatkarīgu finansu sistēmu. Honkongai nav paredzēti nekādi nodokļu atskaitījumi ĶTR budžetā.

Saskaņā ar Kopējās deklarācijas I Pielikuma V pantu Honkonga patstāvīgi kārtos savas finansiālās lietas, plānos budžeta ieņēmumu un izdevumu daļu. Vietējai varai būs jānosūta plāni un atskaites centrālai valdībai. Nodokļu noteikšanas kārtība, to tiesiskie mehānismi, kā arī budžeta līdzekļu pārdales mehānismi saglabāsies pilnībā bez grozījumiem.

Honkonga piekopj zemu nodokļu politiku un neapliek ievestās preces ar muitas nodokli. Taču ir noteiktas četras preču grupas, kas tiek apliktas ar papildnodokļiem. Tās ir: alkoholiskie dzērieni, tabaka, naftas produkti un metilspirts. Minētās preces tiek apliktas ar nodokļiem neatkarīgi no tā, vai tās tiek ražotas pašu valstī vai importētas. Visām firmām, kas ir saistītas ar šo preču importu, eksportu, ražošanu, uzglabāšanu vai pārdošanu, nepieciešams iegādāties licenci [83, 36].

Jau ar 1841. gadu koloniālā valdība orientējās uz brīvo tirgu un konservatīvo fiskālo politiku. Tā atteicās no centralizētas plānošanas, privātsektora regulēšanas, budžeta deficīta, augstām nodokļu likmēm, rūpniecības subsīdijām, darba resursu vērtības regulēšanas un citiem valsts kontroles instrumentiem. Hon-

konga pēc būtības tika nodibināta kā militāri diplomātisks un tirdzniecības veidojums, bet ne kā kolonija šī vārda parastajā nozīmē. Tādēļ pirmajā laika posmā britu valdība piemēroja Honkongai tādu pašu kontroles formu kā tirdzniecības namam.

Pašpārvalde nekad nav bijusi Honkongas attīstību raksturojoša iezīme. Parlaments noteica Honkongas gubernatoriem segt visus nepieciešamos izdevumus no kolonijas ienākumiem. No Lielbritānijas pienāca alga tikai trim kalpotājiem. 1855. gadā Honkongas gubernators paziņoja par pilnīgu pašfinansēšanos un ieviesa doktrīnā un praksē sabalansēta budžeta politiku.

1837. gadā pieņemtie «Pamatnorādījumi, kas doti gubernatoram no troņa caur valsts sekretariātu koloniju jautājumos» noteica, ka kolonijas budžets jāsaskaņo Koloniju ministrijā. Tas bija nepieciešams, lai novērstu negatīvo bilanču, kas kompensētu savas problēmas uz Lielbritānijas finanšu rēķina, veidošanos.

Šis dokuments kalpoja par Honkongas finanšu iestāžu darbības oficiālu pamatu līdz pat 1958. gadam, kad kolonijai tika dāvāta finansiāla autonomija. Tādā veidā XIX gadsimta ekonomiskā liberālisma teorijas ietekmēja Honkongas oficiālo pozīciju un praksi [43, 39].

Finanšu resori iekasē nodokli no zemes īpašuma, kurš tiek noteikts noteiktas proporcijas veidā no iespējamās zemes nomas. Vidējais lielums – 5,5%. Šī summa tiek maksāta katru kvartālu. Atvieglojumi tiek paredzēti tikai izglītojošām, labdarības un dažām iestādēm ar sociālu ievirzi.

Iekšējos budžeta ieņēmumus, izņemot lidostas nodevas un maksu par braukšanu zemūdens tunelī, iekasē iekšējo ieņēmumu departaments. Nodoklis uz derību likmi (betting duty) hipodromos, totalizatoros, loterijās utt. svārstās no 9 līdz 15% atkarībā

no objekta, kas tiek aplikts ar nodokli, un tam ir fiksēta likme – 30% no loteriju ieņēmumiem. Izklaides industrijas (Entertainment tax) nodoklis svārstās no 9% kinoteātros līdz 30% hipodromos. Nekustamā īpašuma (Estate duty) nodoklis attiecas uz daļu īpašuma, kas atrodas Honkongā. Īpašums līdz 2 miljoniem Honkongas dolāru no nodokļiem tiek atbrīvots. Virs šīs vērtības nodokļa lielums svārstās no 10 līdz 18 procentiem gadā.

Viesnīcu nodoklis (Hotel accommodation tax) tiek iekasēts 5% apmērā no izvietojšanas maksas viesnīcā.

Ģerboņa nodeva (The Stamp duty) tiek ņemta fiksētu vai procentu maksājumu veidā atkarībā no dažādu nekustamā īpašuma dokumentu noformēšanas vai apliecinājuma, īpašuma nomas vai akciju atsavināšanas.

Ieņēmuma nodoklis un peļņas nodoklis tiek iekasēts no četriem avotiem: biznesa ienākumi, alga, procents no depozītiem un īpašums. Peļņas nodoklis (Profits tax) tiek ņemts tikai no tirdzniecības, profesionālās vai komercdarbības Honkongā un svārstās ap 16% likmi.

Nekorporatīvā peļņas nodokļa likmes parasti par 1,5–2% zemākas par korporatīvā nodokļa likmēm. Nodokli maksā uz paredzamo summu pamata, ņemot vērā iepriekšējā gada rezultātus. Ar nodokli tiek aplikta peļņa. Algas nodokli (Salaries tax) maksā līdz 25% apjoma pēc tam, kad ir atskaitītas atvieglojumu summas. Atvieglojumu summas atskaita personām, kas sastāv laulībā un kuru sievas strādā, piedzimstot pirmajam un otrajam bērnam, ja ir jāuztur vecāki vai ja persona ir vientuļā māte vai tēvs.

Atvieglojuma summas ir pietiekoši lielas un svārstās no 9 000 līdz 80 000 Honkongas dolāru gadā.

Īpašuma nodoklis (Property tax) tiek ņemts no zemes un ēkām

17% apmērā no reālās nomas maksas mīnus 20% no nodokļa summas (atvieglējumi remontam un atjaunošanai). Nodokļi no ienākumiem no depozīta (Interest tax) svārstās no 10 līdz 17% atkarībā no saņemto noguldījuma procentu lieluma [57, 335].

Ienākuma nodoklis (Income tax) bāzējas uz ienākumiem, kas iegūti Honkongā, un to nemaksā pastāvīgie iedzīvotāji. Ienākumi, kas ieskaitīti Honkongas kontā, netiek aplikti ar nodokli, ja to avots atrodas aiz Honkongas robežām. *Taxation on profits* sastāda 16,5% uzņēmumiem, bet fiziskām personām maksimālā likme nepārsniedz 15% [47, 3].

Katru gadu nodokļu likmes tiek koriģētas (pie tam ne vienmēr uz paaugstinājuma pusi). Nodokļu likmju izmaiņu mērķis ir novērst budžeta deficītu. Bez tam valsts nosaka virkni nodevu, piemēram, par uzņēmuma reģistrāciju 700 Honkongas dolāru; darba algas aizsardzības fondā ap 100 Honkongas dolāru; par auto vadītāja tiesību saņemšanu, no katra pasažiera, kas ierodas pa jūras ceļu no Ķīnas vai Makao – ap 12 Honkongas dolāru u.c. [44, 271].

Naudas regulēšanas iespējas Honkongā ir ierobežotas, tā, piemēram, 1991. gadā, kad neieplānoti pieauga inflācija (sk. 13. grafiku), finansu ministrs Pjers Džekobs paaugstināja netiešās nodokļu aplikšanas likmes. Tai skaitā tabakas nodoklis «pēc veselības aizsardzības apsvērumiem» tika paugstināts par 200% [31,4].

Tomēr nodokļu ieņēmumi sastāda tikai 1/4 daļu no budžeta summas, pārējos ieņēmumus veido galvenokārt ienākumi no valsts zemes nomas, telpu izīrēšanas, no jūras ostas un lidostas pakalpojumu sniegšanas, valdības uzņēmumu darbības u.c. avotiem [39, 309].

Honkongas finansu orgāni konsekventi ievēro principu: zemas tiešo nodokļu likmes nodrošina strauju ekonomikas attīstību.

Honkongas pēckara pieredze rāda, ka praktiski ir iespējams

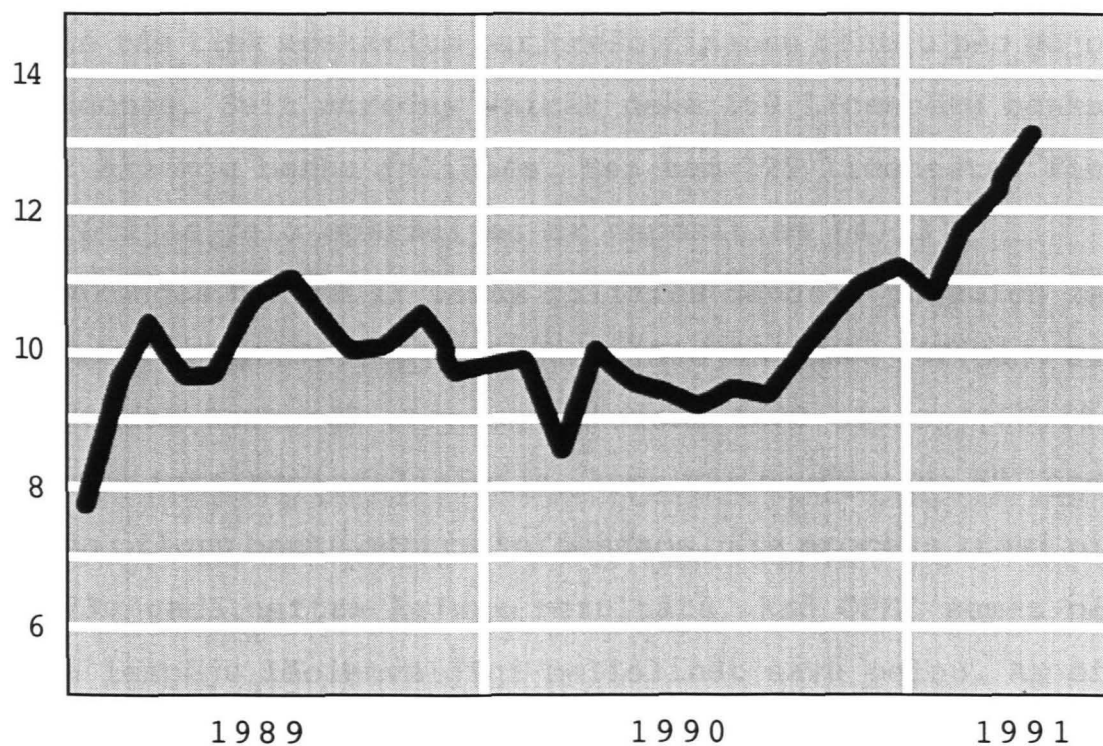
finansēt lielas sabiedriskas programmas – pilsētu celtniecības, izglītības, veselības, sociālās nodrošināšanas u.c. programmas bez nodokļu paaugstināšanas.

Ekonomists Džons Kaupertvaitis atzīmē, ka lielā mērā Honkongas straujā attīstība tiek nodrošināta, pateicoties zemām nodokļu likmēm [92, 53].

Tādas likmes ļauj īstenot ekonomisko ekspansiju, neskatoties uz nelabvēlīgiem ārējiem apstākļiem. Un ekonomiskā ekspansija atver durvis sociālajam progresam. Rezultātā zemi nodokļi nodrošina lielāku ieņēmumu pieaugumu (tajā skaitā arī valsts budžetā) nekā nodokļu paaugstināšana [80,256].

Honkongas dolāra inflācija

(procentos)

13. grafiks.

11. HONKONGAS BANKAS, TO LIKUMDOŠANA UN PĀRVALDE

Kopējās deklarācijas I Pielikuma VI pantā tiek nostiprināts, ka pēc 1997. gada Honkongā saglabāsies brīva kapitāla plūsma. VII pants nosaka, ka Honkonga saglabās savu starptautiskā finansu centra statusu, finansu tirgu, depozītiestāžu un banku vadības un pārraudzības mehānismu. Valūtas maiņas, zelta, vērtspapīru un fjučersu tirgus turpinās darboties bez izmaiņām.

Honkonga ir vadošais finansu un tirdzniecības centrs Āzijā. Pasaulē tas tiek uzskatīts par trešo finansu centru pēc Ņujorkas un Londonas. Šeit atrodas vairāk nekā 160 licencētu banku, kā arī 12 ārzemju banku filiāles. Bez tam 225 licencētas finansu korporācijas veic operācijas ar depozītiem [47,3].

Honkongas bankām ir savas filiāles daudzās pasaules zemēs, tai skaitā arī attīstītajās industriālajās zemēs [62,31]. Finansu iestādes Honkongā atrodas aptuveni 1600 ofisos [66,12].

Banku internacionalizācija, kuru var novērot no 60. gadiem, izsauca ofšoru banku centru veidošanos. Šis process krasī pieauga 1973. gadā naftas krīzes rezultātā, kad OPEC zemes pēkšņi ieguva iespēju lēcienveidīgi palielināt savu peļņu. Ar ofšoru banku centra jēdzienu tiek apzīmēta teritorija, kurā pastāv ļoti augsta brīvības pakāpe starptautiskajam banku biznesam un esošie ierobežojumi ir minimāli.

Šajos centros parasti ir atcelti ierobežojumi dažādām operā-

cijām, kā arī samazināti nodokļi un citas nodevas. Honkonga tradicionāli ir viena no šīm ofšora banku zonām [73,204].

Finansiālo operāciju globalizācijas un intensifikācijas apstākļos līdzās citiem faktoriem milzīgu nozīmi iegūst finansu centru atrašanās noteiktā laika joslā. Šajā ziņā pasaule tiek iedalīta trijos ģeostratēģiskajos reģionos: Ziemeļamerikas, Eiropas un Āzijas - Klusā okeāna reģionā.

Honkongā nav centrālās bankas un visas vietējās bankas ir privātas. Banku sistēmā ietilpst licencētās bankas, kā arī licencētās un reģistrētās depozīta kompānijas, kuras var būt kā tirdzniecības bankas, tā arī finansu kompānijas. Ir neliels daudzums specializētu banku: industriālā, ķīlu, trasta, noguldījumu bankas. Noguldījumu depozītus pieņem tikai licencētas komercbankas. Banku sistēmas kodolu veido tikai divas emisijas bankas – Honkongas – Šanhajas banku korporācija un Lielbritānijas banka «Chartered», kas ietilpst «Standard Chartered» finansu grupā. «Bank of China» un tās 12 satelītbankas ir krasi palielinājušas savu ietekmi 80. gados. To uzskata par trešo banku nozīmīguma ziņā. Bez tam Honkongā ir daudz ārzemju banku un depozītiestāžu, tai skaitā populāri starptautiskie konsorcijs, kā arī nelielas vietējās un reģionālās un pat ģimenes bankas. Dominējošā ir Honkongas – Šanhajas korporācija. Tā ietilpst starptautisko banku pirmajā divdesmitniekā un ir lielākā banka Honkongā. Tai pieder 61% bankas «Heng Seng» (otrā pēc lieluma Honkongas banka) akciju. Tai pieder 13. pēc lieluma amerikāņu bankas «Marine-Midland» akciju kontrolpakete. Eiropas bankas cenšas nepieļaut Honkongas Šanhajas banku korporācijas iespiešanos Eiropas finansu tirgū. Piemēram, 1982. gadā neizdevās īstenot nodomu iegādāties Karalisko banku Skotijā Apvienotās

Karalistes antimonopola komisijas iejaukšanās rezultātā.

Tiek uzskatīts, ka bankas kontrolē no 50 – 65% aktīvu un depozītu Honkongā. Licencētās bankas noslēdz kartelu vienošanās, kuras nosaka depozītu maksimālos procentus. Honkongas banku asociācijai saskaņā ar saviem statūtiem ir pienākums konsultēt valdību par šīm likmēm.

Depozītu iestādes nav iekļautas sekundārajā mazumtirdzniecības (retail) banku tirgū un nodarbojas tikai ar īstermiņa un termiņa depozītiem vairumtirdzniecības (wholesale) finanšu tirgus nišā. Tās nepiedalās licencēto banku vienošanās un, kā likums, paredz augstas depozītu procentu likmes. Tiek izšķirtas 3 veidu depozītu kompānijas: tirdzniecības bankas (merchant), finanšu kompānijas, kas pieder licencētajām bankām, un citas finanšu kompānijas. Dažas tirdzniecības bankas ir licencēto banku meitas uzņēmumi. Parasti tās nekonkurē ar bankām, bet vienīgi aizpilda attiecīgo nišu.

Vislielākās bažas izsauc neatkarīgās finanšu kompānijas, kurām ir ierobežoti kapitāli. Tomēr Honkongas ekonomists F. Luijs uzskata, ka nebūtu mērķtiecīgi nodrošināt ar valdības garantijām finanšu kompānijas un pensiju fondus. Pēc viņa domām, garantijas būtu pareizāk nodrošināt, izvirzot paaugstinātas prasības sākuma statūtkapitāla lielumam [68,2].

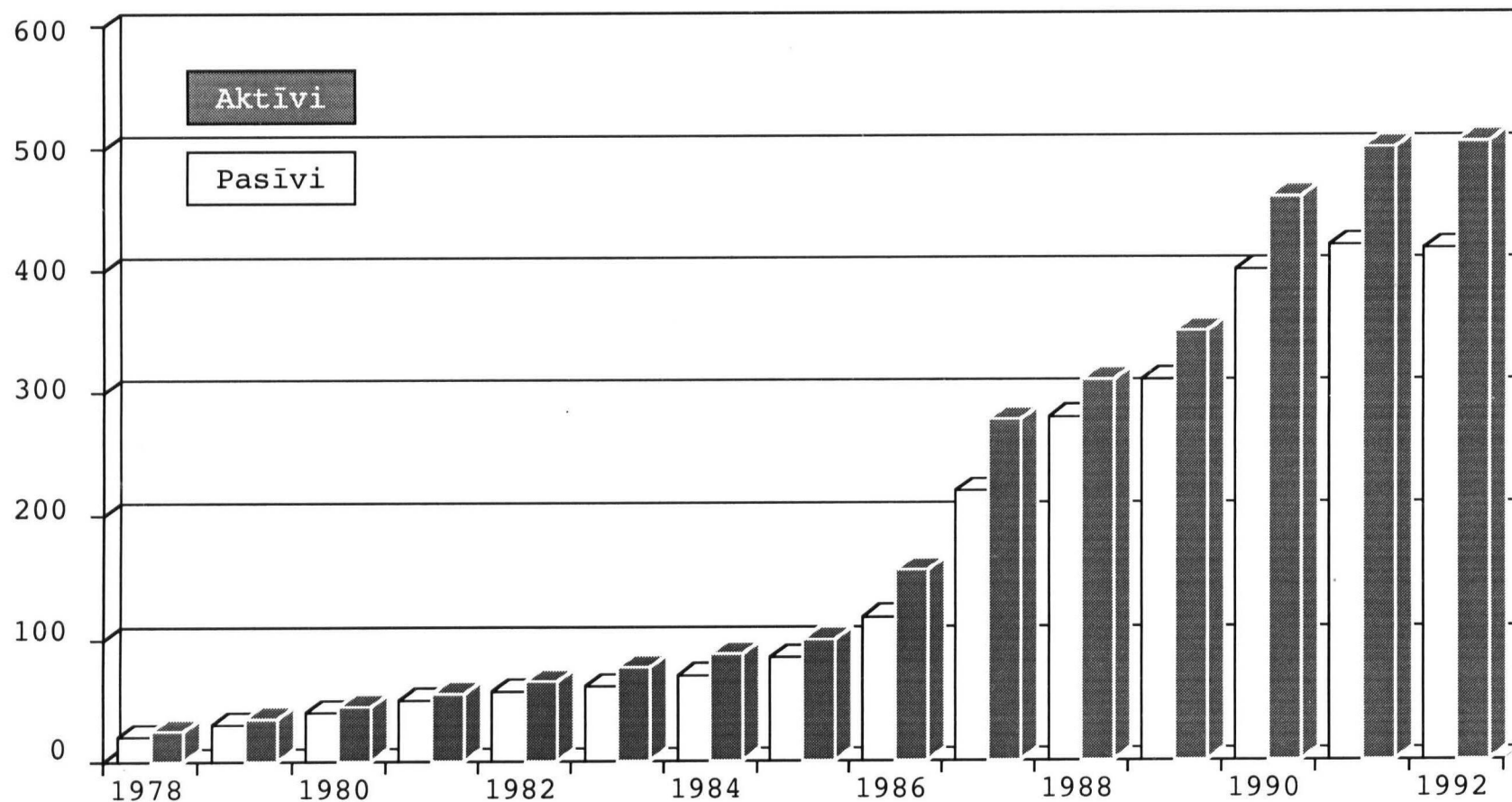
Kolonijas administrācija nespiež Honkongas bankas piešķirt kredītus uz atvieglotiem noteikumiem tām rūpniecības nozarēm, kuras tā plāno attīstīt. Šajā ziņā, kā uzskata Honkongas universitātes pasniedzējs G. Pīblss, Honkongas administrācija izdevīgi atšķiras no Singapūras, Taivanas un Dienvidkorejas valdībām [77,105].

Honkongā plaukst valūtu maiņas finansiālais bizness. Lielum-

Honkongas depozītbanku aktīvi un pasīvi

(mljrd. USD)

Avots [51, 60].

14. grafiks

lielais licencēto banku, tirdzniecības banku un finanšu kompāniju vairums piedāvā pakalpojumus valūtas apmaiņai. Daļa tirgus atrodas pilnvaroto ārzemju dīleru un brokeru rokās. Tiek piešķirtas plašas iespējas atbilstoši SWAP noteikumiem.

Banku operācijas regulē 1964. gada Banku likums (Banking ordinance), kurā izdarīti būtiski grozījumi 1967. gadā [73,208].

Honkongas banku komisāram (valsts ierēdnim) ir tiesības kontrolēt jebkuru banku. Pie valdības izveidota banku padomnieku komiteja. Tās uzdevums ir gubernatora konsultēšana jebkuros banku darbības jautājumos. Banku padomnieku komiteja sastāv no finanšu sekretāra (priekšsēdētāja), sekretāra monetārās politikas jautājumos, banku komisāra un citiem komitejas locekļiem (no 4 līdz 12), parasti tie ir baņķieri, kurus iecelš gubernators. Banku likums regulē arī valsts fondu izvietojumu tekošajos, depozītu, noguldījumu un citos rēķinos uz pieprasījumu, kā arī citus jautājumus, kas saistīti ar banku biznesu.

Banku bizness bez licences, kuru izdevis gubernators, Honkongā ir aizliegts. Iesniegumi licences saņemšanai tiek nodoti ar banku komisāra starpniecību. Ārvalstu banku aktīvu summai ir jāpārsniedz valdības noteiktais minimums. Atļautajām bankām ierosina iestāties Honkongas banku asociācijā. Minimālā banku aktīvu summa tiek ik gadus pārskatīta. Par licenci ir noteikta ikgadēja nodeva. Bankām ir jāveic ikgadējas audita pārbaudes un jāpublicē gada bilances atskaites. Visām bankām regulāri jāziņo par savu apgrozījumu banku komisāram, kuram ir jāgarantē informācijas neizpaušana.

Likums par depozīta kompānijām, kurš pieņemts 1976. gadā un būtiski grozīts 1981. gadā, uzdod par pienākumu depozītu kompā-

niju komisāram (kurš vienlaicīgi ir arī banku komisārs) kontrolēt depozīta iestādes.

Pie gubernatora ir nodibināta Padomnieku komiteja depozītu kompāniju jautājumos, kas sastāv no finansu sekretāra (priekšsēdētāja), sekretāra monetārās politikas jautājumos un komisāra depozītu komisiju jautājumos, kā arī no locekļiem (4 līdz 10), kurus ieceļ gubernators.

Depozītu kompānijas dalās reģistrētajās un licencētajās. Reģistrētās depozītu kompānijas drīkst pieņemt depozītos mazākas summas nekā licencētās depozītu kompānijas. Iesniegumus par licences saņemšanu var iesniegt tikai reģistrētas depozītu kompānijas ar noteiktiem prasībām atbilstošiem finansu rādītājiem. Iesniegumi licences saņemšanai tiek iesniegti finansu sekretāram. Depozītu kompānijām ir jāiesniedz komisāriem regulāras atskaites. Depozītu kompāniju finansiālo stāvokli jānovērtē auditoriem. Ziņas par firmas apgrozījumu regulāri jāiesniedz komisāriem un sekretāriem monetārajā politikā.

Komisārs nodrošina augstāko kontroli. Pārējās funkcijas, kuras parasti tiek asociētas ar centrālās bankas funkcijām, veic divas komercbankas – Honkongas – Šanhajas banku korporācija un banka «Chartered».

1986. gada Banku bils ir noteicis dažus ierobežojumus, piemēram, viena klienta noguldījuma lielums nedrīkst pārsniegt 25% bankas kapitāla, bet par noguldījumiem, kas pārsniedz 10%, nepieciešams ziņot banku komisāram. Riska lielums bankas darījumos nedrīkst pārsniegt 50% no noguldījumu summas.

1983.–84. gadā līdz Deklarācijas parakstīšanas brīdim reālo investīciju apjoms samazinājās par 8%, un to pētnieks A. Rabuška saista ar darījumu aprindu pieaugošajām bažām par Honkongas

dolāra nākotni. 1984. gadā uz ārzemēm tika pārsūtīti kapitāli par kopējo summu 1,5 miljardi ASV dolāru [80,177].

ĶTR aizplūstošā kapitāla vietā izvieto savu kapitālu.

Pēdējo desmit gadu laikā krasi pieaugusi «Bank of China» nozīme. Ir zināmi gadījumi, kad Honkongas – Šanhajas korporācija un «Bank of China» apvienoja savus spēkus, lai sasniegtu kopīgus mērķus Honkongas finansu tirgū, kas liecina par ĶTR kapitālu pieaugošu ieplūšanu Honkongā. Japāņu faktora darbība izpaužas tai apstākļī, ka, pretēji «1997. gada sindromam», japāņu kapitāli un firmas nevis atstāj, bet, tieši otrādi, dodas, tāpat kā ķīniešu kapitāli un firmas, uz Honkongu, aizpildot tukšās vietas, kuras izveidojas, vietējiem un citu tautību darījuma cilvēkiem ar vājiem nerviem dodoties prom no Honkongas. Šodien 31 banka pieder japāņiem, kuri kontrolē tagad apmēram 20% no visiem Honkongas depozītiem un vairāk nekā 60% valūtas noguldījumu; Honkongas mazumtirdzniecībā japāņu komersantu īpatsvars jau sastāda vairāk par 40%, bet tie acīm redzami nav griesti, ņemot vērā japāņu lielāko tirdzniecības namu plānus atvērt kolonijā jaunu filiāļu sēriju; Honkongas rūpnieciskās ražošanas sfērā darbojas vairāk nekā 70% japāņu rūpnīcu un fabriku, kurās pēdējos gados ieguldīts ap miljards dolāru; Japānas summārā «investīciju pārstāvniecība» Honkongā 1992. gadā pārsniedza 10 miljardus dolāru un turpina konsekventi palielināties, pieaugot proporcionāli japāņu korporāciju skaitam, kas darbojas Honkongas tirgū, – šodien tādu visās biznesa nozarēs ir ap pusotra tūkstoša [11,68].

Pēdējos gados Honkongā cenšas iespiesties ne tikai Ķīnas un Japānas, bet arī Eiropas bankas. Tā, piemēram, Eurobanka arī nostiprina savas pozīcijas Sjanganā [35,33].

Var saprast arī šaubas, kas māj dažus Honkongas banku klientus sakarā ar gaidāmo kolonijas atkalapvienošanos. Izveidojušajos apstākļos Honkongai ir visai grūti saglabāt pasaules trešā pēc Ņujorkas un Londonas finansu centra pozīcijas, un Honkongai jau ir zināma pieredze vadošo pozīciju zaudēšanas jomā. Tā, piemēram, 1968. gadā Singapūra krasas nodokļu pazemināšanas rezultātā kļuva par dolāru tirgus Āzijas centru. Bet atkalapvienošanai piemīt arī pozitīvi momenti, jo ĶTR iedzīvotāju skaits pieaug, bet Honkonga ir tradicionāls kanāls preču apgrozījumam ar ĶTR.

Honkongas bankas izmanto izstrādātu un noslīpētu maksājumu veikšanas sistēmu. No 1983. gada Honkongas banku asociācija lieto maksājumu klīringa uzskaites automātisko sistēmu. Honkongas sistēma CHATS (Clearing House Automatic Transfer System) tika ieviesta agrāk par Londonas analogu. Nedaudz vēlāk tika ieviestas un paralēli darbojas maksājuma uzskaites sistēmas EFTPOS un EPSCO.

Neskatoties uz bažām, Honkonga kā finansu un banku centrs turpina sekmīgi funkcionēt un ievērot savus funkcionālos principus. Piemēram, Honkongas banku komisārs Tonijs Nikols sakarā ar pieprasījumu par Filipīnu eksdiktatora Ferdinanda Markosa līdzekļiem paziņoja, ka nevar sniegt nekādas ziņas par noguldījumiem «Barclay's Bank», jo noguldījumu noslēpums Honkongā tiek garantēts [67,33].

12. MONETĀRĀS POLITIKAS ĪPATNĪBAS

Fiskālā politika ir vērsta uz budžeta deficīta novēršanu un, pēc iespējas, uz rezervju uzkrāšanu. Budžeta deficīts Honkongā bija vērojams tikai nelielā perioda laikā pēc Otrā pasaules kara, kā arī 80. gadu sākumā sakarā ar lēmuma izsludināšanu par karoga nomaiņu virs Honkongas.

Līdz 1935. gadam Honkongas dolāru nodrošināja ar sudraba standartu. No 1935. līdz 1967. gadam Honkongas dolārs bija piesaistīts pie Lielbritānijas sterliņu mārciņas. Pēc krasās sterliņu mārciņu devalvācijas 1967. gadā Honkonga devalvēja savu maksājumu līdzekli mazākā proporcijā salīdzinājumā ar sterliņu mārciņu, un līdz ar to piesaiste pie sterliņu mārciņas tika likvidēta. Taču formāli tā netiek atcelta. 1972. gada jūnijā sterliņu mārciņa atkal sāka svārstīties un Honkongas valdība piesaistīja Honkongas dolāra kursu ASV dolāram. Drīz, 1973. gada februārī, sakarā ar ASV dolāra devalvāciju šī piesaiste tika likvidēta, un no 1974. gada novembra tika noteikts brīvi peldošs kurss, kurš noturējās gandrīz 9 gadus.

Pēc 1974. gada Honkonga pārņēma FIAT standartu. Pēc FIAT standarta nauda ir papīra gabaliņi un to īpašniekiem ir tiesības turēt tos īpašumā bez garantētām tiesībām konvertēt tos zeltā vai sudrabā vai ārzemju valūtā. Izskaidrojums tam ir apstākļi, ka apmaiņas fonds emitē pasīvi ekvivalentās banknotes CIs

(Certificates of indebtedness), nekontrolē kredītpolitiku un apgrozībā esošās ārvalstu valūtas daudzumu. Tomēr praksē Honkongas dolāra kursa iespējamo svārstīšanos apmaiņas fonds kompensē, palielinot vai samazinot konvertējamo valūtu pārdošanu. Honkongā nav centrālās bankas, kas regulētu naudas zīmju emisiju un kontrolētu kredītpolitiku. FIAT principi nedod varas struktūrām tiešas sviras, lai novērstu Honkongas dolāra kursa krišanos, piemēram, 1978. gadā. Valdības lomas būtība ir vienīgi normatīvo rāmju noteikšana, kuru ietvaros atsevišķas personas veido savstarpējas attiecības [132,3].

Valdības ietekme valūtu apmaiņas tirgū ir minimāla. Laikposmā no 1974. līdz 1983. gadam varas iestādes mēģināja izmantot dažus monetārās kontroles instrumentus, bet tie visi bija atzīti par neefektīviem. To starpā bija mēģinājumi nodrošināt likviditātes uzskaiti. Praksē banku likviditāte pārsniedza 45%, bet prasītais apjoms bija 25%. Par neefektīviem izrādījās arī mēģinājumi kontrolēt arī ieguldījumu procentu likmes.

1983. gada 24. septembris iegāja Honkongas dolāra vēsturē kā melnā sestdiena, un Honkongas dolārs zaudēja savu vērtību par 20% līdz rekordzemam līmenim – 9,55 Honkongas dolāri par 1 ASV dolāru [52,175].

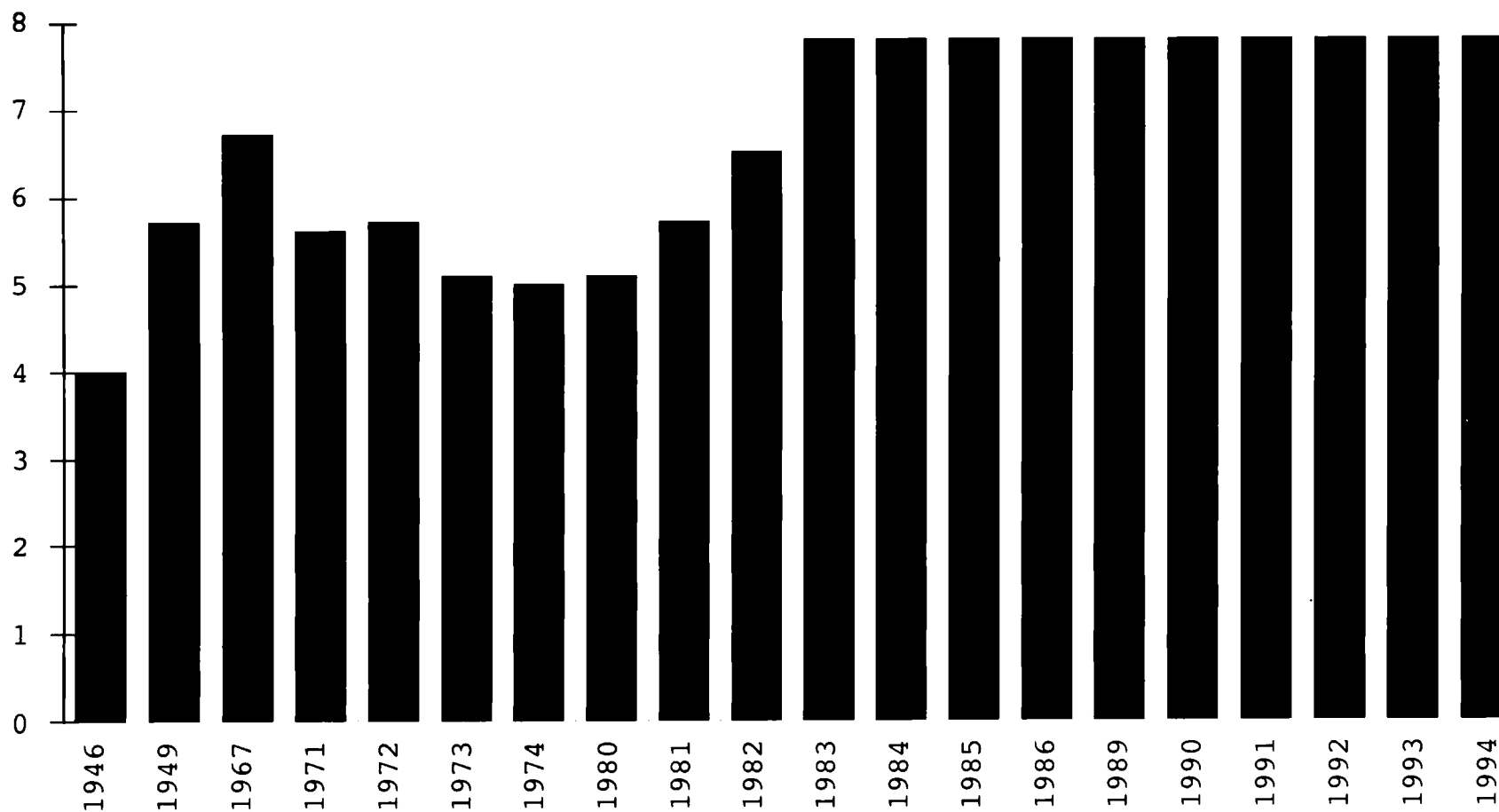
Šīs shēmas nespēja reāli atrisināt 1982. – 1983. gada problēmas izsauca nepieciešamību atgriezties pie Honkongas dolāra piesaistes pie ASV dolāra [53,116].

Pēc Honkongas dolāra piesaistes pie ASV dolāra 1983. gadā kapitālu aizplūšana krasi samazinājās un daudzi iedzīvotāji atgriezās uz Honkongu jau uz ārzemēm pārsūtītos kapitālus [53,142].

Pētnieks no Honkongas universitātes Ju Džao uzskata, ka

Honkongas dolāra kurss (HKD/USD)

Avoti [46, appendix 5], [89, 38], [106, 2973], [140, 12].

15. grafiks

paziņojums par Honkongas atkalapvienošanu ar ĶTR Honkongā izsauca ekonomiskās situācijas pasliktināšanos, kura izpaudās kā bezprecedenta monetārās, banku un fiskālās krīzes kombinācija (sk. 16. grafiku).

Džao uzskata, ka Honkongu no pilna kolapsa glāba divi pasākumi: pirmais bija 1983. gada oktobra paziņojums par cieti fiksēta Honkongas dolāra kursa noteikšanu pret ASV dolāru (1 ASV dolārs = 7,8 Honkongas dolāri), kas ļāva atjaunot uzticību naudas sistēmai.

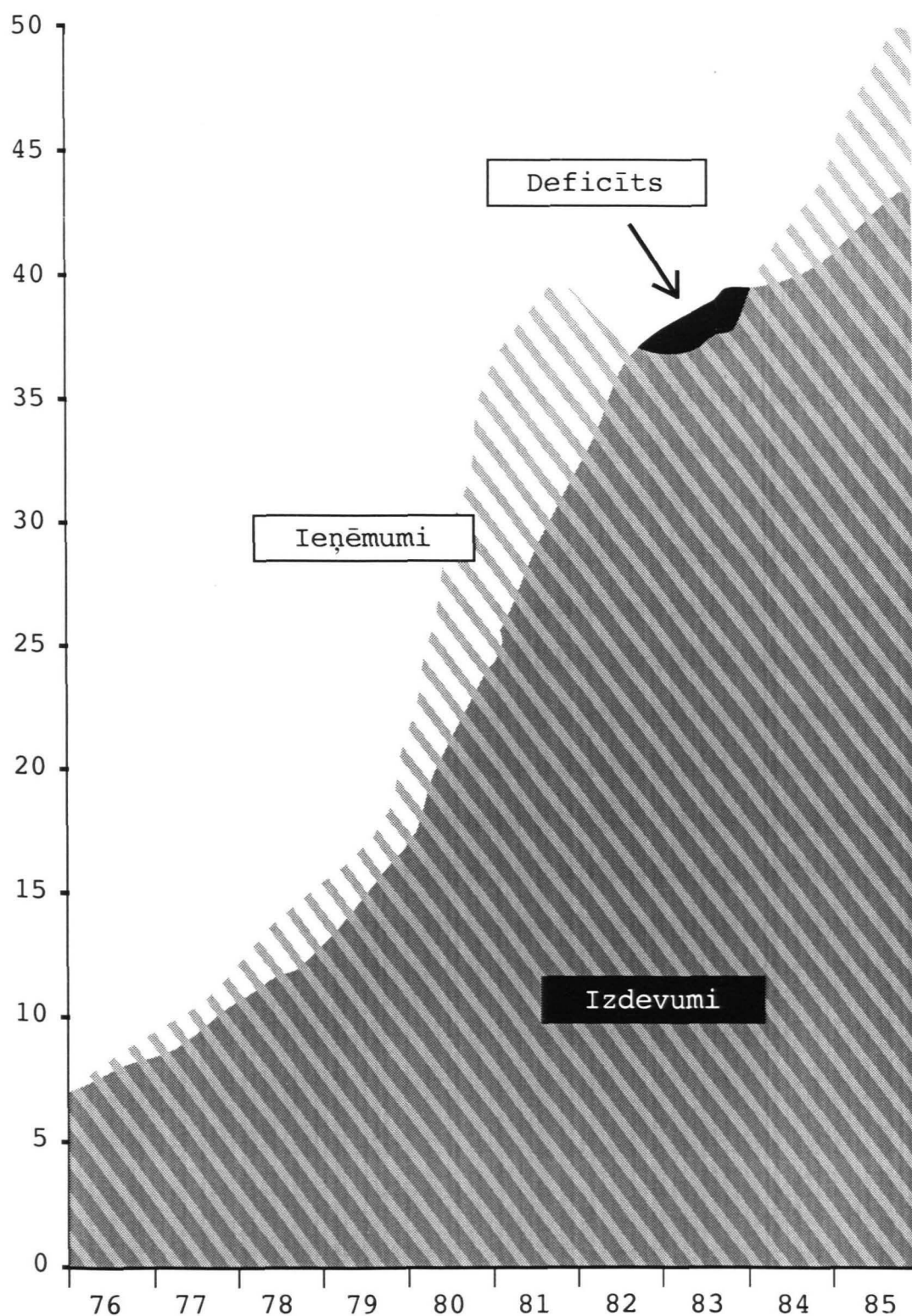
Otrs notikums bija Ķīnas-Lielbritānijas deklarācijas parakstīšana 1984. gada decembrī, saskaņā ar kuru Ķīna apņēmas saglabāt Honkongā pastāvošo ekonomisko un sociālo sistēmu negrozītu 50 gadus.

Honkongas dolāra apmaiņu kontrolē Apmaiņas fonds, un to veic valdības sekretariāta monetārais departaments finansu ministra kontrolē. Apmaiņas fonda līdzekļus var uzglabāt nacionālajā vai ārzemju valūtā, dārgmetālos vai vērtspapīros. Valūtas pārvade (Currency Board) paredz arī papildu drošības fondu. Tas tiek veidots, ņemot vērā banku kraha varbūtību. Apmaiņas fonds 1990. gadā sāka emitēt obligācijas. 1993. gadā Honkongā tika ieviesta likviditātes noteikšanas shēma (Liquidity Adjustment Facility). Pēc vietējo finansistu domām, tas rada papildu garantijas Honkongas dolāram un tuvina tā kredītlikmes ASV dolāram.

Finansu ministriem ir tiesības izmantot Apmaiņas fonda līdzekļus apjomos, kurus nosaka likumdošanas padome. Naudas līdzekļu emisiju veic Honkongas – Šanhajas banku korporācija. Par katru emitēto Honkongas dolāru bankai jāmaksā Apmaiņas fondam 0,128 ASV dolāri.

Honkongas naudas sistēma tiek uzskatīta par brīvu un tiek

Honkongas valsts budžets
(mljrd. Honkongas dolāru)

16. grafiks

pārvaldīta administratīvā kārtībā.

Emitēšanas tiesības tika piešķirtas arī bankai «Chartered» un bankai «Mercantile». Banka «Mercantile» zaudēja emitēšanas tiesības 1988. gadā, bet tās izlaistās banknotes joprojām ir spēkā un piedalās naudas apritē [52,174].

90. gadu sākumā valdības rezerves sastādīja 71 miljardu Honkongas dolāru [44,271].

Lielbritānijas un KTR Kopējās deklarācijas I Pielikuma VII pants nosaka, ka pēc 1997. gada Honkongā monetārā politika tiks saglabāta bez izmaiņām. Deklarācija nodrošina Honkongas patstāvību monetārās politikas noteikšanas jautājumā. Kapitāla plūsmas virzieni uz vai no Honkongas netiks ierobežoti. Honkongas ĪAR nebūs nekādu pienākumu centrālās valdības priekšā valūtas apmaiņas politikas noteikšanā. Honkongas dolārs kā vietējā likumīgā valūta turpinās savu apriti un paliks brīvi konvertējams. Honkongas ĪAR pārvaldes struktūras būs pilnīgi tiesībspējīgas noteikt Honkongas dolāra emisijas kārtību. Tām būs tiesības noteikt bankas, kurām būs atļauts veikt Honkongas dolāra emisiju. Deklarācija nosaka tikai vienu parametru, pēc kura ir jāvadās monetārajā politikā, – Honkongas dolāra stabilitāte. Apmaiņas fonda virsvadība tiek uzticēta Honkongas ĪAR valdībai.

NOBEIGUMS

Novērtējot vispusīgos sakarus, kas strauji vēršas plašumā starp ĶTR, Taivanu un Honkongu, ķīniešu izcelsmes analītiķis E. Čens raksta, ka «Dižā Ķīnas ideja nav futuroloģiska versija, bet koncepcija, kas atrodas realizācijas stadijā». Viņš uzskata, ka tuvākajā nākotnē «šo valstu politiskā apvienošanās ir gandrīz neiespējama, taču jau tagad šie trīs ekonomiskie kompleksi ir visai integrēti caur Honkongu bez jebkādas nepieciešamības vest tālākas sarunas» [6, 54].

Kas attiecas uz Honkongu, tad tās likteni uz tuvāko pusgadsimtu ir noteikusi britu-ķīniešu vienošanās. Honkonga iekļaušies ĶTR sastāvā, saglabājot augstu autonomijas pakāpi. Honkonga ir un paliek īpašs politiski teritoriāls veidojums. Tai piemīt vairākas starptautisko tiesību subjekta pazīmes. Honkongas tiesībsubjektības apjoma svarīgākos elementus ļauj saglabāt principa «viena valsts – divas sistēmas» īstenošana. Gan ĶTR, gan Lielbritānija dažādu iemeslu dēļ nav ieinteresētas apskatāmo procesu definēt kā dekolonizāciju. Attiecībā uz Taivanu jebkurām prognozēm ir tikai varbūtējs raksturs. Abas Ķīnas (bet katra no tām pretendē uz monolītu ķīniešu nācijas interešu pārstāvēšanu) deklarē apvienošanās nepieciešamību.

Taivas valdošās aprindas pauž viedokli, ka ĶTR komunistiskā valdība pārdzīvo krīzi un ka tuvākajā nākotnē tur notiks

mierīgas un demokrātiskas pārmaiņas, bet ne kārtējās revolūcijas haoss.

Taipejā uzskata, ka divu Ķīnu apvienošanās notiks lēnas tuvināšanās ceļā, nosakot «kārtību» savstarpējā apmaiņā. Pie tam tiek pasvītrots, ka ar Pekinu var kārtot darīšanas tikai no spēka pozīcijām [69, 14].

ĶTR piedāvā Taivanai Honkongas atkalapvienošanās modeli. Tā kā šajā gadījumā valdība zaudēs iespēju pieņemt stratēģiskus lēmumus, Taipeja tādu variantu noraida. Taivas ārpolitikas resora vadītājs Ljaņš Čžuaņš šajā sakarā paziņoja: «Tā ir vecmodīga ideja, kuras objekts ir koloniālā Honkonga.»

Domu apmaiņā Taivas vadītāji kā bēdīgu piemēru min Tibetu. Tiek uzdots retorisks jautājums: «Ko nozīmē augsta autonomijas pakāpe? Vai Tibeta bauda augstu autonomijas pakāpi?» [54, 14].

Dabīga ir neuzticēšanās Pekinas «godīgumam», kas radās pēc 1984. gada angļu-ķīniešu vienošanās par Honkongas nākotni noslēgšanas, kas izvērtās par īstu panikas un bezizejas lēkmi 1989. gadā, kad notika Tjaņaņmeņas laukuma traģēdija. Zemapziņā sēdošais Honkongas iedzīvotāju naids pret komunistiskiem eksperimentiem izvērtās par «1997. gada sindromu», kurš izdzina cilvēkus no iesildītajām vietām un lika meklēt visneiedomājamākās «neaizskaramības garantijas», kas spētu paglābt liktenīgajā stundā. Piemēram, visā nopietnībā Honkongā tiek apspriests jautājums par iespējām iegādāties kādu no Klusā okeāna salām, lai visi kopā honkongieši uz turieni pārceltos. Šai idejai ir ne mazums piekritēju, un tas nemaz nav smieklīgi, bet gan traģiski Honkongai, kas vienmēr ir bijusi slavēta ar savu lietišķo ķērienu un pasākumu pārdomātību.

Tomēr tas ir galējais pols uztraukumā par gaidāmo vai, kā

to bieži sauc, «Honkongas ekstrēmisms». To izprast nav sarežģīti, ja ņem vērā, ka Honkonga uztvēra kontinentālo sistēmu ne no mācību grāmatām un kinofilmām, bet no nelegālās emigrācijas vilņiem, kas šļācās tai pāri no 1949. gada līdz pat šai dienai.

Taču dažas firmas aktivizēja akciju iepirkšanu Honkongas biržā, kad tās kritās cenā pēc 1989. gada notikumiem Tjaņņmeņas laukumā. Kā parādīja laiks, tās nezaudēja [70, 82].

Honkonga ir nodomājusi ne tikai saglabāt, bet arī paplašināt savu «tirdzniecības vārtu» misiju Ķīnā un būt par galveno kanālu iekļūšanai Ķīnas tirgū, kas vēl līdz pat šim laikam ārzemju uzņēmējiem ir kaut kas gigantisks, mežonīgs un neapgūts. Pēc 1997. gada šie vārti kļūs plašāki, un tas ir pirmais posms optimistiskajā lietu vērtējumā.

Otrs būtisks apstāklis ir Taivanas faktors. Ja kaut kas slikts Pekinas vainas dēļ notiks ar Honkongu, tas, pirmkārt, automātiski atvirzīs nacionālo atkalapvienošanos vēl par dažiem gadu desmitiem. Otrkārt, Honkongai jau ir attīstījusies infrastruktūra «iekšķīnas» tirdzniecības operācijām un Ķīnas un Taivanas «komercdialogs» caur Honkongu arvien vairāk izvirzās pirmajā plānā.

Trešais nomierinošā rakstura faktors ir kolosālās priekšrocības, ko Ķīnai dod pati Honkonga. Tā dod kontinentam 70% ārzemju investīciju, ap 45% valūtas ieņēmumu, izlaiž sev cauri pusi visa Ķīnas eksporta un nodrošina ar darbu Honkongas ražošanas filiālēs vairāk kā divus miljonus pierobežas provinču iedzīvotāju. Ķīnā strādā ap 50 tūkstošiem Honkongas menedžeru, kas apmāca kadrus un pārkārto komerciālo operāciju struktūras [109, 5].

Lielbritānijas un Ķīnas Tautas Republikas savstarpējās

attiecības Honkongas jautājumā var raksturot kā diezgan saspīlētas. Lielbritānija vēl arvien jūtas kā superlielvalsts. Aiziešana no Honkongas sāpīgi aizskar tās patmīlību. Sakarā ar aiziešanu kolonijas britu varas iestādes pēkšņi pārņēma demokrātisku reformu izvešanas uzplūdi. Tā metropole nošauj uzreiz divus zaķus: pirmkārt, visai pasaulei tiek nodemonstrēta uzticība demokrātiskiem principiem (tiekšanās pēc kuriem vēl pavisam nesen tika apspiesta bruņotā veidā), otrkārt, tiek izvirzīts uzdevums apgrūtināt Pekinai Honkongas pārvaldīšanu pēc 1997. gada. Bet Ķīna jau iepriekš izjūt prieku par teritorijas atgūšanu un izmanto iespēju sīkumos norādīt vietu savam daudzu gadsimtu pāridarītājam. Abas puses pie tam saglabā diplomātiskus smaidus.

Taču īstenībā piedāvātā vēlēšanu sistēma ir tāla no patiesi demokrātiskiem principiem un var droši apgalvot, ka Honkongas varas struktūras pēc 1997. gada nebūs izveidotas saskaņā ar rietumu priekšstatiem par politisku un sociālu taisnīgumu.

Jāatzīmē, ka gaidāmais starptautiski tiesiskais Honkongas statuss paredz patiesi augstu autonomijas pakāpi. Dotajā etapā liekas, ka Ķīna domā vienīgi nepieļaut stratēģisku noviržu iespēju no kursa, kuru ir nospraudusi Pekina, neiedziļinoties otršķirīgu jautājumu risināšanā. Honkonga saglabā iespēju slēgt starptautiskus līgumus ar ekonomisku vai kultūras ievirzi, kā arī ieviest dzīvē XIX gadsimta Eiropas ekonomiskā liberālisma principus. Brīvība tomēr tiek pasludināta 50 gadu periodam pēc atkalapvienošanās. Mūsu gadījumā tiesiskās pēctecības pazīme ir tās šķelšanās. Honkongas tiesības un pienākumus pārmanto gan Lielbritānija, gan ĶTR, gan Honkongas ĪAR. Pekina ir ieinteresēta varbūtējās Honkongas ĪAR un ĶTR kolīzijas ievirzīt interlokālā gultnē.

Uzdrošināsimies iedomāties, ka šī termiņa beigās, ja saglabāsies pašreizējās tendences, ĶTR ekonomika sasniegs nebijušu uzplaukumu un starp Honkongas ĪAR un ĶTR ekonomiskajām struktūrām nebūs tik acīmredzama kontrasta kā tagad. Ja šī prognoze piepildīsies, tad līdz 2047. gadam abas ekonomikas tik lielā mērā konverģēsies, ka problēma par tālāko Honkongas likteni zaudēs savu asumu.

Pēc Pekinas stratēģu apsvērumiem, būs likvidēta arī problēma par Honkongas iedzīvotāju tiesisko statusu. Lielbritānijas jaunizveidotais Honkongas iedzīvotāju BN(O) statuss, pretēji Londonas plāniem, nesagādās īpašas rūpes Ķīnai. Iedzīvotāju vairākums pēc pusgadsimta kļūs par ĶTR pilsoņiem.

Tagadējie Honkongas ekonomiskie panākumi ir galvu reibinoši. Mums liekas nepamatotas dažas prognozes par Tālo Austrumu finanšu centra pāreju no Honkongas uz Tokiju pēc 1997. gada [35, 33].

Honkonga strauji attīstās un arvien lielākā mērā iekaro attīstīto valstu tirgu. Honkongas Padome tirdzniecības attīstības jautājumos (HTDC) arvien vērīgāk lūkojas uz Eiropas tirgus pusi. Lozungam «Mēs iekarosim Eiropu» [65, 42] ir ekonomisks saturs. Par spīti izplatītajam uzskatam Sjanganas precēm ir augsta kvalitāte un tās veiksmīgi virzās uz priekšu pat VFR tirgū, kas ir pazīstams ar īpašu izvēlīgumu un augstas kvalitātes prasībām [97, 41].

Daudzi Rietumu uzņēmēji veido komercsavienības savas uzņēmējdarbības interešu realizēšanai Honkongā. Viens no tāda veida piemēriem ir pazīstamo firmu «Quelle», «Otto, Schenker», «Triumph», «Lufthansa» un «Neckerman» savienība [103, 38].

Lai gan Honkongu reizēm arī sauc par «bezpartejiski administratīvu valsti» [74, 160], tas neatsaucas negatīvi uz tās

ekonomiskajiem sasniegumiem.

Atbilstoši brīvostas statusam tiek realizēta brīva tirdzniecība. Nepastāv protekcionistiski tarifi vai citi ierobežojumi preču un pakalpojumu importam. Honkonga dibina divpusējus un daudzpusējus starptautiskus sakarus (piemēram, GATT) ar mērķi atvieglot preču un pakalpojumu iziešanu pasaules tirgū.

Valdība uzskata, ka ir mērķtiecīgi ierobežot valsts sektora pieaugumu 15-16% iekšējā kopprodukta robežās.

Uz šī pētījuma pamata var izdarīt secinājumu, ka pārējo faktoru vidū Honkongas attīstību sekmējuši sekojoši momenti:

- 1) atrašanās svarīgu jūras un gaisa ceļu krustpunktā [58, 37];
- 2) attīstīta infrastruktūra;
- 3) embargo tirdzniecībai ar ĶTR, ko noteica ANO Korejas kara periodā;
- 4) britu koloniālās valdības radītais labvēlīgais klimats ārzemju investoriem;
- 5) ĶTR notikusī sociālistiskā revolūcija, kuras rezultātā kapitāli, kvalificēti darba resursi, uzņēmēji un tehnoloģiskās iekārtas pārvietojās no ĶTR uz Honkongu;
- 6) Lielbritānijas jūras kara bāze;
- 7) Honkongas kā preču pārkraušanas punkta un kara bāzes izmantošana Vjetnamas kara laikā;
- 8) ĶTR objektīva nepieciešamība realizēt ekonomiskos sakarus ar DĀR, Rodēziju, Portugāli caur Honkongu [135, 8];
- 9) bezmaksas tirdzniecība;
- 10) nelieli uzcenojumi eksporta tirdzniecībai;
- 11) brīva kapitālu kustība;
- 12) nelegāla narkotiku tirdzniecība [112, 21];

- 13) attīstīta banku sistēma;
- 14) ĶTR brīvo ekonomisko zonu tuvums [48, 34];
- 15) unikāls rietumu ekonomiskā liberālisma savienojums ar autoritārām pārvaldes metodēm, austrumnieku uzņēmību un darba mīlestību;
- 16) samērā zema darba alga;
- 17) zemas nodokļu likmes;
- 18) valsts neiejaukšanās uzņēmējdarbībā;
- 19) politiskā stabilitāte;
- 20) pirmo reizi vēsturē Austrumu uzņēmējiem tika dotas viņu īpašuma neaizskaramības un brīvas tirdzniecības garantijas;
- 21) nelegāla tirdzniecība ar zeltu.

Par savu uzplaukumu Honkongai jāpateicas vienkāršam faktam: šo koloniju pārvaldošās britu amatpersonas sekoja politiski ekonomiskajai stratēģijai, kas pamatos atšķīrās no «vispārējās labklājības valsts» politikas, kura tika realizēta metropoles teritorijā [142, 13].

Honkonga (tāpat kā Singapūra), to dibinot un tai tālāk attīstoties, nebija aziātiska pilsēta. Tās bija jaunas pilsētas, kuras nodibināja angļi, lai tās pildītu starpnieka funkcijas. Tieši ar to ir izskaidrojams fakts, ka Honkonga visā savas vēstures laikā pievilka sev gan uzņēmējus no visas Ķīnas un citām Austrumu un Dienvidaustrumāzijas valstīm, gan ķīniešu zemniekus [124, 28].

Dienvidaustrumu drakonu pieredze pierāda, ka obligāti ir jāuzņem jaunās idejas un tehnoloģijas, ja valsts vēlas, lai tās ekonomika strauji attīstītos [37, 236] un tauta zeltu.

PIELIKUMS

JOINT DECLARATION

Of the Government of the People's Republic of China

And

The Government of the United Kingdom of

Great Britain and Northern Ireland

On the Question of Hong Kong

The Government of the People's Republic of China and the Government of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland have reviewed with satisfaction the friendly relations existing between the two Governments and peoples in recent years and agreed that a proper negotiated settlement of the question of Hong Kong, which is left over from the past, is conducive to the maintenance of the prosperity and stability of Hong Kong and to the further strengthening and development of the relations between the two countries on a new basis. To this end, they have, after talks between the delegations of the two Governments, agreed to declare as follows:

1. The Government of the People's Republic of China declares that to recover the Hong Kong area (including Hong Kong Island, Kowloon and the New Territories, hereinafter referred to as Hong

Kong) is the common aspiration of the entire Chinese people, and that it has decided to resume the exercise of sovereignty over Hong Kong with effect from 1 July 1997.

2. The Government of the United Kingdom declares that it will restore Hong Kong to the People's Republic of China with effect from 1 July 1997.

3. The Government of the People's Republic of China declares that the basic policies of the People's Republic of China regarding Hong Kong are as follows;

(1) Upholding national unity and territorial integrity and taking account of the history of Hong Kong and its realities, the People's Republic of China has decided to establish, in accordance with the provisions of Article 31 of the Constitution of the People's Republic of China, a Hong Kong Special Administrative Region upon resuming the exercise of sovereignty over Hong Kong.

(2) The Hong Kong Special Administrative Region will be directly under the authority of the Central People's Government of the People's Republic of China. The Hong Kong Special Administrative Region will enjoy a high degree of autonomy, except in foreign and defence affairs which are the responsibilities of the Central People's Government.

(3) The Hong Kong Special Administrative Region will be vested with executive, legislative and independent judicial power, including that of final adjudication. The laws currently in force in Hong Kong will remain basically unchanged.

(4) The Government of the Hong Kong Special Administrative Region will be composed of local inhabitants. The chief executive will be appointed by the Central People's Government on the basis of the results of elections or consultations to be held locally.

Principal officials will, be nominated by the Chief executive of the Hong Kong Special administrative Region for appointment by the Central People's Government Chinese and foreign nationals previously working in the public and police services in the government departments of Hong Kong may remain in employment. British and other foreign nationals may also be employed to serve as advisers or hold certain public posts in government departments of the Hong Kong Special Administrative Region.

(5) The current social and economic systems in Hong Kong will remain unchanged, and so will the life-style. Rights and freedoms, including those of the person, of speech, of the press, of assembly, of association, of travel, of movement, of correspondence, of strike, of choice of occupation, of academic research and of religious belief will be ensured by law in the Hong Kong Special Administrative Region. Private property, ownership of enterprises, legitimate right of inheritance and foreign investment will be protected by law.

(6) The Hong Kong Special Administrative Region will retain the status of a free port and a separate customs territory.

(7) The Hong Kong special Administrative Region will retain the status of an international financial centre, and its markets for foreign exchange, gold, securities and futures will continue. There will be free flow of capital. The Hong Kong dollar will continue to circulate and remain freely convertible.

(8) The Hong Kong Special Administrative Region will have independent finances. The Central People's Government will not levy taxes on the Hong Kong Special Administrative Region.

(9) The Hong Kong Special Administrative Region may establish mutually beneficial economic relations with the United Kingdom and

other countries, whose economic interests in Hong Kong will be given due regard.

(10) Using the name of «Hong Kong, China», the Hong Kong Special Administrative Region may on its own maintain and develop economic and cultural relations, and conclude relevant agreements with states, regions and relevant international organisations. The Government of the Hong Kong Special Administrative Region may on its own issue travel documents for entry into and exit from Hong Kong.

(11) The maintenance of public order in the Hong Kong Special Administrative Region will be the responsibility of the Government of the Hong Kong Special Administrative Region.

(12) The above-stated basic policies of the People's Republic of China regarding Hong Kong and the elaboration of them in Annex I to this Joint Declaration will be stipulated, in a Basic Law of the Hong Kong Special Administrative Region of the People's Republic of China, by the National People's Congress of the People's Republic of China, and they will remain unchanged for 50 years.

4. The Government of the People's Republic of China and the Government of the United Kingdom declare that, during the transitional period between the date of the entry into force of this Joint Declaration and 30 June 1997, the Government of the United Kingdom will be responsible for the administration of Hong Kong with the object of maintaining and preserving its economic prosperity and social stability; and that the Government of the People's Republic of China will give its cooperation in this connection.

5. The Government of the People's Republic of China and the Government of the United Kingdom declare that, in order to ensure a smooth transfer of government in 1997, and with a view to the

effective implementation of this Joint Declaration, a Sino-British Joint Liaison Group will be set up when this Joint Declaration enters into force; and that it will be established and will function in accordance with the provisions of Annex II to this Joint Declaration.

6. The Government of the People's Republic of China and the Government of the United Kingdom declare that land leases in Hong Kong and other related matters will be dealt with in accordance with the provisions of Annex III to this Joint Declaration.

7. The Government of the People's Republic of China and the Government of the United Kingdom agree to implement the preceding declarations and the Annexes to this Joint Declaration.

8. This Joint Declaration is subject to ratification and shall enter into force on the date of the exchange of instruments of ratification, which shall take place in Beijing before 30 June 1985. This joint Declaration and its Annexes shall be equally binding.

Done in duplicate at Beijing on 1984 in the Chinese and English languages, both texts being equally authentic.

ANNEX I

Elaboration by the Government of The People's Republic of China Of Its Basic Policies Regarding Hong Kong

The Government of the People's Republic of China elaborates the basic policies of the People's Republic of China regarding Hong Kong as set out in paragraph 3 of the Joint Declaration of the Government of the People's Republic of China and the Government of

the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland on the Question of Hong Kong as follows:

I

The Constitution of the People's Republic of China stipulates in Article 31 that «the state may establish special administrative regions when necessary. The systems to be instituted in special administrative regions shall be prescribed by laws enacted by the National People's Congress in the light of the specific conditions.» In accordance with this Article, the People's Republic of China shall, upon the resumption of the exercise of sovereignty over Hong Kong on 1 July 1997, establish the Hong Kong Special Administrative Region of the People's Republic of China. The National People's Congress of the People's Republic, of China shall enact and promulgate a Basic Law of the Hong Kong Special Administrative Region of the People's Republic of China (hereinafter referred to as the Basic Law) in accordance with the Constitution of the People's Republic of China, stipulating that after the establishment of the Hong Kong Special Administrative Region the socialist system and socialist policies shall not be practised in the Hong Kong Special Administrative Region and that Hong Kong's previous capitalist system and life-style shall remain unchanged for 50 years.

The Hong Kong Special Administrative Region shall be directly under the authority of the Central People's Government of the People's Republic of China and shall enjoy a high degree of autonomy, Except for foreign and defence affairs which are the responsibilities, of the Central People's Government, the Hong Kong Special Administrative Region shall be vested with executive, legislative and independent judicial power, including that of final

adjudication. The Central People's Government shall authorize the Hong Kong Special Administrative Region to conduct on its own those external affairs specified in Section XI of this Annex.

The government and legislature of the Hong Kong Special Administrative Region shall be composed of local inhabitants. The chief executive of the Hong Kong Special Administrative Region shall be selected by election or through consultations held locally and be appointed by the Central People's Government. Principal officials (equivalent to Secretaries) shall be nominated by the chief executive of the Hong Kong Special Administrative Region and appointed by the Central People's Government. The legislature of the Hong Kong Special Administrative Region shall be constituted by elections. The executive authorities shall abide by the law and shall be accountable to the legislature.

In addition to Chinese, English may also be used in organs of government and in the courts in the Hong Kong Special Administrative Region.

Apart from displaying the national flag and national emblem of the People's Republic of China, the Hong Kong Special Administrative Region may use a regional flag and emblem of its own.

II

After the establishment of the Hong Kong Special Administrative Region, the laws previously in force in Hong Kong (i.e. the common law, rules of equity, ordinances, subordinate legislation and customary law) shall be maintained, save for any that contravene the Basic law and subject to any amendment by the Hong Kong Special Administrative Region legislature.

The legislative power of the Hong Kong Special Administrative

Region shall be vested in the legislature of the Hong Kong Special Administrative Region. The legislature may on its own authority enact laws in accordance with the provisions of the Basic Law and legal procedures, and report them to the Standing Committee of the National People's Congress for the record. Laws enacted by the legislature which are in accordance with the Basic Law and legal procedures shall be regarded as valid.

The laws of the Hong Kong Special Administrative Region shall be the Basic Law, and the laws previously in force in Hong Kong and laws enacted by the Hong Kong Special Administrative Region legislature as above.

III

After the establishment of the Hong Kong Special Administrative Region, the judicial system previously practised in Hong Kong shall be maintained except for those changes consequent upon the vesting in the courts of the Hong Kong Special Administrative Region of the power of final adjudication.

Judicial power in the Hong Kong Special Administrative Region shall be vested in the courts of the Hong Kong Special Administrative Region. The courts shall exercise judicial power independently and free from any interference. Members of the judiciary shall be immune from legal action in respect of their judicial functions. The courts shall decide cases in accordance with the laws of the Hong Kong Special Administrative Region and may refer to precedents in other common law jurisdictions.

Judges of the Hong Kong Special Administrative Region courts shall be appointed by the chief executive of the Hong Kong Special Administrative Region acting in accordance with the recommendation

of an independent commission composed of local judges, persons from the legal profession and other eminent persons. Judges shall be chosen by reference to their judicial qualities and may be recruited from other common law jurisdictions. A judge may only be removed for inability to discharge the functions of his office, or for misbehavior, by the chief executive of the Hong Kong Special Administrative Region acting in accordance with the recommendation of a tribunal appointed by the chief judge of the court of final appeal, consisting of not fewer than three local judges. Additionally, the appointment or removal of principal judges (i.e. those of the highest rank) shall be made by the chief executive with the endorsement of the Hong Kong Special Administrative Region legislature and reported to the Standing Committee of the National People's Congress for the record. The system of appointment and removal of judicial officers other than judges shall be maintained.

The power of final judgment of the Hong Kong Special Administrative Region shall be vested in the court of final appeal in the Hong Kong Special Administrative Region, which may as required invite judges from other common law jurisdictions to sit on the court of final appeal.

A prosecuting authority of the Hong Kong Special Administrative Region shall control criminal prosecutions free from any interference.

On the basis of the system previously operating in Hong Kong, the Hong Kong Special Administrative Region Government shall on its own make provision for local lawyers and lawyers from outside the Hong Kong Special Administrative Region to work and practise in the Hong Kong Special Administrative Region.

The Central People's Government shall assist or authorise the

Hong Kong Special Administrative Region Government to make appropriate arrangements for reciprocal juridical assistance with foreign states.

IV

After the establishment of the Hong Kong Special Administrative Region, public servants previously serving in Hong Kong in all government departments, including the police department, and members of the judiciary may all remain in employment and continue their service with pay, allowances, benefits and conditions of service no less favourable than before. The Hong Kong Special Administrative Region Government shall pay to such persons who retire or complete their contracts, as well as to those who have retired before 1 July 1997, or to their dependants, all pensions, gratuities, allowances and benefits due to them on terms no less favourable than before, and irrespective of their nationality or place of residence.

The Hong Kong Special Administrative Region Government may employ British and other foreign nationals previously serving in the public service in Hong Kong and may recruit British and other foreign nationals holding permanent identity cards of the Hong Kong Special Administrative Region to serve as public servants at all levels, except as heads of major government departments (corresponding to branches or departments at Secretary level) including the police department, and as deputy heads of some of those departments. The Hong Kong Special Administrative Region Government may also employ British and other foreign nationals as advisers to government departments and, when there is a need, may recruit qualified candidates from outside the Hong Kong Special

Administrative Region to professional and technical posts in government departments. The above shall be employed only in their individual capacities and, like other public servants, shall be responsible to the Hong Kong Special Administrative Region Government.

The appointment and promotion of public servants shall be on the basis of qualifications experience and ability. Hong Kong's previous system of recruitment, employment, assessment, discipline, training and management for the public service (including special bodies for appointment, pay and conditions of service) shall, save for any provisions providing privileged treatment for foreign nationals, be maintained.

V

The Hong Kong Special Administrative Region shall deal on its own with financial matters, including disposing of its financial resources and drawing up its budgets and its final accounts. The Hong Kong Special Administrative Region shall report its budgets and final accounts to the Central People's Government for the record.

The Central People's Government shall not levy taxes on the Hong Kong Special Administrative Region. The Hong Kong Special Administrative Region shall use its financial revenues exclusively for its own purposes and they shall not be handed over to the Central People's Government. The systems by which taxation and public expenditure must be approved by the legislature, and by which there is accountability to the legislature for all public expenditure, and the system for auditing public accounts shall be maintained.

VI

The Hong Kong Special Administrative Region shall maintain the capitalist economic and trade systems previously practised in Hong Kong. The Hong Kong Special Administrative Region Government shall decide its economic and trade policies on its own. Rights concerning the ownership of property, including those relating to acquisition, use, disposal, inheritance and compensation for lawful deprivation (corresponding to the real value of the property concerned, freely convertible and paid without undue delay) shall continue to be protected by law.

The Hong Kong Special Administrative Region shall retain the status of a free port and continue a free trade policy, including the free movement of goods and capital. The Hong Kong Special Administrative Region may on its own maintain and develop economic and trade relations with all states and regions.

The Hong Kong Special Administrative Region shall be a separate customs territory. It may participate in relevant international organisations and international trade agreements (including preferential trade arrangements), such as the General Agreement on Tariffs and Trade and arrangements regarding international trade in textiles. Export quotas, tariff preferences and other similar arrangements obtained by the Hong Kong Special Administrative Region shall be enjoyed exclusively by the Hong Kong Special Administrative Region. The Hong Kong Special Administrative Region shall have authority - to issue its own certificates of origin for products manufactured locally, in accordance with prevailing rules of origin.

The Hong Kong Special Administrative Region may, as necessary, establish official and semi-official economic and trade missions

in foreign countries, reporting the establishment of such missions to the Central People's Government for the record.

VII

The Hong Kong Special Administrative Region shall retain the status of an international financial centre. The monetary and financial systems previously practised in Hong Kong, including the systems of regulation and supervision of deposit taking institutions and financial markets, shall be maintained.

The Hong Kong Special Administrative Region Government may decide its monetary and financial policies on its own. It shall safeguard the free operation of financial business and the free flow of capital within, into and out of the Hong Kong Special Administrative Region. No exchange control policy shall be applied in the Hong Kong Special Administrative Region. Markets for foreign exchange, gold, securities and futures shall continue.

The Hong Kong dollar, as the local legal tender, shall continue to circulate and remain freely convertible. The authority to issue Hong Kong currency shall be vested in the Hong Kong Special Administrative Region Government. The Hong Kong Special Administrative Region Government may authorise designated banks to issue or continue to issue Hong Kong currency under statutory authority, after satisfying itself that any issue of currency will be soundly based and that the arrangements for such issue are consistent with the object of maintaining the stability of the currency. Hong Kong currency bearing references inappropriate to the status of Hong Kong as a Special Administrative Region of the People's Republic of China shall be progressively replaced and withdrawn from circulation.

The Exchange Fund shall be managed and controlled by the Hong

Kong Special Administrative Region Government, primarily for regulating the exchange value of the Hong Kong dollar.

VIII

The Hong Kong Special Administrative Region shall maintain Hong Kong's previous systems of shipping management and shipping regulation, including the system for regulating conditions of seamen. The specific functions and responsibilities of the Hong Kong Special Administrative Region Government in the field of shipping shall be defined by the Hong Kong Special Administrative Region Government on its own. Private shipping businesses and shipping-related businesses and private container terminals in Hong Kong may continue to operate freely.

The Hong Kong Special Administrative Region shall be authorised by the Central People's Government to continue to maintain a shipping register and issue related certificates under its own legislation in the name of Hong Kong, China.

With the exception of foreign warships, access for which requires the permission of the Central People's Government, ships shall enjoy access to the ports of the Hong Kong Special Administrative Region in accordance with the laws of the Hong Kong Special Administrative Region.

IX

The Hong Kong Special Administrative Region shall maintain the status of Hong Kong as a centre of international and regional aviation. Airlines incorporated and having their principal place of business in Hong Kong and civil aviation related businesses may continue to operate. The Hong Kong Special Administrative Region

shall continue the previous system of civil aviation management in Hong Kong, and keep its own aircraft register in accordance with provisions laid down by the Central People's Government concerning nationality marks and registration marks of aircraft. The Hong Kong Special Administrative Region shall be responsible on its own for matters of routine business and technical management of civil aviation, including the management of airports, the provision of air traffic services within the flight information region of the Hong Kong Special Administrative Region, and the discharge of other responsibilities allocated under the regional air navigation procedures of the International Civil Aviation Organisation.

The Central People's Government shall, in consultation with the Hong Kong Special Administrative Region Government, make arrangements providing for air services between the Hong Kong Special Administrative Region and other parts of the People's Republic of China for airlines incorporated and having their principal place of business in the Hong Kong Special Administrative Region and other airlines of the People's Republic of China.

All Air Service Agreements providing for air services between other parts of the People's Republic of China and other states and regions with stops at the Hong Kong Special Administrative Region and air services between the Hong Kong Special Administrative Region and other states and regions with stops at other parts of the People's Republic of China shall be concluded by the Central People's Government. For this purpose, the Central People's Government shall take account of the special conditions and economic interests of the Hong Kong Special Administrative Region and consult the Hong Kong Special Administrative Region Government. Representatives of the Hong Kong Special Administrative Region

Government may participate as members of delegations it' the Government of the People's Republic of China in air service consultations with foreign governments concerning arrangements for such services.

Acting under specific authorisations from the Central People's Government, the Hong Kong Special Administrative Region Government may:

- renew or amend Air Service Agreements and arrangements previously in force; in principle, all such Agreements and arrangements may be renewed or amended with the rights contained in such previous Agreements and arrangements being as far as possible maintained;

- negotiate and conclude new Air Service Agreements providing routes for airlines incorporated and having their principal place of business in the Hong Kong Special Administrative Region and rights for overflights and technical stops; and

- negotiate and conclude provisional arrangements where no Air Service Agreement with a foreign state or other region is in force.

All scheduled air services to, from or through the Hong Kong Special Administrative Region which do not operate to, from or through the mainland of China shall be regulated by Air Service Agreements or provisional arrangements referred to in this paragraph.

The Central People's Government shall give the Hong Kong Special Administrative Region Government the authority to:

- negotiate and conclude with other authorities all arrangements concerning the implementation of the above Air Service Agreements and provisional arrangements;

- issue licences to airlines incorporated and having their

principal place of business in the Hong Kong Special Administrative Region;

- designate such airlines under the above Air Service Agreements and provisional arrangements; and
- issue permits to foreign airlines for services other than those to, from or through the mainland of China.

X

The Hong Kong Special Administrative Region shall maintain the educational system previously practised in Hong Kong. The Hong Kong Special Administrative Region Government shall on its own decide policies in the fields of culture, education, science and technology, including policies regarding the educational system and its administration, the language of instruction, the allocation of funds, the examination system, the system of academic awards and the recognition of educational and technological qualifications. Institutions of all kinds, including those run by religious and community organisations, may retain their autonomy. They may continue to recruit staff and use teaching materials from outside the Hong Kong Special Administrative Region. Students shall enjoy freedom of choice of education and freedom to pursue their education outside the Hong Kong Special Administrative Region.

XI

Subject to the principle that foreign affairs are the responsibility of the Central People's Government, representatives of the Hong Kong Special Administrative Region Government may participate, as members of delegations of the Government of the People's Republic of China, in negotiations at the diplomatic le-

vel directly affecting the Hong Kong Special Administrative Region conducted by the Central People's Government. The Hong Kong Special Administrative Region may on its own, using the name «Hong Kong, China», maintain and develop relations and conclude and implement agreements with states, regions and relevant international organisations in the appropriate fields, including the economic, trade, financial and monetary, shipping, communications, touristic, cultural and sporting fields. Representatives of the Hong Kong Special Administrative Region Government may participate as members of delegations of the Government of the People's Republic of China, in international organisations or conferences in appropriate fields limited to states and affecting the Hong Kong Special Administrative Region, or may attend in such other capacity as may be permitted by the Central People's Government and the organisation or conference concerned, and may express their views in the name of «Hong Kong, China». The Hong Kong Special Administrative Region may, using the name «Hong Kong, China», participate in international organisations and conferences not limited to states.

The application to the Hong Kong Special Administrative Region of international agreements to which the People's Republic of China is or becomes a party shall be decided by the Central People's Government, in accordance with the circumstances and needs of the Hong Kong Special Administrative Region and after seeking the views of the Hong Kong Special Administrative Region Government. International agreements to which the People's Republic of China is not a party but which are implemented in Hong Kong may remain implemented in the Hong Kong Special Administrative Region. The Central People's Government shall, as necessary, authorise or

assist the Hong Kong Special Administrative Region Government to make appropriate arrangements for the application to the Hong Kong Special Administrative Region of other relevant international agreements. The Central People's Government shall take the necessary steps to ensure that the Hong Kong Special administrative Region shall continue to retain its status in an appropriate capacity in those international organisations of which the People's Republic of China is a member and in which Hong Kong participates in one capacity or another. The Central People's Government shall, where necessary, facilitate the continued participation of the Hong Kong Special Administrative Region in an appropriate capacity in those international organisations in which Hong Kong is a participant in one capacity or another, but of which the People's Republic of China is not a member.

Foreign consular and other official or semi-official missions may be established in the Hong Kong Special Administrative Region with the approval of the Central People's Government. Consular and other official missions established in Hong Kong by states which have established formal diplomatic relations with the People's Republic of China may be maintained. According to the circumstances of each case, consular and other official missions of states having no formal diplomatic relations with the People's Republic of China may either be maintained or changed to semi-official missions. States not recognised by the People's Republic of China can only establish nongovernmental institutions.

The United Kingdom may establish a Consulate-General in the Hong Kong Special Administrative Region.

XII

The maintenance of public order in the Hong Kong Special Administrative Region shall be the responsibility of the Hong Kong Special Administrative Region Government. Military forces sent by the Central People's Government to be stationed in the Hong Kong Special Administrative Region for the purpose of defence shall not interfere in the internal affairs of the Hong Kong Special Administrative Region. Expenditure for these military forces shall be borne by the Central People's Government.

XIII

The Hong Kong Special Administrative Region Government shall protect the rights and freedoms of inhabitants and other persons in the Hong Kong Special Administrative Region according to law. The Hong Kong Special Administrative Region Government shall maintain the rights and freedoms as provided for by the laws previously in force in Hong Kong, including freedom of the person, of speech, of the press, of assembly of association, to form and join trade unions, of correspondence, of travel, of movement. Of strike, of demonstration, of choice of occupation, of academic research, of belief, inviolability of the home, the freedom to marry and the rights to raise a family freely.

Every person shall have the right to confidential legal advice, access to the courts, representation in the courts by lawyers of his choice, and to obtain judicial remedies. Every person shall have the right to challenge the actions of the executive in the courts.

Religious organisations and believers may maintain their relations with religious organisations and believers elsewhere, and schools, hospitals and welfare institutions run by religious

organisations may be continued. The relationship between religious organisations in the Hong Kong Special Administrative Region and those in other parts of the People's Republic of China shall be based on the principles of non-subordination, non-interference and mutual respect.

The provisions of the International Covenant on Civil and Political Rights and the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights as applied to Hong Kong shall remain in force.

XIV

The following categories of persons shall have the right of abode in the Hong Kong Special Administrative Region, and, in accordance with the law of the Hong Kong Special Administrative Region, be qualified to obtain permanent identity cards issued by the Hong Kong Special Administrative Region Government, which state their right of abode:

- all Chinese nationals who were born or who have ordinarily resided in Hong Kong before or after the establishment of the Hong Kong Special Administrative Region for a continuous period of 7 years or more, and persons of Chinese nationality born outside Hong Kong of such Chinese nationals;

- all other persons who have ordinarily resided in Hong Kong before or after the establishment of the Hong Kong Special Administrative Region for a continuous period of 7 years or more and who have taken Hong Kong as their place of permanent residence before or after the establishment of the Hong Kong Special Administrative Region, and persons under 21 years of age who were born of such persons in Hong Kong before or after the establishment of the Hong Kong Special Administrative Region;

- any other persons who had the right of abode only in Hong Kong before the establishment of the Hong Kong Special Administrative Region.

The Central People's Government shall authorise the Hong Kong Special Administrative Region Government to issue, in accordance with the law, passports of the Hong Kong Special Administrative Region of the People's Republic of China to all Chinese nationals who hold permanent identity cards of the Hong Kong Special Administrative Region, and travel documents of the Hong Kong Special Administrative Region of the People's Republic of China to all other persons lawfully residing in the Hong Kong Special Administrative Region. The above passports and documents shall be valid for all states and regions and shall record the holder's right to return to the Hong Kong Special Administrative Region.

For the purpose of travelling to and from the Hong Kong Special Administrative Region, residents of the Hong Kong Special Administrative Region may use travel documents issued by the Hong Kong Special Administrative Region Government, or by other competent authorities of the People's Republic of China, or of other states. Holders of permanent identity cards of the Hong Kong Special Administrative Region may have this fact stated in their travel documents as evidence that the holders have the right of abode in the Hong Kong Special Administrative Region.

Entry into the Hong Kong Special Administrative Region of persons from other parts of China shall continue to be regulated in accordance with the present practice.

The Hong Kong Special Administrative Region Government may apply immigration controls on entry, stay in and departure from the Hong Kong Special Administrative Region by persons from foreign

states and regions.

Unless restrained by law, holders of valid travel documents shall be free to leave the Hong Kong Special Administrative Region without special authorisation.

The Central People's Government shall assist or authorise the Hong Kong Special Administrative Region Government to conclude visa abolition agreements with states or regions.

ANNEX II

Sino-British Joint Liaison Group

1. In furtherance of their common aim and in order to ensure a smooth transfer of government in 1997, the Government of the People's Republic of China and the Government of the United Kingdom have agreed to continue their discussions in a friendly spirit and to develop the cooperative relationship which already exists between the two Governments over Hong Kong with a view to the effective implementation of the Joint Declaration.

2. In order to meet the requirements for liaison, consultation and the exchange of information, the two Governments have agreed to set up a Joint Liaison Group.

3. The functions of the Joint Liaison Group shall be:

(a) to conduct consultations on the implementation of the Joint Declaration;

(b) to discuss matters relating to the smooth transfer of government in 1997;

(c) to exchange information and conduct consultations on such subjects as may be agreed by the two sides.

Matters on which there is disagreement in the Joint Liaison

Group shall be referred to the two Governments for solution through consultations.

4. Matters for consideration during the first half of the period between the establishment of the Joint Liaison Group and 1 July 1997 shall include:

(a) action to be taken by the two Governments to enable the Hong Kong Special Administrative Region to maintain its economic relations as a separate customs territory, and in particular to ensure the maintenance of Hong Kong's participation in the General Agreement on Tariffs and Trade, the Multifibre Arrangement and other international arrangements;

(b) and action to be taken by the two Governments to ensure the continued application of international rights and obligations affecting Hong Kong.

5. The two Governments have agreed that in the second half of the period between the establishment of the Joint Liaison Group and 1 July 1997 there will be need for closer cooperation, which will therefore be intensified during that period. Matters for consideration during this second period shall include:

(a) procedures to be adopted for the smooth transition in 1997;

(b) action to assist the Hong Kong Special Administrative Region to maintain and develop economic and cultural relations and conclude agreements on these matters with states, regions and relevant international organisations.

6. The Joint Liaison Group shall be an organ for Liaison and not an organ of power. It shall play no part in the administration of Hong Kong or the Hong Kong Special Administrative Region. Nor shall it have any supervisory rule over that administration. The members and supporting staff of the Joint Liaison Group shall only

conduct activities within the scope of the functions of the Joint Liaison Group.

7. Each side shall designate a senior representative, who shall be of Ambassadorial rank, and four other members of the group. Each side may send up to 20 supporting staff.

8. The Joint Liaison Group shall be established on the entry into force of the Joint Declaration from 1 July 1988 the Joint Liaison Group shall have its principal base in Hong Kong. The Joint Liaison Group shall continue its work until 1 January 2000.

9. The Joint Liaison Group shall meet in Beijing, London and Hong Kong. It shall meet at least once in each of the three locations in each year. The venue for each meeting shall be agreed between the two sides.

10. Members of the Joint Liaison Group shall enjoy diplomatic privilege and immunities as appropriate when in the three locations. Proceedings of the Joint Liaison Group shall remain confidential unless otherwise agreed between the two sides.

11. The Joint Liaison Group may by agreement between the two sides decide to set up specialist sub-groups to deal with particular subjects requiring expert assistance.

12. Meetings of the Joint Liaison Group and sub-groups may be attended by experts other than the members of the Joint Liaison Group. Each side shall determine the composition of its delegation to particular meetings of the Joint Liaison Group or sub-group in accordance with the subjects to be discussed and the venue chosen.

13. The working procedures of the Joint Liaison Group shall be discussed and decided upon by the two sides within the guidelines laid down in this Annex.

ANNEX III**Land Leases**

The Government of the People's Republic of China and the Government of the United Kingdom have agreed that, with effect from the entry into force of the Joint Declaration, land leases in Hong Kong and other related matters shall be dealt with in accordance with the following provisions:

1. All leases of land granted or decided upon before the entry into force of the Joint Declaration and those granted thereafter in accordance with paragraph 2 or 3 of this Annex, and which extend beyond 30 June 1997, and all rights in relation to such leases shall continue to be recognised and protected under the law of the Hong Kong Special Administrative Region.

2. All leases of land granted by the British Hong Kong Government not containing a right of renewal that expire before 30 June 1997, except short term tenancies and leases for special purposes, may be extended if the lessee so wishes for a period expiring not later than 30 June 2047 without payment of an additional premium. An annual rent shall be charged from the date of extension equivalent to 3 per cent of the rateable value of the property at that date, adjusted in step with any changes in the rateable value there after. In the case of old schedule lots, village lots, small houses and similar rural holdings, where the property was on 30 June 1984 held by, or, in the case of small houses granted after that date, the property is granted to, a person descended through the male line from a person who was in 1898 a resident of an established village in Hong Kong the rent shall remain unchanged so long as the property is held by that person or by one of his lawful successors in the male line.

Where leases of land not having a right of renewal expire after 30 June 1997, they shall be dealt with in accordance with the relevant land laws and policies of the Hong Kong Special Administrative Region.

3. From the entry into force of the Joint Declaration until 30 June 1997, new leases of land may be granted by the British Hong Kong Government for terms expiring not later than 30 June 2047. Such leases shall be granted at a premium and nominal rental until 30 June 1997, after which date they shall not require payment of an additional premium but an annual rent equivalent to 3 per cent of the rateable value of the property at that date, adjusted in step with changes in the rateable value thereafter, shall be charged.

4. The total amount of new land to be granted under paragraph 3 of this Annex shall be limited to 50 hectares a year (excluding land to be granted to the Hong Kong Housing, Authority for public rental housing) from the entry into force of the Joint Declaration until 30 June 1997.

5. Modifications of the conditions specified in leases granted by the British Hong Kong Government may continue to be granted before 1 July 1997 at a premium equivalent to the difference between the value of the land under the previous conditions and its value under the modified conditions.

6. From the entry into force of the Joint Declaration until 30 June 1997, premium income obtained by the British Hong Kong Government from land transactions shall, after deduction of the average cost of land production, be shared equally between the British Hong Kong Government and the future Hong Kong Special Administrative Region Government.

All the income obtained by the British Hong Kong Government,

including the amount of the above-mentioned deduction, shall be put into the Capital Works Reserve Fund for the financing of land development and public works in Hong Kong. The Hong Kong Special Administrative Region Government's share of the premium income shall be deposited in banks incorporated in Hong Kong and shall not be drawn on except for the financing of land development and public works in Hong Kong in accordance with the provisions of paragraph 7 (d) of this Annex.

7. A Land Commission shall be established in Hong Kong immediately upon the entry into force of the Joint Declaration. The Land Commission shall be composed of an equal number of officials designated respectively by the Government of the People's Republic of China and the Government of the United Kingdom together with necessary supporting staff. The officials of the two sides shall be responsible to their respective governments.

The Land Commission shall be dissolved on 30 June 1997.

The terms of reference of the Land Commission shall be:

(a) to conduct consultations on the implementation of this Annex;

(b) to monitor observance of the limit specified in paragraph 4 of this Annex, the amount of land granted to the Hong Kong Housing Authority for public rental housing, and the division and use of premium income referred to in paragraph 6 of this Annex;

(c) to consider and decide on proposals from the British Hong Kong Government for increasing the limit referred to in paragraph 4 of this Annex;

(d) to examine proposals for drawing on the Hong Kong Special Administrative Region Government's share of premium income referred to in paragraph 6 of this Annex and to make recommendations to

the Chinese side for decision.

Matters on which there is disagreement in the Land Commission shall be referred to the Government of the People's Republic of China and the Government of the United Kingdom for decision.

8. Specific details regarding the establishment of the Land Commission shall be finalised separately by the two sides through consultations.

MEMORANDA

(To Be Exchanged Between the Two Sides)

Memorandum

In connection with the Joint Declaration of the Government of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and the Government of the People's Republic of China on the Question of Hong Kong to be signed this day, the Government of the United Kingdom declares that, subject to the completion of the necessary amendments to the relevant United Kingdom legislation:

(a) All persons who on 30 June 1997 are, by virtue of a connection with Hong Kong, British Dependent Territories citizens (BDTCs) under the law in force in the United Kingdom will cease to be BDTCs with effect from 1 July 1997, but will be eligible to retain an appropriate status which, without conferring the right of abode in the United Kingdom, will entitle them to continue to use passports issued by the Government of the United Kingdom. This status will be acquired by such persons only if they hold or are included in such a British passport issued before 1 July 1997, except that eligible persons born on or after 1 January 1997 but before 1 July 1997 may obtain or be included in such a passport up to 31 December 1997.

(b) No person will acquire BDTC status on or after 1 July 1997 by virtue of a connection with Hong Kong. No person born on or after 1 July 1997 will acquire the status referred to as being appropriate in sub-paragraph Law.

(c) United Kingdom consular officials in the Hong Kong Special Administrative Region and elsewhere may renew and replace passports of persons mentioned in subparagraph (a) and may also issue them

to persons, born before 1 July 1997 of such persons, who had previously been included in the passport of their parent.

(d) Those who have obtained or been included in passports issued by the Government of the United Kingdom under sub-paragraphs (a) and (c) will be entitled to receive, upon request, British consular services and prospection when in third countries.

Memorandum

The Government of the People's Republic of China has received the memorandum from the Government of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland dated 1984.

Under the Nationality Law of the People's Republic of China, all Hong Kong Chinese compatriots, whether they are holders of the «British Dependent Territories citizens» Passport not, are Chinese nationals.

Taking account of the historical background of Hong Kong and its realities, the competent authorities of the Government of the People's Republic of China will, with effect from 1 July 1997, permit Chinese nationals in Hong Kong who were previously called «British Dependent Territories citizens» to use travel documents issued by the Government of the United Kingdom for the purpose of travelling to other consular protection in the Hong Kong Special Administrative Region and other parts of the People's Republic of China on account of their holding the above-mentioned British travel documents.

**Decree of the President of the
People's Republic of China**

No. 26

I hereby promulgate the Basic Law of the Hong Kong Special Administrative Region of the People's Republic of China, including Annex I, «Method for the Selection of the Chief Executive of the Hong Kong Special Administrative Region», Annex II, «Method for the Formation of the Legislative Council of the Hong Kong Special Administrative Region and Its Voting Procedures», Annex III, «National Laws to be Applied in the Hong Kong Special Administrative Region», and the designs of the regional flag and regional emblem of the Hong Kong Special Administrative Region, which was adopted by the

Seventh National People's Congress of the People's Republic of China at its Third Session on 4 April 1990 and shall be put into effect as of 1 July 1997.

(Signed) Yang Shangkun

President of the

People's Republic of China

4 April 1990

**The Basic Law of the Hong Kong
Special Administrative Region of the
People's Republic of China**

Preamble

Hong Kong has been part of the territory of China since ancient times; it was occupied by Britain after the Opium War in 1840. On 19 December 1984, the Chinese and British Governments signed the Joint Declaration on the Question of Hong Kong, affirming that the Government of the People's Republic of China will resume the exercise of sovereignty over Hong Kong with effect from 1 July 1997, thus fulfilling the long-cherished common aspiration of the Chinese people for the recovery of Hong Kong.

Upholding national unity and territorial integrity, maintaining the prosperity and stability of Hong Kong, and taking account of its history and realities, the People's Republic of China has decided that upon China's resumption of the exercise of sovereignty over Hong Kong, a Hong Kong Special Administrative Region will be established in accordance with the provisions of Article 31 of the Constitution of the People's Republic of China, and that under the principle of «one country, two systems», the socialist system and policies will not be practised in Hong Kong. The basic policies of the People's Republic of China regarding Hong Kong have been elaborated by the Chinese Government in the Sino-British Joint Declaration.

In accordance with the Constitution of the People's Republic of China, the National People's Congress hereby enacts the Basic Law of the Hong Kong Special Administrative Region of the People's Republic of China, prescribing the systems to be practised in the

Hong Kong Special Administrative Region, in order to ensure the implementation of the basic policies of the People's Republic of China regarding Hong Kong.

Chapter I:

General Principles

Article 1

The Hong Kong Special Administrative Region is an inalienable part of the People's Republic of China.

Article 2

The National People's Congress authorizes the Hong Kong Special Administrative Region to exercise a high degree of autonomy and enjoy executive, legislative and independent judicial power, including that of final adjudication, in accordance with the provisions of this Law.

Article 3

The executive authorities and legislature of the Hong Kong Special Administrative Region shall be composed of permanent residents of Hong Kong in accordance with the relevant provisions of this Law.

Article 4

The Hong Kong Special Administrative Region shall safeguard the rights and freedoms of the residents of the Hong Kong Special Administrative Region and of other persons in the Region in accordance with law.

Article 5

The socialist system and policies shall not be practised in the Hong Kong Special Administrative Region, and the previous capitalist system and way of life shall remain unchanged for 50 years.

Article 6

The Hong Kong Special Administrative Region shall protect the right of private ownership of property in accordance with law.

Article 7

The land and natural resources within the Hong Kong Special Administrative Region shall be State property. The Government of the Hong Kong Special Administrative Region shall be responsible for their management, use and development and for their lease or grant to individuals, legal persons or organizations for use or development. The revenues derived therefrom shall be exclusively at the disposal of the government of the Region.

Article 8

The laws previously in force in Hong Kong, that is, the common law, rules of equity, ordinances, subordinate legislation and customary law shall be maintained, except for any that contravene this Law, and subject to any amendment by the legislature of the Hong Kong Special Administrative Region.

Article 9

In addition to the Chinese language, English may also be used as an official language by the executive authorities, legislature

and judiciary of the Hong Kong Special Administrative Region.

Article 10

Apart from displaying the national flag and national emblem of the People's Republic of China, the Hong Kong Special Administrative Region may also use a regional flag and regional emblem.

The regional flag of the Hong Kong Special Administrative Region is a red flag with a bauhinia highlighted by five star-tipped stamens.

The regional emblem of the Hong Kong Special Administrative Region is a bauhinia in the centre highlighted by five star-tipped stamens and encircled by the words «Hong Kong Special Administrative Region of the People's Republic of China» in Chinese and «Hong Kong» in English.

Article 11

In accordance with Article 31 of the Constitution of the People's Republic of China, the systems and policies practised in the Hong Kong Special Administrative Region, including the social and economic systems, the system for safeguarding the fundamental rights and freedoms of its residents, the executive, legislative and judicial systems, and the relevant policies, shall be based on the provisions of this Law.

No law enacted by the legislature of the Hong Kong Special Administrative Region shall contravene this Law.

Chapter II:**Relationship between the Central Authorities and the Hong Kong Special Administrative Region****Article 12**

The Hong Kong Special Administrative Region shall be a local administrative region of the People's Republic of China, which shall enjoy a high degree of autonomy and come directly under the Central People's Government.

Article 13

The Central People's Government shall be responsible for the foreign affairs relating to the Hong Kong Special Administrative Region.

The Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China shall establish an office in Hong Kong to deal with foreign affairs.

The Central People's Government authorizes the Hong Kong Special Administrative Region to conduct relevant external affairs on its own in accordance with this Law.

Article 14

The Central People's Government shall be responsible for the defence of the Hong Kong Special Administrative Region.

The Government of the Hong Kong Special Administrative Region shall be responsible for the maintenance of public order in the Region.

Military forces stationed by the Central People's Government in the Hong Kong Special Administrative Region for defence shall not interfere in the local affairs of the Region. The Government

of the Hong Kong Special Administrative Region may, when necessary, ask the Central People's Government for assistance from the garrison in the maintenance of public order and in disaster relief.

In addition to abiding by national laws, members of the garrison shall abide by the laws of the Hong Kong Special Administrative Region.

Expenditure for the garrison shall be borne by the Central People's Government.

Article 15

The Central People's Government shall appoint the Chief Executive and the principal officials of the executive authorities of the Hong Kong Special Administrative Region in accordance with the provisions of Chapter IV of this Law.

Article 16

The Hong Kong Special Administrative Region shall be vested with executive power. It shall, on its own, conduct the administrative affairs of the Region in accordance with the relevant provisions of this Law.

Article 17

The Hong Kong Special Administrative Region shall be vested with legislative power.

Laws enacted by the legislature of the Hong Kong Special Administrative Region must be reported to the Standing Committee of the National People's Congress for the record. The reporting for record shall not affect the entry into force of such laws.

If the Standing Committee of the National People's Congress,

after consulting the Committee for the Basic Law of the Hong Kong Special Administrative Region under it, considers that any law enacted by the legislature of the Region is not in conformity with the provisions of this Law regarding affairs within the responsibility of the Central Authorities or regarding the relationship between the Central Authorities and the Region, the Standing Committee may return the law in question but shall not amend it. Any law returned by the Standing Committee of the National People's Congress shall immediately be invalidated. This invalidation shall not have retroactive effect, unless otherwise provided for in the laws of the Region.

Article 18

The laws in force in the Hong Kong Special Administrative Region shall be this Law, the laws previously in force in Hong Kong as provided for in Article 8 of this Law, and the laws enacted by the legislature of the Region.

National laws shall not be applied in the Hong Kong Special Administrative Region except for those listed in Annex III to this Law. The laws listed therein shall be applied locally by way of promulgation or legislation by the Region.

The Standing Committee of the National People's Congress may add to or delete from the list of laws in Annex III after consulting its Committee for the Basic Law of the Hong Kong Special Administrative Region and the government of the Region. Laws listed in Annex III to this Law shall be confined to those relating to defence and foreign affairs as well as other matters outside the limits of the autonomy of the Region as specified by this Law.

In the event that the Standing Committee of the National

People's Congress decides to declare a state of war or, by reason of turmoil within the Hong Kong Special Administrative Region which endangers national unity or security and is beyond the control of the government of the Region, decides that the Region is in a state of emergency, the Central People's Government may issue an order applying the relevant national laws in the Region.

Article 19

The Hong Kong Special Administrative Region shall be vested with independent judicial power, including that of final adjudication.

The courts of the Hong Kong Special Administrative Region shall have jurisdiction over all cases in the Region, except that the restrictions on their jurisdiction imposed by the legal system and principles previously in force in Hong Kong shall be maintained.

The courts of the Hong Kong Special Administrative Region shall have no jurisdiction over acts of state such as defence and foreign affairs. The courts of the Region shall obtain a certificate from the Chief Executive on questions of fact concerning acts of state such as defence and foreign affairs whenever such questions arise in the adjudication of cases. This certificate shall be binding on the courts. Before issuing such a certificate, the Chief Executive shall obtain a certifying document from the Central People's Government.

Article 20

The Hong Kong Special Administrative Region may enjoy other powers granted to it by the National People's Congress, the Standing Committee of the National People's Congress or the Central People's Government.

Article 21

Chinese citizens who are residents of the Hong Kong Special Administrative Region shall be entitled to participate in the management of state affairs according to law. In accordance with the assigned number of seats and the selection method specified by the National People's Congress, the Chinese citizens among the residents of the Hong Kong Special Administrative Region shall locally elect deputies of the Region to the National People's Congress to participate in the work of the highest organ of state power.

Article 22

No department of the Central People's Government and no province, autonomous region, or municipality directly under the Central Government may interfere in the affairs which the Hong Kong Special Administrative Region administers on its own in accordance with this Law.

If there is a need for departments of the Central Government, or for provinces, autonomous regions, or municipalities directly under the Central Government to set up offices in the Hong Kong Special Administrative Region, they must obtain the consent of the government of the Region and the approval of the Central People's Government.

All offices set up in the Hong Kong Special Administrative Region by departments of the Central Government, or by provinces, autonomous regions, or municipalities directly under the Central Government, and the personnel of these offices shall abide by the laws of the Region.

For entry into the Hong Kong Special Administrative Region,

people from other parts of China must apply for approval. Among them, the number of persons who enter the Region for the purpose of settlement shall be determined by the competent authorities of the Central People's Government after consulting the government of the Region.

The Hong Kong Special Administrative Region may establish an office in Beijing.

Article 23

The Hong Kong Special Administrative Region shall enact laws on its own to prohibit any act of treason, secession, sedition, subversion against the Central People's Government, or theft of state secrets, to prohibit foreign political organizations or bodies from conducting political activities in the Region, and to prohibit political organizations or bodies of the Region from establishing ties with foreign political organizations or bodies.

Chapter III:

Fundamental Rights and Duties of the Residents

Article 24

Residents of the Hong Kong Special Administrative Region («Hong Kong residents») shall include permanent residents and non-permanent residents.

The permanent residents of the Hong Kong Special Administrative Region shall be:

(1) Chinese citizens born in Hong Kong before or after the establishment of the Hong Kong Special Administrative Region;

(2) Chinese citizens who have ordinarily resided in Hong Kong for a continuous period of not less than seven years before or after

the establishment of the Hong Kong Special Administrative Region;

(3) Persons of Chinese nationality born outside Hong Kong of those residents listed in categories (1) and (2);

(4) Persons not of Chinese nationality who have entered Hong Kong with valid travel documents, have ordinarily resided in Hong Kong for a continuous period of not less than seven years and have taken Hong Kong as their place of permanent residence before or after the establishment of the Hong Kong Special Administrative Region;

(5) Persons under 21 years of age born in Hong Kong of those residents listed in category (4) before or after the establishment of the Hong Kong Special Administrative Region; and

(6) Persons other than those residents listed in categories (1) to (5), who, before the establishment of the Hong Kong Special Administrative Region, had the right of abode in Hong Kong only.

The above-mentioned residents shall have the right of abode in the Hong Kong Special Administrative Region and shall be qualified to obtain, in accordance with the laws of the Region, permanent identity cards which state their right of abode.

The non-permanent residents of the Hong Kong Special Administrative Region shall be persons who are qualified to obtain Hong Kong identity cards in accordance with the laws of the Region but have no right of abode.

Article 25

All Hong Kong residents shall be equal before the law.

Article 26

Permanent residents of the Hong Kong Special Administrative Region shall have the right to vote and the right to stand for

election in accordance with law.

Article 27

Hong Kong residents shall have freedom of speech, of the press and of publication; freedom of association, of assembly, of procession and of demonstration; and the right and freedom to form and join trade unions, and to strike.

Article 28

The freedom of the person of Hong Kong residents shall be inviolable.

No Hong Kong resident shall be subjected to arbitrary or unlawful arrest, detention or imprisonment. Arbitrary or unlawful search of the body of any resident or deprivation or restriction of the freedom of the person shall be prohibited. Torture of any resident or arbitrary or unlawful deprivation of the life of any resident shall be prohibited.

Article 29

The homes and other premises of Hong Kong residents shall be inviolable. Arbitrary or unlawful search of, or intrusion into, a residents home or other premises shall be prohibited.

Article 30

The freedom and privacy of communication of Hong Kong residents shall be protected by law. No department or individual may, on any grounds, infringe upon the freedom and privacy of communication of residents except that the relevant authorities may inspect communication in accordance with legal procedures to meet the needs of

public security or of investigation into criminal offences.

Article 31

Hong Kong residents shall have freedom of movement within the Hong Kong Special Administrative Region and freedom of emigration to other countries and regions. They shall have freedom to travel and to enter or leave the Region. Unless restrained by law, holders of valid travel documents shall be free to leave the Region without special authorization.

Article 32

Hong Kong residents shall have freedom of conscience.

Hong Kong residents shall have freedom of religious belief and freedom to preach and to conduct and participate in religious activities in public.

Article 33

Hong Kong residents shall have freedom of choice of occupation.

Article 34

Hong Kong residents shall have freedom to engage in academic research, literary and artistic creation, and other cultural activities.

Article 35

Hong Kong residents shall have the right to confidential legal advice, access to the courts, choice of lawyers for timely protection of their lawful rights and interests or for representation in the courts, and to judicial remedies.

Hong Kong residents shall have the right to institute legal proceedings in the courts against the acts of the executive authorities and their personnel.

Article 36

Hong Kong residents shall have the right to social welfare in accordance with law. The welfare benefits and retirement security of the labour force shall be protected by law.

Article 37

The freedom of marriage of Hong Kong residents and their right to raise a family freely shall be protected by law.

Article 38

Hong Kong residents shall enjoy the other rights and freedoms safeguarded by the laws of the Hong Kong Special Administrative Region.

Article 39

The provisions of the International Covenant on Civil and Political Rights, the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, and international labour conventions as applied to Hong Kong shall remain in force and shall be implemented through the laws of the Hong Kong Special Administrative Region. The rights and freedoms enjoyed by Hong Kong residents shall not be restricted unless as prescribed by law. Such restrictions shall not contravene the provisions of the preceding paragraph of this Article.

Article 40

The lawful traditional rights and interests of the indigenous inhabitants of the «New Territories» shall be protected by the Hong Kong Special Administrative Region.

Article 41

Persons in the Hong Kong Special Administrative Region other than Hong Kong residents shall, in accordance with law, enjoy the rights and freedoms of Hong Kong residents prescribed in this Chapter.

Article 42

Hong Kong residents and other persons in Hong Kong shall have the obligation to abide by the laws in force in the Hong Kong Special Administrative Region.

Chapter IV: Political Structure**Section 1: The Chief Executive****Article 43**

The Chief Executive of the Hong Kong Special Administrative Region shall be the head of the Hong Kong Special Administrative Region and shall represent the Region.

The Chief Executive of the Hong Kong Special Administrative Region shall be accountable to the Central People's Government and the Hong Kong Special Administrative Region in accordance with the provisions of this Law.

Article 44

The Chief Executive of the Hong Kong Special Administrative

Region shall be a Chinese citizen of not less than 40 years of age who is a permanent resident of the Region with no right of abode in any foreign country and has ordinarily resided in Hong Kong for a continuous period of not less than 20 years.

Article 45

The Chief Executive of the Hong Kong Special Administrative Region shall be selected by election or through consultations held locally and be appointed by the Central People's Government.

The method for selecting the Chief Executive shall be specified in the light of the actual situation in the Hong Kong Special Administrative Region and in accordance with the principle of gradual and orderly progress. The ultimate aim is the selection of the Chief Executive by universal suffrage upon nomination by a broadly representative nominating committee in accordance with democratic procedures.

The specific method for selecting the Chief Executive is prescribed in Annex I: «Method for the Selection of the Chief Executive of the Hong Kong Special Administrative Region.»

Article 46

The term of office of the Chief Executive of the Hong Kong Special Administrative Region shall be five years. He or she may serve for not more than two consecutive terms.

Article 47

The Chief Executive of the Hong Kong Special Administrative Region must be a person of integrity, dedicated to his or her duties.

The Chief Executive, on assuming office, shall declare his or

her assets to the Chief Justice of the Court of Final Appeal of the Hong Kong Special Administrative Region. This declaration shall be put on record.

Article 48

The Chief Executive of the Hong Kong Special Administrative Region shall exercise the following powers and functions:

(1) To lead the government of the Region;

(2) To be responsible for the implementation

of this Law and other laws which, in accordance with this Law, apply in the Hong Kong Special Administrative Region;

(3) To sign bills passed by the Legislative Council and to promulgate laws;

To sign budgets passed by the Legislative Council and report the budgets and final accounts to the Central People's Government for the record;

(4) To decide on government policies and to issue executive orders;

(5) To nominate and to report to the Central People's Government for appointment of the following principal officials: Secretaries and Deputy Secretaries of Departments, Directors of Bureaux, Commissioner Against Corruption, Director of Audit, Commissioner of Police, Director of Immigration and Commissioner of Customs and Excise; and to recommend to the Central People's Government the removal of the above-mentioned officials;

(6) To appoint or remove judges of the courts at all levels in accordance with legal procedures;

(7) To appoint or remove holders of public office in accordance with legal procedures;

(8) To implement the directives issued by the Central People's Government in respect of the relevant matters provided for in this Law;

(9) To conduct, on behalf of the Government of the Hong Kong Special Administrative Region, external affairs and other affairs as authorized by the Central Authorities;

(10) To approve the introduction of motions regarding revenues or expenditure to the Legislative Council;

(11) To decide, in the light of security and vital public interests, whether government officials or other personnel in charge of government affairs should testify or give evidence before the Legislative Council or its committees;

(12) To pardon persons convicted of criminal offences or commute their penalties; and

(13) To handle petitions and complaints.

Article 49

If the Chief Executive of the Hong Kong Special Administrative Region considers that a bill passed by the Legislative Council is not compatible with the overall interests of the Region, he or she may return it to the Legislative Council within three months for reconsideration. If the Legislative Council passes the original bill again by not less than a two-thirds majority of all the members, the Chief Executive must sign and promulgate it within one month, or act in accordance with the provisions of Article 50 of this Law.

Article 50

If the Chief Executive of the Hong Kong Special Administrative Region refuses to sign a bill passed the second time by the

Legislative Council, or the Legislative Council refuses to pass a budget or any other important bill introduced by the government, and if consensus still cannot be reached after consultations, the Chief Executive may dissolve the Legislative Council.

The Chief Executive must consult the Executive Council before dissolving the Legislative Council. The Chief Executive may dissolve the Legislative Council only once in each term of his or her office.

Article 51

If the Legislative Council of the Hong Kong Special Administrative Region refuses to pass the budget introduced by the government, the Chief Executive may apply to the Legislative Council for provisional appropriations. If appropriation of public funds cannot be approved because the Legislative Council has already been dissolved, the Chief Executive may, prior to the election of the new Legislative Council, approve provisional short-term appropriations according to the level of expenditure of the previous fiscal year.

Article 52

The Chief Executive of the Hong Kong Special Administrative Region must resign under any of the following circumstances:

(1) When he or she loses the ability to discharge his or her duties as a result of serious illness or other reasons;

(2) When, after the Legislative Council is dissolved because he or she twice refuses to sign a bill passed by it, the new Legislative Council again passes by a two-thirds majority of all the members the original bill in dispute, but he or she still refuses to sign it; and

(3) When, after the Legislative Council is dissolved because it refuses to pass a budget or any other important bill, the new Legislative Council still refuses to pass the original bill in dispute.

Article 53

If the Chief Executive of the Hong Kong Special Administrative Region is not able to discharge his or her duties for a short period, such duties shall temporarily be assumed by the Administrative Secretary, Financial Secretary or Secretary of Justice in this order of precedence.

In the event that the office of Chief Executive becomes vacant, a new Chief executive shall be selected within six months in accordance with the provisions of Article 45 of this Law. During the period of vacancy, his or her duties shall be assumed according to the provisions of the preceding paragraph.

Article 54

The Executive Council of the Hong Kong Special Administrative Region shall be an organ for assisting the Chief Executive in policymaking.

Article 55

Members of the Executive Council of the Hong Kong Special Administrative Region shall be appointed by the Chief Executive from among the principal officials of the executive authorities, members of the Legislative Council and public figures. Their appointment or removal shall be decided by the Chief Executive. The term of office of members of the Executive Council shall not extend beyond

the expiry of the term of office of the Chief Executive who appoints them.

Members of the Executive Council of the Hong Kong Special Administrative Region shall be Chinese citizens who are permanent residents of the Region with no right of abode in any foreign country.

The Chief Executive may, as he or she deems necessary, invite other persons concerned to sit in on meetings of the Council.

Article 56

The Executive Council of the Hong Kong Special Administrative Region shall be presided over by the Chief Executive.

Except for the appointment, removal and disciplining of officials and the adoption of measures in emergencies, the Chief Executive shall consult the Executive Council before making important policy decisions, introducing bills to the Legislative Council, making subordinate legislation, or dissolving the Legislative Council.

If the Chief Executive does not accept a majority opinion of the Executive Council, he or she shall put the specific reasons on record.

Article 57

A Commission Against Corruption shall be established in the Hong Kong Special Administrative Region. It shall function independently and be accountable to the Chief Executive.

Article 58

A Commission of Audit shall be established in the Hong Kong

Special Administrative Region. It shall function independently and be accountable to the Chief Executive.

Section 2: the Executive Authorities

Article 59

The Government of the Hong Kong Special Administrative Region shall be the executive authorities of the Region.

Article 60

The head of the Government of the Hong Kong Special Administrative Region shall be the Chief Executive of the Region.

A Department of Administration, a Department of Finance, a Department of Justice, and various bureaux, divisions and commissions shall be established in the Government of the Hong Kong Special Administrative Region.

Article 61

The principal officials of the Hong Kong Special Administrative Region shall be Chinese citizens who are permanent residents of the Region with no right of abode in any foreign country and have ordinarily resided in Hong Kong for a continuous period of not less than 15 years.

Article 62

The Government of the Hong Kong Special Administrative Region shall exercise the following powers and functions:

- (1) To formulate and implement policies;
- (2) To conduct administrative affairs;
- (3) To conduct external affairs as authorized

by the Central People's Government under this Law;

(4) To draw up and introduce budgets and final accounts;

(5) To draft and introduce bills, motions and subordinate legislation; and

(6) To designate officials to sit in on the meetings of the Legislative Council and to speak on behalf of the government.

Article 63

The Department of Justice of the Hong Kong Special Administrative Region shall control criminal prosecutions, free from any interference.

Article 64

The Government of the Hong Kong Special Administrative Region must abide by the law and be accountable to the Legislative Council of the Region: it shall implement laws passed by the Council and already in force; it shall present regular policy addresses to the Council; it shall answer questions raised by members of the Council; and it shall obtain approval from the Council for taxation and public expenditure.

Article 65

The previous system of establishing advisory bodies by the executive authorities shall be maintained.

Section 3: The Legislature

Article 66

The Legislative Council of the Hong Kong Special Administrative Region shall be the legislature of the Region.

Article 67

The Legislative Council of the Hong Kong Special Administrative Region shall be composed of Chinese citizens who are permanent residents of the Region with no right of abode in any foreign country. However, permanent residents of the Region who are not of Chinese nationality or who have the right of abode in foreign countries may also be elected members of the Legislative Council of the Region, provided that the proportion of such members does not exceed 20 percent of the total membership of the Council.

Article 68

The Legislative Council of the Hong Kong Special Administrative Region shall be constituted by election.

The method for forming the Legislative Council shall be specified in the light of the actual situation in the Hong Kong Special Administrative Region and in accordance with the principle of gradual and orderly progress.

The ultimate aim is the election of all the members of the Legislative Council by universal suffrage.

The specific method for forming the Legislative Council and its procedures for voting on bills and motions are prescribed in Annex II: «Method for the Formation of the Legislative Council of the Hong Kong Special Administrative Region and Its Voting Procedures».

Article 69

The term of office of the Legislative Council of the Hong Kong Special Administrative Region shall be four years, except the first term which shall be two years.

Article 70

If the Legislative Council of the Hong Kong Special Administrative Region is dissolved by the Chief Executive in accordance with the provisions of this Law, it must, within three months, be reconstituted by election in accordance with Article 68 of this Law.

Article 71

The President of the Legislative Council of the Hong Kong Special Administrative Region shall be elected by and from among the members of the Legislative Council.

The President of the Legislative Council of the Hong Kong Special Administrative Region shall be a Chinese citizen of not less than 40 years of age, who is a permanent resident of the Region with no right of abode in any foreign country and has ordinarily resided in Hong Kong for a continuous period of not less than 20 years.

Article 72

The President of the Legislative Council of the Hong Kong Special Administrative Region shall exercise the following powers and functions:

- (1) To preside over meetings;
- (2) To decide on the agenda, giving priority to government bills for inclusion in the agenda;
- (3) To decide on the time of meetings;
- (4) To call special sessions during the recess;
- (5) To call emergency sessions on the request of the Chief Executive; and
- (6) To exercise other powers and functions as prescribed in the

rules of procedure of the Legislative Council.

Article 73

The Legislative Council of the Hong Kong Special Administrative Region shall exercise the following powers and functions:

- (1) To enact, amend or repeal laws in accordance with the provisions of this Law and legal procedures;
- (2) To examine and approve budgets introduced by the government;
- (3) To approve taxation and public expenditure;
- (4) To receive and debate the policy addresses of the Chief Executive;
- (5) To raise questions on the work of the government;
- (6) To debate any issue concerning public interests;
- (7) To endorse the appointment and removal of the judges of the Court of Final Appeal and the Chief Judge of the High Court;
- (8) To receive and handle complaints from Hong Kong residents;
- (9) If a motion initiated jointly by one-fourth of all the members of the Legislative Council charges the Chief Executive with serious breach of law or dereliction of duty and if he or she refuses to resign, the Council may, after passing a motion for investigation, give a mandate to the Chief Justice of the Court of Final Appeal to form and chair an independent investigation committee. The committee shall be responsible for carrying out the investigation and reporting its findings to the Council. If the committee considers the evidence sufficient to substantiate such charges, the Council may pass a motion of impeachment by a two-thirds majority of all its members and report it to the Central People's Government for decision; and
- (10) To summon, as required when exercising the above-mentioned

powers and functions, persons concerned to testify or give evidence.

Article 74

Members of the Legislative Council of the Hong Kong Special Administrative Region may introduce bills in accordance with the provisions of this Law and legal procedures. Bills which do not relate to public expenditure or political structure or the operation of the government may be introduced individually or jointly by members of the Council. The written consent of the Chief Executive shall be required before bills relating to government policies are introduced.

Article 75

The quorum for the meeting of the Legislative Council of the Hong Kong Special Administrative Region shall be not less than one half of all its members.

The rules of procedure of the Legislative Council shall be made by the Council on its own, provided that they do not contravene this Law.

Article 76

A bill passed by the Legislative Council of the Hong Kong Special Administrative Region may take effect only after it is signed and promulgated by the Chief Executive.

Article 77

Members of the Legislative Council of the Hong Kong Special Administrative Region shall be immune from legal action in respect of their statements at meetings of the Council.

Article 78

Members of the Legislative Council of the Hong Kong Special Administrative Region shall not be subjected to arrest when attending or on their way to a meeting of the Council.

Article 79

The President of the Legislative Council of the Hong Kong Special Administrative Region shall declare that a member of the Council is no longer qualified for the office under any of the following circumstances:

(1) When he or she loses the ability to discharge his or her duties as a result of serious illness or other reasons;

(2) When he or she, with no valid reason, is absent from meetings for three consecutive months without the consent of the President of the Legislative Council;

(3) When he or she loses or renounces his or her status as a permanent resident of the Region;

(4) When he or she accepts a government appointment and becomes a public servant;

(5) When he or she is bankrupt or fails to comply with a court order to repay debts;

(6) When he or she is convicted and sentenced to imprisonment for one month or more for a criminal offence committed within or outside the Region and is relieved of his or her duties by a motion passed by two-thirds of the members of the Legislative Council present; and

(7) When he or she is censured for misbehaviour or breach of oath by a vote of two-thirds of the members of the Legislative Council present.

Section 4: The Judiciary**Article 80**

The courts of the Hong Kong Special Administrative Region at all levels shall be the judiciary of the Region, exercising the judicial power of the Region.

Article 81

The Court of Final Appeal, the High Court, district courts, magistrates courts and other special courts shall be established in the Hong Kong Special Administrative Region. The High Court shall comprise the Court of Appeal and the Court of First Instance.

The judicial system previously practised in Hong Kong shall be maintained except for those changes consequent upon the establishment of the Court of Final Appeal of the Hong Kong Special Administrative Region.

Article 82

The power of final adjudication of the Hong Kong Special Administrative Region shall be vested in the Court of Final Appeal of the Region, which may as required invite judges from other common law jurisdictions to sit on the Court of Final Appeal.

Article 83

The structure, powers and functions of the courts of the Hong Kong Special Administrative Region at all levels shall be prescribed by law.

Article 84

The courts of the Hong Kong Special Administrative Region shall

adjudicate cases in accordance with the laws applicable in the Region as prescribed in Article 18 of this Law and may refer to precedents of other common law jurisdictions.

Article 85

The courts of the Hong Kong Special Administrative Region shall exercise judicial power independently, free from any interference. Members of the judiciary shall be immune from legal action in the performance of their judicial functions.

Article 86

The principle of trial by jury previously practised in Hong Kong shall be maintained.

Article 87

In criminal or civil proceedings in the Hong Kong Special Administrative Region, the principles previously applied in Hong Kong and the rights previously enjoyed by parties to proceedings shall be maintained.

Anyone who is lawfully arrested shall have the right to a fair trial by the judicial organs without delay and shall be presumed innocent until convicted by the judicial organs.

Article 88

Judges of the courts of the Hong Kong Special Administrative Region shall be appointed by the Chief Executive on the recommendation of an independent commission composed of local judges, persons from the legal profession and eminent persons from other sectors.

Article 89

A judge of a court of the Hong Kong Special Administrative Region may only be removed for inability to discharge his or her duties, or for misbehaviour, by the Chief Executive on the recommendation of a tribunal appointed by the Chief Justice of the Court of Final Appeal and consisting of not fewer than three local judges.

The Chief Justice of the Court of Final Appeal of the Hong Kong Special Administrative Region may be investigated only for inability to discharge his or her duties, or for misbehaviour, by a tribunal appointed by the Chief Executive and consisting of not fewer than five local judges and may be removed by the Chief Executive on the recommendation of the tribunal and in accordance with the procedures prescribed in this Law.

Article 90

The Chief Justice of the Court of Final Appeal and the Chief Judge of the High Court of the Hong Kong Special Administrative Region shall be Chinese citizens who are permanent residents of the Region with no right of abode in any foreign country.

In the case of the appointment or removal of judges of the Court of Final Appeal and the Chief Judge of the High Court of the Hong Kong Special Administrative Region, the Chief Executive shall, in addition to following the procedures prescribed in Articles 88 and 89 of this Law, obtain the endorsement of the Legislative Council and report such appointment or removal to the Standing Committee of the National People's Congress for the record.

Article 91

The Hong Kong Special Administrative Region shall maintain the

previous system of appointment and removal of members of the judiciary other than judges.

Article 92

Judges and other members of the judiciary of the Hong Kong Special Administrative Region shall be chosen on the basis of their judicial and professional qualities and may be recruited from other common law jurisdictions.

Article 93

Judges and other members of the judiciary serving in Hong Kong before the establishment of the Hong Kong Special Administrative Region may all remain in employment and retain their seniority with pay, allowances, benefits and conditions of service no less favourable than before.

The Government of the Hong Kong Special Administrative Region shall pay to judges and other members of the judiciary who retire or leave the service in compliance with regulations, including those who have retired or left the service before the establishment of the Hong Kong Special Administrative Region, or to their dependants, all pensions, gratuities, allowances and benefits due to them on terms no less favourable than before, irrespective of their nationality or place of residence.

Article 94

On the basis of the system previously operating in Hong Kong, the Government of the Hong Kong Special Administrative Region may make provisions for local lawyers and lawyers from outside Hong Kong to work and practise in the Region.

Article 95

The Hong Kong Special Administrative Region may, through consultations and in accordance with law, maintain juridical relations with the judicial organs of other parts of the country, and they may render assistance to each other.

Article 96

With the assistance or authorization of the Central People's Government, the Government of the Hong Kong Special Administrative Region may make appropriate arrangements with foreign states for reciprocal juridical assistance.

Section 5: District Organizations**Article 97**

District organizations which are not organs of political power may be established in the Hong Kong Special Administrative Region, to be consulted by the government of the Region on district administration and other affairs, or to be responsible for providing services in such fields as culture, recreation and environmental sanitation.

Article 98

The powers and functions of the district organizations and the method for their formation shall be prescribed by law.

Section 6: Public Servants**Article 99**

Public servants serving in all government departments of the Hong Kong Special Administrative Region must be permanent residents

of the Region, except where otherwise provided for in Article 101 of this Law regarding public servants of foreign nationalities and except for those below a certain rank as prescribed by law.

Public servants must be dedicated to their duties and be responsible to the Government of the Hong Kong Special Administrative Region.

Article 100

Public servants serving in all Hong Kong government departments, including the police department, before the establishment of the Hong Kong Special Administrative Region, may all remain in employment and retain their seniority with pay, allowances, benefits and conditions of service no less favourable than before.

Article 101

The Government of the Hong Kong Special Administrative Region may employ British and other foreign nationals previously serving in the public service in Hong Kong, or those holding permanent identity cards of the Region, to serve as public servants in government departments at all levels, but only Chinese citizens among permanent residents of the Region with no right of abode in any foreign country may fill the following posts: the Secretaries and Deputy Secretaries of Departments, Directors of Bureaux, Commissioner Against Corruption, Director of Audit, Commissioner of Police, Director of Immigration and Commissioner of Customs and Excise.

The Government of the Hong Kong Special Administrative Region may also employ British and other foreign nationals as advisers to

government departments and, when required, may recruit qualified candidates from outside the Region to fill professional and technical posts in government departments. These foreign nationals shall be employed only in their individual capacities and shall be responsible to the government of the Region.

Article 102

The Government of the Hong Kong Special Administrative Region shall pay to public servants who retire or who leave the service in compliance with regulations, including those who have retired or who have left the service in compliance with regulations before the establishment of the Hong Kong Special Administrative Region, or to their dependants, all pensions, gratuities, allowances and benefits due to them on terms no less favourable than before, irrespective of their nationality or place of residence.

Article 103

The appointment and promotion of public servants shall be on the basis of their qualifications, experience and ability. Hong Kong's previous system of recruitment, employment, assessment, discipline, training and management for the public service, including special bodies for their appointment, pay and conditions of service, shall be maintained, except for any provisions for privileged treatment of foreign nationals.

Article 104

When assuming office, the Chief Executive, principal officials, members of the Executive Council and of the Legislative Council, judges of the courts at all levels and other members of the judiciary

in the Hong Kong Special Administrative Region must, in accordance with law, swear to uphold the Basic Law of the Hong Kong Special Administrative Region of the People's Republic of China and swear allegiance to the Hong Kong Special Administrative Region of the People's Republic of China.

Chapter V: Economy

Section 1: Public Finance, Monetary Affairs, Trade, Industry and Commerce

Article 105

The Hong Kong Special Administrative Region shall, in accordance with law, protect the right of individuals and legal persons to the acquisition, use, disposal and inheritance of property and their right to compensation for lawful deprivation of their property.

Such compensation shall correspond to the real value of the property concerned at the time and shall be freely convertible and paid without undue delay.

The ownership of enterprises and the investments from outside the Region shall be protected by law.

Article 106

The Hong Kong Special Administrative Region shall have independent finances.

The Hong Kong Special Administrative Region shall use its financial revenues exclusively for its own purposes, and they shall not be handed over to the Central People's Government.

The Central People's Government shall not levy taxes in the Hong Kong Special Administrative Region.

Article 107

The Hong Kong Special Administrative Region shall follow the principle of keeping expenditure within the limits of revenues in drawing up its budget, and strive to achieve a fiscal balance, avoid deficits and keep the budget commensurate with the growth rate of its gross domestic product.

Article 108

The Hong Kong Special Administrative Region shall practise an independent taxation system.

The Hong Kong Special administrative Region shall, taking the low tax policy previously pursued in Hong Kong as reference, enact laws in its own concerning types of taxes, tax rates, tax reductions, allowances and exemptions, and other matters of taxation.

Article 109

The Government of the Hong Kong Special Administrative Region shall provide an appropriate economic and legal environment for the maintenance of the status of Hong Kong as an international financial centre.

Article 110

The monetary and financial systems of the Hong Kong Special Administrative Region shall be prescribed by law.

The Government of the Hong Kong Special Administrative Region shall, on its own, formulate monetary and financial policies, safeguard the free operation of financial business and financial markets, and regulate and supervise them in accordance with law.

Article 111

The Hong Kong dollar, as the legal tender in the Hong Kong Special Administrative Region, shall continue to circulate.

The authority to issue Hong Kong currency shall be vested in the Government of the Hong Kong Special Administrative Region. The issue of Hong Kong currency must be backed by a 100 percent reserve fund. The system regarding the issue of Hong Kong currency and the reserve fund system shall be prescribed by law.

The Government of the Hong Kong Special Administrative Region may authorize designated banks to issue or continue to issue Hong Kong currency under statutory authority, after satisfying itself that any issue of currency will be soundly based and that the arrangements for such issue are consistent with the object of maintaining the stability of the currency.

Article 112

No foreign exchange control policies shall be applied in the Hong Kong Special Administrative Region. The Hong Kong dollar shall be freely convertible. Markets for foreign exchange, gold, securities, futures and the like shall continue.

The Government of the Hong Kong Special Administrative Region shall safeguard the free flow of capital within, into and out of the Region.

Article 113

The Exchange Fund of the Hong Kong Special Administrative Region shall be managed and controlled by the government of the Region, primarily for regulating the exchange value of the Hong Kong dollar.

Article 114

The Hong Kong Special Administrative Region shall maintain the status of a free port and shall not impose any tariff unless otherwise prescribed by law.

Article 115

The Hong Kong Special Administrative Region shall pursue the policy of free trade and safeguard the free movement of goods, intangible assets and capital.

Article 116

The Hong Kong Special administrative Region shall be a separate customs territory.

The Hong Kong Special Administrative Region may, using the name «Hong Kong, China» participate in relevant international organizations and international trade agreements (including preferential trade arrangements), such as the General Agreement on Tariffs and Trade and arrangements regarding international trade in textiles.

Export quotas, tariff preferences and other similar arrangements, which are obtained or made by the Hong Kong Special Administrative Region or which were obtained or made and remain valid, shall be enjoyed exclusively by the Region.

Article 117

The Hong Kong Special Administrative Region may issue its own certificates of origin for products in accordance with prevailing rules of origin.

Article 118

The Government of the Hong Kong Special Administrative Region shall provide an economic and legal environment for encouraging investments, technological progress and the development of new industries.

Article 119

The Government of the Hong Kong Special Administrative Region shall formulate appropriate policies to promote and co-ordinate the development of various trades such as manufacturing, commerce, tourism, real estate, transport, public utilities, services, agriculture and fisheries, and pay regard to the protection of the environment.

Section 2: Land Leases**Article 120**

All leases of land granted, decided upon or renewed before the establishment of the Hong Kong Special Administrative Region which extend beyond 30 June 1997, and all rights in relation to such leases, shall continue to be recognized and protected under the law of the Region.

Article 121

As regards all leases of land granted or renewed where the original leases contain no right of renewal, during the period from 27 May 1985 to 30 June 1997, which extend beyond 30 June 1997 and expire not later than 30 June 2047, the lessee is not required to pay an additional premium as from 1 July 1997, but an annual rent equivalent to 3 per cent of the rateable value of the property at

that date, adjusted in step with any changes in the rateable value thereafter, shall be charged.

Article 122

In the case of old schedule lots, village lots, small houses and similar rural holdings, where the property was on 30 June 1984 held by, or, in the case of small houses granted after that date, where the property is granted to, a lessee descended through the male line from a person who was in 1898 a resident of an established village in Hong Kong, the previous rent shall remain unchanged so long as the property is held by that lessee or by one of his lawful successors in the male line.

Article 123

Where leases of land without a right of renewal expire after the establishment of the Hong Kong Special Administrative Region, they shall be dealt with in accordance with laws and policies formulated by the Region on its own.

Section 3: Shipping

Article 124

The Hong Kong Special Administrative Region shall maintain Hong Kong's previous systems of shipping management and shipping regulation, including the system for regulating conditions of seamen.

The Government of the Hong Kong Special Administrative Region shall, on its own, define its specific functions and responsibilities in respect of shipping.

Article 125

The Hong Kong Special Administrative Region shall be authorized by the Central People's Government to continue to maintain a shipping register and issue related certificates under its legislation, using the name «Hong Kong, China».

Article 126

With the exception of foreign warships, access for which requires the special permission of the Central People's Government, ships shall enjoy access to the ports of the Hong Kong Special Administrative Region in accordance with the laws of the Region.

Article 127

Private shipping businesses and shipping related businesses and private container terminals in the Hong Kong Special Administrative Region may continue to operate freely.

Section 4: Civil Aviation**Article 128**

The Government of the Hong Kong Special Administrative Region shall provide conditions and take measures for the maintenance of the status of Hong Kong as a centre of international and regional aviation.

Article 129

The Hong Kong Special Administrative Region shall continue the previous system of civil aviation management in Hong Kong and keep its own aircraft register in accordance with provisions laid down by the Central People's Government concerning nationality marks and

registration marks of aircraft.

Access of foreign state aircraft to the Hong Kong Special Administrative Region shall require the special permission of the Central People's Government.

Article 130

The Hong Kong Special Administrative Region shall be responsible on its own for matters of routine business and technical management of civil aviation, including the management of airports, the provision of air traffic services within the flight information region of the Hong Kong Special Administrative Region, and the discharge of other responsibilities allocated to it under the regional air navigation procedures of the International Civil Aviation Organization.

Article 131

The Central People's Government shall, in consultation with the Government of the Hong Kong Special Administrative Region, make arrangements providing air services between the Region and other parts of the People's Republic of China for airlines incorporated in the Hong Kong Special Administrative Region and having their principal place of business in Hong Kong and other airlines of the People's Republic of China.

Article 132

All air service agreements providing air services between other parts of the People's Republic of China and other states and regions with stops at the Hong Kong Special Administrative Region and air services between the Hong Kong Special Administrative Region and

other states and regions with stops at other parts of the People's Republic of China shall be concluded by the Central People's Government.

In concluding the air service agreements referred to in the first paragraph of this Article, the Central People's Government shall take account of the special conditions and economic interests of the Hong Kong Special Administrative Region and consult the government of the Region.

Representatives of the Government of the Hong Kong Special Administrative Region may, as members of the delegations of the Government of the People's Republic of China, participate in air service consultations conducted by the Central People's Government with foreign governments concerning arrangements for such services referred to in the first paragraph of this Article.

Article 133

Acting under specific authorizations from the Central People's Government, the Government of the Hong Kong Special Administrative Region may:

(1) renew or amend air service agreements and arrangements previously in force;

2) negotiate and conclude new air service agreements providing routes for airlines incorporated in the Hong Kong Special Administrative Region and having their principal place of business in Hong Kong and providing rights for overflights and technical stops; and

(3) negotiate and conclude provisional arrangements with foreign states or regions with which no air service agreements have

been concluded.

All scheduled air services to, from or through Hong Kong, which do not operate to, from or through the mainland of China shall be regulated by the air service agreements or provisional arrangements referred to in this Article.

Article 134

The Central People's government shall give the Government of the Hong Kong Special Administrative Region the authority to:

(1) negotiate and conclude with other authorities all arrangements concerning the implementation of the air service agreements and provisional arrangements referred to in Article 133 of this Law;

(2) issue licences to airlines incorporated in the Hong Kong Special Administrative Region and having their principal place of business in Hong Kong;

(3) designate such airlines under the air service agreements and provisional arrangements referred to in Article 133 of this Law; and

(4) issue permits to foreign airlines for services other than those to, from or through the mainland of China.

Article 135

Airlines incorporated and having their principal place of business in Hong Kong and businesses related to civil aviation functioning there prior to the establishment of the Hong Kong Special Administrative Region may continue to operate.

Chapter VI:**Education, Science, Culture, Sports, Religion, Labour and
Social Services****Article 136**

On the basis of the previous educational system, the Government of the Hong Kong Special Administrative Region shall, on its own, formulate policies on the development and improvement of education, including policies regarding the educational system and its administration, the language of instruction, the allocation of funds, the examination system, the system of academic awards and the recognition of educational qualifications.

Community organizations and individuals may, in accordance with law, run educational undertakings of various kinds in the Hong Kong Special Administrative Region.

Article 137

Educational institutions of all kinds may retain their autonomy and enjoy academic freedom. They may continue to recruit staff and use teaching materials from outside the Hong Kong Special Administrative Region. Schools run by religious organizations may continue to provide religious education, including courses in religion.

Students shall enjoy freedom of choice of educational institutions and freedom to pursue their education outside the Hong Kong Special Administrative Region.

Article 138

The Government of the Hong Kong Special Administrative Region shall, on its own, formulate policies to develop Western and tradi-

tional Chinese medicine and to improve medical and health services. Community organizations and individuals may provide various medical and health services in accordance with law.

Article 139

The Government of the Hong Kong Special Administrative Region shall, on its own, formulate policies on science and technology and protect by law achievements in scientific and technological research, patents, discoveries and inventions.

The Government of the Hong Kong Special Administrative Region shall, on its own, decide on the scientific and technological standards and specifications applicable in Hong Kong.

Article 140

The Government of the Hong Kong Special Administrative Region shall, on its own, formulate policies on culture and protect by law the achievements and the lawful rights and interests of authors in their literary and artistic creation.

Article 141

The Government of the Hong Kong Special Administrative Region shall not restrict the freedom of religious belief, interfere in the internal affairs of religious organizations or restrict religious activities which do not contravene the laws of the Region.

Religious organizations shall, in accordance with law, enjoy the rights to acquire, use, dispose of and inherit property and the right to receive financial assistance. Their previous property rights and interests shall be maintained and protected.

Religious organizations may, according to their previous

practice, continue to run seminaries and other schools, hospitals and welfare institutions and to provide other social services.

Religious organizations and believers in the Hong Kong Special Administrative Region may maintain and develop their relations with religious organizations and believers elsewhere.

Article 142

The Government of the Hong Kong Special Administrative Region shall, on the basis of maintaining the previous systems concerning the professions, formulate provisions on its own for assessing the qualifications for practice in the various professions.

Persons with professional qualifications or qualifications for professional practice obtained prior to the establishment of the Hong Kong Special Administrative Region may retain their previous qualifications in accordance with the relevant regulations and codes of practice.

The Government of the Hong Kong Special Administrative Region shall continue to recognize the professions and the professional organizations recognized prior to the establishment of the Region, and these organizations may, on their own, assess and confer professional qualifications.

The Government of the Hong Kong Special Administrative Region may, as required by developments in society and in consultation with the parties concerned, recognize new professions and professional organizations.

Article 143

The Government of the Hong Kong Special Administrative Region shall, on its own, formulate policies on sports. Non-governmental

sports organizations may continue to exist and develop in accordance with law.

Article 144

The Government of the Hong Kong Special Administrative Region shall maintain the policy previously practised in Hong Kong in respect of subventions for non-governmental organizations in fields such as education, medicine and health, culture, art, recreation, sports, social welfare and social work. Staff members previously serving in subvented organizations in Hong Kong may remain in their employment in accordance with the previous system.

Article 145

On the basis of the previous social welfare system, the Government of the Hong Kong Special Administrative Region shall, on its own, formulate policies on the development and improvement of this system in the light of the economic conditions and social needs.

Article 146

Voluntary organizations providing social services in the Hong Kong Special Administrative Region may, on their own, decide their forms of service, provided that the law is not contravened.

Article 147

The Hong Kong Special Administrative Region shall on its own formulate laws and policies relating to labour.

Article 148

The relationship between non-governmental organizations in

fields such as education, science, technology, culture, art, sports, the professions, medicine and health, labour, social welfare and social work as well as religious organizations in the Hong Kong Special Administrative Region and their counterparts on the mainland shall be based on the principles of non-subordination, non-interference and mutual respect.

Article 149

Non-governmental organizations in fields such as education, science, technology, culture, art, sports, the professions, medicine and health, labour, social welfare and social work as well as religious organizations in the Hong Kong Special Administrative Region may maintain and develop relations with their counterparts in foreign countries and regions and with relevant international organizations. They may, as required, use the name «Hong Kong, China» in the relevant activities.

Chapter VII: External Affairs

Article 150

Representatives of the Government of the Hong Kong Special Administrative Region may, as members of delegations of the Government of the People's Republic of China, participate in negotiations at the diplomatic level directly affecting the Region conducted by the Central People's Government.

Article 151

The Hong Kong Special Administrative Region may, on its own; using the name «Hong Kong, China» maintain and develop relations and conclude and implement agreements with foreign states and

regions and relevant international organizations in the appropriate fields, including the economic, trade, financial and monetary, shipping, communications, tourism, cultural and sports fields.

Article 152

Representatives of the Government of the Hong Kong Special Administrative Region may, as members of delegations of the People's Republic of China, participate in international organizations or conferences in appropriate fields limited to states and affecting the Region, or may attend in such other capacity as may be permitted by the Central People's Government and the international organization or conference concerned, and may express their views, using the name «Hong Kong, China».

The Hong Kong Special Administrative Region may, using the name «Hong Kong, China» participate in international organizations and conferences not limited to states.

The Central People's Government shall take the necessary steps to ensure that the Hong Kong Special Administrative Region shall continue to retain its status in an appropriate capacity in those international organizations of which the People's Republic of China is a member and in which Hong Kong participates in one capacity or another.

The Central People's Government shall, where necessary, facilitate the continued participation of the Hong Kong Special Administrative Region in an appropriate capacity in those international organizations in which Hong Kong is a participant in one capacity or another, but of which the People's Republic of China is not a member.

Article 153

The application to the Hong Kong Special Administrative Region of international agreements to which the People's Republic of China is or becomes a party shall be decided by the Central People's Government, in accordance with the circumstances and needs of the Region, and after seeking the views of the government of the Region.

International agreements to which the People's Republic of China is not a party but which are implemented in Hong Kong may continue to be implemented in the Hong Kong Special Administrative Region. The Central People's Government shall, as necessary, authorize or assist the government of the Region to make appropriate arrangements for the application to the Region of other relevant international agreements.

Article 154

The Central People's Government shall authorize the Government of the Hong Kong Special Administrative Region to issue, in accordance with law, passports of the Hong Kong Special Administrative Region of the People's Republic of China to all Chinese citizens who hold permanent identity cards of the Region, and travel documents of the Hong Kong Special Administrative Region of the People's Republic of China to all other persons lawfully residing in the Region. The above passports and documents shall be valid for all states and regions and shall record the holder's right to return to the Region.

The Government of the Hong Kong Special Administrative Region may apply immigration controls on entry into, stay in and departure from the Region by persons from foreign states and regions.

Article 155

The Central People's Government shall assist or authorize the Government of the Hong Kong Special Administrative Region to conclude visa abolition agreements with foreign states or regions.

Article 156

The Hong Kong Special Administrative Region may, as necessary, establish official or semi-official economic and trade missions in foreign countries and shall report the establishment of such missions to the Central People's Government for the record.

Article 157

The establishment of foreign consular and other official or semi-official missions in the Hong Kong Special Administrative Region shall require the approval of the Central People's Government.

Consular and other official missions established in Hong Kong by states which have formal diplomatic relations with the People's Republic of China may be maintained.

According to the circumstances of each case, consular and other official missions established in Hong Kong by states which have no formal diplomatic relations with the People's Republic of China may be permitted either to remain or be changed to semi-official missions. States not recognized by the People's Republic of China may only establish non-governmental institutions in the Region.

Chapter VIII:**Interpretation and Amendment of the Basic Law****Article 158**

The power of interpretation of this Law shall be vested in the

Standing Committee of the National People's Congress.

The Standing Committee of the National People's Congress shall authorize the courts of the Hong Kong Special Administrative Region to interpret on their own, in adjudicating cases, the provisions of this Law which are within the limits of the autonomy of the Region.

The courts of the Hong Kong Special Administrative Region may also interpret other provisions of this Law in adjudicating cases. However, if the courts of the Region, in adjudicating cases, need to interpret the provisions of this Law concerning affairs which are the responsibility of the Central People's Government, or concerning the relationship between the Central Authorities and the Region, and if such interpretation will affect the judgments on the cases, the courts of the

Region shall, before making their final judgments which are not appealable, seek an interpretation of the relevant provisions from the Standing Committee of the National People's Congress through the Court of Final Appeal of the Region. When the Standing Committee makes an interpretation of the provisions concerned, the courts of the Region, in applying those provisions, shall follow the interpretation of the Standing Committee. However, judgments previously rendered shall not be affected.

The Standing Committee of the National People's Congress shall consult its Committee for the Basic Law of the Hong Kong Special Administrative Region before giving an interpretation of this Law.

Article 159

The power of amendment of this Law shall be vested in the National People's Congress.

The power to propose bills for amendments to this Law shall be

vested in the Standing Committee of the National People's Congress, the State Council and the Hong Kong Special Administrative Region. Amendment bills from the Hong Kong Special Administrative Region shall be submitted to the National People's Congress by the delegation of the Region to the National People's Congress after obtaining the consent of two-thirds of the deputies of the Region to the National People's Congress, two-thirds of all the members of the Legislative Council of the Region, and the Chief Executive of the Region.

Before a bill for amendment to this Law is put on the agenda of the National People's Congress, the Committee for the Basic Law of the Hong Kong Special Administrative Region shall study it and submit its views.

No amendment to this Law shall contravene the established basic policies of the People's Republic of China regarding Hong Kong.

Chapter IX: Supplementary Provisions

Article 160

Upon the establishment of the Hong Kong Special Administrative Region, the laws previously in force in Hong Kong shall be adopted as laws of the Region except for those which the Standing Committee of the National People's Congress declares to be in contravention of this Law, If any laws are later discovered to be in contravention of this Law, they shall be amended or cease to have force in accordance with the procedure as prescribed by this Law.

Documents, certificates, contracts, and rights and obligations valid under the laws previously in force in Hong Kong shall continue to be valid and be recognized and protected by the Hong Kong Special Administrative Region, provided that they do not contravene this Law.

Annex I:**Method for the Selection of the Chief Executive of the Hong Kong Special Administrative Region**

1. The Chief Executive shall be elected by a broadly representative Election Committee in accordance with this Law and appointed by the Central People's Government,

2. The Election Committee shall be composed of 800 members from the following sectors:

Industrial, commercial and financial sectors – 200

The professions – 200

Labour, social services, religious and other sectors – 200

Members of the Legislative Council, representatives of district-based organizations, Hong Kong deputies to the National People's Congress, and representatives of Hong Kong members of the National Committee of the Chinese People's Political Consultative Conference – 200.

The term of office of the Election Committee shall be five years.

3. The delimitation of the various sectors, the organizations in each sector eligible to return Election Committee members and the number of such members returned by each of these organizations shall be prescribed by an electoral law enacted by the Hong Kong Special Administrative Region in accordance with the principles of democracy and openness.

Corporate bodies in various sectors shall, on their own, elect members to the Election Committee, in accordance with the number of seats allocated and the election method as prescribed by the electoral law. Members of the Election Committee shall vote in their individual capacities.

4. Candidates for the office of Chief Executive may be nominated

jointly by not less than 100 members of the Election Committee. Each member may nominate only one candidate.

5. The Election Committee shall, on the basis of the list of nominees, elect the Chief Executive designate by secret ballot on a one-person-one-vote basis. The specific election method shall be prescribed by the electoral law.

6, The first Chief Executive shall be selected in accordance with the «Decision of the National People's Congress of the People's Republic of China on the Method for the Formation of the First Government and the First Legislative Council of the Hong Kong Special Administrative Region.»

7. If there is a need to amend the method for selecting the Chief Executives for the terms subsequent to the year 2007, such amendments must be made with the endorsement of a two-thirds majority of all the members of the Legislative Council and the consent of the Chief Executive, and they shall be reported to the Standing Committee of the National People's Congress for approval.

Annex II:

Method for the Formation of the Legislative Council of the Hong Kong Special Administrative Region and Its Voting Procedures

I. Method for the formation of the Legislative Council

1. The Legislative Council of the Hong Kong Special Administrative Region shall be composed of 60 members in each term. In the first term, the Legislative Council shall be formed in accordance with the «Decision of the National People's Congress of the People's Republic of China on the Method for the Formation of the First Government and the First Legislative Council of the Hong Kong Special Administrative Region.» The composition of the

Legislative Council in the second and third terms shall be as follows:

Second term

Members returned by functional constituencies – 30

Members returned by the Election Committee – 6

Members returned by geographical constituencies through direct elections – 24

Third term

Members returned by functional constituencies – 30

Members returned by geographical constituencies through direct elections – 30

2. Except in the case of the first Legislative Council, the above-mentioned Election Committee refers to the one provided for in Annex I of this Law, The division of geographical constituencies and the voting method for direct elections therein; the delimitation of functional sectors and corporate bodies, their seat allocation and election methods; and the method for electing members of the Legislative Council by the Election Committee shall be specified by an electoral law introduced by the Government of the Hong Kong Special Administrative Region and passed by the Legislative Council.

II. Procedures for voting on bills and motions in the Legislative Council

Unless otherwise provided for in this Law, the Legislative Council shall adopt the following procedures for voting on bills and motions:

The passage of bills introduced by the government shall require at least a simple majority vote of the members of the Legislative

Council present.

The passage of motions, bills or amendments to government bills introduced by individual members of the Legislative Council shall require a simple majority vote of each of the two groups of members present: members returned by functional constituencies and those returned by geographical constituencies through direct elections and by the Election Committee.

III. Method for the formation of the Legislative Council and its voting procedures subsequent to the Year 2007.

With regard to the method for forming the Legislative Council of the Hong Kong Special Administrative Region and its procedures for voting on bills and motions after 2007, if there is a need to amend the provisions of this Annex, such amendments must be made with the endorsement of a two-thirds majority of all the members of the Council and the consent of the Chief Executive, and they shall be reported to the Standing Committee of the National People's Congress for the record.

Annex III: National Laws to be Applied in the Hong Kong Special Administrative Region

The following national laws shall be applied locally with effect from 1 July 1997 by way of promulgation or legislation by the Hong Kong Special Administrative Region:

1. Resolution on the Capital, Calendar, National Anthem and National Flag of the People's Republic of China
2. Resolution on the National Day of the People's Republic of China
3. Order on the National Emblem of the People's Republic of China Proclaimed by the Central People's Government

Attached: Design of the national emblem, notes of explanation and instructions for use

4. Declaration of the Government of the People's Republic of China on the Territorial Sea

5. Nationality Law of the People's Republic of China

6. Regulations of the People's Republic of China Concerning Diplomatic Privileges and Immunities

LITERATŪRAS SARAKSTS

1. A Great Event of Historic Significance. // Beijing Review. — 1984. — Vol.27, N 40. — P.14.
2. A Significant Concept. // Beijing Review. — 1984.— Vol.27, N 44. — P.16.
3. Aizpors Jānis. Pasaules valstu konkurētspēja. // Diena.— 1993, 1.novembris, — Lpp.2.
4. Annex 1. Elaboration by the Government of the People's Republic of China of its Basic Policies Regarding Hong Kong. // Beijing Review. — 1984. — N 40. — Centrefold. XII.
5. Annual Report on Hong Kong 1987 Presented to Parliament by the Secretary of State. — 1988. — P.3.
6. Asia's new Fire — Breather. // Business week. — N.Y., 1988. — N 3073. — P.54 — 55.
7. Balode Helga. Sarūpē visu pats. // Diena. — 1993, 12.maijs. — Lpp.5.
8. Balode Helga. Varbūt Latvija būs nākamais «Mazais tīģeris». // Diena. — 1993.g.7.aprīlī — Lpp.2.
9. Barnes Bill. They're chipper in China's Manhattan. // Euromoney. — 1988. — August. — P.47 — 50.
10. Blanplain R. International Encyclopaedia for Labour Law and Industrial Relations. — 1982. — 320 p.
11. Brian Hunter. The Statesmans yearbook, statistical and

historical annual of the states of the world the year 1992. — 1993. — 680 p.

12. Brown L.Neville.The Basic Law of the Hong Kong special administrative region of the People's Republic of China: Problems of Interpretation. // International and Comparative Law Quarterly. — 1988. — Vol.37. — P.701.

13. Buschholz H.I.; Scholler I. Hong Kong: Finanz und Wirtschafts Metropole: Entwicklungspol für Chinas Wandel. — Frankfurt a.m.: Westermann, 1985. — 154 s.

14. Business as usual. // British business. — L, 1985. — Vol.19, N 9. — P. 421. — 432.

15. Caplan Basil. Hong Kong Ten Years to go. // The Banker. 1986. — Vol. 136, N 730. — Dec., — P.15.

16. Chau Steve, Bobrow Davis B. Horse Races, Security Markets and Foreign Relations. // The journal of Conflict Resolution.— L, 1981. — Vol 25, N 2. — P. 187.—236.

17. Cheek—Milby Kathleen. The Changing Political Role of Hong Kong Civil Servant. // Pacific Affairs. — Summer. — 1989. — Vol.62, N 2. — P. 219 — 234.

18. Chen Edward K.Y. Foreign Investment and Economic Growth in Hong Kong. — 1986 — 368 p.

19. Chen Edward K.Y.Hong Kong Multinationals in Asia: Characteristics and Objectives. // Kumar Krishna, McLeod Maxwell G. Multinationals from Developing Countries.—Toronto, 1981. — P. 87 — 98.

20. China Reasserts its Hong Kong Policy. // Beijing Review. — 1985. — Vol.28, N 52. — P. 6.

21. Ching F.Hong Kong and China. For Better or for Worse. — N.Y.,1985. — P. 21.

22. Churchill W.S. The Second World War. — L., 1950. — Vol. 111. — 336 p.

23. Colin I., Bradford J. NICs and the next tier NICs as Transitional Economies. — 204 p.

24. Committee Begins Work on Law. // Beijing Review. — 1985. — Vol. 28, N 28. — P. 7.

25. Cotton James. Hong Kong: Convergence or Divergence? // Journal of Northeast Asian Studies. — 1987 — 88. — Vol. VI, N 4. — P. 5.

26. Davis Michael C. Anglo-american Constitutionalism with Chinese Characteristics. // The American Journal of Comparative Law. — 1988. — Vol. 36, — P. 762 — 795.

27. Decision of the National People's Congress on the Method for the Formation of the First Government and the First Legislative Council of the Hong Kong Special Administrative Region Adopted by the Seventh National People's Congress at its Third Session on 4 April 1990. // Beijing Review. — 1990. — Vol. 33, N 8. — Centerfold — p. XXII.

28. Donnithorne Andrew. Hong Kong as an Economic Model for the great Cities of China. // China and Hong Kong: The Economic Nexus. — Oxford. — 1984. — P. 282 — 310.

29. Draft Basic Law of HKSAR, PRC. // Beijing Review. — 1988. — Vol. 31, N 19. — P. 19.

30. Edwards Randle, Henkin & Nathan Andrew. Human Rights in Contemporary China. — 1986. — 762 p

31. Elliot John. HK's price of success is high. // Financial times. — 1991, May 29. — P. 4.

32. Elliott John. Hong Kong conglomerate to buy UK container port. // Financial Times. — 1991 — June 13. — P. 19.

33. Elliott John. Li Ka-Shing puts into port in Europe. // Financial Times. — 1991 — June 13 — P. 19.

34. Endacott G. A History of Hong Kong. — London, 1964. — 300 p.

35. Euras-Bank Befriedigende Näe für Korea — Verhaltener Optimismus in Hongkong. // Übersee Rundschau. — 1986. — N 2. — S. 33.

36. Ferguson T. Desperate Siege: the Battle of Honk Kong. — Toronto, 1980. — 240 p.

37. Fong Pang Eng. The Distinctive Features of Two City-States Development: Hong Kong and Singapore. // In search of an EAST Asian Development model. — 1992. — P. 220 — 238.

38. Foster Angus. Airport uncertainly upsets plans. // Financial Times. — 1991. June 12. — Aerospace. — P. 12.

39. Franz-Josef Kruecker, Ute Zimmermann. Hongkong/Macau. — Hamburg: VSA — Verlag, 1990. — 309 s.

40. Funk K.K. Hong Kong 1997: The Yes, the But, the Maybe. // World Link. — Geneva, 1989, — mar 13 — P. 65.

41. GATT Press Release. — 1986. — April 4. — 1384 p.

42. Goodstadt Leo. It's tough getting over the wall. // Euromoney. — 1986. — April — P. 31 — 36.

43. Goodstadt Leo. Tugging the Currency off the Reefs. // Asia Banking. — 1983. — November. — P. 38 — 44.

44. Harris Jan. Budget 1989/1990: Predictable and Boring. // Bulletin International bureau of Fiscal documentation. — 1989/6. Vol. 43. — P. 480.

45. Hearing before the subcommittee on international trade of the Committee on finance United States Senate Ninety-ninth Congress second session on S.1867 and Title VI of S.1860, — Wash., 1986 — June 17. — 197 p.

46. Hong Kong 1986. – 1987. – 678 p.
47. Hong Kong. // Offshore with confidence. – 1994. – 3 p.
48. Hong Kong: Basis fürs China Geschäft. // Übersee Rundschau, – 1986. – N 2. – S. 34.
49. Hong Kong – Nadelohr für Allerlei nach China. // Übersee Rundschau. – 1986. – N 2. – S. 40.
50. Hsu John C. Hong Kong in China's Foreign Trade: A changing role. // China and Hong Kong: The Economic Nexus. – Oxford, 1984 – P. 156 – 183.
51. International Financial Statistics. – 1994. – March. – 614 p.
52. Jao Y.C. A Supply-side Budget. // Bulletin. International bureau of fiscal documentation – 1989/6. Vol. 43, – P. 170 – 180.
53. Jao Y.C. The 1997 Issue and Hong Kong Financial Crisis. // Journal of Chinese Studies 2. – 1985, April 1. – P. 141 – 142.
54. Jason C.Hu. Taipeis Approach to Unification with the Chinese Mainland. – Taipei. – 1992. – 14 p.
55. Joint Declaration on Hong Kong Initiated. // Beijing Review. – 1984. – Vol.27. – 40. – P. 6.
56. Kaprāne Līga. Latviešu meitene Marta un vjetnamiešu bēgļi. // Diena. – 1993, 14 maijs. – Lpp. 4.
57. Knight Ed.B. Hong Kong. A review. // Hong Kong. – 1985. – P. 642.
58. König Reinhold. Wie die Multis Wunder Produzieren. // Übersee Rundschau. – 1987. – N 2. – S. 37.
59. Krasilņikovs A. Honkongas iedzīvotāju statusa tiesiskās problēmas. // Latvijas Jurists. – 1994. – N 3. – Lpp. 2.
60. Krauze Lawrence B. Hong Kong and Singapore: Twins or Kissing Cousins? // Economic Development and Cultural Chan-

ge. — 1988. — Vol. 36, N 3. — April. — P. 845 — 866.

61. Latvels Jānis. Honkongas uzņēmēji ienāk Austrumeiropas valstīs. // Dienas Bizness, 1994.g. 21. decembris — Lpp. 18.

62. Lemmerrich Christian. Die Hongkong Bank in Deutschland — Ihre Rolle und Bedeutung für die Finanzierung im Außenhandels-geschäft. // Übersee Rundschau. — Hamburg. — Heft 2. — 1986 Juni. — S.31.

63. Li Jiaquan. «One country — two systems» Concept, Its Formation and Development. // Beijing Review. — 1988. — Vol.31, N 1. — P. 17.

64. Lo Shiu-Hing. Colonial Policy-Makers, Capitalist class and China: Determinants of Electoral Reform in Hong Kong's and Macau's Legislatures. // Pacific Affairs. — Summer 1989. — Vol. 62, N 2. — P. 204 — 218.

65. Lo: Wir wollen Europa zurück erobern. // Übersee Rundschau. — 1986. — N 2. — S. 42.

66. Loong Pauline. Banking on the China connection. // Euro-money. — 1987. — November. — P. 12 — 15.

67. Loong Pauline. Spectacular growth in Hongkong. // Euromoney, — 1987. — November. — P. 33 — 34.

68. Lui Francis T.M. On Retirement Protection in Hong Kong. // HKCER Letters.— 1992, — N 17. November. — P. 1 — 2.

69. Ma Ying-jeou. The Republic China Governments Policy Towards the Chinese Mainland: A.Cautions but Pragmatic Approach.— 1991.— 14 p.

70. Matheson Jardine. Drifting apart. // The Economist.— 1991. — Februar 23. — P.82—83.

71. Memorandum. // Beijing Review. — 1984, N 40. — October 1. — nr.40. — Centrefold. — P. XX.

72. Meredith John. Hongkongs Häfen im Aufwind. // Übersee Rundschau. — 1986. — N 2. — S. 39.

73. Mullineux Andrew. International Banking and Financial Systems: A Comparison. // Comparative Banking. — 1987. — P. 203–234.

74. Mushkat Miron. Social group Representation in the Hong Kong Administrative Class. // Revue Internationale de Sociologie. Serie II—Vol XIX—nn.1–2–3—Avril—Aou't—Decembre—1983. — P. 155 — 176,

75. NPC Names New HK Law Group. // Beijing Review. — 1985. — Vol.48, N 26. — P. 6.

76. «One Country, Two Systems» Born of Reality. // Beijing Review. — 1984. — Vol. 27, N 44. — P. 16.

77. Pang Eng Fong. The Asian NICS in the 1980s: Development strategies and perspectives. // East Asia: Intern.rev.of econ. polit. a social development. — Frankfurt a.M.: Boulder, 1987. — P. 101 — 129.

78. Peebles G. Hong Kong economy: an introductory macro-economic analysis. — Hong Kong, 1988. — 682 p.

79. Political handbook of the world: 1992. — P. 3062.

80. Rabuschka A. The new China: Comparative econ. development in the Mainland China, Taiwan and Hongkong. — San.Francisko: Westview press, 1987. — P. 368.

81. Reedel James. The Hong Kong Model of Industrialization. — 1992. — P. 386.

82. Ress Georg. The Legal Status of Hong Kong after 1997. // Zeitschrift für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht. — 1986. — P. 649 — 692.

83. Richter Stefan G. Textilimporte des Otto Versand und

die Geschäftsbeziehungen deutscher Versandhauser Nach Hongkong. // Übersee Rundschau. — 1986. — N 2. — S. 36– 37.

84. Sherwood R.E. The White House Paper of Harry L. Hopkins. — London, 1948. — 820 p.

85. Simpson C. Asia's Bright Balconies. — Sydney, 1962. — 192 p.

86. Sky's the limit. // The Economist. — 1991. — May 25. — P. 78.

87. Standing up for Hong Kong. // The Economist. — 1991. — May. — P. 18.

88. Stephan Stephanie. Das Pazifische Becken — eine neue Wirtschaftsmacht? // Übersee Rundschau. — 1989. — Mai — Juni. — 41. Jahrgang. — S. 37.

89. The EIU Economic Structure, Hong Kong. — 1989. — 36 p.

90. The EIU Economic Structure, Hong Kong. — 1987. — 36 p.

91. The Europa World Year Book 1992. — Vol. 2. — Kenya — Zimbabwe. — 1992. — 3265 p.

92. The Financial Secretary. // Hong Kong Hansard. — 1960. — P. 53.

93. Ting Wenlee. Business and technological Dynamics in Newly Industrializing Asia. — London, 1985. — 102 p.

94. Tomkins Richard. Job cut fears cast cloud over deal. // Financial Times. — 1991. — June 13. — P. 19.

95. Tzong-biau Lin and Victor Mok. Trade, Foreign Investment, and Development in Hong Kong. // Galenson Walter. Foreign Trade and Investment Economic Development in the Newly Industrializing Asian Countries. — P. 632 — 696.

96. Van Jiaqi. Concept Points Way to Reunification. // Beijing Review. — 1985. — Vol. 28, — N 14. — P. 23.

97. Vom Handelsplatz zum Industrieort. // Übersee Rundschau.
– 1986. – N 2. – S. 41.

98. Waelbroeck Jean. Exports of manufactures from Developing Countries. // Trade and structural change in Pacific Asia. – Chicago, London. – 1989. – P. 61 – 92.

99. Ward R.S. Asia for Asiatics. The Techniques of Japanese Occupation. – Chicago, 1945. – 224 p.

100. Watts David. Hong Kong team urges Britain to reopen China talks. // The Times. – 1993. – January 19. – P. 11.

101. Webb Chris. Project Business. // British business. – 1985. – Dec 13 – 19. – P. 536.

102. White Robin M. Hong Kong: Nationality, Immigration and the Agreement with China. // International and Comparative Law Quarterly. – 1987. – Vol. 36. – July. – Vol. 36. – P. 443.

103. Widemann Wolfgang. German Businessmen Assoc: Anlaufstelle für deutsche Manager. // Übersee Rundschau. – 1986. – N 2. – S. 38.

104. William Jack F. The economics of Hong Kong and Taiwan and Their Future Relationships with the P.R.C. // Journal Northeast Asian Studies. – 1985. – Vol. 4. spring. – N 1. – P. 58 – 80.

105. Wong Richard. The Hong Kong Economy in 2001. // HKCER Letters. – 1992. – N 17. – November. – P. 3 – 6.

106. Yearbook 1993. Information Please Almanac. – Boston: 1993. – 3023 p.

107. Zheng Yanshi. Meditation after disturbance – why the situation runs counter to the wishes of the students. // Beijing review. – 1989. – Vol. 32, N 32. – P. 23 – 27.

108. Zīders Jānis. Uz tīģeriem jāt nevar – pasaule skatās

uz Kīnu. // Diena. – 1993., 8. decembris. – 1 Lpp. 2.

109. Агафонов С. Гонконг и Макао экономическая модель, неучтенная марксизмом. // Известия. – 1990, 9 октября. – N 280. – С. 5.

110. Азиатская перспектива. // Деловой мир. – 1994, 21 – 27 марта. – С. 15.

111. Азия бросает вызов. // Деловой мир. – 1991, 5 января. – N 2. – С. 6.

112. Арсеньева Г.И. Современный Гонконг. – М., 1968. – 69 с.

113. Архив внешней политики России. Фонд 229. Консульство в Гонконге. 1857 – 1920. – Д. 60.

114. Дипломатический словарь / Под ред. А.А. Громыко и др. – в 3-х томах. М.: Наука, 1985.

115. Андрианов В.Д. Новые индустриальные страны Азии в мировом капиталистическом хозяйстве. // Проблемы Дальнего Востока. – 1988, – N 2. – С. 81. – 92.

116. Андрианов Владимир. «Молодые драконы» осваивают рынок. // Деловые люди. – 1992, июнь. – С. 42. – 43.

117. Березной А.В. За фасадом «Экспортного чуда» // Проблемы Дальнего Востока. – С. 68 – 77.

118. Боярс Ю. Гражданство государств мира. – Р.: Мацибу грамата, 1993. – 392 с.

119. Воскеричян Р.О. Структурная перестройка МКХ и место новых индустриальных стран в этом процессе. – М., 1987. – С. 360.

120. Гонконг шире распахивает двери для иммигрантов. // Экспресс – 1992. – N 13. – С. 11.

121. Декларация о предоставлении независимости колониальным странам и народам. // Организация объединенных наций.: Сборник документов. – М.: Наука. – 1981. – С. 453.

122. Законодательные акты о гражданстве. – Т. 3. – М.: Терра, 1993, – 478 с.
123. Иванов П.М. Гонконг. История и современность. – М.: Наука, 1990. – с. 296 с.
124. Иванов П.М. Гонконг. История и современность. – М.: Наука, 1990. – 32 с.
125. История Китая с древнейших времен до наших дней. – М.: Главная редакция восточной литературы, 1974. – 860 с.
126. Капасов М.В. Юго-Восточная Азия под прицелом пекинских гегемонистов. // Территориальные притязания Пекина: Современность и история. – М.: Политиздат, 1979. – С. 86 – 104.
127. Капица М.С. КНР: три десятилетия – три политики. – М.: Политиздат, 1979. – 382 с.
128. Каткова З.Д. Внешняя политика гоминьдановского правительства в период антияпонской войны. – М., 1978. – 215 с.
129. Кириллов А. Гонконг перед сменой флага. // Эхо планеты. – 1988. – N 25. – С. 6.
130. Конституции социалистических государств: Сборник в 2 - х томах. Т. 1. / Под ред. Б.А.Старушкина, Б.Н.Топорина, Г.Х.Шахназарова. – М.: Юрид. лит., 1987. – 564 с.
131. Кожевников Г.М., Федоровский А.Н. Особенности экономического развития новых индустриальных стран Азии в 80-ые годы. – М., 1990. – 68 с.
132. Красильников А. Особенности монетарной политики в Гонконге. // Поток, 1995, – N 1. – С. 3.
133. Красильников А. Правовой статус Гонконга: опасения и перспективы. // Поток, 1994, – N 6. – С. 3.
134. Красильников А. Трансформация судебной системы Гонконга. // Поток, 1994, – N 7. – С. 3.

135. Куколевский А.Г. Гонконг в системе мировых экономических связей. - М., 1989. - 88 с.
136. Кузнецов Г. Китай - Япония: растущее соперничество. // Деловой мир. - 1994, 30 марта. - С. 7.
137. Курс международного права. - Т. 3. - М., 1990 - 264 с.
138. Ларин А.Г. Гонконг: политика и экономика. // Проблемы Дальнего Востока. - 1984. - нр. 4. - С. 183 - 184.
139. Лемин И.М. Англо - американские противоречия после Второй мировой войны. - М., 1955. - 360 с.
140. Лукашина О. Экономика стран Азиатско - Тихоокеанского региона: аналитический обзор. // Бизнес и Балтия. - 1994, 4 июля - N 53. - С. 12 - 13.
141. Модестов С. Лидеры и оутсайдеры. // Деловой мир - 1994, 11 - 14 апреля. - С. 23 - 24.
142. Могучая рука рынка. // Рынок - 1991, февраль, N 3 - С. 13.
143. Образование Китайской Народной Республики. Документы и материалы. - М., 1950, - 630 с.
144. Окита С. Тихоокеанский регион: перспективы развития. // Азия и Африка сегодня. - 1990. - N 5. - С. 18 - 22.
145. Сладковский М.И. Китай и Англия. - М., 1980. - 265 с.
146. Страны мира: Краткий политико - экономический справочник. - М.: Политиздат, 1988. - 478 с.
147. Сырцова У.К. Политико - экономическое развитие Гонконга в годы японской оккупации 1941 - 1945. - М., 1979. - 36 с.
148. Сянган. // Эхо планеты. - 1993. - N 12. - С. 19.
149. Черноголовкин Н.В. Крушение колониализма и международное право. - М.: Государственное издательство юридической литературы, 1963. - 160 с.

150. Чистяков Н.Е. Транснациональные корпорации Гонконга: международные отношения. // Роль финансового капитала в обострении противоречий между империалистическими и развивающимися странами. Сборник научных трудов. - М., 1986, - С. 205 - 232.

151. Что век грядущий нам готовит. // Поток. - 1994. - N 6. - С. 2.

152. Энциклопедия нового Китая. - М.: Прогресс, 1989. - 509 с.

153. Янкелевич М. Латвия в контексте центров мировой экономики. // Поток, 1994. - N 2. - С. 3.

154. Янкелевич Михаил. Структурный анализ внешнеэкономических связей Латвии с развивающимися странами. // Поток, 1995. - N 3. - С. 3.